

A-16238

Abiks konstitutsiooniõpetajale

KOOSTANUD E. MORGEN

RK

„PEDAGOOGILINE KIRJANDUS“

Abiks konstitutsiooniõpetajale

Koostanud ajakirjanduses ilmunud artiklite ja
iseseisvate kirjutiste valimikuna E. MORGEN

RK

„PEDAGOOGILINE KIRJANDUS“

TALLINN 1946

TARTU ÜLIKOOL
RAAMATUKOOL

SISSEJUHATUS

Miks Nõukogude Liit hitlerliku Saksamaa vastu osutus kõige tugevamaks riigiks

Võit fašistliku Saksamaa ja Jaapani üle — see on enne-
kõike nõukogude rahva, Nõukogude riigi võit. Pika ajavahe-
miku vältel pidas Nõukogude Liit sõda hitlerliku Saksamaaga
üks ühe vastu. Hitlerlik Saksamaa oli tugevaks, julmaks ja
kurikavalaks vaenlaseks. Saksamaa oli vallutanud kogu Lääne-
Euroopa. Ta oli relvastatud mitte ainult oma tehnikaga, vaid
ka vallutatud maade tehnikaga. Tema jaoks töötas kogu Eu-
roopa. Temal oli tugevaim sõjavägi. Mitte keegi isegi kõige
rikkamatest ja tugevamatest kapitalistlikest maadest poleks
kannatanud välja pikka kahevõitlust Saksamaaga. Punaarmee
aga kannatas välja Saksa sõjamasina pealöögi ja purustas
vaenlase täielikult.

Kuidas siis juhtus, et maa, mis lähemas minevikus oli ma-
janduslikult ja kultuuriliselt maha jäänud, selles sõjas osutus
tugevamaks vanadest rikastest kapitalistlikest suurriikidest?
Meie osutusime tugevamaks sellepärast, et bolševistlik partei
ja ta juhid Lenin ja Stalin enam kui kahekümne aasta vältel,
mis eelnesid Suurele Isamaasõjale, kujundasid meie kodumaa
ümber.

Lenin ja Stalin seadsid meie maa ette ajaloolise ülesande:
luua võimas sotsialistlik tööstus ja teostada põllumajanduses
kollektiivmajapidamise põhimõte, mis võimaldab rakendada
eesrindlikku tehnikat külas.

«Küsimus seisis nii: kas meie lahendame selle ülesande
lühima ajaga ja kindlustame meie maal sotsialismi või me
ei lahenda seda, ja siis meie maa, mis on tehniliselt nõrk ja

kultuuriliselt pime, kaotab oma iseseisvuse ja muutub imperiaalistlike suurriikide mängukanniks»¹.

Rahva vaenlased, sakslaste agendid — trotskistid ja buharinlased — püüdsid igal viisil meie maa industrialiseerimise ja kollektiviseerimise teelt kõrvale viia. Oma tegevusega nad püüdsid sotsialismi ülesehitamist maha kiskuda. Nad tahtsid, et Nõukogude Liit oleks jäänud agraarmaaks, et meie maal ei tekiks ei metallurgiat ega masinaehitust, ei toodetaks traktoreid, autosid ega lennukeid. Kõike seda võivat ju välismaalt sisse vedada. Nad tahtsid jätta meie kodumaa sõltuvaks kapitalistlikest maadest, teha nende sabassörkjajaks. Selle kuri-tahtliku plaani tulemuseks oleks olnud, et me oleksime jäänud vaenlaste vastu relvastuseta.

Bolševistlik partei paljastas õigeaegselt vaenlased. Selt-simees Stalin koondas rahva partei ümber. Nõukogude inimesed töötasid suurima püüdlikkusega, et teostada partei geniaalset plaani, meie maa sotsialistliku majanduse arendamise plaani. Rahvas ehitas rasketööstuse baasi, vabrikuid ja tehaseid. Ta mõistis, et sellega on vaja enam rutata kui kerge-tööstusega. Ja edu kroonis rahva pingutusi.

Stalinlike viisaastakute jooksul muutus meie kodumaa võimsaks sotsialistlikuks suurriigiks.

Meil puudus traktorite tööstus — me lõime selle. Traktori-te toodangult saavutas Nõukogude Liit teise koha maailmas, esimese koha Euroopas.

Meil ei toodetud autosid — me hakkasime neid tootma.

Meil puudus masinaehitus — me saime selle.

Meil peaaegu ei olnud keemiatööstust — me lõime selle.

Meil ei ehitatud lennukeid — me hakkasime neid massiliselt tootma.

Esimese ja teise viisaastaku tulemusena saavutas Nõuko-gude Liit 1937. aastal tööstusliku toodangu suuruselt teise koha maailmas ja esimese Euroopas. Ta jäi maha ainult Ameerika Ühendriikidest.

Täieliku enesekindlusega ja usuga meie riigi jõusse ning tugevusse märkis seltsimees Stalin:

«See tähendab muuseas, et oma homogeensuse ja seesmise ühtsuse tõttu on meie armee tagala ja rinne sõja puhul tuge-

¹ J. Stalini kõne Kremli lossis Punaarmee akadeemikute lennu puhul 4. mail 1935 («Leninismi küsimused», eestikeelne tõlge, lk. 431).

vamad kui mistahes teisel maal, mida tuleks meeles pidada välismaistel sõjaliste kokkupõrgete harrastajatel.»²

Me elasime läbi raskeid päevi. Saksamaa vallutas meilt lõunapoolse metallurgia, Donetsi ja Moskva-lähedase söebas-
seini, mis andsid enne sõda 64% kogu söetoodangust. Rööv-
vallutajate kätte sattusid ka sellised rikkaimad viljaaidad,
nagu Ukraina, Doni- ja Kubanimaa. Sakslased viisid rivist
välja kuni 50 tuhat kilomeetrit raudteid. Kümned miljonid
nõukogude inimesi sattus fašistlikku vangipõlve.

Iga teine riik oleks sellistes tingimustes purunenud ja kapi-
tuleerunud vaenlase ees. Nii juhtuski mitmete kapitalistlike
maadega. Meie sotsialistlik riik, meie partei suutsid kiiresti
kogu maa majanduse sõjamajapidamise alustele ümber seada.

Juba rahuajal kujundati ettenägelikult idas teine söe-metal-
lurgiline baas, mis omandas sõjas määratu tähtsuse. Lühikese
ajaga veeti ja paigutati itta tuhanded tehased, vabrikud, elekt-
rijaamad koos töölistega ja nende perekondadega. Kasvasid
uued tööstuskeskused. Sõja ajal ehitati rekordiliste tähtaega-
dega Magnitogorskis kaks Euroopa kõige suuremat kõrgahju,
Tšussovos ja Tagilis, ehitati Tšeljabinskis metallurgiatehas
kahe kõrgahjuga, martäänahjudega ja Euroopas suurima elek-
tersulatus-osakonnaga. Samasugune ehitamine teostus ka
teistes tööstusharudes. Vaatamata määratutele raskustele
suurendas meie tööstus sõja vältel lennukite toodangu 4-kord-
seks, tankide toodangu 7—8-kordseks, suurtükkide toodangu
6—7-kordseks.

Niisama kiiresti seadis end sõjaolukorda ümber põlluma-
jandus. Paljud kolhoosnikud läksid rindele, kuid need, kes koju
jäid, peamiselt naised ja noorsugu, suutsid varustada Puna-
armeed kõige vajalikuga.

On arusaadav, et meie riigikord, kus pole eraomandust
tootmisvahendeile ega inimese ekspluateerimist inimese poolt,
kus esineb ainult sotsialistlik, üldrahvalik omand, kus majan-
dust juhitakse ühtse plaani järgi, osutus tugevamaks ükskõik
müllisest kapitalistlikust maast.

Meie maa jõu ning võitmatuse lätteks on meie rahva mo-
raalne kindlus.

² J. Stalini aruanne ÜK(b)Partei XVIII kongressil («Leninismi
küsimused», eestikeelne tõlge, lk. 518).

Rahvas, kes on partei poolt kokku liidetud, kes on kasvata tud Lenini ja Stalini suurte ideedega, praktilises võitluses sotsialistliku ühiskonna eest, kes on relvastatud teadmise ja karastatud võitlustes, — see rahvas omab endas ammutama tuid jõureserve. Ja see jõud murdis vaenlase.

Inimesed teevad ajalugu, ütleb seltsimees Stalin. Seepä rast on partei teinud suurt kasvatuslikku tööd rahva hulgas. Pärast Suurt Oktoobrirevolutsiooni kujunes rahva kasvata mine määratu suureks riiklikuks ülesandeks.

Nõukogude rahvas partei juhtimisel hakkas ehitama uut ühiskondlikku korda, looma sotsialistlikku majandust. See eel das rahva kogu hingeelu muutumist. Oli vaja teda vabastada vanade harjumuste koormast, kapitalismi järelmõjudest. Oli tarvis, et rahvas hakkaks ennast tundma sotsialistliku toot mise ja kogu riigi peremehena, et temal kujuneks uus suhtu mine töösse ja sotsialistlikku omandisse.

Meie kodumaa jõu üks tähtsamaid allikaid peitub nõuko gude rahvaste vankumatus sõpruses.

Nõukogude Liidule kallale tungides arvasid fašistid, et seal tekivad lahkkelid rahvaste vahel. Ja tõesti, iga teine paljurah vuseline riik oleks sellises sõjas lagunened. Meie riik aga ei lagunened. Lahkkelide asemel rahvaste vahel tugevnes nõu kogude rahvaste sõprus selles sõjas.

Partei on muutnud Nõukogude Liidu võimsaks riigiks. hiig lasuure eesrindliku tehnikaga, suurepärase intelligentsi-kaadri tega, kasvatanud mehise, meelekindla rahva, kes jäi truuks oma kodumaale viimse veretilgani, liitis kokku kõik rahvad vanku matus sõpruses, lõi esmaklassilise sõjaväe. Selline riik pidi võitma. Hitlerlaste reetlikul kallaletungil jäi rahvas rahuli kuks ja kindlaks, teades, et võit jääb meile.

Ka kõige raskematel sõja esimestel päevadel, kui saksla sed laviinina liikusid edasi meie kodumaa pinnal, kui isegi paljud meie siirad sõbrad välismaal arvasid, et Nõukogude maa päevad on loetud, kinnitas seltsimees Stalin kõikumata kind lalt: «Meie võidame, hitlerlik sõjavägi purustatakse.»

Seltsimees Stalin tundis hästi oma maad, oma rahvast ja sotsialistlikus riigikorras peituvat jõudu ja võimalusi. Geni aalse ettenägelikkusega ta ütles ette sõja kogu käigu ja lõpp tulemuse. Ta näitas meie majandusliku võimsuse kasvu teed ja hitlerliku Saksamaa sõjamasina hävimise paratamatust.

Kui poleks olnud Nõukogude Liitu, oleks maailm fašismi kannal hukkunud. Kogu inimkond tunnustas, et tänu Nõukogude maa võimsusele ja nõukogude inimeste kangelaslikkusele pääses hukkumisest maailma tsivilisatsioon.

«Ameerika rahvas on uhke, et ta on liidus Venemaa vahva rahvaga,» väitis Roosevelt.

Inglise rahva tundmusi väljendas hästi üks tööline, kes ütles: «Meie lootsime, et jumal või õnn päästavad Londoni Saksa lennuväe hävitavatest pommitamistest. Pääsemine aga ei tulnud ei siit ega sealt. Punaarmee võttis enesele natside pealöögi».

«Hing tarretub» — nii andis edasi Ameerika raadiojaam — «ainult mõttest, et mis oleks saanud Euroopast ja kogu maailmast, kui venelased poleks olnud suutelised selliseks ennekuulmatuks võitluseks».

Erilist tunnustust leiab Nõukogude Liit rahvastelt, keda Punaarmee vabastas saksa ikkest.

«Me oleme igavesti tänulikud Nõukogude Liidu rahvastele, kes osutasid meile määratud abi,» ütles Tšehhoslovakkia president Beneš. «Me oleme igavesti tänulikud kangelaslikule Punaarmeele, kes tõi meile vabaduse».

«Päeval, millal ühinenud rahvad saavutasid suure võidu ühise vaenlase üle,» räägib marssal Tito, «pöörduvad kõigi meie rahvaste mõtted tänuga kuulsusrikka võitmatu Punaarmee, meie vabastaja poole ja tema geniaalse juhi Stalini poole. Meie rahvaste mõtted pöörduvad tänuga Nõukogude Liidu kangelaslike rahvaste poole, kes selles üliinimlikus võitluses tõid suurimaid ohvreid».

Meie maa mitte ükski ei võitnud vaenlast, vaid väljus sõjast veel kindlamalt liitununa ja veel tugevamana. Meie riik omandas suurima rahvusvahelise autoriteedi.

Seda võlgname meie bolševistlikule parteile, kelle huvid ühtivad rahva huvidega.

Partei juhtimisel võitis rahvas endale vabaduse, ehitas üles sotsialismi. Partei vaimustas nõukogude rahvast ja organiseeris teda võitlusele fašismi vastu. Partei tegi nõukogude rahva võitmatuks.

Oma ülemaailmsete ajalooliste võitude eest võlgneb nõukogude rahvas tänu targale geniaalsele juhile seltsimees Stalinile.

«Just sellepärast,» ütleb seltsimees Molotov, «paneb nõukogude rahvas sügavaima mõtte sõnadesse bolševistliku partei juhi kohta, üteldes tunnustusega ja suurima armastusega: Meie õpetaja, meie isa, meie juht seltsimees Stalin.»

O. Mišakova, «Stalinlik Konstitutsioon ja nõukogude noorsugu» («Molodaja Gvardia», 1946).

Stalinlik Konstitutsioon on sotsialismi ja rahvavõimu põhiseadus

Nõukogude kord on see meie kodumaa ühiskondlik, poliitiline ja õiguslik kord, mis loodi linna ja maa töörahva poolt Lenini-Stalini partei juhtimisel. Nõukogude kord leidis igakülgse ja sügava seadusliku väljenduse NSV Liidu põhiseaduses, Stalinlikus Konstitutsioonis.

Stalinlik Konstitutsioon on sotsialismi ja sotsialistliku demokraatia konstitutsioon, ta on otsene tõendus sellest, «et veri, mida meie inimesed rohkesti on valanud, ei ole valatud asjata, et see on tulemusi andnud»¹. 1936. a. detsembris erakorralisel VIII nõukogude kongressil vastuvõetud Stalinlik Konstitutsioon fikseeris juriidiliselt nõukogude rahva peamised saavutused Oktoobrirevolutsioonist kuni meie päevini. See asjaolu määrab kõik tema teised iseärasused.

Stalinlik Konstitutsioon baseerub sotsialistlikul majandussüsteemil ja tootmisriistade ja -vahendite sotsialistlikul omandusel. Ta fikseerib sotsialistliku korra ja sotsialistliku demokraatia materiaalsed põhialused ja mõjutab aktiivselt meie maa edasist majanduslikku arenemist.

Kui varem, esimese VNFSV Konstitutsiooni järgi (1918. a.), vormel «sotsialistlik riik» väljendas ainult, nagu ütles Lenin, «nõukogude korra tahet teostada üleminek sotsialismile, kuid sugugi mitte uue majandusliku korra sotsialistlikuks tunnistamist»², siis nüüd, Stalinliku Konstitutsiooni järgi, tähendab see vormel, et sotsialistlik majanduslik kord on juba loodud.

Stalinlik Konstitutsioon lähtub sellest, et nõukogude ühiskond «koosneb kahest omavahel sõbralikust klassist: töölistest

¹ J. Stalin, «NSV Liidu Konstitutsiooni projektist», RK «Poliitiline Kirjandus», 1944, lk. 56.

² Lenin, «Teosed», XXII, lk. 513.

ja talupoegadest, et ühiskonna riiklik juhtimine (diktatuur) kuulub töölikklassile»¹. Meie kodumaal on töölikklassi diktatuur täiuslik ja kindel peaaesjalikult sellepärast, et kõiki töötajate organisatsioone — ühiskondlikke ja riiklikke — juhib riigis ainus ning ühtne Lenini-Stalini partei, kelle juhtimisel teostati Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, ehitati üles sotsialistlik ühiskond ja teostati meie kodumaa pühale pinnale sissetunginud saksa imperialistide purustamine ja hävitamine.

Stalinlik Konstitutsioon lähtub rahvuste ja rasside täieliku üheõiguslikkuse põhimõttest ja määrab karmid karistusabinõud neile, kes propageerivad või kaitsevad rahvuslik-rassilisi kitsendusi või eesõigusi.

Kõneldes konstitutsioonist selt õiguslikult seisukohalt, mis on temaga määratud NSVL-i kodanikele, me konstateerime tema järjekindlat demokraatlikku iseloomu. Stalinliku Konstitutsiooni kohaselt omavad NSVL-i kodanikud igakülgseid demokraatlikke vabadusi ja õigusi. NSVL-i kodanike vabadustele ja õigustele on iseloomustavad kaks iseärasust: 1) need vabadused ja õigused on antud NSVL-i kodanikele ilma igasuguste rahvuslike, rassiliste, hariduslike või muude niisuguste kitsenduste ja eesõigusteta; 2) need vabadused ja õigused on kindlustatud kogu sotsialistliku korraga. NSVL-i Konstitutsiooni iseärasus seisab selles, et ta «ei piirdu kodanike formaalsete õiguste fikseerimisega, vaid kannab raskuspunkti nende õiguste garanteerimise küsimusele, nende õiguste teostamise abinõude küsimusele»².

Stalinlik Konstitutsioon on süüdistusakt fašismi vastu, rahvusliku sõltumatuse ja rahvaste riikliku iseseisvuse elajaliku mahasurumise vastu fašistliku Saksamaa poolt; ta oli moraalseks abiks ja reaalseks toeks kõikidele nendele, kes pidasid võitlust fašistliku barbaarsuse vastu.

Kõik öeldu viib meid järeldusele, et «Stalinliku Konstitutsiooni loomine ja vastuvõtmine on suur ajalooline samm edasi NSV Liidu rahvaste arenemises, rahvavõimu arenemises»³.

¹ J. Stalin, «NSV Liidu Konstitutsiooni projektist», RK «Poliitiline Kirjandus», 1944, lk. 24.

² J. Stalin, «NSV Liidu Konstitutsiooni projektist», RK «Poliitiline Kirjandus», 1944, lk. 27.

³ M. I. Kalinin, «Mida andis nõukogude võim töörahvale», partei kirjastus, 1937, lk. 30.

NSV Liidu ühiskondlik struktuur

Ühiskondlik struktuur on ühiskonna vorm või organisatsioon.

Iga klassiühiskonna struktuur koosneb: 1) majanduslikust alusest, s. o. majandussüsteemist vastava omanduse vormiga tootmisriistadele ja -vahenditele; 2) rahva jaotusest klassidesse; 3) riigivõimust ühes vastava aparaadiga.

Me nimetame oma ühiskonnastruktuuri nõukoguiikuks. Mis see tähendab? See tähendab, et meie ühiskonna majandusliku aluse moodustavad nõukogude majandussüsteem ja ühiskondlik omandus tootmisriistadele ning -vahenditele, ja poliitilise aluse — nõukogud. See ühiskondlik organisatsioon tekkis Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni tulemusena ja on oma arenemises läbi teinud kaks peafaasi: esimene — ülemineku-periood (kapitalismilt sotsialismile) ja teine — sotsialismi-periood. Kui meie nõukogude ühiskond oli esimeses faasis niisugune ühiskond, kus toimus võitlus sotsialistlike elementide ja kapitalistlike elementide vahel valem järgi «kes keda?», siis teises faasis oli sotsialism lõplikult ning jäädavalt võitnud ja meie ühiskond muutus mitte ainult nõukogude, vaid ka sotsialistlikuks ühiskonnaks. Praegune NSV Liidu ühiskonnastruktuur on tema sotsialistlik organisatsioon.

Sotsialismil kui kommunismi esimesel faasil ja täielikul kommunistlikul ühiskonnal on palju ühist ja palju erinevat.

Ühine on neil see, et tootmisriistad ja -vahendid ei ole erasikute käes, vaid rahva käes. Nii sotsialismis kui ka kommunismis kindlustatakse tootmisprotsessi ühiskondlik iseloom ühiskondliku omandusega tootmisvahenditele. Kuid kui sotsialismi puhul esineb ühiskondlik omand kahel kujul: riiklikuna ja kooperatiiv-kolhooslikuna, siis kommunismi puhul on need kaks vormi juba kokku liidetud üheks, kommunistlikuks.

Ühine on ka see, et nii sotsialismi kui ka kommunismi puhul on objektiivselt võimatu inimese ekspluateerimine inimese poolt ja nii siin kui seal pole ekspluateerivat ega ekspluateeritavat klassi. Aga kui sotsialistlik ühiskond on siiski klassiühiskond, mis koosneb töölisklassist ja talupoegade klassist, siis kommunistlik ühiskond ei tunne enam mingisuguseid klasse ega klassierinevusi.

Sotsialismi puhul on veel teatav vastuolu vaimse ja füüsilise töö vahel. See pole antagonistlik vastuolu. Arvukas rahva

hulgast võrsunud nõukogude intelligentsi kiht on kõigi oma juurtega ja kogu oma tööga lahutamatu seotud füüsilise töö tegijatega, töölisklassi ja talupoegadega. Meie intelligents teenib ausalt ja ennastalgavalt rahvast. Kõik see teeb võimatuks igasuguse vaenu rahva ja intelligentsi vahel. Kuid sotsialistlikus ühiskonnas on säilinud veel siiski mõningane vaimse ja füüsilise töö tegijate osade erinevus ühiskondlikus tootmises.

Kommunismi puhul kaob see erinevus täielikult. Juba sotsialistlik ühiskond näitab teed selle likvideerimiseks. Selleks teeks on töölisklassi kultuurilis-tehnilise tõusu tulemusena tekkinud stahhaanovlik liikumine. See «... avab meile selle ainsa tee, mille kaudu on võimalik saavutada neid kõrgeid tööviljakuse näitajaid, mis on vajalikud üleminekuks sotsialismilt kommunismile ja vastuolude kaotamiseks vaimse ja kehalise töö vahel»¹.

Sotsialismile ja kommunismile on ühine ühiskondlik nõue, et iga inimene töötaks oma võimete kohaselt. Aga kui sotsialistlikus ühiskonnas see nõue eeldab, vaatamata töövõistluste organiseerimisele, töönormide kindlaksmääramist ja sunduse rakendamist töönormide mittetäitjaile, siis kommunismi puhul töötavad kõik vabatahtlikult, sundimata.

Erinevus sotsialismi ja kommunismi vahel seisab ka selles, et sotsialism määrab varade jaotuse töö järgi, kommunism aga — tarviduste järgi. Sotsialismi puhul pole tootmisjõudude arenemine saavutanud veel niisugust taset, kus võiks rahuldada kõiki inimeste tarbeid. Kommunistlikus ühiskonnas saavutatakse see tase, ja siis teostub seadus: igahelpt tema võimete kohaselt, igahelpt tema tarviduse järgi.

Koos sellega muutub töö kommunismi ajal iga inimese esimeseks eluliseks tarviduseks. See on siis «... tasuta töö ühiskonna kasuks, mida tehakse mitte mingisuguse määratud kohustuse kandmiseks, mitte selleks, et saada teatavaid varasid, mitte varem kindlaksmääratud ja kehtimapanud normide järgi, vaid vabatahtlik töö, töö väljaspool norme, töö, mida tehakse tasu arvestamata, ilma tasumistingimusteta, töö harjumusest töötada üldsuse kasuks ja teadliku suhtumisega (mis on muu-

¹ J. Stalin, «Leninismi küsimusi», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1945, lk. 439.

tunud harjumuseks) töö paratamatusse vajadusse üldsuse kasuks — töö kui terve organismi tarvidus»¹.

Sotsialistlik ühiskond pole võimalik ilma riigi ja seadusteta. Mis aga puutub kommunistlikusse ühiskonnasse, siis ta ei vaja ei riiki ega seadusi. Niisuguses ühiskonnas hävib «... igasugune tarvidus vägivallaks inimeste üle üldse, hävib tarvidus alista da üht inimest teisele, üht rahva osa teisele osale, sest inimesed harjuvad säilitama ühiskondliku elu elementaarseid nõudeid ilma vägivallata ja ilma alistamiseta»².

Siiski on võimalik, et kommunistlik ühiskond ehitatakse esialgu ainult meie riigis. Siis ta vajab riiki ja seadusi kui riigi kaitserelvi väliskallaletungide vastu.

Lenin ütles 1918. aastal, et meie ei tea ega saa seda ütelda, missugune on sotsialism, kui ta saab lõpliku kuju. Nüüd aga, kus sotsialism on NSV Liidus üles ehitatud, andis Stalinlik Konstitutsioon põhjaliku iseloomustuse sotsialistlikust korrast.

ÜK(b)P kui Nõukogude riigi juhtiv ja suunav jõud

ÜK(b)P on töölisklassi kõrgeim organisatsioonivorm, mis ühendab tema parimaid inimesi ja koondab enda ümber kogu töörahva ühiskondlikud ja riiklikud massiorganisatsioonid. Ta on eesrindlik väesalk, olles juhitud kogu oma tegevuses kõige eesrindlikumast teooriast, Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini teooriast.

ÜK(b)P on ühtne nii organisatsiooniliselt kui ka ideoloogiliselt. Ta «... pole ainult parteiorganisatsioonide summa. Partei on ühtlasi nende organisatsioonide ühtne süsteem, nende formaalne ühendamise ühtsesse tervikusse, kõrgemate ja madalamate juhtimisorganitega, vähemiku alistamisega enamikule, praktiliste otsustega, mis on kohustuslikud kõigile parteiliikmeile. Nende tingimusteta partei ei suuda olla ühtne organiseeritud tervik, kes suudaks teostada töölisklassi võitluse kavakindlat ja organiseeritud juhtimist»³.

ÜK(b)P on seotud rahvaga, järelikult kaitseb ta lõpuni tema huvisid. Kommunistliku partei suur jõud ja elulisus sei-

1 Lenin, «Teosed», k. XXV, lk. 151.

2 Lenin, «Teosed», k. XXI, lk. 426.

3 J. Stalin, «Leninismi alustest», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1945, lk. 101—102.

savad tema sidemeis tööliste, talupoegade ja intelligentsiga, tema ridade pidevas tugevdamises ja suurendamises nõukogude ühiskonna eesrindlike inimeste arvel. Kommunistlik partei haarab endasse parimaid inimesi kõigist tööraha ühiskondlikest ja riiklikest organisatsioonidest. «Alati on olnud nõukogude rahva eesrindlike inimeste suureks püüdeks astuda meie partei ridadesse. Isamaasõja päevil muutus see veel tugevamaks. 1940. aasta teisel poolel ja 1941. aasta esimesel poolel võeti ÜK(b)P liikmekandidaatideks 233 071 inimest, sõja-aasta jooksul 1941. aasta 1. juulist kuni 1942. aasta 1. juulini astus parteisse 751 895 inimest. Partei ridade kasv suurenes enam kui kolm korda»¹.

ÜK(b)P on nõukogude rahva, tööraha eesrindliku väesalga juhtiv ja suunav jõud tema võitluses kommunismi eest, nõukogude isamaa vabaduse, au ja iseseisvuse eest.

Partei juhtimine on viljaka tegevuse aluseks iga üksiku riikliku ja ühiskondliku organisatsiooni suhtes kui ka kõigi nende organisatsioonide suhtes ühtekokku. Kõik nad ammutavad tegevusjuhendeid partei direktiividest, kellel on liikmeid riiklikes ja ühiskondlikes tööraha organisatsioonides, kes moodustavad nende juhtiva tuuma ja kindlustavad partei otsuste elluviimise iga riikliku ja ühiskondliku organisatsiooni poolt. Partei suunab riigiorganite tegevust kõigil elualadel. «... ühe või teise võimuorgani tööplaani väljatöötamisel kas tööstuse või põllumajanduse liinis, kas kaubanduse või kultuurilise ülesehitustöö liinis annab partei üldisi juhtnõore, mis määravad nende organite töö iseloomu ja suuna nende plaanide maksvuse ajal.»²

Niiviisi annab partei kogu Nõukogude riigiaparaadile tarviliku harmoonilisuse ja tema tööle plaanikindluse ning sihi-teadlikkuse.

Partei juhtimise põhimeetodiks on veenmismeetod. Veen-des tööliklassi ja üldse tööraha hulki oma poliitilise joone õigsuses ja selle läbiviimise võimalikkuses, võidab partei sellega masside usalduse, ühendab nad enda ümber. Töörahas usaldab vabatahtlikult oma saatuse partei kätte.

¹ Ajalehe «Pravda» juhtkirjast 19. sept. 1942 «Nõukogude patrioodid astuvad kommunistliku partei ridadesse».

² J. Stalin, «Leninismi küsimusi», 10. trükk, lk. 174—175.

ÜK(b)P oli Nõukogude riigis juhtivaks ja suunavaks jõuks rahuliku ülesehitustöö aastail. Ja kõikidele on hästi teada, et tema juhtimisel saavutas linna ja maa töörahvas vabaduse ja rajas sotsialistliku ühiskonna. Kunagi pole ükski teine partei omanud niisugust autoriteeti rahvahulkades, nagu seda omas ÜK(b)P rahuliku ülesehitustöö aastail.

Kui algas Nõukogude Liidu Suur Isamaasõda saksa fašistlike röövvalitajate vastu, siis seisis ÜK(b)P nagu varemgi meie eesotsas kui nõukogude rahva ja kõigi tema riiklike ja ühiskondlike organisatsioonide juhtiv ning suunav jõud. Ta oli üldrahvaliku võitluse vaimustaja ja organiseerija fašistlike röövvalitajate vastu. Ta ühendas ja suunas oma organiseeriva tööga kõigi nõukogude inimeste jõupingutused ja nende organisatsioonide tegevuse ühisele eesmärgile, allutades kõik jõud ja vahendid vaenlase purustamise ülesandele. Bolševike partei juhtimisel andsid meie rahvas ja tema Punaarmee surmavaid lööke saksa fašistlikule metsalisele, puhastasid Nõukogude pinna saksa okupantidest, säilitasid meie kodumaa vabaduse, au ja iseseisvuse.

Prof. Denissov, «Nõukogude riik on tööliste ja talupoegade sotsialistlik riik».

NÕUKOGUDE KONSTITUTSIOONI AJALOOLINE ARENEMINE

J. Ottender

I

Nõukogude Konstitutsiooni arenemine ja ajalugu said oma alguse Oktoobrirevolutsioonist.

7. novembril (25. oktoobril) 1917 toimus Venemaal sotsialistlik revolutsioon. Esmakordselt inimkonna ajaloos ekspluateeritavad ja rõhutud klassid kukutasid jäädavalt ekspluateerijate võimu. Kogu riigi võim läks tööliklassi kätte. Oma esinemisel Petrogradi Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu pleenümil Oktoobrirevolutsiooni võidu puhul ütles Lenin: «Seltsimehed! Tööliste ja talupoegade revolutsioon, mille vajadusest alati rääkisid bolševikud, on teostunud. Millist tähendust omab see tööliste ja talupoegade revolutsioon? Selle pöörde tähendus seisab ennekõike selles, et meil saab olema Nõukogude valit-

sus, meie oma võimuorgan, ilma igasuguse kodanluse osavõtuta. Rõhutatud massid ise loovad oma võimu. Vana riiklik aparaat purustatakse põhjalikult ja luuakse uus valitsemisaparaat, nõukogude organisatsioonide näol.

Sellest hetkest algab Venemaa ajaloos uus ajajärk, ja praegune kolmas Vene revolutsioon peab oma lõpptulemusena viima sotsialismi võidule.» (Lenin, «Teosed», k. XXII, lk. 4.)

Need Lenini sõnad said töölisklassi võitluse programmiks, kes oli alanud viimset otsustavat võitlust kapitalismi vastu, oma lõpliku vabastamise eest.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon äratas vabadusele ja teadlikule elule kõige vaesemad ja rõhutumad rahvakihid.

«Me lõime ja kindlustasime», kirjutas Lenin, «nõukogude vabariigi, uut tüüpi riigi, mis on mõõtmatult kõrgem ja demokraatlikum parematest kodanlik-demokraatlikest vabariikidest. Me kehtestasime proletariaadi diktatuuri kehvtalurahva toetusel ja alustasime laialt mõeldud sotsialistlike ümberkujundamiste süsteemi. Kõigi maade miljonites ja miljonites töölistes äratasime meie usku oma jõusse ja süütasime entusiasmitule...» (Lenin, «Teosed», k. XXII, lk. 375—376.) Nõukogude võim seadis töölisklassi ja kehvtalurahva huvides enda ette suurima ajaloolise ülesande lahendamise: hävitada igasugusel kujul inimese ekspluateerimine ja vägivald, ehitada üles uus klassideta sotsialistlik ühiskond.

Noorel Nõukogude riigil tuli ennekoike kaitsta end vana ühiskonnakorra jõudude vastu, kes püüdsid iga hinna eest restaureerida endist ekspluateerimise ja rõhumise režiimi. Ajalugu tõestab, et iganenud klassid ei anna vabatahtlikult oma käest võimu ära, vaid nad tuleb võimu juurest minema kihutada. Just sellepärast oli tol perioodil Nõukogude riigi üheks peamiseks ülesandeks kukutatud ekspluateerijate klasside vastupanu purustamine vägivaldsete vahenditega. Lenin iseloomustas proletariaadi diktatuuri kui ägedat võitlust, verist ja veretut, vägivaldset ja rahulikku, sõjalist ja majanduslikku, pedagoogilist ja administratoorset võitlust vana ühiskonna jõudude ja traditsioonide vastu. Proletariaadi diktatuur kasutab olukorrast tingituna vägivalda igasuguse orjuse ja ekspluateerimise hävitamise huvides. Ainult selline vägivald, mis on vajalik kommunismi kõrgete ja õilsate eesmärkide teostamiseks, leiab oma ajaloolist õigustust. Kuid proletariaadi dik-

tatuuri sisuks pole mitte ainult vägivald, mis pole peamine, vaid nõukogude võimu mitmesugune loov tegevus kõigil sotsialismi ülesehitamise aladel.

Proletariaadi diktatuuri ees seisvate suurte ülesannete teostamise põhiliseks eelduseks oli vana, kodanliku riigiparaadi lammutamine. Marksism-leninism õpetab, et töölisklass ei või lihtsalt oma käsutusse üle võtta vana riigimasinat (valitsemisaparaati) ja lasta seda käiku oma eesmärkide saavutamiseks, vaid peab selle purustama ja looma uue riigiparaadi.

Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon 1917. a. teostas selle ülesande; ta andis kogu võimu tööliste, soldatite ja talupoegade saadikute nõukogudele.

Lenin ütles, et «rõhutud klassi vabastamine on võimatu mitte ainult ilma vägivaldse revolutsioonita, vaid ka valitseva klassi poolt loodud riiklikku võimuaparaati hävitamata» (Lenin, «Teosed», k. XXI, lk. 373).

Inimsoo ajaloos, töölisklassi ja kõigi töötajate võitluse ajaloos algas uus ajastu: võitluse periood oma vabastamise ja sotsialismi ülesehitamise eest. Noorel Nõukogude riigil tuli oma olemasolu esimestel aastatel pidada raske võitlust võimult kukutatud mõisnike ja kodanluse kontrrevolutsiooni ja nendega liitunud imperialistlike maade interventsiooni vastu. Intensiivset kontrrevolutsioonilist tegevust sooritasid samuti sotsialistide-revolutsionääride, menševike ja iga liiki väikekodanlikud parteid, kes oma kapitalistliku korra restaureerimise katseid maskeerisid endi «sotsialistideks» ja «demokraatia» eest võitlejais nimetamisega. Kapitalismi restaureerimisele suunasid oma tegevust ka revolutsiooni ja sotsialismi reetjad ja provokaatorid Trotski, Buhharin, Zinovjev jt. kodanluse salajased agendid, kes olid pugunud töölisklassi ridadesse.

Nõukogude maad ümbritsesid kodusõja rinded, Nõukogude vabariigil tuli võidelda ühinenud välise ja sisemise kontrrevolutsiooni kallaletungi vastu. Sellises olukorras, kus riigis käis äge ja otsustav töörahva võitlus interventide, valgekaartlaste ja teiste kontrrevolutsiooniliste jõudude vastu, loodi esimene nõukogude konstitutsioon. Neis töörahva masside karmides võitlustingimustes hakkas nõukogude võim tegema esimesi samme uut tüüpi riigi ülesehitamise teel. Nõukogude kongresside ja nõukogude valitsuse tolle aja seadused ja dekreedid olid nurgakivideks, millele rajati esimene nõukogude konstitutsi-

oon. Neis dekreetides leidsid oma väljenduse töörahva masside põhilised võidud kõigil aladel.

Kokkuvõttes oli nende dekreetide sisu järgmine:

a) nõukogude riigi loomine, kogu võimu üleminek proletariaadi diktatuuri organite, nõukogude kätte;

b) Venemaa rahvaste vabastamine rahvuslikust rõhumisest, Venemaa kuulutamine Nõukogude Föderatiivseks Sotsialistlikuks Vabariigiks, rahvaste üheõiguslikkuse ja vabatahtlikkuse alusel;

c) esimeste sammude teostamine sotsialismi ülesehitamiseks, rahvamajanduse juhtivate kõrgustike nõukogude riigi omandiks võtmine;

d) töötajale maailmas kõige demokraatlikumate õiguste ja vabaduste kindlustamine.

II ülevenemaalise tööliste, talupoegade ja soldatite saadikute nõukogude kongressi dekreedid olid esimesteks nõukogude võimu seadusandluse aktideks, millega kinnitati võimu üleminekut tööliklassi kätte ja nõukogude riigi loomist. Lenini ettepanekul võttis II nõukogude kongress vastu nõukogude võimu esimesed dekreedid — rahu ja maa kohta. Need maailmaajaloolise tähtsusega dekreedid etendasid ülisuurt osa proletariaadi diktatuuri kindlustamisel ja sotsialismi ülesehitamisel. II nõukogude kongressi otsusega loodi esimene nõukogude riigi valitsus, Rahvakomissaride Nõukogu. Rahvakomissaride Nõukogu esimeheks valiti Lenin. Nõukogude võimu järgnevate dekreetide ja määrustega rajati nõukogude riigi aparaat. Nõukogude kätte võimu võtmisel nii keskuses kui kohtadel oli väga suur tähtsus RKN-i esimehe Lenini läkitusel rahvale 18. nov. 1917, milles on öeldud: «Seltsimehed töötajad! Pidage meeles, et nüüd teie ise valitsete riiki. Keegi ei aita teid, kui teie ise ei ühine ega võta kōiki riigiasju endi kätte. Teie nõukogud on nüüdsest peale täisvolilised ja otsustavad riigivõimu-organid.» (Lenin, «Teosed», k. XXII, lk. 55.) Tähtsad olid Ülevenemaalise Kesktäitevkomitee ja RKN-i dekreet «Seisuste ja tsiviilametnike tiitlite ärakaotamisest» 23. nov. 1917, millega likvideeriti kõik seisuslikud eelistused ja kitsendused ning anti purustav hoop eriti tšinovnikliku-bürokraatliku kildkonna pihta, kes oli vana ekspluataatorliku riigiaparaadi toeks, ja dekreet kohtust 7. dets. 1917, millega likvideeriti vana kohus ja tunnistati kehtetuks kõik endised seadused. 20. dets.

1917 asutati kontrrevolutsiooni vastu võitlemiseks eriline organ: Ülevenemaaline Eriline Komisjon (VTŠK). RKN-i 28. jaanuari 1918. a. dekreediga loodi nõukogude riigi uus Tööliste-Talu-pöegade Punaarmee sotsialistliku isamaa kaitseks väliste vaenlaste kallaletungide vastu. Endise ekspuataatorliku riigi üks peamisi vägivallavahendeid — tsaristlik armee — saadeti laiali. Suurimat tähtsust omas nõukogude võimu õige leninlik-stalinlik rahvuspoliitika. Nõukogude võim vabastas endise Vene suurriigi rahvad rahvuslikust rõhumisest. Seda ülesannet täitis eriline organ — Rahvasasjade Rahvakomissariaat —, mille asutamine sai võimalikuks ainult nõukogude riigi olukorras. Rahvasasjade Rahvakomissariaadi juhtijaks määrati Lenini parim võitluskaaslane seltsimees Stalin. 16. novembril 1917 avaldati Lenini ja Stalini allkirjadega «Venemaa rahvaste õiguste deklaratsioon», milles on põhjaliku selgusega formuleeritud nõukogude võimu rahvuspoliitika põhimõtted, mis olid juba varem Lenini ja Stalini poolt välja töötatud ja bolševike partei programmi sisse võetud. Deklaratsioon tõstis uuele elule tsarismi ja kodanluse poolt rõhutatud rahvaste töötajate massid ja rajas kindla aluse nõukogude rahvaste üheõiguslikkusele ja vankumatule sõprusele. Deklaratsioonis on kindlustatud:

- 1) Venemaa rahvaste üheõiguslikkus ja suveräänsus;
- 2) Venemaa rahvaste õigus vabale enesemääramisele kuni lahkulöömiseni ja iseseisva riigi loomiseni;
- 3) kõigi ja igasuguste rahvuslike ja rahvuslik-usundlike eelistuste ning kitsenduste ärakaotamine;
- 4) Venemaa territooriumil asuvate vähemusrahvuste ja etnograafiliste gruppide vaba arenemine.

Lähtudes neist põhimõttest jättis Nõukogude valitsus 17. detsembril 1917 Ukrainale õiguse kas eralduda täielikult Venemaast või sõlmida Vene Vabariigiga leping föderatsiooni astumiseks ja teiste vastastikuste suhete korraldamiseks.

Vene Vabariigi RKN, järgides rahvaste enesemääramise õiguse põhimõtet, tunnustas Soome riiklikku iseseisvust.

Eriti tuleb märkida sellist tähtsat dokumenti nagu rahvasasjade rahvakomissari seltsimees Stalini läkitust Kaasani, Ufa, Orenburgi ja Jekaterinburgi nõukogule, Turkestani krai RKN-ile jt. Selles läkituses avaldas seltsimees Stalin erakordse selgusega nõukogude autonoomiate sisu ja peamised printsiibid nende loomiseks.

Leninlik-stalinliku rahvuspoliitika teostamine ühendas rõhumisest vabanenud rahvaste töötajaid proletariaadi diktatuuri ümber ja avas neile tee vabatahtlikuks ning vennalikuks liitumiseks vene töölikklassiga, suure vene rahvaga sotsialismi ülesehitamise eesmärgil.

Ülitähtsad olid sotsialismi alussammaste loomisel dekreedid tööliste kontrolli sisseseadmisest tootmise ja toodete jaotuse üle, suurtööstuse, transpordi jne. natsionaliseerimisele ettevalmistamiseks, Rahvamajanduse Kõrgema Nõukogu loomisest, kaubalaevastiku ja väliskaubanduse natsionaliseerimisest. 28. juunil 1918 natsionaliseeritakse suuremad tööstusettevõtted ja transport.

Nõukogude võim andis rea tähtsaid dekreete, millega teostati ja kinnitati töötajale tõelised demokraatlikud õigused ja vabadused. Need olid: 8-tunnilise tööpäeva väljakuulutamise, sotsiaalkindlustuse kehtestamine, naistele meestega võrdsete õiguste andmine, kiriku eraldamine riigist ja kooli eraldamine kirikust.

Lenin ja Stalin olid kõigi tähtsamate nõukogude võimu dekreetide initsiaatoreiks, nende autoreiks. Ühed neist dekreetidest purustasid põhjani vana korra alused ning rajasid seega avara tee helgesse tulevikku, teised märkisid ära selle tuleviku kontuurid.

«Meie dekreet», ütles Lenin, «on üleskutse, kuid mitte üleskutse vanas vaimus», et: «Töölised tõuske, kukutage kodanlus!» Ei, see on üleskutse massidele, nende kutsumine praktilisele tööle. Dekreedid on instruksioonid, mis kutsuvad massilisele praktilisele tööle. Just see on tähtis». (Lenin, «Teosed», k. XXIV, lk. 166.)

Nõnda ehitati uut tüüpi riik, mis oli lahutamatu seotud rahvaga, mis vastas täielikult rahva huvidele ja loodi rahva enese poolt.

III ülevenemaalisel nõukogude kongressil 31. jaanuaril 1918 võeti Lenini ettepanekul vastu «Töötava ja ekspluateeritava rahva õiguste deklaratsioon». See ajalooline deklaratsioon — esimese nõukogude konstitutsiooni visand — kinnitas seadusandlikult nõukogude riigivõimu esimesed sammud.

«Töötava ja ekspluateeritava rahva deklaratsiooniga» kinnitati kogu võimu üleminek nii keskuses kui kohtadel tööliste,

talupoegade ja soldatite saadikute nõukogude kätte. Venemaa nõukogude vabariigist kirjutatakse deklaratsioonis kui nõukogude rahvuslike vabariikide föderatsioonist. Deklaratsioonis on fikseeritud nõukogude riigi põhilised ülesanded: inimese igasuguse ekspluateerimise ja ühiskonna klassidesse jagumise kaotamine, ekspluateerijate klasside halastamatu allasurumine. Deklaratsioon kinnitas proletaarsete revolutsiooni edasise arenemise programmi, proletariaadi ja kõigi töötajate võitluse suured põhimõtted endi lõplikuks vabastamiseks ja sotsialismi ülesehitamiseks.

III ülevenemaaline nõukogude kongress tegi Ülevenemaalise Kesktäitevkomiteele ülesandeks välja töötada Nõukogude konstitutsioon. Esimese Nõukogude konstitutsiooni väljatöötamist juhtisid vahetult Lenin, Stalin ja Sverdlov.

V ülevenemaalise nõukogude kongressi lõppistungil 10. juulil 1918 võeti vastu ja kinnitati ühel häälel esimese Nõukogude konstitutsiooni tekst, mis sai Venemaa Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi põhiseaduseks. «Töötava ja ekspluateeritava rahva õiguste deklaratsioon» oli Konstitutsiooni sisse kantud peamise osana.

Nõnda sündis Nõukogude Konstitutsioon kodusõja tules ja see asjaolu määras tema omapärasuse, mis tulenes otseselt tolle aja ühiskondlik-poliitilisest olukorrast. Juba III ülevenemaaline tööliste, talupoegade ja soldatite saadikute nõukogude kongress konstateeris, et «nüüd, otsustava võitluse momendil ekspluateerijatega, ei tohi ekspluateerijail olla kohta üheski nõukogude võimu organis».

Brošüüris «Nõukogude võimu järjekordsed ülesanded» kirjutab Lenin: «Nõukogude demokratismi, s. o. proletaarsete demokratismi sotsialistlik iseloom, selle antud konkreetsetes käsitamises, seisab esiteks selles, et valijaiks on töötajad ja ekspluateeritavad klassid; kodanlus jäetakse välja» (Lenin, «Teosed», k. XXII, lk. 465).

1918. aasta Konstitutsiooni paragrahvi 65 järgi jäeti valimisõigustest ilma isikud, kes ekspluateerisid võõrast tööjõudu, kes elatasid endid mitte töötuludest, vaid kapitaliprotsentidest, äritsemisest jne. Valimisõigustest jäeti ilma samuti vana ekspluataatorliku korra truud teenrid: politseinikud, sandarmid, tsaari hoovkonna liikmed jms.

Aruandes erakorralisel VIII üleliidulisel nõukogude kongressil 1936. a. ütles seltsimees Stalin: «Nõukogude võim võttis mittetöötavatel ja ekspluateerivatelt elementidelt valimisõiguse mitte igaveseks ajaks, vaid ajutiseks, kuni teatava ajajärguni. Oli aeg, millal need ollused pidasid rahva vastu avalikku sõda ja tegutsesid Nõukogude seadustele vastu. Nõukogude seadus nendelt valimisõiguse äravõtmise kohta oli nõukogude võimu vastus sellele vastutöötamisele.»

Proletaarse revolutsiooni huvid nõudsid mitte ainult kodanluse valimisõigusest ilmajätmist, vaid ka juhtimise kindlustamist proletariaadile kõhklevate, mitteproletaarlike, väikekodanlike elementide üle.

1918. a. Konstitutsioon kindlustas töölisklassile nõukogudes juhtiva osa. Valimissüsteem nägi ette mõningad eelistused töölistele. Suurema esindusnormiga kindlustati töölistele kõrgem erikaal nõukogudes.

«... Meeleheitliku, terava sõja epohhil,» kirjutas Lenin, «kui ajaloo poolt on seatud päevakorda küsimus sajandiliste ja tuhandeaastaliste privileegiumide olemisest või mitteolemisest, — arutella enamusest või vähemusest, puhtast demokraatiast, diktatuuri mittevajadusest, ekspluateerija ja ekspluateeritava võrdsusest! Millist nürimeelsuse kuristikku, millist filisterlikku langust on vaja selleks!» (Lenin, «Teosed», k. XXIII, lk. 355.)

Arvestades tollaegset poliitilist olukorda, olid 1918. a. Konstitutsiooni järgi valimised astmelised ja avalikud. Otsesed valimised olid ette nähtud ainult linnade ja külade nõukogudele. Kõik teised nõukogude võimu organid valiti vastavatel nõukogude kongressidel. Valimised nõukogudesse olid avalikud, mis oli samuti tingitud tollaegsest olukorrast. Avalikud valimised mängisid tähtsat osa laialdaste rahvamasside ühiskondlik-poliitilise kasvatamise mõttes. Avalike valimiste kaudu oli võimalik avastada nõukogude korra vaenlasi, pannes ühiskonna kontrolli alla inimesed, kes eelistasid nõukogude võimu ürituste ignoreerimist, «istuda» ja «oodata». Avalikud valimised aitasid koondada kõiki ausaid ja siiraid proletaarse revolutsiooni eest võitlejaid kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse ümber.

Astmelised, avalikud ja mittetäiesti võrdsed valimised olid

terava ning otsustava kodusõja ajastul proletariaadile üheks võitluse vormiks vaenulike klasside vastupanu purustamiseks.

Andes maailmas ennenägematu laialdase demokraatia elanikkonna tohutule enamikule, kergendas 1918. a. Konstitutsioon Nõukogude riigil ekspluataatorlike klasside ja nende agentuuri vastupanu likvideerimist ning proletariaadil tolleaegseis tingimuis juhtiva osa kind'ustamist riigi valitsemises.

«Proletaarne demokraatia», ütles Lenin, «on miljon korda demokraatlikum igasugusest kodanlikust demokraatiast; nõukogude võim on miljon korda demokraatlikum kõige demokraatlikumast kodanlikust vabariigist» (Lenin, «Teosed», k. XXIII, lk. 350).

VNFSV 1918. a. Konstitutsioon oli Nõukogude riigile esimeseks seaduslikuks aluseks ja Nõukogude riigi ning sotsialistliku ühiskonna edasine arenemine tugines selle tugevale alussambaile. Esimene Nõukogude Konstitutsioon oli ajalooliselt kooskõlas tolle aja reaalse majandusliku ja poliitilise olukorraga, millest oli ka tingitud selle omapärasus ja vajadus. Ta peegeldas selgesti kapitalismilt kommunismile siirdumise perioodi aluseid ja pealisehitust.

II

Juba oma eksisteerimise algusest peale kuulutas nõukogude võim välja rahvaste üheõiguslikkuse ja suveräänsuse, kindlustades kõigile rahvaile tõelise enesemääramisõiguse ja vaba valiku, kas minna oma arenemisteed lahus või liidus võrdsete ja vennalike rahvastega. See asjaolu, et nõukogude võim kindlustas kõigile endise Venemaa rahvaile õiguse vabale enesemääramisele ja rahvuslikule arenemisele, võimaldaski rahvaste vabatahtlikku ühinemist üheks suurriigiks, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liiduks.

Raugematult kujundasid Lenin ja Stalin nõukogude rahvaste sõprust, juhtisid otseselt rahvuslike nõukogude vabariikide loomist. Riigikaitse huvid ja sotsialismi ülesehituse ülesanded, kõigi nõukogude rahvaste igakülgne arenemine, vastastikuse abistamise tahe nõudsid tungival Nõukogude maa rahvaste liidu edasist kindlustamist. Neil taotlustel tõusis päevakorda küsimus nõukogude vabariikide tihedamast ühendamisest ühtseks liitriigiks. Oma tervituses üleukrainalisele nõukogude kongressile kirjutas Lenin 10. detsembril 1922, et üheks

kõige tähtsamaks küsimuseks on vabariikide ühendamise küsimus, et «selle küsimuse õigest lahendamisest oleneb meie riigi-aparaadi edasine organiseerimine (Lenin, «Teosed», k. XXVII, lk. 378).

Kommunistlik partei ja nõukogude võim toetasid ja juhtisid rahvaste initsiatiivi liitriigi loomiseks sotsialistliku riigikorra alusel, olles veendunud, et niisugune riik suudab taluda kõik ja igasugused raskused.

1922. detsembri lõpul võeti X ülevenemaalisel ja I üleliidulisel nõukogude kongressil Lenini ja Stalini ettepanekul vastu ajalooline otsus nõukogude rahvaste vabatahtlikust riiklikust ühinemisest Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liiduks.

I üleliidulisel nõukogude kongressil esinedes ütles seitsimees Stalin: «Seitsimehed! Täna on murranguline päev nõukogude võimu ajaloos. Ta asetab piiritulba vana, juba läbitud ajajärgu vahele, millal nõukogude vabariikide eraldi olelemisele on tulnud lõpp, millal vabariigid liituvad ühtseks liitriigiks edukaks võitlemiseks majandusliku laostumise vastu, milal nõukogude võim ei mõtle enam ainult oma olemasolule, vaid ka sellele, et areneda tõsiseks rahvusvaheliseks jõuks, mis suudaks mõjutada rahvusvahelist olukorda, mis suudaks seda muuta töörahva huvides.»

NSV Liidu loomine tähendas leninlik-stalinliku rahvuspoliitika suurt võitu. Nõukogude Liit rajati selle usalduse vankumatule alusmüürile, mida tsarismi poolt varem rõhutatud rahvad tundsid suure vene rahva vastu; ta rajati nõukogude rahvaste vastastikuse sõpruse kindlale alusele.

Esiolgu astusid NSV Liitu Venemaa Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik, Ukraina NSV, Va'ge-Vene NSV ja Taga-Kaukaasia Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik. 1931. aastaks kasvas liiduvabariikide arv seitsmeni, 1936. aastaks 11-ni ja 1940. aastast peale kuulub NSV Liidu koosseisu juba 16 vabariiki.

Nõukogude vabariikide ühinemise aktsioonis kuulub juhtiv osa suurele vene rahvale. Oma ühinemise taotluses ühtseks liitriigiks nägid nõukogude rahvad vene rahvas oma sõpra, vana vend, kes on valmis sirutama neile oma abistava käe rahvusriikluse loomisel, majandusliku ja kultuurilise taseme tõstmisel. Selle tõhusa vennaliku abiga, mida suur vene rahvas

andis Venemaa ääre-piirkondade rahvastele, suutsid nad kaitsta oma iseseisvust, kihutada oma territooriumilt välja intervendid ja purustada seesmised kontrrevolutsioonilised jõud. Vene rahva kogemuste suurtest alikatest õppisid teised Nõukogude Liidu rahvad sotsialistliku korra sisseseadmist ja selle kindlustamist, sotsialismi ülesehitamist ja oma kodumaa kaitse organiseerimist, rahvusliku kultuuri ja riikluse arendamist ja rahva suveräänsuse laiendamist. Sotsialismi võitude saavutamises ja nende kindlustamises on vene rahval olnud teiste nõukogude rahvaste keskel juhtiv ja domineeriv osa. Eriti Suures Isamaasõjas, nõukogude kodumaa kaitsmisel, fašistliku Saksamaa ja militaristliku Jaapani purustamisel, tuli ilmsiks suure vene rahva kandev ning otsustav tähtsus.

31. jaanuaril 1924 võttis II üleliiduline nõukogude kongress vastu ning kinnitas uue NSVL-i Konstitutsiooni; seega vormistati juriidiliselt Nõukogude Liit. 1924. a. Konstitutsioon vormistas üheõiguslike vabariikide vabatahtliku ühinemise, fikseeris täpselt ja selgelt igale vabariigile õiguse Liidust väljastamiseks ja andis kõigile vabariikidele võimaluse NSV Liitu astumiseks. Kõigile rahvastele oma eriliste huvide väljendamiseks ja kindlustamiseks oli Konstitutsioonis ette nähtud kahekojaline NSVL-i Kesktäitevkomitee: Liidunõukogu ja Rahvaste Nõukogu. Konstitutsioonis olid kindlaks määratud nende kahe koja võrdsed õigused, vastastikused suhted ja üleliiduliste ja vabariigiliste võimuorganite organiseerimine ning kompetents.

1924. ja 1925. a. tegid Venemaa NFSV, Ukraina NSV, Taga-Kaukaasia NFSV ja Valge-Vene NS Vabariigi nõukogude kongressid muutusi oma konstitutsioonides, viies need täielikku kooskõlla NSV Liidu Konstitutsiooniga. Muutused Venemaa NFSV Konstitutsioonis 1925. a. käisid ka nende paragrahvide kohta, mis peegeldasid juba läbitud võitluse etappi, nagu maa sotsialiseerimine, tööliste kontroll vabrikute ja tehaste üle jne. Need muutused ei puudutanud aga Konstitutsiooni sotsiaal-majanduslikke põhialuseid. Samuti jäi muutmata valimissüsteem, sest käis veel terav klassivõitlus sotsialistlike ja kapitalistlike jõudude vahel, peamiselt majanduslikul areenil, ja sellepärast, olukorrast tingituna, pidi proletariaadi diktatuur säilitama kitsendused ekspluataatorlike klasside ja nende jäänuste suhtes.

II üleliidulisel nõukogude kongressil 1924. a. vastuvõetud Konstitutsioon kehtis kuni Stalinliku Konstitutsiooni vastuvõtmiseni 1936. a.

III

Erakorralisel VIII üleliidulisel nõukogude kongressil 1936. aastal andis seltsimees Stalin oma aruandes «Konstitutsiooni projektist» geniaalse ja põhjaliku analüüsi muutuste kohta, mis olid toimunud NSV Liidus ajavahemikul 1924. aastast kuni 1936. aastani. Nende suurte muutuste tõttu oli vajadus viia Konstitutsioon kooskõlla tolleks ajaks kujunenud tegeliku olukorraga Nõukogude riigis.

1924. aastal oli veel uue majanduspoliitika esimene ajajärk, kus nõukogude võim, arendades kõigiti sotsialismi, lubas mõningat kapitalismi elavnemist selleks, et kapitalistliku ja sotsialistliku majandussüsteemi võitluskäigus organiseerida sotsialistliku süsteemi ülekaalu kapitalistliku süsteemi üle ja lõpuks likvideerida kapitalistlik sektor rahvamajandusest ja saavutada sotsialismi süsteemi täielik võit. Tol ajal oli mõisnike klass juba likvideeritud, kuid 20% tööstusest oli kapitalistliku sektori käes ja kulakute klass — see arvult kõige suurem kapitalistide klass — moodustas veel küllalt tähelepanuvääriva jõu.

1936. aastaks oli juba üles ehitatud uus võimas sotsialistlik tööstus, mis baseerub rikkal moodsal tehnikal, tugevasti arenenud rasketööstusega ja veel enam arenenud masinaehitusega. Kapitalism aga oli tööstusest hoopis välja tõrjutud ja sotsialistlik tootmine tööstuses oli saanud ainuvalitsevaks süsteemiks.

Põllumajanduses oli võitnud kolhooside ja sovhooside süsteem, rohkete masinatega varustatud ja uue tehnikaga relvastatud sotsialistlik põllumajandus. Kulakluse kui klassi oli likvideeritud. Kaubandusest olid erakaupmehed ja spekulandid hoopis minema kihutatud. Kogu kaubakäive oli läinud riigi, kooperatsiooni ja kolhooside kätte. Sellest näeme, et sotsialistlik omandus on saanud nõukogude ühiskonna vankumatuks aluseks ja ühe inimese ekspluateerimine teise inimese poolt on hävitatud. Sotsialistliku süsteemi täielik võit kõigil aladel on saanud tõsiasjaks.

Seoses muutustega majanduselu aladel toimusid muutused ka nõukogude ühiskonna klassisstruktuuris. Ekspluateerijate

klassid olid juba 1936. aastaks likvideeritud. Jäid töölisklass ja talupoegade klass, jäi haritlaskond. Neis järelejäänud teineteisele sõbralikes klassides ja haritlaskonnas on toimunud suured muutused.

Töölisklass, keda enne ekspuaterisid kapitalistid, on saanud ekspuaterimisest vabaks töölisklassiks, sest et kapitalistide klass on likvideeritud ja tootmisriistad ning vahendid kuuluvad riigile ehk ühiskonnale, mille juhtivaks jõuks on nüüd töölisklass. Nõukogude töölisklass on täiesti uus, ekspuaterimisest vabastatud töölisklass.

Nõukogude Liidu talurahvas on samuti uus, ekspuaterimisest vabastatud talurahvas. Enne ekspuaterisid talupoegi mõisnikud, kapitalistid, kulakud ja liigkasuvõtjad. Sotsialismi võidu tagajärjel on need parasiidid likvideeritud ja nüüd pole kedagi, kes rõhuks ja kurnaks talurahvast. Nõukogude talurahvas on oma rõhuvas enamikus kolhoositalurahvas, ta on pääsenud ruineerumisest ja viletsusest. Nüüd on tema töö rajatud kollektiivsele tööle ja moodsale tehnikale, tema majapidamise aluseks on kollektiivne ehk kolhooslik omandus. See on ekspuaterimisest täiesti vabastatud talurahvas. Ka haritlaskonnas on Nõukogude Liidus toimunud suured muutused. Kui vana haritlaskond põlvnes peamiselt mõisnikuseisuse ja kodanluse hulgast ning pidi teenima rikkaid klasse, siis uus, nõukogude intelligents põlvneb töölisklassist, talurahva hulgast ja töörahva muudest kihtidest. Nõukogude intelligents peab teenima rahvast, sest kurnajate klasse ei ole enam.

Ajavahemikul 1924. aastast 1936. aastani toimusid muutused ka rahvuslikes vahekordades. Nõukogude Liit on paljurahvuseline riik ja seepärast on sellises riigis rahvaste vastastike suhete küsimus esmajärgulise tähtsusega. Stalinliku Konstitutsiooni vastuvõtmise ajast 14 aastat tagasi oli ajajärk, kus vahekorrad rahvaste vahel polnud veel tarvilikul määral korraldatud, kus umbusu igandid, mis tsarism oli külvanud rahvaste vahele, polnud veel kadunud, kus olid veel olemas üksteisest eraldumise tendentsid. Bolševike partei ja Nõukogude valitsus teostasid järjekindlalt leninlik-stalinliku rahvuspoliitikat ja ületasid kõik raskused paljurahvuselise riigi loomise alal. Ühelgi kodanlikul maal pole õnnestunud luua paljurahvuselist riiki, ainult Nõukogude maal sotsialismi alusel õnnestus täielikult paljurahvuselise riigi loomise katse.

«Kurnajate klasside puudumine, kes on rahvastevaheliste tülide peamised organiseerijad; vastastikust umbusaldust kultiveeriva ja natsionalistlikke kirgi õhutava kurnamise puudumine; asjaolu, et võim on töölisklassi käes, kes on igasuguse orjastamise vaenlane ja internatsionalismi ideede ustav kandja; rahvaste vastastikuse abistamise tegelik teostamine kõigil majandusliku ja ühiskondliku elu aladel; lõppeks NSV Liidu rahvaste vormilt rahvusliku, sisult sotsialistliku kultuuri õitseng — kõik need ja nendesarnased tegurid on viinud selleni, et NSV Liidu rahvaste ilme on põhjalikult muutunud, et nendes on kadunud vastastikuse umbusalduse tunne, et nendes on arenenud vastastikuse sõpruse tunne ja sel kombel on välja arenenud rahvaste tõeline vennalik koostöö ühtse liitriigi süsteemis» (Stalin, «NSVL-i Konstitutsiooni projektist» — «Leninismi küsimusi», eestikeelne tõlge, lk. 453—454).

Mitte ühelgi teisel paljurahvuselisel riigil poleks korda läinud taluda neid ränki katsumusi, mis tuli Nõukogude Liidul taluda Suure Isamaasõja aastail. Ainult Nõukogude Liit, kus pole inimese ekspluateerimist inimese poolt, kus pole antagonistlike klasse, kus on vaid üheõiguslikud, sõbralikud ja ühiste huvidega tootlikud klassid — töölisklass, talupoegade klass ja haritlaskond —, kus on üheõiguslikud, vennalikud, ühiste eesmärkidega rahvad, võis vastu seista hirmsale fašistlike röövjõukude kallaletungile, purustada vaenlase, paisata ta välja meie territooriumilt ja anda tõhusat abi teistele rahvastele nende maade vabastamiseks võõramaisist orjastajaist. Eriti Isamaasõja aastail ilmnis nõukogude rahvaste patriotism, piiritu armastus oma sotsialistliku kodumaa, Nõukogude Liidu vastu.

NSV Liidu Stalinlik Konstitutsioon võeti vastu ja kinnitati erakorralisel VIII üleliidulisel nõukogude kongressil 1936. a. Selles ajaloolises dokumendis on lihtsalt ja kokkusurutu't, pea-aegu protokollistilis, fikseeritud faktid sotsialismi võidust NSV Liidus, faktid NSV Liidu töörahva vabastamisest kapitalistlikust orjusest, faktid laialdase, lõpuni järjekindla demokraatia võidust Nõukogude Liidus.

Stalinlikus Konstitutsioonis on öeldud: «Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit on tööliste ja talupoegade sotsialistlik riik.» Sellest me näeme, et Nõukogude Liidus on likvideeritud ekspluateerijate klassid ja on jäänud tootlikud klassid — töö-

lisklass ja talupoegade klass —, ja seepärast on Nõukogude Liit sotsialistlik tööliste ja talupoegade riik.

Edasi räägitakse Konstitutsioonis, et NSV Liidu poliitilise aluse moodustavad töörahva saadikute nõukogud. Kõik võim NSV Liidus kuulub töörahva saadikute nõukogude näol linna ja maa töörahvale. NSV Liidu majandusliku aluse moodustavad sotsialistlik majandussüsteem ja tootmisriistade ning -vahendite sotsialistlik omandus, mis on kindlustatud kapitalistliku majandussüsteemi likvideerimise, tootmisriistade ning -vahendite eraomanduse kaotamise ja inimese teise inimese poolt ekspluateerimise hävitamise tulemusena.

Sotsialistliku majandussüsteemi kõrval, mis on Nõukogude Liidus valitsevaks majandusvormiks, lubab seadus üksiktalupoegade ja käsitöölise väikest eramajapidamist, mis on rajatud isiklikule tööle ilma võõra tööjõu kurnamiseta. Seega ei luba Konstitutsioon inimese ekspluateerimist inimese poolt.

Arvestades Eesti NSV teatavate olukordade erinevust teiste vanemate liiduvabariikide olukordadest, on Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Konstitutsiooni paragrahvi 8 järgi «sotsialistliku majandussüsteemi kõrval ENSV-s seadusega määratud piirides lubatud üksiktalupoegade ja käsitöölise eramajapidamised ning väikesed tööstuslikud ja kaubanduslikud ettevõtted».

Kodanike isiklikku omandiõigust oma töösissetulekuile ja hoiuseile, elumajale ja kodusele majapidamisele, koduse majapidamise ja tarviduse esemeile, isikliku tarvituse ja mõnususe esemeile, samuti kodanike isikliku omandi pärimise õigust kaitseb seadus. NSVL-i majanduslikku elu määrab ja suunab riiklik rahvamajanduse plaan. Töö on NSV Liidus iga töövõimelise kodaniku kohuseks ja auasjaks sel põhimõttel, et «kes ei tee tööd, see ei pea sööma». NSV Liidus teostatakse sotsialismi põhimõtet «igauhelt tema võimete järgi, igauhele tema töö järgi»; see tähendab: kuidas töö, nõnda palk; oskustööline peab saama kõrgemat tasu oma töö eest kui lihttööline, insener kõrgemat palka kui tööline; asutiste ja organisatsioonide vastutavad tegelased saavad kõrgemat palka kui mittevastutavad. Selles seisabki sotsialismi mainitud põhimõte.

NSVL on liitriik, mis on loodud rahvaste vabatahtliku ühinemise alusel. Stalinlik Konstitutsioon kindlustab tegelikult

NSVL-i rahvastele üheõiguslikkuse NSVL-i riigivõimu kõrge-
mate organite kaudu ja rahvuslike liiduvabariikide ning auto-
noomsete vabariikide kõrgemate riigivõimuorganite kaudu.
NSVL-i Ülemnõukogu koosneb kahest kojast: Liidunõukogust
ja Rahvuste Nõukogust, mis on oma õigustes võrdsed. Vali-
mised Liidunõukogusse on kõikidele võrdsed: üks saadik ühelt
valimisringkonnalt, s. o. 300 000 valijalt. Selles kijas on suu-
rema rahvuse poolt suurem arv saadikuid, mis on õiglane.
Rahvuste Nõukogusse valivad kõik vabariigid, sõltumata rahva
suurusest, võrdse arvu saadikuid: igast liiduvabariigist 25 saa-
dikut, igast autonoomsest vabariigist 11, igast autonoomsest
oblastist 5 ja igast rahvusringkonnast 1 saadik. «Teatavasti
on NSVL», ütleb seltsimees Stalin, «paljurahvuseline riik. Meil
on kõrgeim organ, kus on esindatud NSVL-i kogu töörahva
ühised huvid, sõltumata nende rahvusest. See on Liidunõu-
kogu. Kuid NSV Liidu rahvustel on peale ühiste huvide veel
oma erilised, spetsiifilised huvid, mis on seotud
maade rahvuslike iseärasustega», (Stalin, «Konstitutsiooni pro-
jektist».) Sellega on tagatud rahvaste tõeline üheõiguslikkus
NSV Liidu kõrgeimas riigivõimuorganis, Ülemnõukogus. Sta-
linlik Konstitutsioon kindlustab nõukogude kaudu laialdastele
rahvamassidele riigijuhtimisest osavõtmise, mis pole võimalik
üheski teises riigis maailmas.

Konstitutsioon kindlustab tegelikult NSV Liidu kodanikele
töösaamise-õiguse rahvamajanduse sotsialistliku organisatsi-
ooni, selle plaanikindla arenemise alusel; selle õiguse teosta-
mine pole jõukohane ühelegi kodanlikule riigile, majanduslike
kriiside ja töötaoleku tagajärjel. Konstitutsioon kindlustab õi-
guse puhkusele, ainelisele kindlustusele vanaduses, haiguse ja
töövõimekaotuse korral, õiguse haridusesaamisele, naistele
võrdsed õigused meestega kõigil majandusliku, riikliku, kultuu-
rilise ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel. Kindlustatakse NSV
Liidu kodanike üheõiguslikkus, vaatamata nende rahvusele ja
rassile. Konstitutsiooni järgi on NSVL-i kodanikel südametun-
nistuse-vabadus, sõnavabadus, trükivabadus, koosolekute ja
miitingute vabadus, tänavrongkäikude ja meelevalduste va-
badus, õigus ühineda ühiskondlikesse organisatsioonidesse jne.

Sotsialistlik Konstitutsioon näeb ette ka NSV Liidu koda-
nike kohustused: NSVL-i Konstitutsioonist kinni pidada, sea-
dusi täita, töödistsipliini pidada, suhtuda ausalt ühiskondlikesse

kohustustesse, austada sotsialistlikku ühiselu reegleid, hoida ja kindlustada ühiskondlikku sotsialistlikku omandit. «Üdine sõjaväeteenistuse-kohustus on seaduseks. Sõjaväeteenistus Töölise ja Talupoegade Punaarmee on NSVL-i kodanike aukohustuseks». Nõukogude inimesed täitsid aega seda kohustust Suures Isamaasõjas, ilmutades ajaloos ennenägematut patriotismi oma kodumaa kaitsmisel.

NSV Liidu valimissüsteemi järgi on saadikute valimised Nõukogude riigivõimuorganeisse üldised, võrdsed ja otsesed, salajase hääletamise kaudu. Mitte mingisuguseid eelistusi ega kitsendusi pole kellelgi, nagu seda võib leida iga kodanliku riigi konstitutsioonis.

Oma ühiskondliku korra, riikliku korralduse, riigivõimuorganite, kodanike õiguste ja valimissüsteemi poolest on NSV Liidu Stalinlik Konstitutsioon kõige demokraatlikum konstitutsioon maailmas, temas on kehastatud kõige järjekindlam demokraatia.

Bolševike partei ja seltsimees Stalini juhtimisel on NSV Liidu töörahvas jõudnud sotsialistlikku ühiskonda. Seltsimees Stalin on NSV Liidu Konstitutsiooni looja, seltsimees Stalini juhtimisel saavutasid Nõukogude Liidu rahvad Suures Isamaasõjas hiilgava võidu.

«Eesti Bolševik», 1946, nr. 2.

KONSTITUTSIOONI ESIMENE PEATÜKK

NSVL ON TÖÖLISTE JA TALUPOEGADE SOTSIALISTLIK RIIK

Küsimus, mis on riik, näib esimesel pilgul lihtne ja selge. Sest üks igaüks meist ela riigis ja riigi seaduste järgi, üks igaühel meist ole iga päev tegemist riigivõimu organitega ja üks igaüks meist täida teatavaid riiklikke kohustusi. Kuidas siis mitte teada, mis kujutab endast riik!

Asi seisab selles, et liiga palju eelarvamusi on ses suhtes inimeste pähe külvanud kodanlikud teadusmehed, nn. sotsialistide,

põllumeeste ja teised parteid, kes püüdsid rahvast petta. Palju «õpetatud» võhikuid on näinud ja näeb vaeva sellega, et tuupida inimeste pähe mõtet, et riik on inimühiskonna olemasolu iidseks vormiks, mis on seatud peaaegu jumalast endast. Riik — sõnavad nad — on korraorgan, mis lepitab inimeste vastuolusid; temale olevat ühteviisi lähedased nii talupoja kui mõisniku, nii töölise kui kapitalisti huvid. Riik — jätkavad nad — seisab kõrgemal k'assidest ja nende klassilistest vastuoludest, ta seisab klasside üle jumaliku jõuna. Hajutada seda kunstlikult riigi ümber loodud udu võib vaid marksistlik-leninliku õpetuse prožektoriga.

Marksism-leninism õpetab, et riik pole alati eksisteerinud. Oli aeg, kus inimühiskond elas ilma riigita. Riik tekkis siis, kui ilmus eraomandus tootmisriistadele ja -vahenditele, kui üks osa ühiskonda pani teise osa töötama enda eest, kui ühiskond killus klassideks, kui ilmus inimese ekspluateerimine inimese poolt. Järelikult saabub aeg, kus vajadus riigi järele uuesti kaob ja inimkond uuesti hakkab elama ilma riigita. Riigi löid ekspluateerivad klassid selleks, et hoida oma käpa all eksp'uateeritavaid klasse. Töörahvahulkade mahasurumiseks asutab ekspluateeriv riik erilised relvastatud inimeste üksused: armee, politsei, sandarmeeria.

Ekspluateeriv riik on oma pika olemasolu ajaloo kestes mitu korda vahetanud kuju. Ta on eksisteerinud niihästi ekspluateerivate klasside avaliku diktatuuri kujul kui ka demokraatia kujul, mida on kasutatud ekspluateerijate ülevõimu varjamiseks. Endine Vene riik eksisteeris monarhia näol, mille taga seisid mõisnikud ning kapitalistid ja dikteerisid oma taht. Ent tollal, kui sai võimalikuks valitseda otseselt ja avalikult, mõtlesid nad rahvahulkade petmiseks välja duuma-organisatsiooni, mis pidi tekitama mulje, nagu võtaks rahvas võimust osa. Kodanlus on rohkem kui kord kasutanud ja kasutab oma taktikas laveerimist otsese, avaliku, metsiku diktatuuri ja nn. demokraatia vahel, mis proklameerib sõna-, trüki-, koosolekute ja paljusid muid vabadusi. Kuid tegelikult ei ole ega saa olla demokraatiat seal, kus tootmisriistad ja -vahendid kuuluvad ekspluateerivatele klassidele. Demokraatia kodanliku ühiskonna tingimustes on kodanluse diktatuuri vorm. «Kapital, kui ta kord on olemas, valitseb kogu ühiskonna üle, ja mitte mingisugune demokraatlik vabariik, mitte mingisugune

valimisõigus ei muuda asja olemust», kirjutas Lenin. «Te nimetate», jätkas Lenin kodanlikest demokraatidest, «oma riiki vabaks, kuid tegelikult on ta eraomand; teie riik, kuigi ta oleks demokraatlik vabariik, pole mitte midagi muud kui masin kapitalistide käes tööliste mahasurumiseks, ja mida vabam on riik, seda selgemini see väljendub».

Kodanlus valetab, kui kuulutab, et tema demokraatia tähendab üheõiguslikkust. Aga kas saab olla üheõiguslikkust tööliste ja kapitalisti vahel, talupoja ja mõisniku vahel? Ei saa olla. Selleks et kindlustada tõeline üheõiguslikkus inimeste vahel, tuleb kapitalistidelt ja mõisnikelt võtta tootmisriistad ja vahendid (vabrikud, tehased, maa) ja teha need rahva üldomandiks. Nii saab üheõiguslikkusest aru marksism-leninism. Siinjuures peab tähendama, et katse omistada bolševikele püüdu, nagu tahaksid nad kõik inimesed muuta võrdseks kogu nende varanduste jaotamisega, on alatu laim, mis on sihitud rahvahulkade petmisele ja esmajoones talurahva põhimassi, tema keskmiku petmisele. Tegelikult aga seisab inimeste üheõiguslikkus inimese ekspluateerimise likvideerimises inimese poolt.

Kodanlus valetab, kui kuulutab, et tema demokraatia tähendab koosolekute ja trükivabadust kõikidele. Aga kas saavad rahvahulgad vabalt koguneda, vabalt trükkida oma ajalehti, ajakirju ja raamatuid, kui kõik paremad ühiskondlikud hooned, trükikojad, paberitagavarad on kapitalistide käes? Ei, ei saa. Selleks et kindlustada tõeline koosolekute ja trükivabadus, tuleb ekspluateerivatelt klassidelt ära võtta kõik koosolekuiks kõlblikud ühiskondlikud hooned, kõik trükikojad ja teha need rahva üldomandiks. Ainult sellel juhul saavad rahvahulgad koosolekute ja trükivabaduse.

Selleks et saavutada tõeline demokraatia, on vaja, et tööliklass, asudes kõigi ekspluateeritavate rahvahulkade etteotsa, kukutaks kodanliku riigi ja ehitaks omaenda riigi. Nii talitaski Venemaa töötav klass 1917. a. oktoobris, kui ta seadis sisse nõukogude võimu.

Nõukogude riik on tõeliselt r a h v a riik. Koondades tootmisriistad ja vahendid oma kätte, hävitas ta inimese ekspluateerimise inimese poolt ja juhib kogu majanduslikku, poliitilist ning kultuurielu mitte kildkonna omanike huvides, nagu see

leiab aset kodanlikus ühiskonnas, vaid töötava rahva huvides. Nõukogude riigi kõrgeimaks ülesandeks on hoolitsus kodumaa vabaduse ning sõltumatuse kaitsmise ja arendamise eest, töörahvahulkade materiaalse heaolu ja kultuuriise taseme tõstmise eest. Nõukogude riigi huvid langevad täielikult ühte tööliste, talupoegade ja haritlaste põhiliste huvidega.

Nõukogude riik on demokraatia kõrgeim tüüp. Ta taotleb, nagu ütles Lenin, et kõik rahvas viimseni järk-järgult tõmmataks kaasa niihästi nõukogude organisatsioonist osavõtmisele kui ka riigivalitsemise-kohustuste kandmisele.

Nõukogude riik on erivorm tööliklassi liidust talupoegadega tööliklassi juhtimisel. Talupojad on oma rõhuvas enamikus töörahvas. Töötavad talupojad on kapitalistliku eksploateerimise vaenlased. Nemad ei eksploateerii võõrast tööõudu ja seepärast langevad nende põhihuvii ühte tööliklassi huvidega. Seepärast on «proletariaadi diktatuuri kõrgeim printsiip», kirjutas Lenin, «proletariaadi ja talupoegade liidu toetamine».

Nõukogude riigis valitseb täielik üheõiguslikkus rahvaste vahel. Ta on tervenisti hävitanud rahvusliku rõhumise ja tema kõrvalekaldumatuks poliitikaks on meie maa rahvaste vahelise faktilise üheõiguslikkuse jaluleseadmine kõigi NSV Liidu rahvuste majandusliku, poliitilise ja kultuurilise õitsengu kindlustamise teel.

Nõukogude riik on maa kogu majandusliku elu organiseerija. Omades oma käsutuses tootmisvahendeid ja riistu, juhib ta maa majanduslikku elu teaduslikult väljatöötatud ühtse üldriikliku majandusplaani järgi.

Nõukogude riiki juhib bolševike partei. Ka kapitalistlikes maades juhivad riiki need või teised parteid. Aga kas nad suudavad õiglaselt juhtida? «Vaadake ümbritsevaid riike», ütles seltsimees Stalin partei 17. kongressil. «Kas te leiate palju valitsevaid parteisid, kellel on õige joon ja kes rakendavad seda ellu? Õieti pole niisuguseid parteisid maailmas praegu olemas, sest nad elavad kõik ilma perspektiivideta, rabelevad kriisi kaoses ega näe teed, kuidas mülkast välja pääseda. Ainult meie partei teab, kuhu asja juhtida, ja ta juhib seda edasi edukalt. Millele võlgneb meie partei tänu selle oma eelise eest? Sellele, et ta on marksistlik partei, leninlik partei. Ta on tänu

võlgu sellele, et teda juhib tema töös Marxi, Engelsi ja Lenini õpetus. Pole kahtlust, et seni kui jääme truuks sellele õpetusele, seni kui omame seda kompassi, seni on meil edu oma töös».

Nõukogude riik on tsentraliseeritud ja ühtlasi paindub jõud. Töötava rahva massilised demokraatlikud organisatsioonid — ametiühingud, nõukogud, kooperatiivid, kommunistlikud noorsooühingud — köidavad bolševike parteid rahvahulkadega. Nad on «ülekanerihmadeks» partei juurest kõige laiemate rahvahulkade juurde. Bolševike partei liidab ja suunab nende tegevust ühele eesmärgile. Selle tagajärjel muutub Nõukogude riigi mehhanism võimeliseks ületama igasuguseid takistusi, mis seisavad ees teel võidule.

Meie Nõukogude riigi rajaja V. I. Lenin kirjutas: «Esmakordselt maailmas on riigivõim meil Venemaal üles ehitatud selliselt, et ainult töölised, ainult töötavad talupojad, välja sulgedes ekspluateerijad, moodustavad massilised organisatsioonid, nõukogud, ja neile nõukogudele läheb üle kogu riigivõim. Seepärast ongi kõikjal maailmas, kuidas Venemaal ka laimavad kodanluse esindajad kõigil maadel, sõna «nõukogu» saanud mitte ainult arusaadavaks, vaid ka populaarseks, saanud armsaks töölistele, kõigile töötajaile. Ja vaat mispärast nõukogude võim, millised ka ei oleks kommunismi pooldajate jälitamised eri maades, paratamatult, vältimatult ja mitte kauges tulevikus võidab kogu maailmas».

Millised on siis Nõukogude riigi ülesanded ja funktsioonid? Oma olemasolu algusperioodil teostas Nõukogude riik kaks põhifunktsiooni: 1) ekspluateeriva vähemiku mahasurumise töörahva enamiku huvide nimel, 2) maa kaitsmise interventide kallaletungide eest väljastpoolt. Samuti teostas ta organisatorlik-majandusliku ja kultuurilis-kasvatuse funktsiooni, kuid see funktsioon ei pääsenud tollal täiele arenemisele, sest ekspluateerivad klassid polnud veel täielikult hävitatud. Seoses sotsialismi ülesehitamisega ja ekspluateerivate klasside hävitamisega riigis ekspluateerivate klasside mahasurumise funktsioon sisemaal langes ära, suri välja. Tema asemele astus sotsialistliku omandi varaste ja rahva vara raiskajate eest kaitsmise funktsioon. Täielikult aga säilis maa kaitsmise funktsioon kallaletungide vastu väljastpoolt.

Seoses ekspluateerivate klasside likvideerimisega ja kahe

sõbraliku klassi — tööliste ja talupoegade — liidu kõvenemisega suundub Nõukogude Liidu relvastatud jõudude teravik mitte maa sisemusse, vaid väljapool, väliste vaenlaste vastu.

Nõukogude riigi lõppeesmärgiks on kommunistliku ühiskonna ülesehitamine.

Mis siis saab riigist kommunismi juures? Sellele küsimusele vastas seltsimees Stalin ÜK(b)P XVIII kongressil:

«Me läheme kaugema, edasi, kommunismile. Kas säilib riik meil samuti ka kommunismi-ajajärgul?»

Jah, säilib, kui ei ole likvideeritud kapitalistlik ümbrus, kui ei ole kaotatud sõjaliste kallaletungide hädaoht väljastpoolt. Seejuures on arusaadav, et meie riigi vormid uuesti muudetakse vastavalt sise- ja välisõukorra muutumisele.

Ei, ei säili ja sureb välja, kui kapitalistlik ümbrus likvideeritakse, kui see asendatakse sotsialistliku ümbrusega.»

Pärast sõja võidurikast lõppu lülitus meie riik ümber rahuliku ülesehitustööle. Pole kahtlust, et Nõukogude riik ehitab kommunismi edukalt üles ja juhib meie maad edasi mööda võitute teed, võimsuse ning kuulsuse teed. Selle pandiks on nõukogude inimeste massiline heroism, mis eriti selgesti ilmes viimastel karmidel aastatel. Seda nägi ette suur Lenin, kui ta ütles, et «meie arusaamise järgi on riik tugev masside teadlikkusega. Ta on tugev siis, kui massid teavad kõike, võivad kõige üle otsustada ja lähevad kõigele vastu teadlikult».

Nimelt see masside teadlikkus kindlustaski Nõukogude riigile võidu. Tugevdada ka edaspidi oma kallist Nõukogude riiki — see on iga NSV Liidu kodaniku kohus.

«Meie teame väga hästi», kirjutas Lenin, «et meil on veel palju puudusi nõukogude võimu organisatsioonis. Nõukogude võim pole imettegev talisman. Tema ei arsti kohe korraga terveks mineviku puudustest, ebakultuursusest, metsiku sõja tagajärgedest, röövkapitalismi pärandist. Kuid see-eest annab ta võimaluse üle minna sotsialismile. Ta annab võimaluse tõusta nendel, keda rõhuti, ja võtta üha enam ja enam oma kätte kogu riigi valitsemine, kogu majanduse valitsemine, kogu tootmise valitsemine.

Nõukogude võim on tee sotsialismile, mis on tööraha-hulkade poolt üles leitud ja seepärast on õige ja seepärast on võitmatu».

(J. Puusepp, «Mis on riik?» («Rahva Hää», 1. XI 1945).)

NÕUKOGUDE ÜHISKONNA POLIITILINE ALUS

Riigivõim sotsialistlikus ühiskonnas

Igasugune konstitutsioon (põhiseadus) lahendab nii või teisiti kaks järgmist küsimust: 1) kellele kuulub juriidiliselt riigivõim ja 2) missugune on riigi poliitiline alus, s. t. missugune on see aparaat, mille kaudu teostub võim. Loomulikult ei saanud ka meie konstitutsioon neid küsimusi vastamata jätta. Veel enam, ta tõstis need esikohale kui tähtsaimad riigiõiguslikud küsimused ja lahendas nad rahvahulkade huvides. Sotsialistlikus riigis kuulub võim töörahvale ega saa kuuluda kellelegi teisele. Järelikult on linna ja maa töörahvas oma maa täieõiguslik peremees.

NSVL-i töörahvas pole kunagi jaganud oma võimu mitte-töötajatega. Nad ei lasknud seda sündida siis, kui meie maal oli olemas veel kapitaliste, kulakuid ja teisi ekspluateerivaid elemente. Nüüd aga, kus nõukogude ühiskond koosneb eranditult töötajaist, muutus võimu jagamine töörahva ja ekspluateerijate vahel täiesti võimatuks.

Nõukogud kui NSV Liidu poliitiline alus

Töörahvas teostab oma võimu oma täisvoliliste organite kaudu. Neiks organeiks on töörahva saadikute nõukogud.

Nõukogud on tööliklassi diktatuuri poliitiline vorm.

1917. aasta oktoobris purustas meie maa tööliklass bolševike partei juhtimisel eesotsas Lenini ja Staliniga vana riigimasina, mis oli kohandatud mõisnike ja kapitalistide ülesannete ja eesmärkidega ja lõi uue, Nõukogude riigi, uute võimuorganitega keskuses ja kohtadel, kelle ülesandeks on ekspluateerijate mahasurumine, sotsialistliku ühiskonna ülesehitamine ja maa kaitsmine väliskallaletungijate vastu.

Nõukogud on: 1) «... ülimalt kõikehaaravad proletariaadi massilised organisatsioonid, sest nemad ja ainult nemad hõlmavad eranditult kõiki töölisi»; 2) «... ainsad massilised organisatsioonid, kes haaravad kõiki rõhutuid ja ekspluateerituid, töölisi ja talupoegi, sõdureid ja madruseid ja kus masside võitluse poliitilist juhtimist masside eelväe poolt, proletariaadi poolt, võidakse seetõttu teostada kõige kergemini ja kõige täielikumalt»; 3) «... masside revolutsioonilise võitluse, masside poliitiliste väljaastumiste, masside ülestõusu võimsaimad or-

v a h e t u d o r g a n i s a t s i o o n i d , s . o . k õ i g e d e m o k r a a t l i g a n i d , k e s o n s u u t e l i s e d p u r u s t a m a f i n a n t s k a p i t a l i j a t e m a p o l i i t i l i s t e r i p a t s i t e k õ i k v õ i m s u s t » ; 4) « . . . m a s s i d e e n e s t e k u m a d j a , t ä h e n d a b , m a s s i k õ i g e a u t o r i t e e t s e m a d o r g a n i s a t s i o o n i d , k e s k e r g e n d a v a d m a k s i m a a l s e l t t e m a (m a s s i) o s a v õ t t u u u e r i i g i l o o m i s e s t j a v a l i t s e m i s e s t n i n g v a l l a n d a v a d m a k s i m a a l s e l t m a s s i d e r e v o l u t s i o o n i l i s t e n e r g i a t , i n i t s i a t i i v i j a l o o v a i d v õ i m e i d v õ i t l u s e s v a n a k o r r a h ä v i t a m i s e e e s t , v õ i t l u s e s u u e , p r o l e t a a r s e e l u k o r r a e e s t »¹.

Varem, VNFSV 1918. aasta Konstitutsiooni järgi ja NSV Liidu 1924. aasta Konstitutsiooni järgi nimetati nõukogusid tööliste, talupoegade ja punaarmeeaste saadikute nõukogudeks, nüüd aga, 1936. aasta Konstitutsiooniga, nimetatakse neid töörahva saadikute nõukogudeks. See kajastab klasside nihkumisi meie riigis ja ühtlasi ekspluateerivate klasside likvideerimise fakti NSV Liidus.

Nagu varem nii on ka nüüd nõukogud rahva esinduslikud organid, moodustades NSVL-i poliitilise aluse, ja teostavad töörahva võimu täiust. Aga kui varem polnud võimalik täielik demokratism valimistel nõukogudesse, siis nüüd on see teostunud. Varem valiti ainult küla- ja linnanõukogud otseselt valijate poolt. Mis aga puutub oblastite, maakondade, kubermangude (hiljem rajoonide, ringkondade ja oblastite) ja vabariikide nõukogudesse ning NSVL-i Kesktäitevkomiteesse, siis need valiti mitmeastmelises korras. Klassivõitlus sisemaal ja Nõukogude riigi rahvusvaheline olukord tegid varem paratamatuks ekspluateerijailt valimisõiguse äravõtmise ja tööliste ja talupoegade ebavõrdse esindajate arvu nõukogudes. Nüüd, vastavalt Stalinlikule Konstitutsioonile, valitakse kõik töörahva saadikute nõukogud üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel. Kõik see räägib märgatavast tööliklassi diktatuuri baasi laienemisest ja nõukogude ühiskonna riikliku juhtimise painduvama ja võimsama süsteemi loomisest.

NÕUKOGUDE ÜHISKONNA MAJANDUSLIK ALUS

Nõukogude ühiskonna majandusliku aluse moodustavad sotsialistlik majandussüsteem ja sotsialistlik omandus tootmisriistadele ning -vahenditele.

¹ J. Stalin, «Leninismi alustest», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1945, lk. 49—50.

Sotsialistliku majandussüsteemi peamised iseärasused

Sotsialistlik majandussüsteem on kõrgem süsteem, võrreldes kapitalistliku majandusvormiga.

Kapitalistlik majandussüsteem tähendab, et: 1) tootmise arenemine toimub konkurentsi ja kapitalistliku kasu kindlustamise põhimõtte alusel; 2) rahvatulu jaotamine toimub eksploateerijate ja nende rohkearvuliste parasiitlike kodakondsete rikastumise huvides; 3) liigtootmise perioodilised kriisid, mis suurendavad niigi rohkearvulist töötute hulka, on loomulikud ja paratamatud; 4) tööliklass töötab kapitalistidele, s. t. nendele, kelle kätte on koondunud tootmisriistad ja -vahendid ja kelle käes on riigivõim.

Sotsialistlik majandussüsteem aga tähendab otse vastupidist, ja nimelt: 1) tootmise arenemine toimub plaanikindla juhtimise ja töötajate materiaalse ja kultuurilise taseme süstemaatilise tõstmise põhimõtete alusel; 2) rahvatulu jaotamine toimub tööliste ja talupoegade ainelise o'ukorra süstemaatilise parandamise ja linna ning maa ühiskondliku tootmise laiendamise huvides; 3) liigtootmiskriisid on võimatud ja tööpuudus on likvideeritud; 4) tööliklass, talupojad ja intelligents on vabastatud kõigist eksploateerijaist, töötavad oma riigi.e, endile ja on täieõiguslikud maa peremehed.

Kui kapitalistlik majandussüsteem funktsioneerib kapitalistide käes oleva riigivõimu toetusel, siis sotsialistlik majandussüsteem tekkis, kindlustus ja areneb normaalselt tänu nõukogude võimule, s. o. tööliste ja talupoegade võimule.

Sotsialistlik majandussüsteem on ainuvalitsev süsteem kogu NSV Liidu rahvamajanduses.

Sotsialistliku majandussüsteemi määratu suured paremused ilmsesid kogu suuruses Nõukogude Liidu Suure Isamaasõja perioodil saksa fašistlike röövvallutajate vastu, kes reetlikult meie suurele kodumaale kallale tungisid.

Tänu oma süsteemile omab Nõukogude Liit hästi korraldatud ja kiiresti kasvavat sõjamajandust. Kuid ilma niisuguse majanduseta, mis regulaarselt kindlustab Punaarmee varustamist igasuguse moodsa r'evastusega, varustusega jne., oleks olnud võimatu likvideerida vaenlase esialgset arvulist ülekaalu tankides, lennukis, miinipildujais ja automaatides, oleksid olnud võimatud need Punaarmee ajaloolised võidud, mis viisid lõplikule võidule hitlerliku Saksamaa üle. Nõukogude Liidul

õnnestus mitte üksnes ümber lülitada tööstust sõjaproduktsiooni tootmisele, vaid ka asendada tõsiseid kaotusi, mis olid seoses osa Nõukogude territooriumi ajutise okupeerimisega vaenlase poolt. Sotsialistliku majandussüsteemi võimsust iseloomustav erakordset tähtis tõsiasi on saksa röövvalutajate käest vabastatud rajoonide majanduse taastamine ja suure ooneine ehitustöö NSV Liidus. Juba sõja ajal algas saksa fašistlike röövvalutajate poolt purustatud tehaste ja vabrikute, sovhooside ja kolhooside, tervete tööstusrajoonide (näi eks Donetsi basseini) kiire taastamine. Kuid see on alles algus. «Meil tuleb täielikult likvideerida sakslaste võimutsemise tagajärjed saksa okupatsiooni alt vabastatud piirkondades. See on suur, üldrahvalik ülesanne. Me suudame lahendada ja peame lahendama selle raske ülesande lühikese ajaga.»¹

Sõja kestel, võites sõjaga seoses olevaid raskusi, teostas Nõukogude Liit paralleelselt sõjalise produktsiooni vahetpidamatu suurendamisega ja rinde ning tagala jooksvate tarviduste rahuldamisega suuri kapitaalehitusi otsusavais rahvamajanduse harudes (must metallurgia, söetööstus ja elektrijaamad) ja rajas sellega aluse kogu rahvamajanduse edasisele arenemisele.

Sõja õppetunnid on tähendusrikkad. Nad räägivad sellest, et rahuaegse majanduse ülesehitamise aastail end parimast küljest näidanud sotsialistlik majandussüsteem on täiuslikem majandusvorm ka sõja ajal. Selle süsteemi eelised andsid võimaluse kogu rahvamajanduse kiireks ümberkorraldamiseks sõjaaja nõuete kohaselt, andsid võimaluse mobiliseerida maa määratu suured ressursid ja rakendada need sõjamajanduse maksimaalseks arendamiseks ja Punaarmee varustamiseks kõige vajalikuga tema lõplikuks võiduks ja vaenlase lõplikuks purustamiseks.

Niisugused on sotsialistliku majandussüsteemi põhiised iseärasused.

OMANDIVORM NÕUKOGUDE ÜHISKONNAS

a) Sotsialistlik omand

Sotsialistlik majandussüsteem tugineb sotsialistlikule omandile. See omandivorm on ainuvalitsevas seisundis meie rahvamajanduses.

¹ J. Stalin, «Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast», RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1945, lk. 102.

Tööstuse üldtoodangus moodustas sotsialistlik sektor juba teise viisaastaku lõpuks 99,8 protsenti, põllumajanduse üldtoodangus (kaasa arvatud kolhoosnikute isiklik abimajand) — 98,6 protsenti, kaubakäibes aga — 100 protsenti.

Sotsialistlikul omandil on kaks kuju: riiklik omand ja kooperatiiv-kolhooslik omand.

Nii riiklik kui ka kooperatiiv-kolhooslik omand on sotsialistliku omandi kujud. Siiski erineb riiklik omand kooperatiiv-kolhooslikust omandist. Tema tähtsaimaks erinevuseks on see, et ta on kogu rahva vara, kooperatiiv-kolhooslik omand aga on üksikute kolhooside ja kooperatiivsete ühistute vara.

Meil on riikliku omandi objektideks: maa, maapõuevarad, veed, metsad, tehased, vabrikud, kaevandused, murrud, raudtee-vee- ja õhustransport, pangad, sidevahendid, riigi poolt organiseeritud suured põllumajanduslikud ettevõtted (sovhoosid, masinatraktoriijaamad jms.), samuti kommunaal-ettevõtted ja elamute põhifond linnades ja tööstuskohtades. Kooperatiiv-kolhoosliku omandi objektideks on aga ühiskondlikud ettevõtted kolhoosides ja kooperatiivseis organisatsioonides koos nende elusa ja eluta inventariga, kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide poolt toodetavate saadustega, samuti nende ühiskondlikud ehitised.

Mis puutub kolhooside poolt haritavasse maasse, siis see jäädes kogu rahva varaks, kinnistatakse neile igaveseks tasuta ja tähtajata kasutamiseks. Seda maad ei tohi kolhoosid müüa.

b) Isiklik omand

Sotsialistlik majandussüsteem ja sotsialistlik omand kindlustusid meil eraomandi likvideerimise tulemusena. Kuid see ei tähenda seda, et nõukogude kord eitab isiklikku omandit.

Eraomandi vahel, mis tugineb võõrale tööle ja inimese ekspluateerimisele inimese poolt — Nõukogude Liidus on see kaotatud —, ja isiklikule tööle tugineva isikliku omandi vahel on sügav erinevus. Kui eraomand hõlmab peamiselt tootmisriistu ja -vahendeid ja on ekspluateerivate klasside varaks, siis isiklik omand hõlmab peamiselt tarbeesemeid ja on sotsialistliku ühiskonna töötaja vara.

Isiklikul omandil NSV Liidus on kodaniku omandi ja kolhoositalundi omandi kuju. Pole raske näha isikliku omandi vormide otsest sõltuvust sotsialistliku omandi vormidest.

Neil isikliku omandi vormidel on see oluline ühisomadus, et nad ei saa olla võõra tööjõu ekspuaterimise vahendiks, vaid nende allikaks on inimese aus töö.

Peale selle erinevad need isikliku omandi vormid oma päritolu poolest. Kodaniku isikliku omandi aluseks on tootmisriistade ja -vahendite sotsialistlik omandus. See omand tekib järgmiselt: Uhe osa kõigist ühiskonnas toodetud saadustest määrab riik töötajate vahel väljajagamiseks vastavalt nende töö kvantiteedile ja kvaliteedile. Ja see, mis iga töötaja saab riigilt tasuks töö eest, muutub tema isiklikuks omandiks ja ta kasutab seda oma äranägemise järgi. Igal kodanikul on õigus isiklikule omandile (töötuludele ja säästudele, koduse majapidamise ja tarviduse esemeile) ja õigus selle pärandamisele. See õigus on kindlustatud Nõukogude seadusega. Siit järeldub, et iga kodanik on eluliselt huvitatud sotsialistliku omandi hoidmisest kui kogu nõukogude korra ja järelikult ka isikliku heaolu alusest.

Mis puutub kolhoositalundi isiklikusse omandisse, siis on see lisaallikaks sellele peamisele, põhilisele tulule, mida kolhoositalund saab tööst ühiskondlikus kolhoosimajandis. Selle omandi objektid on järgmised: kolhoositalundi isiklikul kasutamisel olev abimajand väikesel aiamaal, elumaja, tootlik kari, linnud ja põllumajanduslik väikeinventar. Abimajandi suurus on määratud põllumajandusliku artelli põhikirjaga.

c) Väike eraomand

Sotsialistliku majandussüsteemi kõrval, mis on NSV Liidus ja kõigis liidu- ja autonoomseis vabariigis valitsevaks vormiks, on NSVL-i seadustega ja liidu- ja autonoomsete vabariikide seadustega lubatud üksiktalupoegade ja käsitöölise isiklikule tööle rajatud ja võõra tööjõu ekspuaterimiseta väike eramajand. Selles majandis kuuluvad tootmisvahendid väikekaubatootjale kui eraomanikule.

Isiklikule tööle rajatud ja võõra tööjõu ekspuaterimiseta üksiktalupoja ja üksikkäsitöölise omand erineb põhimõtteliselt võõra tööjõu ekspuaterimisele rajatud eraomandist, kuid erineb teataval määral ka kodaniku isiklikust omandist ja kolhoositalundi isiklikust omandist.

Kolhoositalundi isiklikust omandist erineb ta järgmiste isearasuste poolest:

1) kui kolhoositalundi isiklikku omandisse kuulub ainult abimajand väikesel aiamaalaplil: e.umaja, tootlik kari, linnud ja põllumajanduslik väikeinventar, siis üksiktalupoja ja üksikkäsitöölise majandis on kõik tootmisvahendid (peale nende, mis, nagu näiteks maa, kuuluvad riigile) eraomandiks;

2) kui kolhoositalundi peasissetulekuallikaks on tema liikmete osavõtt kollektiivsest kolhoositööst, siis üksiktalupoja ja üksikkäsitöölise sissetulekuallikaks on isiklik töö oma eramajandis;

3) kui kolhoositalundi abimajand on tihedalt seotud ühiskondliku artelli majandiga,¹ siis üksikul eramajandil niisugust sidet ei ole.

Riiklik rahvamajanduse plaan

Tänu sotsialistlikule majandussüsteemile ja sotsialistlikule omandile on saanud praktiliselt võimalikuks ühiskondliku tootmise organisatsioon varem väljatöötatud plaani järgi. Selles on üks nõukogude korra põhilisi eeliseid.

Nii kogu NSVL-i kui ka eraldi iga liidu- ja autonoomse vabariigi majandusele määrab ja juhib Nõukogude riik. Nõukogude riik, vabastades tootmisjõud eraomandi köidikuist ja kõrvaldades ühiskondliku tootmise anarhilise iseloomu, planeerib kogu majanduse, üksikute majandusharude ja isegi iga üksiku käitise arenemist.

Nõukogude riigi organiseeriv tegevus majanduse alal toimub: 1) ühiskondliku rikkuse suurendamise huvides; 2) töörahva kultuurilise ja ainelise taseme järjekindla tõusu huvides; 3) NSVL-i sõltumatuse järjekindla kindlustamise ja tema sõjalise jõu suurendamise huvides.

Kogu riigi organiseeriv tegevus majanduse alal väljendub riiklikus rahvamajanduse plaanis, mida peavad täitma kõik ettevõtted ja majapidamise-harud. Riiklik rahvamajanduse plaan on linna ja maa töörahva tahet ja huvisid väljendav seadus. Määrates ettevõtete, trustide, ministriumide jne. juhtide õigusi ja kohuseid majanduse alal, kindlustab riiklik plaan kogu rahvamajanduse ladusat tööd.

¹ Viimase't saab ta tehtud tööpäevade järgi peatoiduained, loomatoidu oma isikliku karja jaoks, veojõu aiamaa harimiseks jms.

Töö sotsialistlikus ühiskonnas

Sotsialistlik ühiskond eksisteerib üldise ja kohustusliku töö alusel; töö eest tasutakse olenevalt selle kvantiteedist ja kvaliteedist.

Töö üldisust ja kohustuslikkust sotsialistlikus ühiskonnas defineeris kujukalt seltsimees Sta'in:

«Mõnikord räägitakse: kui on sotsialism, miks siis veel töötada? Töötasime enne, töötame nüüd — kas pole aeg lõpetada töötamine? Niisugused jutud on põhjalikult vale, seltsimehed. See on päevavaraste filosoofia, kuid mitte ausate töömeeste oma. Sotsialism hoopiski ei eita tööd. Vastupidi, sotsialism rajatakse tööle. Sotsialism ja töö on teineteisest lahutamatud»¹.

Sotsialistlikus majandussüsteemis ei või keegi «... oma osa tootmistöös kui inimliku olemasolu loomulikku tingimust teise kaela veeretada»².

Seepärast ongi sotsialistliku riigi seaduseks kohustus, et iga töövõimeline kodanik peab töötama oma võimete kohaselt.

See järeldub otseselt sotsialismi põhimõttest: «Kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma... Selles lihtsas ja silmanähtavas tões on sotsialismi alus, tema jõu hävimatu alikas, tema lõpliku võidu hävimatu pant.»³

Kui tol ajal (1918. aastal), kui Lenin kirjutas need read, töölisklass võitles põhimõtte «kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma» elluviimise eest, siis nüüd on see põhimõtte meie maal täielikult läbi viidud. Vastavalt Sta'inliku Konstitutsiooni §-le 12 on töö NSV Liidus iga töövõimelise kodaniku kohuseks ja auasjaks.

Kuid töö ei tekita üksnes kohustusi. Sotsialistlikus majandussüsteemis on tootmistöö «... vabanemise vahendiks, andes igale isikule võimaluse igas suunas arendada ja avaldada kõiki oma võimeid, nii füüsilisi kui ka vaimseid»⁴.

Selles süsteemis lakkab töö olemast raske kohustus ja muutub au, kuulsuse ja kangelaslikkuse asjaks. Eesrindlike töötajaid autasustatakse ja soodustatakse meie riigi poolt.

¹ J. Stalin, «Leninismi küsimusi», 10. trükk, lk. 533.

² K. Marx ja F. Engels, «Teosed», k. XIV, lk. 299.

³ Lenin, «Teosed», k. XXIII lk. 26.

⁴ K. Marx ja F. Engels, «Teosed», k. XII, lk. 299.

Siiski on ka meil niisuguseid inimesi, kellele töö pole veel saanud eluliseks tarviduseks ja kes rikuivad riigi seadusi töö määra ja töödistsipliini kohta. Nende inimeste suhtes kasutab riik teatavaid sunniabinõusid.

Nii «ühelt poolt soodustades ja autasustades paremaid sotsialistliku töö esindajaid, teiselt poolt karistades tootmise desorganiseerijaid, näitavad partei ja Nõukogude valitsus, missuguses suunas tuleb arendada NSV Liidu töörahva kommunistlikku kasvatust»¹.

Sotsialistlikus ühiskonnas on maksev põhimõte: «Igaühele tema töö järgi». See tähendab, kes töötab rohkem ja paremini, see ka saab rohkem.

Prof. Denissov, «Nõukogude riik on tööliste ja talupoegade sotsialistlik riik.»

NELJAS STALINLIK VIISAASTAK

NSV Liidu Konstitutsiooni § 11 ütleb, et «NSV Liidu majanduslik elu määratakse ja suunatakse riikliku rahvamajandusliku plaaniga ühiskondliku rikkuse suurendamise, töötava rahva ainelise ja kultuurilise taseme järjekindla tõusu, NSV Liidu sõltumatuse kindlustamise ja ta kaitsevõime tugevdamise huvides».

Kinnistades Nõukogude riigi arengu paljude aastate kogemusi, määras Stalinlik Konstitutsioon, et NSV Liidus «maa, maapõuevarad, veed, metsad, tehased, vabrikud, kaevandused, murrud, raudtee-, vee- ja õhutransport, pangad, sidevahendid, riigi poolt organiseeritud suured põllumajanduslikud ettevõtted (sovhoosid, masina-traktorijaamad jms.), samuti ka kommunaal-ettevõtted ja elamute põhifond linnades ja tööstuskohtades on riigi omand, see on kogu rahva vara» (Konstitutsiooni § 6).

Proletariaadi diktatuuri kaudu ja tootmise põhivahendite muutmisega ühiskondlikuks omandiks loodi NSV Liidus poliitilised ja majanduslikud alused rahvamajanduse plaanimiseks.

Ammu enne Stalinliku Konstitutsiooni vastuvõtmist alustati NSV Liidus ühtsete plaanide koostamist Venemaa Elektrifitseerimise Riikliku Komisjoni (GOELRO) poolt 1920. a. GOELRO plaan, mis võeti vastu VIII ülevenemaalise nõukogude kong-

1 M. I. Kalinin, «Kommunistlikust kasvatuses», 1940, lk. 9.

ressi poolt 1920. a., sõja ja kodusõja läbi kurnatud majanduselu raskeis tingimustes, püstitas esmakordselt ülesande jõuda lühima ajavahemiku jooksul eesrindlikele tööstusmaadele järele elektri- varustuse osas, mis on masina-suurtööstuse moodsa tehnika põhialuseks.

GOELRO plaan kavastas 10—15 a. jooksul ehitada 30 rajooni-elektrijaama võimsusega 1 750 000 kilovatti; samal ajavahemikul kavatseti tõsta malmivalu 8 miljoni tonnini, nafta tootmist 15 miljoni tonnini ja kivisõe tootmist 58 miljoni tonnini.

Nii välismaal kui ka Vene NFSV-s leidis tuhandeid uskmatuid, kes tõendasid, et Venemaal oma nõrga tööstusega, mis pealegi 1920. a. saavutas vaid ühe seitsmendiku sõjaeelsest toodangust, ei ole võimalik täita GOELRO plaani ilma kapitalistlike riikide abita. Ent tõelisus näitas teisiti: 1932. aastaks, mis oli kavastatud optimaalseks tähtajaks GOELRO plaani täitmiseks, oli juba ehitatud mitte 30, vaid 40 rajooni ulatusega elektrijaama ja nende rajooni-jaamade võimsus kasvas 27 miljoni kilovattini. Täielikult täideti ka musta metalli tootmise ja sõe tootmise plaan, kuna nafta tootmise plaan isegi ületati 1,5 korda.

Järgmiseks sammuks rahvamajanduse plaanimise teel oli 1925. a. alustatud iga-aastaste majandusplaanide koostamine («kontrollarvud»). Alates 1927. aastast kinnitati need plaanid partei ja valitsuse poolt kohustuslikena kõigile rahvakomissariatidele ja asutistele.

Need esimesed plaanid ei hõlmanud veel täiesti tervet rahvamajandust otsese plaanimisega, kuna põllumajanduses etendasid veel juhtivat osa üksiktalupojad. Kuid aastast aastasse kasvas rahvamajanduse plaanimine. Koos sellega suurenes ka plaanide konkreetlus ja operatiivsus.

Kui viidi lõpule rahvamajanduse taastamine pärast I imperialistlikku sõda ja kodusõda, kerkis esile vajadus plaanide väljatöötamiseks pikemate ajavahemikkude kohta, mis hõlmasid sotsialistliku industrialiseerimise ja kollektiviseerimise põhi- küsimusi.

1928. a. töötati välja esimene viie aasta plaan, ning alates sellest ajast kulgeb meie maa laiendatud tootmine viie aasta plaaniga määratud teed mööda, mille organiseerijaks ja innustajaks on sm. Stalin.

Partei XVI konverentsi poolt kinnitatud esimene viie aasta plaan kavastas sotsialistliku majanduse aluste ehitamist. «Viisaastaku põhiülesanne seisis selles, et NSV Liitu tööstusmaaks muutes lõplikult välja tõrjuda kapitalistlikud elemendid, laiendada sotsialistlike majandusvormide rinnet ja luua majanduslik alus klasside kaotamiseks NSV Liidus, sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks.»

«Viie aasta plaani põhilülks oli rasketööstus oma südamekuga — masinaehitusega. Sest ainult rasketööstus on võimeline nii tööstust tervikuna kui ka transporti ja põllumajandust rekonstrueerima ning jalule aitama.»¹

Selles plaanis kavastatud abinõude läbiviimine leidis meele-
tut vastupanu klassivaenlaste, kulaklike elementide poolt. Kuid partei purustas vaenlased ja saavutas viie aasta plaani täitmise nelja aastaga. Esimese viisaastaku aastail loodi masinaehituse suurtööstuse alus ja põllumajanduses asusid valitsevale kohale kolhoosid ja sovhoosid. Kollektiviseerimine haaras 61,5% talumajanditest. Nõukogude Liit muutus väikese ja kõige väiksema põllupidamise maast maailma suurima põllupidamise maaks. Ehitati 1500 uut tööstuslikku ettevõtet; metalli, söe ja nafta tootmine suurenes poolteist kuni kaks korda; esmakordselt organiseeriti Venemaal metallilõikamise-töökäikide, traktorite ja autode massilist tootmist.

1933. a. võttis ÜK(b)P XVII kongress vastu teise viie aasta plaani, mis püstitas poliitiliseks põhiülesandeks kapitalistlike elementide lõpliku likvideerimise ja põhjuste kaotamise, mis kutsuvad esile klassivahed ja inimese eksploateerimise inimese poolt. Teise viisaastaku majanduslik põhiülesanne seisib kogu rahvamajanduse rekonstrueerimises moodsaima tehnika alusel.

Teise viie aasta plaani eduka täitmise tulemusena teostati NSV Liidus põhijoontes kommunismi esimene faas — sotsialism, mille võit kinnitati Stalinlikus Konstitutsioonis.

Teise viisaastaku aastail ehitati 4500 tööstusettevõtet ja kogu tööstuse maht kasvas 121% võrra, töö produktiivsus tööstuses kasvas 82% võrra, teravilja saak 72% võrra ja raudteetranspordi koormakäive kasvas 110% võrra.

Selle plaani täitmise tulemusena uuenes põhiliselt tootmistehniline aparatuur. Juba 1937. a. saadi üle 80% kogu tööstus-

¹ J. Stalin, «Leninismi küsimusi», Tallinn, 1945, lk. 325 ja 328.

toodangust ettevõttest, mis ehitati või täielikult rekonstrueeriti esimese ja teise stalinliku viisaastaku jooksul.

Teise viie aasta plaani võidurikka täitmise alusel astus Nõukogude Liit kolmandal viisaastakul uuele arenguastmele: klassideta sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise lõpuleviimisele ja järk-järgulisele üleminekule sotsialismilt kommunismile.

Partei XVIII kongressil püstitas sm. Stalin ülesande järele jõuda ja mööda minna tähtsamaist kapitalistlikest maadest majanduslikus suhtes, s. t. tööstustoodangu määrade poolest ühe elaniku kohta. Kolmas viie aasta plaan pidi kujunema suuremaks etapiks võitluses selle ülesande teostamise eest.

Fašistliku Saksamaa reeturlik kallaletung 1941. a. katkestas kolmanda viisaastaku plaani täitmise. Kuid kolme stalinliku viisaastaku eelmiste aastate jooksul oli juba tehtud hiiglaslik töö nende tingimuste loomiseks, mis olid vajalikud fašistliku agressiooni tagasilöömiseks.

Alljärgnevad tööstustoodangu põhi liikide väljalaske näitavad iseloomustavad maa industrialiseerimise ja kollektiviseerimise stalinliku poliitika suurepäraseid tulemusi, mis aitasid saavutada võitu raskest sõjast fašistliku Saksamaa üle.

Toodangu liigid	1913. a.	1940. a.
Ma'm (tuh. tonni)	4 220	15 000
Teras (tuh. tonni)	4230	18 200
Süsi (milj. tonni)	29	166
Nafta (milj. tonni)	9	31
Kaubaline teravili (tuh. tonni)	21 600	38 200
Toores puuvill (tuh. tonni)	740	2 700

Ajavahemikul I ja II Maailmasõja vahel jäi kapitalistlike riikide tööstus püsima endisele tasemele või suurendas oma produktsiooni 20—30% võrra. Samal ajal suurenes NSV Liidu kogu suurtööstus 12—13 korda. Tööstusliku produktsiooni mahu poolest ületas NSV Liit Prantsusmaa, Inglismaa ja Saksamaa, jõudes esimesele kohale Euroopas ja teisele kohale maailmas.

Kui 1913. a. revolutsioonilise Venemaa tööstus oli 5 korda väiksem Saksamaa omast, siis Suure Isamaasõja eelõhtul oli NSV Liidul juba võimsam tööstus kui Saksamaal, sealjuures tugevasti võimsam masinaehitus.

Suure Isamaasõja aastail ilmneseid erilise jõuga nõukogude ühiskondliku ja riikliku korra paremused. Kuigi Saksamaa paiskas meie vastu kogu Lääne-Euroopa ressursid, andis tagala siiski Punaarmeele palju võimsamad võitlusvahendid kui need, mis olid Saksa armee kasutuses. NSV Liit oskas palju efektiivsemalt kasutada oma ressursse, üle viia tuhanded ettevõtted ohustatud rajoonest itta, kiiresti ümber ehitada oma majanduselu vastavalt sõja nõuetele, ja ta saavutas võidu vaenlase üle.

Saksa okupatsioon tõi NSV Liidu rahvamajandusele hiiglaslikku kahju. Saksa anastajad hävitasid üle 32 tuhande tööstuse ja 65 tuhat kilomeetrit raudteeliini. Nad purustasid NSV Liidu esimese söe-metallurgia baasi Donbassi ja laostasid põllumajanduse Ukrainas ja Vene NFSV edela- ja lõunaosades.

NSV Liidu rahvamajanduse taastamine algas juba sõja ajal. Sõja-aastail investeeris Nõukogude valitsus 75 miljardit rubla vabastatud rajoonide taastamiseks. Selle tagajärjel taastati umbes 30% nende rajoonide rahvamajanduse põhi-fondidest ja tööstusest. Ent rahvamajanduse arengu sõjaeelse taseme taastamine nõuab veel väga suuri kapitalimahutusi ja suurt töökulu.

Maa kannatanud rajoonide taastamine, tööstuse ja põllumajanduse sõjaeelse taseme saavutamine ja selle taseme pärastine ulatuslik ületamine on neljanda viie aasta plaani poolt püstitatud ülesanded, mis võeti vastu NSV Liidu Ülemnõukogu poolt 1946. aasta märtsis.

See plaan näeb ette:

1. Taastada 1948. aastaks tööstustoodangu sõjaeelne tase ja siis ületada see 1950. aastaks 48% võrra, võrreldes sõjaeelse tasemega; kindlustada esijärjekorras rasketööstuse ja raudteetranspordi taastamine ja arendamine, ilma milleta ei ole võimalik NSV Liidu rahvamajanduse terviku kiire ja edukas taastamine ja arendamine. Lõpetada 1946. aastal sõjajärgne rahvamajanduse ümberkorraldamine ja kasutada sõjatööstuse tootmisvõimsus Nõukogude Liidu majandusliku jõu edasiseks suurendamiseks.

2. Saavutada põllumajanduse ja tarbekaupu tootva tööstuse tõusu, et kindlustada Nõukogude Liidu rahvaste maerialset heaolu ja luua riigis laiatarbekaupade rohkus. Ületada

rahva tulu ja rahva tarbimise sõjajärgne tase ning kaotada lähemas tulevikus kaardisüsteem, asendades selle arenenud kultuurse nõukogude kaubandusega.

3. Kindlustada tehniline progress kõikidel NSV Liidu rahvamajanduse aladel, kuna see on tööstuse võimsa tõusu ja töö produktiivsuse tõusu eeltingimus, mille saavutamiseks on vaja mitte üksnes jõuda järele, vaid lähemal ajal ka ületada teaduse saavutused väljaspool NSV Liitu.

4. Kindlustada sotsialistliku akumulatsiooni kiire tempo, nähes ette tsentraliseeritud kapitalimahutusi 250 miljardi rubla ulatuses NSV Liidu rahvamajanduse taastamiseks ja arendamiseks viisaastaku vältel.

5. Kindlustada NSV Liidu kaitsevõimsuse edaspidist tõstmist ja Nõukogude Liidu relvastatud jõudude varustamist vastavalt uusima tehnika nõudeile.

115 miljardit, s. o. peaaegu pool kõigist kapitalimahutustest suunatakse neljanda viisaastaku jooksul kannatanud rajoonide majanduse taastamisele.

Iga-aastane tööstustoodangu juurdekasv, mis oli 5,5 miljardit rubla esimesel, 10,5 miljardit rubla teisel, 14,3 miljardit rubla kolmandal viisaastakul (kolme aasta jooksul) on neljandal viisaastakul 15,6 miljardit rubla, s. o. võrdub peaaegu kogu tööstustoodanguga revolutsioonieelsel Venemaal 1913. a.

Uue viie aasta plaani täitmise kokkuvõttes ületab NSV Liit tööstustoodangu hulga poolest ühe elaniku kohta Prantsusmaa (võrreldes tema sõjajärgse toodanguga) ja saavutab kolmanda koha maailmas USA ja Inglismaa järel; enne sõda oli NSV Liit selle näitajate alusel viiendal kohal.

Põllumajanduse kogutoodangu poolest kasvab NSV Liit neljanda viisaastaku jooksul 27% võrra võrreldes 1940. aastaga. Raudtee-, vee- ja autotranspordi koormakäive ületab 1950. aastal sõjajärgse taseme 36% võrra. Kogu rahva tulu, väljendatud 1926/27. aasta kindlates hindades, kasvab 177 miljardi rublani, s. o. ületab 1940. a. taseme 38% võrra. Kapitaaletööde plaan kindlustab 5900 suurtööstuse käikulaskmist. Riikliku ja kooperatiivse kaubanduse jaekaubavahetus ületab 1950. a. võrreldavates hindades 1940. a. kaubavahetuse 28% võrra. Riigi kulud kultuurilis-elutarbimisele teenindamisele, s. o. sotsiaalkindlustusele, haridusele, tervishoiule, paljulapseliste ja

vallasemade, samuti sõjaväelaste perekondade toetamiseks ületab 1940. a. taseme 2,6 korda.

Üle poole kõigist plaanis ettenähtud rahvamajandusse paigutatavatest kapitalimahutustest suunatakse rasketööstusesse. Rasketööstuse kiire tõus kujuneb kõigi rahvamajanduse alade kiirendatud arengu aluseks — nii tööstuses, ülesehituses, põllumajanduses kui ka transpordis. Koos sellega kujuneb rasketööstus NSV Liidu majandusliku ja sõjalise võimsuse edasise kindlustamise ja meie maa tehnilis-majandusliku sõltumatuse aluseks. Võrreldes sõjaeelse tasemega kasvab musta metalli toodang 1950. aastaks 35%, söetoodang 51%, naftatoodang 14% võrra, masinate ja seadmete toodang kahekordseks.

Plaani teostamise tagajärjel tõuseb metallilõikamise-töökodade üldarv 1 300 000-ni, s. t. ületab USA 1940. a. töökodade kogusumma 30% võrra.

Tootmisvõimsus kasvab kõigis rahvamajanduse harudes suures ulatuses. Nii kasvab mehhanismide hulk söetööstuses 3—4 korda, elektrijaamade tootmisvõimsus kahekordistub, põllutöömasinaid toodetakse enam kui 2 korda rohkem kui teisel viisaastakul.

Mehhanisatsiooni juurduamine kõigis majanduse harudes ja tehnilise progressi kiirenemine on oluliseks teguriks tööproduktiivsuse tõusu, omahinna alanemise ja tooraine ning kütte säästu ülesannete täitmisel.

Plaani teostamine nõuab hiiglasuurt tööd, et valmistada ette kõigi majandusalade jaoks miljoneid kvalifitseeritud töölisi, tehnikuid ja insenere, kes oleksid võimelised valitsema moodsat tehnikat. Koos sellega näeb plaan ette ka kõigi töönormide süsteemide parandamist, tehniliselt põhjendatud normide rakendamist tööstuses ja tükitöö progressiivse tasumise süsteemi viimistlemist. Kõik see tugevdab toodangu suurendamise ja kvaliteedi tõstmise ainelisi tegureid.

* * *

*

Viie aasta plaan kavastab eriti kiire tempo majanduse ja kultuuri taastamises ja arendamises uutes liiduvabariikides, mis hiljuti astusid NSV Liidu koosseisu.

Kapitaaltööde üldmaht Eesti NSV-s 1946.—1950. a. on plaanis määratud 3,5 miljardi rubla suuruses; kapitalimahutuste ulatuse poolest ühe elaniku kohta ületab Eesti NSV kõik

teised liiduvabariigid ja need mahutused on Eesti NSV-s enam kui kolm korda suuremad NSV Liidu keskmisest tasemest.

Kavastatud kapitaaltööde teostamise tulemusena viib Eesti NSV tööstus, mis kaotas fašistliku okupatsiooni ajal 45% oma võimsusest, juba 1947. a. oma toodangu sõjaeelsele tasemele, 1950. a. aga peab ta andma 142% võrra suurema toodangu kui 1940. a. Niisiis ületab tema kasvu tempo märgatavalt NSV Liidu tööstuse kasvu tempo.

Erilist tähelepanu osutatakse viie aasta plaanis põlevkivi tootmise ja töötlemise arendamisele, mille tagavarad Eesti NSV-s on praktiliselt ammutamatud. 1950. aastaks tõstetakse põlevkivitoodang 8,4 miljoni tonnini, ta ületab seega 4 korda sõjaeelse taseme. Ehitatakse rida põlevkivi destilleerimise tehaseid, kaks tehas gaasi tootmiseks ja gaasijuhe gaaside edasitoimetamiseks nendest tehasest Leningradi.

Ehitatakse uus turbabriketitehas 50 tuh. tonnilise võimsusega; taastatakse endine «Volta» elektrimootorite tehas, Kreenholmi ja Balti Puuvillamanufaktuur, telefoniaparatuuride tehas Tartus. Taastatakse ja laiendatakse rida põllutöömashinade tehaseid Tallinnas, Tartus ja Rakveres, samuti ka piimandusinventari tehas Tartus. Taastatakse ja lastakse käiku uued elektrijaamad põlevkivi- ja turbaküttega, üldvõimsusega 92 tuhat kilovatti. Peale selle alustatakse uue võimsa hüdroelektrijaama ehitamist Narva jõel.

Kavastatud tähelepanuväärse ülesehituse programmi elluviimine nõuab kõigi liikide ehitusmaterjali märgatavat kasvu. Selle eesmärgi saavutamiseks kavastab viie aasta plaan tsemenditehaste võimsuse kahekordistamist, rea tellise- ja katuskivitehaste ehitamist ja selle kõrval lubjatoodangu kahekordistamist, kipsitoodangu kolmekordistamist ja aknaklaasitoodangu kasvamist 2,3-kordseks võrreldes sõjaeelse tasemega. Organiseeritakse rea uute ehitusmaterjali-liikide tootmist: penobetooni, mineraalvati, põlevkivituha, sideaine ja põlevkivituhk-telliste jm. Ehitustel, eriti põllumajanduslikel, peab leidma kõige laialdasemat kasutamist kohalik ehituskivi — paas.

Mitmekordseks kasvab Eesti NSV-s kõigi põhiliste laiatarbekaupade ja toiduainete toodang. Nii tuleb 1950. aastal toota puuvillast riidet 121,4 miljonit meetrit, villast riidet 800 tuh. meetrit, linast riidet 4 miljonit meetrit, siidi 800 tuh. meetrit,

nahkjalatseid 840 tuh. paari. Toiduainete hulgas kasvab eriti liha, piima ja kala töötlemine, samuti ka tärklise, siirupi ja piirituse töötlemine kartulist.

Põllumajanduse alal kavastab viie aasta plaan Eesti NSV osatähtsuse taastamist piimasaaduste, liha, kartuli ja lina suurtootjana. Plaan püstitab ülesande abistada talumajandeid tootmises põllumajandusliku kooperasiiooni kindlustamise, masina- traktorijaamade võrgu laiendamise, krediidi võimaldamise, põllutöömasinate ja mineraalväetise juurdetoimetamise ja müügi laiendamise ning tõukarja sugulavade organiseerimise kaudu. 1950. a. tuleb ületada sõjaeelne tase teraviljasaagi osas 16%, linakiu osas 71%, kartuli osas 34% võrra. Ka liha- ja villatoodang ületab sõjaeelse taseme. Ainult piimasaaduste osas saavutab Eesti NSV sõjaeelse taseme alles 1951. a.

Kultuurilise ülesehituse alal kavastatakse tähelepanuväärset edasinihkumist. Kuueaastase koolikohustuse asemel, mis kehtis kodanlikus Eestis, kehtestati kõigi laste jaoks kohustuslik seitsmeklassiline haridus; õpilaste arv keskkooli vanemates klassides suureneb 60% võrra. Suureneb ka õpilaste arv tehnikumides ja teistes spetsiaalsetes keskkoolides, mille võrk ehitatakse ümber vastavalt nõuetele spetsialistide järele Eesti NSV sotsialistlikus rahvamajanduses. Kõrgemate õppeasutuste üliõpilaste arv kasvab võrreldes 1940. aastaga poolteisekordseks. Viie aasta plaan kavastab Eesti NSV hävitatud teatrite (esmajoones «Estonia») taastamist. Samuti laieneb kinode võrk ja organiseeritakse korrapärane filmide demonstreerimine kõigis maakonnis, valdades ja külanõukogudes.

* * *

*

Kõige laialdasemad tööliste, talupoegade ja intelligentsi ringkonnad võtavad elavalt osa neljanda viie aasta plaani täitmisest. Kogu riigis tõusis sotsialistliku võistluse laine selle täitmise ja ületamise läbiviimiseks. See on parimaks tagatiseks sellele, et neljas viie aasta plaan täidetakse tähtjaks niisama kui eelmised rahvamajanduslikud plaanid. Sellega panakse alused ulatuslikuma ülesande täitmiseks, mis püstitati seltsimees Stalini poolt ajaloolises kõnes valijatele 9. veebruaril 1946. a., kus ta ütles:

«Mis puutub pikemate ajavahemikkude plaanidesse, siis katseb partei organiseerida rahvamajanduse uut võimsat tõusu, mis annaks meile võimaluse tõsta meie tööstuse taset näiteks kolmekordseks võrreldes sõjaeelse tasemega.

Meil on vaja saavutada, et tööstus võiks toota iga aasta kuni 50 miljonit tonni malmi, kuni 60 miljonit tonni terast, kuni 500 miljonit tonni sütt, kuni 60 miljonit tonni naftat. Ainult sel tingimusel võib arvata, et meie kodumaa osutub kindlustatuks igasuguste juhuslikkuste vastu. Selleks kulub tõenäoliselt kolm uut viisaastakut, kui mitte rohkem. Kuid seda võib teha, ja meie peame seda tegema.»

K. Kristin

KONSTITUTSIOONI TEINE PEATÜKK

NSV LIIDU RIIKLIK KORRALDUS

V. Karpinski

Ühine liiduriik

Lenini-Stalini partei juhtimisel lõi vene töölisklass talupoegade hulkade toetusel esimese nõukogude riigi. Venemaa keskses tekkinud tööliste-talupoegade võimu vennaliku abiga kujundati bolševike partei juhtimisel nõukogude vabariigid ka teistele rahvastele, kes kuulusid endise tsaaririigi koosseisu.

Pärast seda kui võidukalt lõppes kolmeaastane sõda sise- ja välisvõimade vastu, ühinesid nõukogude vabariigid Lenini ja Stalini algatusel 30. detsembril 1922 üheks liiduriigiks — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liiduks.

Nõukogude liiduvabariikide arv kasvas järk-järgult. Praegusel ajal kuuluvad Nõukogude Liidu koosseisu järgmised nõukogude sotsialistlikud liiduvabariigid: Vene, Ukraina, Valge-Vene, Azerbaidžani, Gruusia, Armeenia, Turkmeenia, Uzbeki, Tadžiki, Kazahhi, Kirgiisi, Karjala-Soome, Moldaavia, Leedu, Läti, Eesti.

Uzbeki rahvas pöördus Isamaasõja ajal oma poegade-rindemeeste poole kirjaga, kutsudes üles vahvalt võitlema nõu-

kogude kodumaa eest. Selles kirjas võrreldakse Nõukogude Liitu suure kindlusega, mille ehitasid üheskoos kuusteist venda, kes koos peavad teda ka kaitsma.

Tõesti Nõukogude Liit sarnleb kindlusega, mis on ehitatud nõukogude rahvaste vennalikus koostöös.

Igäihel neist on oma rahvusriik, kuid kõik koos nad kujundavad ühe paljurahvuselise riigi ühiste kesksete võimuorganitega, kõigile nõukogude vabariikidele kohustuslike üleliiduliste seadustega ja ühise liidulise kodakondsusega. Nõukogude Liidul on oma riiklik vapp ja lipp, oma pealinn — Moskva.

On eriti tähtis, et kõik nõukogude liiduvabariigid koos kujundavad ühe ühtse liiduriigi. See andis meile võimuse ühendada oma majanduslikud vahendid ja jõud, et ühiselt kõrgelt arendada rahvamajandust ja kultuuri igas vabariigis ja kogu Nõukogude Liidus tervikuna. See aitab nõukogude rahvastel ühendada oma sõjalised vahendid ja jõud, et kindlustada Nõukogude Liidu ja eraldi iga üksiku vabariigi kaitsevõimet.

Püüdke endale hetkeks ette kujutada, kui raskeks oleks kujunenud NSV Liidu rahvaste võitlus fašistliku Saksamaa vastu, kui nad juba 1922. aastal poleks ühinenud üheks liiduriigiks, ühise valitsusvõimuga, ühise sõjaväega, ühise rahvamajandusega. Ja siis te saate aru, millise esmajärjekorralise tähtsusega meie maa rahvastele on nende ühinemine üheks võimsaks Liiduks.

Selle ühinemise eest meie võlgname tänu bolševistlikule parteile ja meie tarkadele juhtidele V. I. Leninile ja J. V. Stalinile, kes nõukogude võimu algusest peale taotlesid kõigi nõukogude rahvaste lähenemist ja tihedat koostööd.

Vabatahtlikkus Liiduks ühinemisel

Nõukogude Liidu võimsus ei seis ainult selles, et ta kujutab endast paljude rahvaste ühtset liiduriiki. Nõukogude Liidu võimsus ja kindlus on ka veel selles, et ta on kujundatud kõige demokraatlikumatel, tõeliselt rahvalikel alustel.

Nõukogude Liit pole loodud rahvaste vallutamise, allaheitmise, vägivaldse külgeelitmise teel, nagu käesoleva ajani tavaliselt tekkisid paljurahvuselised riigid. Nõukogude Liit tekkis nõukogude vabariikide vabatahtlikul ühinemisel üheks liiduriigiks. Sellekohase otsuse võtsid vastu vabalt vali-

tud nõukogude rahvaste esindajad, kes olid kogunenud ühisele nõukogude kongressile. Mis võib olla õiglasem ja kindlam sellisest paljurahvuselise liiduriigi tekkimisest.

Kõik liiduvabariigid tekkisid ja astusid Nõukogude Liidu koosseisu nendes elavate rahvaste eneste soovil. Näiteks Baltimaade nõukogude liiduvabariigid tekkisid järgmiselt: 1940. aastal Leedu, Läti, Eesti rahvas valisid vabal hääletamisel uued parlamendid (rahvaesindused). Need omakorda otsustasid välja kuulutada nõukogude võimu ja pöörduda Nõukogude Liidu poole palvega vastu võtta oma koosseisu uuesti tekkinud nõukogude vabariigid. NSV Liidu Ülemnõukogu 1940. a. augustis otsustas Nõukogude Liidu koosseisu vastu võtta Nõukogude Leedu, Nõukogude Läti, Nõukogude Eesti üheõiguslike nõukogude sotsialistlike liiduvabariikidena.

Ühinemise vabatahtlikkus — just see on alus, millel kujunes, tugevnes ja kasvas võimsaks jõuks Nõukogude Liit. Seltsimees Stalin ütleb:

«Mingi rahvaste liit, mingi rahvaste ühinemine üheks riigiks ei saa olla tugev, kui selle aluseks ei ole täielik vabatahtlikkus.»

Ühinenud vabariikide üheõiguslikkus

Vabatahtlikult Liitu ühinenud nõukogude vabariigid on üheõiguslikud. Nõukogude Liidus ei ole valitsevat, privilegeeritud rahvast ega ole alluvaid, rõhutatud rahvusi, nagu see oli Vene impeeriumis. Nõukogude Liidu rahvad omavad võrdsed õigusi. Iga liiduvabariik, olenemata sellest, missugune rahvas on selle kujundanud, palju temal on elanikke, kui suur on tema maa-ala, omab kõigi teiste liiduvabariikidega ühesuguseid õigusi.

Võtame Vene liiduvabariigi. See on rahvaarvult kõige suurem vabariik (üle 109 miljoni elaniku), samuti maa-ala suuruselt (16,7 miljonit ruutkilomeetrit). See on esimene nõukogude vabariik tekkimise aja järgi. See on ema-vabariik: tema maa-alal tekkisid paljud teised liiduvabariigid.

Vene rahval on hindamatuid teeneid abis, mis ta andis teistele rahvastele nõukogude võimu kättevõitmisel ja kindlustamisel, üheõiguslike vabariikide vabatahtlikult liitu ühinemisel, uue, vaba, kindlustatud ja kultuurse elu ülesehitamisel.

Isamaasõja vältel tõi vene rahvas ilma vähima kõhklemiseta suuri ohvreid võidu heaks fašistliku Saksamaa üle. Tänu oma selgele mõistusele, kindlale iseloomule ja kannatlikkusele ta pälvis üldist tunnustust juhtiva jõuna Nõukogude Liidu kõigi rahvaste hulgas.

Aga kas vene rahvas omab mingeid eriõigusi või privileege teiste nõukogude rahvaste ees? Muidugi mitte, ei oma.

Vene liiduvabariik omab täpselt samasuguseid õigusi nagu näiteks Kazahhi liiduvabariik 6,1 miljoni elanikuga ja 2,7 miljoni ruutkilomeetrilise pindalaga, nagu Azerbaidžani liiduvabariik 3,2 miljoni elanikuga ja 85 500 ruutkilomeetrilise pindalaga, nagu Eesti liiduvabariik 1,1 miljoni elanikuga ja 47 500 ruutkilomeetrilise pindalaga jne.

Ühinenud vabariikide üheõiguslikkus — see on alus, millel kujunes, tugevnes ja kasvas võimsaks jõuks Nõukogude Liit.

Nõukogude rahvaste sõprus

NSVL — see ei ole lihtne liiduriik, nagu neid leidub välismaal, nagu näiteks Šveits, Ameerika Ühendriigid.

NSVL — see on nõukogude rahvaste vennalik pere, kes on ühinenud üheks riigiks vabatahtlikkuse ja üheõiguslikkuse alusel, kes elavad sõpruses ja tihedas koostöös.

Rahvaste vendlus avaldub meie igapäevases elus. Sellest kõneleb rahvalooming. Iga rahvas koostab laule Nõukogude Liidu organisaatori ning juhi suure Stalini auks, kes on liitnud arvukad mitmekeelelised nõukogude rahvad ühtseks vennalikuks pereks.

Nõukogude rahvaste sõprus ja vendlus osutuvad Nõukogude Liidu võimsuse ja tugevuse üheks põhiliseks allikaks.

Seltsimees Stalin ütles juba 1935. aastal, et Nõukogude Liit ei karda mingeid vaenlasi, ei sisemisi ega väliseid, nii kaua kui on olemas sõprus nõukogude rahvaste vahel. Elu on tõestanud nende sõnade sügavat tõde. «Vabade riikide murdmatu liit» näitas kogu oma võimsust ja tugevust nõukogude rahvaste Isamaasõjas fašistliku Saksamaa vastu.

Liiduvabariikide õitseng

Millise nõukogude liiduvabariigi me ka võtaksime, igaüks neist on saavutanud lühikese ajaga enneolematu õitsengu oma majanduslikus ja kultuurilises elus.

Olgu näiteks Uzbeki liiduvabariik. Tsaarivalitsuse ajal oli siin rahvas peaaegu täiesti kirjaoskamatu. Looduslikud rikkused seisid puutumatult. Maa oli tsaari impeeriumi mahajäänud, rõhutatud ääremaaks. Mitmel korral tõusis uzbeki rahvas üles tsaarivalitsuse vastu.

Tänu nõukogude võimule on aga Uzbeki Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis loodud suur kivisöe-, nafta-, masinaehitustööstus, areneb must ja värviline metallurgia. Talupoegade üleminekuga kolhoosidesse, kõrge masinatehnika viimisega põllumajandusse omandas Uzbekistan esimese koha puuvilla, riisi ja siidi tootmises. Märkatavalt on laiendatud ja täiustatud niisutusseadmete võrku. Üldrahvalise kollektiivse ehitusena näiteks on lühima ajaga ehitatud suur Ferghana kanal, mille pikkus on 270 kilomeetrit. On ehitatud palju elektri- jaamu.

Mitte vähemaid edusamme pole saavutatud kultuurilisel alal. Enne sõda oli Nõukogude Uzbekistanis 4 500 üldhariduslikku kooli, peale selle veel 110 tehnikumi, 29 kõrgemat õppeasutist, teaduste akadeemia, riiklik konservatoorium, 60 teatrit, ilmus 208 ajalehte, kirjastati sadu tuhandeid raamatuid uzbeki keeles. Öitsele on läinud uzbeki rahvuslik kirjandus, muusika, maalikunst, skulptuur.

Liiduvabariigi suveräänsed õigused

Milline on siis liiduvabariikide riiklik korraldus?

Liiduvabariigi kujundab nõukogude rahvas vabatahtlikel alustel ja ta kannab selle rahva nime. Iga liiduvabariik on tööliste ja talupoegade rahvuslik nõukogude sotsialistlik riik, mis vabal tahtel vahetult kuulub Nõukogude Liidu koosseisu ja omab teiste liiduvabariikidega võrdseid õigusi. Olles ühtse nõukogude riigi liikmeks säilitab iga liiduvabariik suveräänsed, s. o. kõrgema d riiklikud õigused. Ta teostab riiklikku võimu oma maa-alal iseseisvalt kõigis küsimustes, välja arvatud ainult need, mis liiduvabariigid ise vabatahtlikult on üle andnud riikliku võimu ning riikliku valitsemise üleliidulistele organitele. Iga liiduvabariik — missugune rahvas ka teda ei oleks loonud, milline ka ei oleks tema rahvaarv ja tema maa-ala

suurus — omab vahetult oma eriesindust NSVL-i kõrgemas riiklikus võimuorganis 25 saadiku näol, kes valitakse vabariigi kodanike poolt. Sel viisil saab iga liiduvabariik oma esindajate kaudu Nõukogude Liidu riikliku võimu kõrgemas organis väljendada oma eri-, spetsiifilisi huvisid, mis on seotud tema rahvuslike erinevustega.

Liiduvabariigi õigus vabaks lahkumiseks Liidust

Millised siis on liiduvabariikide poolt säilitatud suveräänsed õigused?

Ennekõike säilitab liiduvabariik enesele õiguse Liidust vabaks lahkumiseks. Esimesel vaatlusel võib näida, et peatükk Liidust vaba lahkumise õigusest pole Nõukogude Konstitutsioonis vajalik. Meil pole ju ühtki liiduvabariiki, kes tahaks Nõukogude Liidust lahkuda. Kõik nõukogude rahvad teavad hästi, et nende vabadus ja iseseisvus, nende edasine majanduslik ja kultuuriline arenemine sõltub ennekõike ja kõige enam NSV Liidu jõust ja tugevusest. NSVL-i Konstitutsiooni projekti arutamisel pandi mõnelt poolt ette välja jätta Liidust väljaastumise peatükk kui üleliigne. Seltsimees Staljin näitas, et see oleks ebaõige. Ükski liiduvabariik ei mõtlegi Liidust välja astuda; see on õige. Kuid Liidust vaba lahkumise õiguse säilitamine igale liiduvabariigile tõendab selgelt kui miski muu, et liiduvabariikide ühinemine liiduks on tõepoolest täiesti vabatahtlik.

Liiduvabariikide õigus Liidust vabaks lahkumiseks on nende suveräänsete õiguste kõrgeimaks väljenduseks.

Vabariigi konstitutsioon, seadused, maa-ala, kõrgemad riigiorganid

Liiduvabariigil on oma konstitutsioon, mille kinnitab ja muudab vabariigi enese kõrgeim riiklik võim. Selles konstitutsioonis kajastuvad maa iseärasused: rahvuslikud, majanduslikud, kultuurilised jt. Nõutakse ainult, et iga liiduvabariigi konstitutsioon oleks koostatud täies kooskõlas NSV Liidu Konstitutsiooniga. See on arusaadav: on ju liiduvabariik Nõukogude Liidu liikmeks ja majanduslik ja kultuuriline alus kõigil nõukogude vabariikidel on ühtlane.

Liiduvabariigil on omad vabariiklikud seadused, mida kehtestab ja muudab vabariigi enda kõrgeim riigi-

võim. Vabariiklike seadusi antakse vabariigi elu kõigi küsimuste kohta, välja arvatud ainult need üleliidulise tähtsusega küsimused, mille kohta kehtestab seadusi NSVL-i kõrgeim riigivõim. Sellisteks on näiteks sõja ja rahu küsimused, NSV Liidu koosseisu uute vabariikide vastuvõtmine, NSVL-i ühtse riikliku eelarve kinnitamine ja teised. Üleliidulise seaduse kehtestamine mingil alal — näiteks maakasutamise, tervishoiu, hariduse põhiliste aluste kohta — ei takista sugugi vabariiklike seaduste kehtestamist samadel aladel: vabariiklikud seadused täiendavad ja arendavad üleliidulist seadust.

Sel viisil pole liiduvabariikide seadusandlik tegevus nende elu küsimustes millegagi kitsendatud või piiratud. Sel juhtumil, kui peaks ilmnema, et liiduvabariigi mingi seadus on vastuolus üleliidulise seadusega, kehtib üleliiduline seadus kui kohustuslik kõigile liiduvabariikidele.

Liitu astudes säilitab liiduvabariik õiguse oma maaalale. Liiduvabariigi maa-ala ei võida muuta ilma tema nõusolekuta.

Liiduvabariigil on oma kõrgemad riigivõimu- ja riigivalitsemis-organid: liiduvabariigi ülemnõukogu, ülemnõukogu presiidium ja ministrite nõukogu (valitsus).

Liiduvabariigi sõjaväeosad, tema volitused rahvusvahelise läbikäimise alal

NSV Liidu Konstitutsiooni järgi on igal liiduvabariigil omad vabariiklikud väekoondised (väeosad), mis kuuluvad NSVL-i ühtse Punaarmee koosseisu. Vabariiklike väeosade organiseerimise korra otsustab liiduvabariik ise. Üleliidulised võimud ainult määravad liiduvabariikide väeosade organiseerimise juhtivad alused. Üleliidulised riigivõimu-organid organiseerivad NSV Liidu kaitset ja juhivad Nõukogude Liidu kõiki relvastatud jõude. Vabariiklike väeosade kujundamine tugevdab veelgi Punaarmee võimsust.

Liiduvabariigil on õigus astuda vahetusse läbikäimisse välisriikidega, sõlmida nendega kokkuleppeid, vahetada diplomaatilisi ja konsulaaresindajaid. Vabariik ise otsustab, milliste riikidega ta astub vahetusse läbikäimisse. Üleliidulised võimud ainult määravad üldise korra liiduvabariikide läbikäimiseks välisriikidega ja teostavad üldist juhtimist sel alal. Riigivõimu üleliidulised organid esindavad

kogu Nõukogude Liitu tervikuna tema läbikäimises välisriikidega, sõlmivad nendega lepinguid NSV Liidu nimel. Liiduvabariikide vahetu läbikäimine välisriikidega tugevdab veelgi meie rahvusvahelisi sidemeid, nõukogude rahvaste koostööd teiste rahvastega rahu, Nõukogude Liidu majandusliku ja kultuurilise arenemise huvides.

Seadused liiduvabariikide sõjaväekoondiste kohta ja liiduvabariikide volituste kohta rahvusvahelise läbikäimise alal, mis on vastu võetud NSVL-i Ülemnõukogus 1. veebruaril 1944, tähendavad liiduvabariikide suveräänsete õiguste ja tegevuse suurt laienemist.

Iga nõukogude rahvas, kes on kujundanud liiduvabariigi, tunneb ennast oma maal täieliku peremehena. Samal ajal on liiduvabariik ühtse võimsa Nõukogude riigi liikmeks ja iga nõukogude rahvas saab Nõukogude Liidult igakülgselt abi oma poliitiliseks, majanduslikuks ja kultuuriliseks arenemiseks ja kaitseks väliste vaenlaste vastu.

NSV Liidu Konstitutsioon kohustab Nõukogude Liitu kaitsema liiduvabariikide suveräänseid õigusi. Seda kohustust täitis Nõukogude Liit pühalikult Isamaasõja ajal ja ta täidab seda edaspidigi.

Autonoomsete vabariikide õitseng

Mõnede liiduvabariikide piirides kõrvuti nende põhielanikkonnaga elavad ühes või teises kohas rahvad, kes moodustavad nendes vabariikides oma rahvuslike iseärasuste poolest erineva vähemiku. Need rahvad on kujundanud vabatahtlikel alustel autonoomseid vabariike. Igaüks neist autonoomseist vabariikidest kannab teda loonud rahva nime, näiteks: Tatari, Baškiiri, Tšuvaši, Mordva, Jakuudi, Abhaasi autonoomne vabariik.

Kõik autonoomsed vabariigid on lühikese ajaga arendanud kõrgele oma majanduse ja kultuuri. Võtame näiteks ühe meie autonoomse vabariigi.

NSV Liidu Euroopa-osa kirdes, Petšora ja Võtšegda jõe basseinis, asetseb suur ja loodusvaradelt rikas maa. Tsaarivalitsuse ajal oli seal elutseva komi rahva elu äärmiselt raske, pime, täis häda, muresid ja viletsusi. Korduvalt tõusid komid üles tsaarivõimu vastu. Ülestõusud suruti julmalt maha. Komid olid välja suremas.

Nõukogude võimu ajal teostus komidel uuestisünd uuele õnnelikule elule; nad löid oma nõukogude rahvuslik-riikliku organisatsiooni: Komi Autonoomse Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi pealinnaga Sõktõvkaris. Vabariigis arenes tööstus: ehitati mitmesuguseid tehaseid, toodetakse kivisütt ja naftat. Komi vabariigi külvipind suurenes kolmekordseks. Komi kolhooside põldudel töötavad traktorid ja kombainid.

Puhkes õitsele komi rahva rahvuslik kultuur. 97 protsenti vabariigi elanikkonnast on kirjaoskav. Kõik kooliealised lapsed õpivad emakeeles. 1939. aastal oli vabariigis 103 keskkooli, 2 kõrgemat õppeasutist, 14 tehnikumi, 3 rahvuslikku teatrit. Edukalt areneb komi rahvuslik kirjandus.

Teisedki meie rahvad, kes on kujundanud autonoomsed vabariigid, on saavutanud samasuguseid imeks pandavaid edusamme oma majanduse ja kultuuri alal.

Autonoomse vabariigi riiklik korraldus

Iga autonoomne vabariik kujutab endast tööliste ja talupoegade rahvuslikku nõukogude sotsialistlikku riiki, mis kuulub ühe või teise liiduvabariigi (ja selle kaudu ka Nõukogude Liidu) koosseisu.

Kuuludes liiduvabariigi koosseisu, teostab autonoomne vabariik oma maa-alal piirides riigivõimu autonoomsetel alustel. See tähendab, et vabariik valitseb ise ennast oma riiklike organite kaudu.

Autonoomsel vabariigil on oma konstitutsioon, ta annab oma vabariiklike seadusi, mis on kohustuslikud tema maa-alal. Üleliidulised seadused ja vastava liiduvabariigi seadused autonoomse vabariigi maa-alal on samuti kohustuslikud.

Autonoomsel vabariigil on oma riikliku võimu ja riikliku valitsemise kõrgemad organid: autonoomse vabariigi ülemnõukogu, ülemnõukogu presiidium ja ministrite nõukogu (valitsus).

Kõik need organid, samuti kohalikud nõukogud, nende täitevkomiteed, rahvakohtud, koolid ja muud vabariigi kultuurilised asutised töötavad kõnesoleva rahva keeles.

Sel viisil iga nõukogude rahvas, kes on kujundanud autonoomse vabariigi, omab oma maa-alal nii laialdasi riikliku valitsemise õigusi, et ta võib vabalt otsustada kõiki oma siseisi küsimusi.

Peale selle on igal autonoomsel vabariigil vahetult oma erisindus Nõukogude Liidu kõrgemas võimuorganis 11 saadiku näol, kes valitakse vabariigi kodanike poolt selleks, et nende saadikute kaudu väljendada vabariigi rahvuslikke erihuvisid NSV Liidu kõrgemas võimuorganis.

Selline on autonoomsete vabariikide riiklik korraldus.

Autonoomne oblast

Arvuliselt väikesed nõukogude rahvad on samuti kujundanud oma rahvuslik-riiklikud organisatsioonid: autonoomsed oblastid ja rahvusringkonnad. Tutvume lühidalt ühe sellise rahva ajalooga.

Siberis, Jenissei ülemjooksu ja tema haru Abakani kallastel, elavad ürgsetest aegadest hakassid. Tsaarivalitsuse ajal selle suure maa looduslikke varasid ei kasutatud. Hakassi rahvas kannatas rängalt tsaari ametnike, vene kapitalistide ja oma varakate vürstikeste rõhumise all. «Sibirskaja Gazeta» kirjutas 1881. aastal, et «20 aasta pärast ei jää Abakani orgudesse ühtki pärismaalast».

Kuid tuli Oktoobrirevolutsioon. Nõukogude võimu all hakassi rahvas taas elustus, ta liitus sotsialistliku ülesehitustööga, lõi endale Hakassi autonoomse oblasti pealinana Abakan.

Hakassi autonoomne oblast on kujundatud vabatahtlikel alustel. Ta kuulub Vene liiduvabariigi Krasnojarski krai koosseisu. Hakassi rahval on omad rahvuslikud riigivõimu- ja riigivalitsemis-organid: rahva saadikute nõukogu ja selle nõukogu täitevkomitee. Kõik riiklikud organid ja oblasti kultuurilised asutised töötavad hakassi rahva keeles.

Autonoomsel oblastil on riikliku valitsemise õigus oma sisemise elu kõigis küsimustes. Peale selle on autonoomsel oblastil 5 saadiku näol, keda valivad oblasti kodanikud, vahetult oma erisindus NSV Liidu riigivõimu kõrgemas organis ja selle kaudu ta saab seal väljendada oma rahvuslikke erihuvisid.

Hakassi rändrahvas on muutunud paikseks. On loodud suur tööstus kivisöe, kulla ja bariidi tootmiseks. Hakassi kolhooside põldudel töötavad traktorid ja kombainid.

Hakassi rahvas on muutunud peaaegu täiesti kirjaoskajaks. Hakassias on õpetajate instituut, 3 tehnikumi, 3 teatrit, oma kirjastus, ilmub 11 ajalehte, edukalt areneb hakassi rahvuslik kirjandus.

Rahvusringkond

Väikerahvad, kes elavad Nõukogude Liidus kauges põhjas, on loonud rahvusringkonnad. Selgitame ühe näite varal, mida endast kujutab rahvusringkond.

Obi ja Taza jõgede alamjooksul, Jamalil ja teistel poolsaartel elavad vanast ajast nenetsid. Nende maa loendamatuteks varadeks on «pehme kuld» — karusnahad, samuti väärtuslikud kalaliigid. Kuid nenetside saatus tsaari-Venemaal oli niisama hirmus nagu kõigil teistel väikestel mittevvene rahvastel: nad olid välja suremas.

Nõukogude võimu all muutus nenetsi rahva elu tundmatusest, eriti aga sellest ajast, kui nenetsid kujundasid Jamalin-Nenetsi rahvusringkonna keskusega Salehardi linnas.

10 aastaga läks üle poole elanikkonnast üle paiksele eluviisile. Ringkonnas on loodud suured kalatehased, mille ümber on organiseeritud kalapüügikolhoosid. Karusnahatööstuse juhtivaks lüliks kujunes jahimeeste kollektiivbrigaad. Ringkonna loomapidamine, mis tundis vaid põhjapõtru, rikastus kariloomade, lammaste, hobuste, sigadega. Sellel polaarmaa-alal tekkis põllutöö.

Ringkonnas, kus vanal ajal elanikkond oli täiesti kirjaoskamatu ja ilma igasuguse arstiabita, tekkisid kümned haiglad, ambulatooriumid, velskrite ja ämmaemandate punktid, kümned alg- ja keskkoolid. Ringkonnas on rahvuslik pedagoogiline kool, põdrakasvatuse-zootehnikum, kolm teaduslikku katsejaama, ilmub 6 ajalehte. Nenetsidel tekkis ka oma rahvuslik kirjandus.

Rahvusringkond tekib vabatahtlikel alustel ja kuulub Vene liiduvabariigi oblasti või krai koosseisu. Temal on oma rahvuslikud riigivõimu- ja riigivalitsemis-organid: ringkonna töötajate saadikute nõukogu ja selle nõukogu täitevkomitee. Kõik ringkonna organid ja asutised töötavad selle rahva keeles.

Rahvusringkonnal on riikliku valitsemise õigused oma siseelise elu küsimustes. Rahvusringkonna kodanikud valivad vahetult oma eriesindaja NSV Liidu riigivõimu kõrgemasse organisse, et seal väljendada oma rahvuslikke erihuvisid.

Millega siis seletada enneolematuid edusamme, mida on saavutanud nõukogude rahvad, kes on kujundanud oma rahvuslik-riiklikud organid? Need edusammud tulenevad kommunistliku partei ja nõukogude võimu leninlik-stalinlikust rahvuspoliitikast.

«Sovetskaja Estonia», 27.—29. XI 1945.

NÕUKOGUDE DEMOKRAATIAST

Ed. P äll

Kodanlikud natsionalistid ja nende käsilased püüavad igati diskrediteerida nõukogude demokraatiat, ülistades samal ajal taevani endist kodanlikku demokraatiat.

Kodanlikud natsionalistid seletavad, et kui ei ole luba tegutseda opositsioonil, kui ei ole kümneid erakondi, siis ei võivat juttu olla ka mingist demokraatiast. Korratakse vanu aegunud fraase «totalitaarsest» režiimist Nõukogude Liidus, iga-suguse demokraatia puudumisest jne.

Seepärast arvan, et oleks vajalik nimelt nüüd, kus haritlaste ees seisab suur töö sel alal, nendel küsimustel mõningal määral peatuda.

Kuidas on siis lugu nõukogude demokraatiaga, kodanliku demokraatiaga? Mille poolest põhiliselt erineb nõukogude demokraatia kodanlikust demokraatiast? Need on küsimused, millel püüan järgnevalt lühidalt peatuda.

Pole kahtlust selles, et Nõukogude maal kehtiv demokraatia erineb tunduvalt sellest demokraatiast, mis on maksev kapitalistlikes maades. See erinevus on tingitud kõigepealt ühiskondliku korra struktuuri erinevusest mõlemal pool, mis omakorda põhjeneb erinevatel majanduselu korraldamise põhimõtetel.

Kui nõukogude korra juures on võimu peremeheks töötav rahvas, siis on enesest mõistetav, et siin kehtestatud nõukogude demokraatia ülesandeks on kaitsta ka töötava rahva huve, arendada tema loovjõude, konsolideerida ja tugevdada neid teadlikult püstitatud eesmärkide teostamiseks. Nõukogude demokraatia üheks põhiomaduseks on see, et siin ei ole midagi deklaratiivset, nagu seda leiame kodanlikus demokraatias, vaid et siin kõik deklareeritud vabadused on faktiliselt tagatud ühiskondliku elu materiaalsete tingimustega. Kui näi-

teks Nõukogude Konstitutsioonis on deklareeritud inimese õigused tööle, puhkusele, haridusele jne., siis on kogu ühiskondliku elu korraldus suunatud nii, et kõike seda tagatakse tegelikkuses. Selles ongi nõukogude korra ja tema demokraatia suur jõud. Nõukogude demokraatia ratsionaalne tuum seisab selles, et nõukogude demokraatia põhiprintsiipide rakendamine on kutsutud arendama ainult progressiivseid jõude, uut ühiskonnakorda edasiviivaid jõude. Reaktsiooniliste, tagasiviivate jõudude suhtes ei ole nõukogude demokraatia rakendatav.

Hoopis teistsugune on lugu kodanliku demokraatiaga. Kodanlik demokraatia mängis omal ajal suurt osa inimkonna ajaloos. Seda ei ole tarvis salata. Sel ajal, kui kodanlus oli tõusev klass, soodustas see demokraatia, mis deklareeris kõigi kodanike üheväärtuslikkust ja võrdsust, progressiivsete jõudude koondumist iganenud feodaalkorra jäänuste hävitamiseks.

Kuid ühiskonna arenemine ei jäänud seisma sellele arenemisastmele. Uued ühiskondlikud jõud kerkisid esile, tekkis uus klass — proletariaat, kes oli kutsutud maailmakorda sotsialistlikuks muutma. Kapitalistliku maailma jõudmisega oma arenemise ummikusse oli ka kodanlus muutunud reaktsiooniliseks ja sellega ühtlasi ka kodanlik demokraatia. Kodanlikus maailmas hakkas vastukaaluks uutele sotsialistlikele jõududele kõikjal kujunema ühel või teisel määral äärmise reaktsiooni jõudude koondisi, fašismi mitmesuguseid liike. Kasutades kodanliku demokraatia iganenud viigilehti, hakkas maailma kaardile tekkima musti laiike: Saksamaa, Itaalia, Jaapan, Hispaania, Argentiina. Mul ei tarvitse siit edasi jälgida arenemise käiku, see on kõigile teada. Fašism, mis arenes välja jõurikkalt eeskätt Saksamaal, kasvas oma mürgiseid väätkasve ja jubedaid vilju just kodanliku demokraatia tüve najal, kuni selle seal lõpuks kägistas.

Kodanlik demokraatia oli pankrotti jäänud. Kui siiski äsjalõppenud Teises Maailmasõjas fašismi vastu olid ühinenud nii suurim nõukogude demokraatia maa — Nõukogude Liit — kui ka rida kodanlike demokraatia maid eesotsas Inglismaaga ja Ameerika Ühendriikidega, siis sündis see selletõttu, et fašistlik reaktsioon oli kasvanud kogu maailmale niisuguseks koletiseks, mis ähvardas hävitada kõikjal isegi kodanliku demokraatia seni säilinud nigelad vabadused.

Fašistlik võimuvallitsus oleks tähendanud katastroofi, maailma arengu tagasiminekut süngesse keskaega. Seepärast ühinesidki selles surmavõitluses nii eesrindliku demokraatia maa, Nõukogude Liit, kui ka kodanliku demokraatia maad ühiseks võitlusindeks.

Ei ole ülearune, kui pühendame mõne sõna kodanliku demokraatia analüüsile. Selle demokraatia kaitsjad väidavad, et tõeline demokraatia on niisugune, kus lubatakse ka opositsioonil vabalt tegutseda, olgugi ta, ütlemine, vähemuses ja kandku kas või reaktioonilisi taotlusi. Sest seal — ütlevad selle seisukoha kaitsjad —, kus vähemus alla surutakse, pole tõelist demokraatiat.

Kui meie aga ajalugu, eriti viimaste aastate ajalugu, lähemalt jälgime, siis näeme, et see põhimõte on toonud maailma rahvastele kaela suurimaid katastroofe. Kes ei mäleta seda asjaolu, et Hitler rajas endale tee võimu juurde just selle põhimõtte alusel, et nõudes austust ja lugupidamist oma bandiitide salga vähemusele, nõudes kodanliku demokraatia printsiipide austamist, ta ise valmistus selle demokraatia kägistamisele. Kasutades kodanlikku demokraatiat võimu haaramisel, kägistas ta lõpuks selle demokraatia.

On täiesti selge, et niisugune demokraatia, mis sisaldab endas võimalusi reaktiooniliste jõudude väljaarendamiseks, ei sobi nõukogude ühiskonnale.

Pole ülearune meelde tuletada ka meie oma eesti ühiskonna üsna hiliseid kogemusi. Samale kodanlikule demokraatiale tuginedes võrsus meil 1933.—1934. aastal pigimust vapslik-fašistlik liikumine, mis ähvardas meie maa sel ajal otseselt liita fašistliku Saksamaaga.

Kõik see toimus Eesti kodanliku põhiseaduse alusel, mida selle loojad nimetasid kõige demokraatlikumaks põhiseaduseks kogu maailmas. See põhiseadus lubas igale kodanikule inimväärset äraelamist, tohutul arvul igasuguseid vabadusi ja hüvesid. Kuidas aga eesti rahva elu tegelikult arenes selle «demokraatlikema» põhiseaduse kaitse all, sellest võiks palju jutustada. Kodanlikud võimumehed ise ei olnud hiilgaval arvamusel kodanlikust demokraatiast. Omaaegne kodanliku võimu silmapaistev tegelane Klesment kirjutas, analüüsides 1933.—1934. a. poliitilist kriisi: «Riigikogu, kes oli olnud Eesti riikliku elu selgrooks ligikaudu 13 aastat, ühes Asutava Koguga 14^{1/2}

aastat, oli kodanikkonnas kaotanud suurema osa oma populaarsusest. Maad rõhus raske majanduslik kriis ühes kohutava tööpuudusega... Parlament, koosnedes paljudest osalt ilma poliitiliste ideaalideta kihihuvilistest rühmadest, ei suutnud anda seda, mida lubati üksteise võidu valimistel, ta ei suutnud luua püsivaid ja kindla töökavaga valitsusi.» («Põhiseadus ja Rahvuskogu», lk. 46.)

Et edaspidigi eesti rahva käekäik paremaks ei kujunenud, on igapäevale teada. Vastuoksa, igavene kaitseseisukord, Pätsi diktatuur ja rahva vaikiv olek kestsid kuni kodanlike natsionalistide võimu lõpp-päevini.

Kuidas kodanlikku demokraatiat selle kasutajad ise hindasid, seda näitab meile kujukalt vapside tuntud seisukoht, et kodanliku demokraatia alusel võib isegi telefonitulba presidendiks valida.

Kodanliku demokraatia poolt sõdijate üheks teesiks oli ka asjaolu, et nõukogude demokraatia juures on tegevusvabadus ainult ühel parteil, kommunistlikul parteil. Kui ei ole luba mitmesuguste parteide eksisteerimiseks, räägivad kodanliku demokraatia kaitsjad, siis ei või olla ka demokraatiat.

Kuidas on lugu sellega? Seltsimees Stalin puudutas seda küsimust oma ettekandes 25. nov. 1936 erakorralisel VIII üleliidulisel nõukogude kongressil. Ta ütles selle kohta järgmist: «Partei on osa klassist, tema eesrindlik osa. Mitu parteid ja, tähendab, ka parteide vabadus, võib olla ainult niisuguses ühiskonnas, kus on antagonistlikud klassid, kelle huvid on vaenulikud ja lepitamatud, kus on, ütleme, kapitaliste ja töölisi, mõisnikke ja talupoegi, kulakuid ja kehvtalupoegi jne. Kuid NSV Liidus ei ole enam seesuguseid klasse, nagu kapitalistid, mõisnikud jms. NSV Liidus on ainult kaks klassi — töölisid ja talupojad —, kelle huvid pole vaenulikud, vaid vastupidi, on sõbralikud. Järelikult ei ole NSV Liidus pinda mitme partei eksisteerimiseks ja, tähendab, ka nende parteide vabaduseks mitte. NSV Liidus on pinda ainult ühel parteil, kommunistlikul parteil, kes kaitses tööliste ja talupoegade huvisid julgesti ja lõpuni.»

Kui aga jälgida neid maid, kus parteisid ja erakondi on küllaldaselt, võime tähele panna tavalist nähtust, et erakondade kisklemine ei too mingit kasu riigi ja rahva arenemisele. Vastuoksa, erakondade ja parteide üliküllus ainult kasvatab kor-

ruptsiooni ja kuritarvitusi, nii et isegi kodanliku demokraatia maades näeme tendentsi erakondade vähenemisele. Kodanlikud parteid, vaatamata nende nimetustele, kaitsevad igal juhul kodanlikke huve ja on sellest seisukohast vaadatuna kodanlikus ühiskonnas sallitavad. Rahvast esindavad nad ainult nimeiliselt, tegelikult kaitsevad nad kodanluse mitmesuguste liikide erihuve. Selles seisabki kodanliku demokraatia põhituum, et tema piirides on lubatud vabadus ainult neile jõududele, kes kaitsevad ja arendavad kodanluse mitmesuguste kihtide ja kildkondade majanduslikke ja poliitilisi huve, mõnigi kord üksteisele vastukäivaid ja komplitseeritud.

Kui eesti kodanluse võimupäevil mõnigikord valimistel esines kümnekond erakondi, siis ei tähendanud see mingil määral seda, et mõni neist oleks tegelikult kaitsnud töötava rahva huve (ma ei räägi kommunistlikust parteist, kes sügaval põranda all tõeliselt võitles töötava rahva huvide eest), sest töötava rahva tõeliste huvide kaitsmine oleks viinud niisuguse erakonna otsekohe antagonistlikku vastuollu valitseva korraga ja kodanliku demokraatia kohaselt oleks niisugune erakond jalamaid likvideeritud.

Peab ütleva, et ka enam väljaarenenud kodanlikud demokraatiad eelistavad vähemat parteide arvu ja liginevad tegelikult ühe partei süsteemile. Me teame näiteks, et Ameerika Ühendriikides ja Inglismaal eksisteerib praktiliselt kahe partei süsteem, kuid need parteid seisavad põhilistes küsimustes ühel ja samal platvormil, erinedes teineteisest vaid meetodis ja mõningates teistes kõrvalküsimustes. Inglismaal näiteks on valitsuse eesotsas kord konservatiivid, kord tööerakond. Praegu, nagu teada, on valitsus tööerakonna käes, kuid opositsioon — konservatiivne partei — toetab uue valitsuse poliitikat põhiküsimustes, eriti aga välispoliitika alal. Kui tööerakondlaste välisminister Ernest Bevin esines alamkojas oma programmkõnega, kutsus see esile suurima kiiduavalduse konservatiivide poolt, isegi suurema kui tööerakondlaste endi hulgas. Konservatiivide häälkandjad märkisid rahuldustundega, et tööerakondlaste välispoliitika ei erine nende omast sugugi. Konservatiivide rahulolu tööerakondlaste poliitikaga oli väga suur, mida ei saa öelda häälatajate kohta, kes andsid oma hääled tööerakonnale, lootes, et see võtab ka välispoliitikas demokraatlikuma suuna.

See näitab, et Inglismaal asub kaks parteid põhilistes poliiti-

listes ja majanduslikes küsimustes ühistel seisukohtadel, mis tegelikult oleks võimalik ka ühe partei eksisteerides. Nagu näeme, ei seisa küsimus mitte parteide rohkuses, vaid nende poliitikas. Kui kümme kodanlikku parteid ajab üht ja sama poliitikat, erinedes vaid väliselt ja pisiasjades, kaitseb üksmeelselt kodanliku klassi kurnamissüsteemi, siis töötaval rahval on vähe kasu sellisest demokraatiast.

Küsimus seisab selles, kelle jaoks on demokraatia, kelle huve ta kaitseb. Seltsimees Stalin ütleb selle kohta: «Räägitakse demokraatiast. Kuid mis on demokraatia? Kapitalistlikes riikides, kus on antagonistlikud klassid olemas, on demokraatia lõppeks ikkagi demokraatia tugevate jaoks, demokraatia jõuka vähemiku jaoks. Demokraatia NSV Liidus on, vastupidi, demokraatia töörahvale, s. o. demokraatia kõikidele.»

Kodanliku demokraatia loojaks oli kodanlus, kelle ülesandeks oli selle kaudu kindlustada ja kaitsta kodanlikku ühiskonnakorda. Nõukogude demokraatia, mille kandvaks jõuks on töölikklass ja töötav talurahvas, on käesoleva ajajärgu parim, eesrindlikem rahvavalitsuse vorm.

«Rahva Hää!» nr. 271, 18. XI 1945.

KODANLIKU DEMOKRAATIA PANKROT

Ed. P ä l l

Kui jälgida kodanliku klikivõimu aastail ilmunud ajakirjandust, eriti aga alates 1930-ndaist aastaist, millal marurahvusliku kodanliku natsionalismi ideoloogia enam-vähem lõplikult ja reljeefselt välja kujunes, siis saab meile selgeks, kui võrd hoolikalt ja järjekindlalt kodanlikud natsionalistid ja nende sõiduvette sattunud haritlased mürgitasid eesti rahvast ja tema noorsugu kõige avalikuma šovinismiga. Aastast aastasse, päevast päeva kubisesid Eestis ilmuvad ajakirjad, ajalehed ja muud perioodilised ja mitteperioodilised väljaanded «teoreetilistest» artiklitest, milles õhutati vihavaenu eeskätt sotsialismi ehitava vene rahva vastu, ülistati eesti rahva erilisi rassilisi omadusi, kultiveeriti eestlaste rafineeritud omapära, mõistes selle all peamiselt eesti tõusikkodanluse fassaadikultuuri. See oli aeg, kus avalikult räägiti, et eestlane peab olema marurahvuslane, et seda ei tule häbeneda, vaid vastupidi, selle üle tuleb uhkust tunda, seda tuleb taotella. See oli

aeg, kus marurahvosluse apostlid leiutasid «teooria», et eestlased olevat kunagi enne aarialasi India peremehed olnud ja et isegi Buddha olevat olnud puhastverd eestlane!

Tõsi, selle kõrval arutati ka probleeme eesti rahva väljasuremisest sündimuse languse pärast, püstitati isegi kõmutekitav küsimus: kes matab viimse eestlase; kuid see oli tõeliselt sama marurahvosluse propageerimise teine külj, mis pidi oma kontrastsusega mõjutama vaid rahvosluse tõusu.

See süsteemikindlalt teostatud väärapropaganda on teataval määral mõjutanud meie rahvahulkade maailmavaadet, jätnud temasse rea valeillusioone ja -vaateid, mida nüüd kodanlikud natsionalistid meelsasti üles kohendavad ja meie-vastases võitluses ära kasutavad.

Sellesama ajajärgu viljaks on ka meie rahvahulkade mõningates kihtides veel asetleidev vääriillusioon kodanliku aja demokraatiast, klikiaegsest konstitutsioonist ja valimiste läbi viimisest kodanlikku parlamenti. On ju teada, et kodanliku demokraatia õitseajal enne Pätsi diktatuuri maksmapanekut oma «vaikiva olekuga» kogü maa kubises mitmesugustest kodanlikest erakondadest, kes omavahel kisklesid ministriportfellide pärast, korraldades telgitaguseid tehinguid ehk, nagu tollal nimetati, «lehmakauplemisi». Kuid väliselt esitati kogu seda rüseelemist ehtsa demokraatiana, kus esinesid kõlavad fraasid rahvast ja tema huvide eest võitlemisest, kodumaa majandusliku ja poliitilise elu tervendamisest jne. Kogu selle ajajärgu demagoogitsemise eesmärk oli ainult üks: hoolikalt varjata mitmesuguste demokraatlike võltsmaskide taha kodanluse diktatuuri ja laiade rahvahulkade viletsust ja häda. Ei tule ju unustada, et kodanliku demokraatia õitseajal klikivalituse enda tunnistuse järgi valitses Eestis alaline tööpuudus, kus töötatööliste keskmine arv oli 80 000 inimest, s. o. 7% kogu eesti rahvast. Ja samal ajal seisis kodanlikus konstitutsioonis ilus fraas «inimväärse äraelamise õigusest».

Kodanlikud natsionalistid püüavad vahetevahel uuesti üles soojendada selle ammu pankrotistunud kodanliku demokraatia voorusi, seades seda vastu nõukogude sotsialistlikule demokraatiale. Selles küsimuses võivad meid abistada kodanlikud demokraadid ise, kes rahvale vähem kättesaadavamates raamatutes ja artiklites mõnigikord rääkisid üsna selgeid ja tõele vastavaid sõnu kodanlikust demokraatiast. Näiteks õigustead-

lane Väino Lang kirjutab Eesti üliõpilasseltsi XI-ndas albumis 1940. aastal: «Riigivormilt Eesti on vabariik. Üldiselt arvatakse, et seejuures on tegemist demokraatse vabariigiga. Selline väide ei pea aga täiel määral paika...» Ja edasi selgitab ta, miks see nii ei ole: «Vabariigi presidendi valimistel on rahva valimisõigus oluliselt kitsendatud... Seadusandlusfunktsiooni teostamises evib aktiivkodanikkond äärmiselt piiratud õigusi». (EÜS album XI, lk. 50—51.)

Tõsi, kodanlik õigusteadlane ei aseta seda küsimust hoopiski nii, et kodanliku demokraatia rahvavastasus esile tuleks, kuid juba sellinegi tunnustus kodanlikule vabariigile ja tema demokraatiale on tähelepanuvääriv.

Kodanlike natsionalistide silmapaistev tegelane «Vaba Maa» toimetaja Ed. Laaman kirjutab raamatus «Põhiseadus ja rahvuskogu» kodanliku demokraatia kriisi kohta: «Proportsionaalne valimisviis ja kollektivistlikud huvid esindused tõid kokku erakondade killustumise, valitsuskoalitsioonide püsimatuse, «lehmakauplemiste» süsteemi... Valimisvõitlused muutusid aga angrooenampakkumisteks erakondade vahel, kus poliitilised ideed ja riiklikud kavatsused etendasid järjest vähemat osa. Rahvasaadik eemaldus valijast, kuid mitte selleks, et temast kõrgemale tõusta, vaid et lisaks kõigile senistele kollektiividele moodustada veel uusi rahvasaadikute erihuvikondi... Meie ühiskonna isetegevus arenes tagurpidi, samuti ka kodaniku sõltumatus... Eriti vaesus haritlaskond»...

Nii räägib mees, kes ise on selle kodanliku demokraatia üks põhitugesid. Seesuguseid «pihtimusi kibedal elutunnil» leidub rohkemgi klikimeeste sõnavõttudes, ja neid tuleb kindlasti rohkem uskuda kui tolleaegset kroonulikku propagandat kodanliku demokraatia kasuks. Kuigi nende pihtimuste eesmärgiks oli kodanluse tüürimine avalikumale diktatuurile (millele muuseas järgneski Pätsi avalik diktatuur ja «vaikiv olek» ilma erakondade kisklemiseta), on nende kui paljastava materjali väärtus meile käegakatsutav.

Demokraatliku parlamentarismi kohta kirjutab Georg Meri ajakirjas «ERK» 1933. aastal: «Et demokraatlik parlamentarism on labastanud valitsemiskunsti, on sageli loobunud taotlemast kõrgemaid sihte, on laskunud järjest madalamale demagogia ja isegi korrupsiooni tasemele, see kõik on peaaegu üldine rahvusvaheline nähtus. Tee ülespoole on käidav ükski siis,

kui riigivõimu traktor suudab oma vastutuste koormat lohust uuesti üles vinnata. Põhiseadused määravad selle võimu teostajaiks valitsusi ja rahvaesindusi, aga nad ei suuda kindlustada autoriteedi-suhete kujunemist valitsuse juhi ja valitsuse, valitsuse ja rahvaesinduse, rahvaesinduse ja valijaskonna vahel. Mitte see, kes vastutab terviku eest, ei juhi, vaid «juhid» ise sageli sörgivad oma vastutamata toetajate lõa otsas. Selles on ka meie riikliku elu kurbloomuse põhjus».

Toon veel ühe niisuguse näite, mis ilmekalt paljastab kodanliku demokraatia demagoogiat ja korrupsiooni. Näide on võetud Richard Rohu romaanist «See, millest avalikult ei räägita». Jutt on nimelt ühest naiivsest Eesti kodanikust kooliõpetajast Põldsaarest, kes otsustas erakondade «lehmakauplemiste» ja «portfellide valsi» poliitikale vastu astuda, naiivselt uskudes, et kodanlikus korras ja tema demokraatia juures on võimalik tööpoolest töötava rahva huvisid rahulikult teel kaitsta. Tema sõber Kobras, ajakirjanik, ütleb Põldsaarele selle kohta: «Julgust sul on — ausõna! Ja originaalsust. Ning sel võitlusel oleks kindlasti vähemalt palju populariteeti! Lärmi oleks palju, jumala eest. Kui kõik meie parteid sulle kallale hakkavad käima, kõik lehed aina sinust kirjutavad, et kui loll, kui autu, kui kompromiteeritud inimene sa oled! Jumala eest, paari päevaga oleksid sa üle meie väikese maa liigagi tuntud. Ja mitte ainult sina — kogu su suguvõsa. Kõik su teod, käigud, sõnad — peensusteni. Palju rohkem. Sinust teatakse niisuguseid asju, millest sul endalgi aimu pole. Sinust tehakse varsti varas, su isast karmantsik, su emast, vabanda, jumal teab mis. Igal hommikul tervitaks sind mõnest ajalehest su karikatuur, kus sulle kõige saadanlikumad pahed otsa ette on maalitud.»

Kas see ei ole küllalt veenev näide kodanlikust diktatuurist, mis tõe eest võitlejal otse hingatagi ei lase.

Ühes tolelaegses ajakirjas («Olion») kirjutatakse valimiskampaania kohta: «Meie poliitiline pearelv — isikute määrimine ajalehes, mis lõpuks ajab ühte patta sihikindlad kelmid ja ausad, — hoiab kindlasti tagasi tundelisemaid inimesi poliitikasse minemast, sest mitte igaüks ei salli oma nahal parkimisvabrikut.»

Eesti kodanlus on korduvalt seletanud, et tema kaitsvat eesti rahva huvi võõraste rõhujate vastu, et tema olevat Eesti puhastanud sakslastest jne. Kuidas on lugu siis tegelikult?

Kui eesti kodanlus rahva survele oli 1919. aastal sunnitud tegelema maareformiga ja sakslastele «liiga tegema» (sest vastasel korral oleks eesti rahva põline viha sakslaste vastu ka kodanluse minema pühkinud), siis ajas kodanlus seda asja nii, et lambad (eesti kodanlus) oleksid terved ja hundid (sakslased) söönud. Sakslased said eestlastelt röövitud maa eest vürstliku hinna, millega nad kas faaterlandis priskelt elama asusid või jälle Eestis uusi mõisu hakkasid kokku ostma.

Ja tõesti, viimaseil aastail enne nõukogude võimu näeme Eestis saksluse lopsakat kasvu. Toon selle kohta mõned faktid.

Nii oli 1939. aastal sakslaste käes juba tervelt 60 000 hektari põllumaad ja see maahulk oleks jõudsalt paisunud, kui mitte nõukogude kord poleks sellest järsult kriipsu läbi tõmmanud.

Ajakiri «ERK» kirjutab selle kohta:

«Äratab tähelepanu, et kui maareformiga määrati mõisadüüdamete maksimaalseks suuruseks 50 ha, siis 20 aasta jooksul osutas meie saksa vähemik suurepäraselt oskust selle normi tõkke ületamiseks, luues asundustalundite juurdeostuga suurmajapidamised, millede keskmine suurus kõikus 200—300 ha piirides. Organiseeritud asundustegevuse ilme võttis «Bodenständigkeiti» jaluleseadmine majanduskriisi aastail, millalsakslaste poolt püüti kokku osta ka vanatalusid. Nii hakkas saksa asundusi tekkima ka provintsis (näit. Kaarepere ümbruses Tartumaal) ja talundite kokkuostjaile ei näinud kapitaliküsimus mingit nimetamisväärset muret tekitavat. Nii libises vähehaaval maa endiste suurmaapidajate kätte ja polnud sugugi harukordsed need üksikjuhud, kus ladesveeri sõjast osavõtnud eesti mees kündis jälle moonakana «mõisa» põllul.»

See näitab, et eesti kodanlus pole kunagi kavatsenud otsustavalt sakslust meie maalt välja rookida. Seda näitavad ka andmed tööstuse alalt. Nii oli 1940. aastal 150-st suurkätisest 27 sakslaste käes. Kui aga arvestada, et 27-s sakslaste käes olevas kätisest oli 10 320 töolist ja ülejäänud kätistes ainult 8 513, siis näeme, et ka tööstuses oli järele otsinud sakslaste kätte. Lisan veel juurde, et väliskaubanduse esinduskontoreist oli 80% sakslaste valduses, mille kaudu nii spionaaž kui ka sakslaste kontroll Eesti siseturu üle oli kindlustatud.

Kuidas sakslased Eestis tegutsesid oma organisatsioonide kaudu, sellest annab põgusa ülevaate väljavõte 1939. aasta «Revalsche Zeitung'ist» nr. 97, kus kirjeldatakse sakslaste «tööpäeva pühitsemist» 1. mail 1939 Tallinna draamateatris:

«Tööpäeva pühitsemine algab saksa rahvusgrupi füürerite V. zur-Mühleni ja Oskar Lutz'i ilmunisega Draamateatri saali kell 12 päeval. Nende ilmunisel kõlab komando, ja rahvusgrupi liikmed tõusevad püsti ning tervitavad ovatsioonidega oma juhte. Oma tervituskõnes mainib V. zur-Mühlen esimest maid kui marksistliku internatsionaali endist püha, mis aga nüüd on muutunud saksa rahva aupäevaks... Heites lühikese ülevaate rahvusluse tööle kodumaal, juhib Victor zur-Mühlen tähelepanu rahvusüksuse loomise kibedale vajadusele... Pärastlõunane koosolek algab trummipõrinal ja saksa «omaabi» meeskonna lavale marssimisega. Lava tagaseina ilustab loosung «Tööpäev—aupäev». Veljestujuht Hans Schubbe raporteerib rivistunud meeskonnast. Trummipõrin teatab pidu algust, üldiste ovatsioonide saatel asub kõnetooli Oskar Lutz. Ta selgitab tema poolt juhitud üksuse valmisolekut rahvusterviku ülesehitamiseks, kes oleks valmis ennastalgavas raketuses sellele väljendust andma. Ta loeb kõrgemaks juhtlauseks kohusetäitmist oma rahvuse vastu. Keegi ei tohi sellest kohustusest taanduda, isegi siis mitte, kui see üksikisikuilt ka suuremaid ohvreid nõuaks... Kestev aplaus saadab Oskar Lutz'i, kui see oma kaaslaste nimel tänab Victor zur-Mühlenit tegeliku koostöö algamise võimaluse eest... Koosviibimine lõpeb sõjaka lauluga «Wenn wir marschieren.»

Mis asi see siis on? Eks ole ju pimedalegi selge, et see on ju sitikmust fašism, mis ülbelt oli oma haakristipea püsti ajanud. «Revalsche Zeitung» nr. 103 toob umbes samase pildi Tartus peetud sakslaste koosolekust.

Kuid mida siin imestada! Eesti reaktsiooniline kodanlus oli tegelikult asunud saksa fašismi sõiduvekke.

Juba 1934. aastal tunnistas fašism balti saksluse suu läbi, et Pätsi diktatuur on Hitlerile meeltemööda. «Revalsche Zeitung» kirjutab 9. juunil 1934. aastal:

«Autoritaarse riigikorra sisseseadmisega 12. märtsil s. a. sündis põhjanev murrang meie riigi sisepoliitilises elus kui ka suurema osa eesti rahva poliitilises mõtlemises. See uus mõtlemisviis seisab balti saksluse poliitilisele arusaamisele olu-

liselt lähemal kui esimese 15 aasta Eesti riikluse ideoloogia. Liialdamata võib öelda, et puhtpraktilisele Eesti-Saksa poliitilisele koostööle, mida meie nägime Eesti parlamendi raamides, lisandub nüüd vaimse, ideoloogilise lignemise võimalus poliitilisel alal, mida meil siiani ei ole veel olnud. Nüüd peab sakslus selgitama oma poliitilise seisundi, mis peab seisma ja võib seista ainult balti saksluse kui poliitilise faktori tugevamas siselülitamises meie koduriiki.»

Siit on täiesti päevaselge, et eesti kodanlus oma poliitikas orienteerus Saksamaale, et teda liitsid kõige tihedamad sugulussidemed sakslastega. Kui aga rahva survele kodanlus oli sunnitud näilikult teistsugust poliitikat ajama, siis tegi ta seda nii, et see tegelikult sakslastele polnud põrmugi ohtlik. Oskar Loo-rits kirjutas sel ajal sakslaste lahkumise kohta: «Soomusrüüd nad tulid, kullakandamitega nad lahkusid.»

Ja seda kõike tehti demokraatia sildi all! Rahvast tüssati kõige häbematumal kombel. Paljud meie rahva hulgast võiksid ise elavalt jutustada sellest, kuidas kodanliku demokraatia ilusate sõnade suitskatte varjus toimusid kõige alatunud tehingud rahva arvel, kuidas kõik need erakonnad ja rühmitused, vaatamata näilikult ägedatele lahkhelidele ja kisklemisele, «lehmakauplemise» juures ometi üksmeelselt ja truult kaitsesid kümne tuhande kodanlase huvisid kogu eesti rahva vastu.

Toon siinkohal lukksepp Jaan Urbi jutustuse valimiste kohta kodanlikul ajal:

«Mäletan selgesti 1938. a. toimunud Eesti «Pätsi parlamendi» valimist. Olin suviliseks tollaegse Valga Maakonnavalitsuse esimehe Värdis Vellneri talus. «Härri Värdis» maksis isiklikult 250 krooni ja laskis end kandidaadiks seada. Enne kandidaadi ülesseadmist korraldati Valgas suured joomingud. Tõin isiklikult kakskümmend kaks liitrit viina, kaheksa liitrit likööri ja kümme korvi õlut Värdis Vellneri korterisse, mis asetses Laias tn. 19. Umbes kaks nädalat enne valimisi kutsus «isand» mu enda juurde ja meie vahel arenes järgmine kõnelus:

«Sul maal palju sõpru on?»

«Kuidas võtta — ega kohamehi tea olevat», vastasin.

«Siin on sulle 100 krooni. Selle raha eest osta napsi ja sakusmenti ja tee välja; siis vii kõik hääletama, ja et nad Grossi nime valimisedelilt maha tõmbaksid. Sa tee nii, et

tõmba ise Grossi nimi maha ja minu nimi jäta kõigil sedelitel järele. Mitu meest sa kokku võtad? Kui raha puudu tuleb, saad juurde. Iga hääle peale võib 10—20 krooni raisata.»

Olin tükil ajal tumm, siis tegin vist väga rumala näo.

Härra peremees luges raha lauale — see summa ületas mu kuue kuu palga. Selle eest oleksin saanud osta naisele, endale ja lastele saapad... Nüüd aga lihtsalt maha juua...

«Kas nii ei või, et maksan lihtsalt igaühele, kes Grossi nime maha tõmbab, kümme krooni?»

Härra peremees naeratas.

«Nii ei passi. See raha on minu valijatele liikudeks. Ega's ma siis häält osta. Aga sul on vabad käed...»

Meie valimisringkonnas oli kaks kandidaati: V. Vellner ja J. Gross. Vellner valiti, sest tal oli rohkem raha. Mina maksin raha 14 hääle eest. Oma hääl jäi andmata, sest olin pisut purjus ega viitsinud valima minna.

Niisugused olid kodanlikul ajal need «vabad» valimised.

Nüüd on kõik teisiti. Nüüd olen tööline tehases. Valimiste eel olen andnud pidevalt iga päev 140—175% töönormist. Olen agitaator. Hiljuti esitati mulle küsimus, mis vahe on kodanliku Eesti valimiste ja praeguste nõukogulike valimiste vahel. Vastan siis näidetega, milline on vahe. Nägin Värdis Vellnerit üks kord elus ja kord rääkisin temaga; see oli siis, kui ta andis oma sulasele «eriülesande». Pärast nägin teda ainult eemalt. Ta oli valitud ja valitses. Minul võttis palga 35 kroonilt 30 kroonile kuus. Nüüd aga valitseme meie, töölised, ise.» («Valgamaalane» nr. 135, 1945.)

Ülaltoodud näited aitavad meil tunduvalt selgitada kodanliku demokraatia valelikku nägu, paljastavad selle maski taha peidetud tehinguid, mille ainsaks eesmärgiks oli kodanlikku kurnamiskorda tugevdada, teda iga hinna eest alal hoida. Kuid need näited paljastavad ka kodanliku demokraatia lõplikku pankrotti, kokkuvarisemist.

Ja selle taustal kujuneb reljeefselt meie silme ees nõukogude sotsialistlik demokraatia kui nõukogude rahvaste poolt esmakordselt inimkonna ajaloos kättevõidetud tõeline demokraatia.

«Abiks Agitaatorile» nr. 2, 12. I 1946.

RAHVUSKÜSIMUSE LAHENDUS NSV LIIDUS

Ajalugu sirvides näeme, et rasketel aegadel on paljurahvuselised riigid ikka kergesti lagunened. Näiteks ei pidanud Esimese Maailmasõja raskustele vastu Austria-Ungari, vaid lagunes mitmeks eri riigiks.

Ka Nõukogude Liit koosneb paljudest rahvastest. Nõukogude Liidul olid 1941.—1943. a. sõjaliselt rasked päevad. Kuid siin sõjaraskused ja hädad mitte ei nõrgestanud sidet üksikute Nõukogude Liidu rahvaste vahel, vaid liitsid nad veelgi tihedamini, veelgi kompaktsemalt ühiseks võitlusindeks nii tagalas kui rindel.

Kõik Nõukogude Liidu rahvad elavad sõpruses ja üksteisest arusaamises, ilma vaenu ning lahkkelideta.

Teistes riikides oleme harjunud nägema harilikult kui just mitte alati vaenu üksikute rahvaste vahel, siis vähemalt sügavaid lahkkelisid ja ühtede rahvaste eelistamist teistele.

Millega on siis seletatav paljurahvuselise Nõukogude Liidu rahvaste üksmeel?

See on seletatav ainuüksi Nõukogude Liidu valitsuse ja Kommunistliku Partei rahvuspoliitikaga, mis on rajatud kõigi rahvaste rangele üheõiguslikkusele, üheväärsusele ja vabale arenemisvõimalusele.

Need on põhimõtted, mis on olnud ja jäänud marksistliku maailmavaate alusvaraks.

Eraldava joone tõmbamiseks ühe ja teise rahvuspoliitika vahel toome paar näidet.

Tsaari-Venemaal oli rahvusküsimus eriti terav. Elanikkond jagunes venelasteks ja võõrrahvasteks.

Kaugelt enamik äärmaade rahvaid, nagu kirgiisid, turkmeenid jne., elasid õige madalal kultuuritasemel ja nende arenemise eest ei kandnud keegi hoolt. Nad olid vaid ekspluateerimise objektiks. Real rahvastel puudus üldse oma kirjandus, omad koolid, mitmetel oma tähestik.

Õigusega kutsuti tsaarivalitsust «rahvaste vanglaks».

Mis puutub tsaarivalitsuse rahvuspoliitikasse Eesti ja teiste läänepoolsete äärmaade suhtes, siis oli ta sunnitud siin talitama kavalamalt ja ettevaatlikumalt. Põhjusti oli selleks mitmeid. Nimetame neist kõrgemat kultuuritaset võrreldes muude äärmaadega ja tööstuse laienemisega käsikäes tekki-

nud poliitiliselt arenenud töölistkonda, keda tsaarivalitsusel tuli arvestada kui reaalselt jõudu. Näit. oli 1872. a. Kreenholmi vabrikus puhkenud tööliste streik Venemaal üks esimesi.

Kuid siingi oli kodanike asjaajamine riigiasutistega ainult venekeelne ja kohtud (välja arvatud vallakohtud) venekeelsed. Eestlaste omal maal (rääkimata territooriumi muust osast) oli juhtivamale kohale pääsemine riigiaparaadis võimatu, maa omavalitsus oli saksa suurmõisnikest koosneva Landrat-Kolleegiumi käes.

Samuti ei olnud eestlastel sõna ütelda oma maa valitsemise kohta möödunud saksa okupatsiooni ajal. Eestlast peeti vaid tööorjaks, kellele vaadati ülbelt üleõla kui arenematule «pärismaalasele». Okupantide sihiks oli hävitada meie rahvuslik kultuur, meie rahvusriiklus, muuta meid tööloomadeks. Igal pool oli ametlikult esikohal saksa keel ja meel. «Eesti Omavalitsus», see oli vaid sakslaste poolt lavastatud kometimäng, kellel ei olnud mingisuguseid õigusi ega võimu.

Igal pool kapitalistlikes riikides näeme vahetegemist nn. «valitseva» ja «valitsetava» rahva vahel, kusjuures esimene on eelistatud. Nagu eespool nimetasime, seadis aga marksistlik maailmavaade rahvusküsimuste lahendamise alusteks põhimõtted, mis on risti vastupidised kapitalistlikule rahvuspoliitikal, «valitsetava» rahva ekspluateerimise ideoloogiale.

Marksistliku maailmavaate arendamisel rahvusküsimuses on olulised teened sm. Stalinil. Tema artikkel «Kuidas sotsiaaldemokraatia saab aru rahvusküsimusest», mis ilmus 1. sept. 1904 gruusiakeelses ajakirjas «Proletariaadi Võitlus», on esimene sügavamaid marksistlikke töid rahvusküsimuse alal. 1913. a. ilmub sm. Stalini sulest põhjalikum teos rahvusküsimuse kohta «Marksism ja rahvusküsimus».

Oktoobrirevolutsiooni tulemusena riigivõimu proletariaadi kätte minekuga langesid Lenini ja Stalini õlgadele nende poolt arendatud rahvusküsimuse-alaste marksistlike tõekspidamiste tegelikku ellu rakendamise ülesanded. Selleks loodi tol korral eriline Rahvasasjade Rahvakomissariaat, mida asus juhtima sm. Stalin.

16. novembril 1917. a. ilmub Lenini ja Stalini allkirjadega «Deklaratsioon Venemaa rahvaste õigustest». Deklaratsioon sisaldab 4 põhiprintsiipi: 1) Venemaa rahvaste üheõiguslikkus ja suveräänsus; 2) Venemaa rahvaste vaba enesemääramise

õigus, kaasa arvatud eraldumine ja iseseisva riigi moodustamine; 3) kõigi ja igasuguste rahvuslike ja rahvuslik-usundlike eesõiguste ja kitsenduste kaotamine; 4) Venemaa territooriumil asuvate rahvusvähemuste ja etnograafiliste gruppide vaba arenemine.

Rahvaste õiguste deklaratsioonis ülesseatud põhimõtted rakendati praktiliselt ellu ja nad on jäänud Nõukogude Liidu rahvuspoliitika alusteks.

Eranditult kõigi Nõukogude rahvaste tegelik üheõiguslikkus on saanud üheks baasiks, millele tugineb Nõukogude Liidu rahvaste tihe sõprus. Üheõiguslikkuse tunne on liitnud Nõukogude rahvad monoliitseks tervikuks, kus iga rahvas on väljas kui üks mees nii enese kui ka kõigi teiste rahvaste vabaduse eest. Sm. Stalin ütleb, et Nõukogude Liidu rahvaste sõprus on suur ja tõsine saavutus, sest seni kuni kestab see sõprus, jäävad meie maa rahvad vabadeks ja võitmatuteks.

Tegelik üheõiguslikkus eeldab poliitilist, majanduslikku ja kultuurilist üheõiguslikkust.

Rahvaste poliitiline üheõiguslikkus ja suveräänsus on kindlustatud Nõukogude Liidus rahvustunnuste järgi territoriaalsete administratiivüksuste loomisega. Nõukogude Liitu kuulub praegu 54 territoriaalset rahvusüksust: 16 liiduvabariiki, 19 autonoomset vabariiki, 9 autonoomset oblastit ja 10 rahvusringkonda. Näiteks: autonoomsed nõukogude sotsialistlikud vabariigid on Tatari, Mari, Udmurdi; autonoomsed oblastid on Tšerkassi, Juudi; rahvusringkonnad on Komi-Permi.

Igal rahvuslikul territoriaalüksusel elav rahvas korraldab oma elu oma rahvusest valitsemisaparaadi kaudu. Iga rahvas määrab ise, kuidas tema võtab osa sotsialistlikust ülesehitamisest.

Üheõiguslikkuse garantiiks on liidu- ja autonoomsetel vabariikidel omad konstitutsioonid ja kõigi territoriaalsete rahvuste osavõtt Nõukogude Liidu Ülemnõukogu Rahvaste Nõukogust. Rahvaste Nõukogusse saadab iga liiduvabariik (vaatamata oma suurusele) 25, iga autonoomne vabariik 11, iga autonoomne oblast 5 ja iga rahvusringkond ühe saadiku.

Iga seadus peab vastu võetama nii Liidunõukogu kui ka Rahvaste Nõukogu poolt. Sellega on garanteeritud, et seadu-

sed vastavad mitte üksnes töötava rahva üldhuvidele, vaid ka iga Nõukogude Liiduks ühinenud rahva rahvuslikele erihuvidele.

Liidu Ülemnõukogu poolt 1. veebruaril 1944 vastuvõetud seadusega loodi liiduvabariikides välisasjade ja kaitse rahvakomissariaadid, mis on liiduvabariikide suveräänsuse laiendamise teguriks.

Nõukogude Liidu rahvaste majanduslik üheõiguslikkus ei ole rajatud üheõiguslikkuse ja vabaduse põhimõttele harilikus mõttes, vaid kõigi rahvaste tihedale majanduslikule koostööle ja majanduslikult mahajäänud rahvaste teistele järeleaitamisele. Majandusplaanide ja riigi eelarvete koostamisel pööratakse järjekindlalt erilist tähelepanu mahajäänumate Liidu osade majanduse ja kultuuri tõstmisele, teiste tasemele viimisele. Selle tulemuseks on, et tööstuslik tootmine oli tõusnud 1940. aastaks võrreldes 1913. aastaga: üldse keskmiselt 10,9 korda, Kazahstanis 22,2 korda, Gruusias 26,4 korda, Kirgiisias 160 korda, Tadžikistanis 242 korda jne.

Mis puutub kultuuripoliitikasse, siis Nõukogude Liidu loomisega anti igale rahvale võimalus arendada vabalt oma loovaid jõude, arendada oma vormilt rahvuslikku ja sisult sotsialistlikku kultuuri. Kultuuriliselt mahajäänumate rahvaste tõstmine üldisele kõrgele kultuuritasemele on olnud esmajärjekordseks ülesandeks. Igale rahvale emakeelse kirjanduse ja ajakirjanduse loomine, emakeelsete koolide, teatrite ja kinode asutamine, iga liiki eriteadlaste kaadrite ettevõtmistamine jne. on olnud Nõukogude Liidu kultuuripoliitika tulemuseks.

Näiteks on tõusnud õpilaste arv õppeasutistes: Turkmeenias 30 korda, Uzbekistanis 64 korda, Tadžikistanis 630 korda.

Nõukogude organid kohtadel — kohus, administratsioon, majandus, parteiorganid jne. — koosnevad kohalikest inimestest, kes tunnevad rahva kohalikke kombeid, olusid ja keelt.

Nõukogude Liit on rajatud üksikute rahvaste vabale ühinemise-soovile, rahvaste sisemisele veendele ühinemise kasulikkusest; ta on rahvaste vaba ühendus, on rahvaste sõprusliit. Vabal veendel liitunud rahvad liituvad raskematel aegadel veelgi tihedamini, nagu see ilmnes Nõukogude Liidu rahvaste juures kodusõja ja interventsiooni päevil ja Isamaasõja heitluspäevil.

Rahvaste üheõiguslikkuse, suveräänsuse ja vabaduse printsiipidega ei ole ühendatavad šovinism ja kohalik natsionalism. See on kodanliku kasvatusel jäänus, mis tuleb välja juurida.

Olgu tähendatud, et rahvusküsimus ei ole eesmärk omaette, vaid ta on üks meie teedest üldisele eesmärgile jõudmisel. Marksism tunnustab rahvuslikku liikumist niivõrd, kui see on progressiivne nähtus. Progressiivsuse või reaktsioonilisuse hindamise kriteeriumiks on töötava rahva põhihuvide oma vabadusvõitluses ja üldise progressi ülesanded. Nii näiteks on reaktsioonilised igasugused taotlused, mis rahvusliku liikumise sildi all taotlevad mõne Nõukogude Liidu osa eraldamist, et seal eesrindlikuma sotsialistliku korra asemel kehtima panna kodanlik kord, sest säärased taotlused on töörahva huvide vastased.

Nõukogude Liit on ainus riik, kus on lahendatud rahvusprobleem. Kapitalistlikes riikides ei ole see probleem lahendamist leidnud ja seal ei saagi seda lahendada, sest rahvusprobleemi õige lahendamine eeldab kõigepealt marksistlike tõekspidamiste omaksvõtmist.

See, et kõik nõukogude rahvad käesolevatel rasketel aegadel on nii tihedasti liitunud ühise hädaohu puhul, on Nõukogude Liidu valitsuse ja Kommunistliku Partei poolt sm. Stalini juhtimisel praktiliselt teostatud rahvuspoliitika teene. Nõukogude rahvad on veendunud, et ainuke õige tee on ühine liit teiste nõukogude rahvastega. See liit on päästnud nõukogude rahvad ja kogu Euroopa tsivilisatsiooni fašistlike orjastajate käest.

Nõukogude Liidu rahvuspoliitika ehitati Lenini ja Stalini poolt marksistlikele tõekspidamistele ja revolutsioonilistes võitlustes omandatud kogemustele. Selle poliitika praktiline teostamine sai ristimise kodusõja võitlustes ja on auga läbi teinud oma tugevuseproovi rasketes heitlustes fašismi vastu.

See näitab, et Lenini ja Stalini rahvuspoliitika on olnud õige tee rahvusküsimuse lahendamisel ja et see rahvuspoliitika viib ka meie noort liiduvabariiki vastu paremale tulevikule.

«Abiks Agitaatorile» nr. 13, 21. VI 1945.

KONSTITUTSIOONI KOLMAS JA NELJAS PEATÜKK

NSV LIIDU KÕRGEMAD VÕIMUORGANID

Dotsent A. Askerov

Kõrgemaks võimuorganiks meie maal on NSV Liidu Ülemnõukogu. Ainult temale kuulub NSVL-i Konstitutsiooni kohaselt õigus anda seadusi, mis on kohustuslikud kogu Liidus. Need seadused määravad ja suunavad meie riigi elu, kindlustavad NSV Liidu arenemist kommunismi teel, meie kodumaa sõjalise ja majandusliku võimsuse tugevdamist, töötajate heaolu tõusu. Nõukogude riigi seaduste täielik ja kohustuslik vastavus tööliste, talupoegade ja intelligentsi huvidele pole juhuslik, vaid on seaduspärane, sest nõukogude võim on tõeliseks rahvavõimuks.

«Kogu võim NSV Liidus» — kõneleb NSV Liidu Konstitutsiooni paragrahv 3 — «kuulub töörahva saadikute nõukogude näol linna ja maa töötavale rahvale». Töörahva saadikute nõukogude süsteemis omab suurimaid volitusi NSVL-i Ülemnõukogu. Ta väljendab NSV Liidu kogu paljumiljonilise rahva tahet.

NSV Liidu Ülemnõukogu volitused on laialdased; nad harravad meie maa rahvusvahelise ja sisemise poliitika kõiki põhilisi küsimusi. NSV Liidu Ülemnõukogu otsustab sõja ja rahu küsimused, ratifitseerib (kinnitab lõplikult) tähtsaimad rahvusvahelised lepingud, määrab välispoliitika ja väliskaubanduse suuna, juhib valitsuse tegevust riigikaitse alal ja riikliku julgeoleku kindlustamisel, võtab vastu NSVL-i koosseisu uusi vabariike. Ta määrab maa majandusliku ja kultuurilise elu arenemist, kinnitades rahvamajanduse plaanid ja NSV Liidu ühtse riigieelarve. Ta valib NSVL-i Ülemnõukogu Presiidiumi, kujundab NSV Liidu valitsuse, valib NSV Liidu Ülemkohtu ja määrab NSVL-i prokuröri, annab välja seaduste koodekseid, kindlustab sotsialistliku omandi ja Nõukogude kodanike õiguste kaitset ja arenemist.

NSV Liidu seadused võetakse vastu eranditult NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärgudel; ühelgi teisel organil või asutisel NSV Liidus pole selleks õigust.

Teatavasti kuni 1936. aastani andsid NSV Liidus seadusi mitte ainult valitavad esindusorganid — NSVL-i Nõukogude

Kongress ja NSV Liidu Kesktäitevkomitee —, vaid ka tema presiidium ja Rahvakomissaride Nõukogu.

Muutus olukord, muutus samuti ka seadusandluse kord. «Peab kord», ütles seltsimees Stalin, «lõpu tegema seilele olukorrale, kus seadusi annab mitte üks teatav organ, vaid terve rida organeid. Selline olukord on vastuolus seaduste stabiilsuse põhimõttega. Seaduste stabiilsust on meil aga praegu rohkem tarvis kui kunagi varem».¹ Nüüd on õigus ainult NSV Liidu Ülemnõukogul või rahval endal seaduseelnõude kohta käivate rahvahääletuste (referendumite) teel anda NSVL-i seadusi. Ainult NSV Liidu Ülemnõukogu võib teha muudatusi NSVL-i Konstitutsioonis, meie maa põhiseaduses.

Ülemnõukogu ei saa pidevalt koos olla ja selleks pole ka vajadust. Samal ajal on tarvilik pidevalt tegutsev kõrgem võimuorgan, kellel oleksid täielikud volitused NSV Liidu esindamiseks tähtsamates rahvusvahelistes asjades, edasilükkamatute abinõude tarvituselevõtmiseks riigi nimel riigikaitse alal, NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärkude ettevalmistamiseks ja kokkukutsumiseks jne. Selliseks organiks meie riigi eesotsas on NSVL-i Ülemnõukogu Presiidium. J. V. Stalin nimetas teda nõukogulikuks kollegiaalseks presidendiks.

Meie kollegiaalse presidendi valib NSV Liidu Ülemnõukogu oma saadikute hulgast järgmises koosseisus: esimees ja 16 asetäitjat liiduvabariikide arvu järgi, sekretär ja 15 NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi liiget. Pole raske näha, et meie presidendi kollegiaalsus pole juhuslik. Nõukogude korra tingimustes kuulub tähtsate küsimuste otsustamine mitte üksikini-mesele, vaid inimeste rühmale. Presidendi kollegiaalsus võimaldab kõige täielikumalt esindada kõigi liiduvabariikide huvisid.

Ülemnõukogu Presiidiumi valimise kord ise — mitte valijate eneste, vaid NSVL-i ülemorgani poolt — on täiesti ning ainuüksi demokraatlik kord.

Riigis, kus valitseb täielik ja tõeline demokraatia, ei või olla kaht võimu, kes omaksid võrdseid volituste allikaid. Kui NSV Liidu Ülemnõukogu ja tema Presiidium oleksid valitavad võrdsetel alustel vahetult valijate poolt, siis nende tegelikud õigused oleksid võrdsed. Tõepoolest annaks rahvas siis oma

¹ J. V. Stalin, «Leninismi küsimusi», lk. 468 (eestikeelne tõlge).

nimel võimu nende mõlemate kätte. Riigis tekiks teatav võimude kahevalitsus.

Ainult NSV Liidu Konstitutsiooni alusel 1936. aastal kehtestatud «kõrgemate riigorganite ehitus on kõige demokraatlikum, mis hoiab ära riigis ebasoovitavaid juhuslikkusi» (Stalin).

Demokraatlikud on ka NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi õigused, milles pole mingit vihjetki Presiidiumi vastuseadmiseks Ülemnõukogule. Nõukogude kollegiaalsel presidendil pole selliseid kodanliku demokraatia maades tavalisi õigusi, nagu parlamendi laialisaatmine riigipea äranägemisel (Inglismaa) või parlamendi poolt vastuvõetud seaduse suhtes vetoõigus (USA).

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium on kohustatud NSV Liidu Ülemnõukogu laiali saatma ainult juhtumil, kui tekivad leppimatud vastuolud tema kodade — Liidunõukogu ja Rahvuste Nõukogu — vahel (NSVL-i Konstitutsiooni paragrahv 47). Ülemnõukogu Presiidium ei tegutse sel juhtumil tema enda laialisaatmise-õiguse alusel, vaid ainult teostab Konstitutsiooni ettekirjutust.

NSV Liidu Ülemnõukogu pole mitte ainult seadusandlikuks organiks: ta teostab ka valitsusliku tegevuse kõrgemat juhtimist ja kontrollib NSV Liidu valitsust ja ministreid. Iga valitud või määratud organ või isik vastutab teda valinud nõukogu ees ja allub tema kontrollile. Järelikult nii nõukogulik kollegiaalne president kui ka valitsus ja kõrgemad kohtu- ja järelevalveorganid alluvad ühteviisi NSVL-i Ülemnõukogule. NSV Liidu Ülemnõukogu suunab NSVL-i kõrgemate võimuorganite tegevust, andes nende poliitikat määravaid seadusi ja ära kuulates valitsuse teadaandeid, ja avastab üksikute keskorganite töö puudusi. Teatavasti on Ülemnõukogu igal liikmel õigus pärida aru NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärgul NSVL-i valitsuselt või ministrilt riigieelu küsimuste kohta. Arupärimisele vastamine on kohustuslik. NSV Liidu Ülemnõukogu III istungjärgul päris rühm saadikuid valitsuselt aru NSVL-i välispoliitika kohta. Sellega seoses kuulati istungjärgul ära sm. Molotovi ettekanne. NSV Liidu Ülemnõukogu kiitis kõigiti heaks Nõukogude valitsuse välispoliitika.

Ministeriumide tegevuse kontrollimisel ja seaduste ettevalmistamisel etendavad tähtsat osa NSVL-i Ülemnõukogu alali-

sed komisjonid. Neid on kummaski kolm: seadusandlike ettepanekute komisjon, välisasjade komisjon, eelarvekomisjon. Kõik nad valitakse istungjärkudel ja koosnevad saadikutest.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimeheks on sm. Švernik.

NSVL-i Ülemnõukogu kujundab Nõukogude Liidu riigivõimu kõrgema täitev-korraldava organi — NSV Liidu valitsuse — NSVL-i Ministrite Nõukogu.

NSV Liidu valitsuse peaks on nõukogude rahva juht generalissimus Jossif Vissarionovitš Stalin.

NSVL-i Ministrite Nõukogu ühendab ja juhib NSV Liidu üleliiduliste ja liiduvabariikide ministeeriumide ja teiste temale alluvate majanduslike ja kultuuriliste asutiste tööd; võtab tarvitusele abinõusid rahvamajandusplaani ja riigieelarve täitmiseks, raha-krediidisüsteemi tugevdamiseks, ühiskondliku korra kindlustamiseks, riigi huvide ja kodanike õiguste kaitsmiseks; teostab üldist juhtimist läbikäimises välisriikidega; määrab iga-aastased kodanike kontingendid, kes kutsutakse tegelikku sõjaväeteenistusse, juhib maa relvastatud jõudude ülesehitust; moodustab vajaduste korral erikomiteesid ja peavalitsusi majandusliku, kultuurilise ja riigikaitse ülesehituse alal.

Oma kompetentsi piirides annab NSV Liidu Ministrite Nõukogu välja Liidus kehtivate seaduste alusel määrusi ja korraldusi, mis on kohustuslikud kogu NSVL-i territooriumil.

Nõukogude demokraatiale pole vastuvõetav kord, mis valitseb parlamentaarsetel kodanlikel maadel. Vaatamata pühalikult väljakuulutatud «parlamendi ainuvalitsemise» põhimõtetele, pole tal seal reaalselt jõudu. Inglise parlamendi kohta öeldi varem, et ta võib teha kõike, välja arvatud ainult mehe muutmise naiseks. Tegelikult aga inglise õigusteadlase R. Muir'i sõnade järgi on seadlusandlus libisenud suurel määral parlamendi käest «bürokraatia kätte, kes varjatud kujul omab... määratud osa reaalsest võimust». Ainult NSV Liidus on kõrgema esindusorgani ainuvalitsemine täielik ja piiramata, kuna tema ainuvalitsemine on Nõukogude Liidu töötajate suveräänsuse (võimutäiuse) kehastuseks.

*

NSV Liidu Ülemnõukogu koosneb kahest kojast: Liidunõukogust ja Rahvuste Nõukogust.

Koos Liidunõukoguga, kes väljendab NSV Liidu kõigile töötajale ühiseid huvisid, sõltumata nende rahvuslikust kuuluvusest, esindab Rahvuste Nõukogu meie maa kõigi rahvuste spetsiifilisi erihuvisid.

Riigivõimu kõrgemas organis on esindatud Nõukogude Liidu kõik rahvad ja rahvused. Selles avaldub taas selgelt leninlik-stalinlik rahvuspoliitika.

Mõlemad koad — Liidunõukogu ja Rahvuste Nõukogu — kujundavad NSV Liidu Ülemnõukogu. Kui tähelepanelikult vaadelda NSVL-i Ülemnõukogu istungjärgu tööd, siis pole raske tähele panna Rahvuste Nõukogu iseärasusi. Näiteks NSV Liidu riigieelarve läbivaatamisel pöörab Rahvuste Nõukogu erilist tähelepanu üksikute vabariikide, rahvuslike oblastite ja rahvusringkondade vajadustele ja nõudeile. On loomulik, et ainult nende vabariikide, oblastite ja ringkondade esindajail on kõige parem ülevaade rahvuste vajadustest. Kuid meil kooskõlastuvad nende vajadused NSV Liidu kui terviku üldiste huvidega. Mõlema koja üheõiguslikkus väljendab sellist kooskõla kõige täielikumalt.

Milles väljendub see üheõiguslikkus? Mõlemad koad kujundatakse võrdseil demokraatlikel alusel saadikute valimisega üldise, võrdse ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel. Saadikute arvu järgi nad on enam-vähem võrdsed. Kodade õigused on täielikult võrdsed. Selles on tagatis kõigi küsimuste kõige õigemaks lahendamiseks. Kummalegi kojale kuulub võrdseil määral seadusandliku algatuse õigus. Seadust ei saa vastu võtta, kui ta pole kinnitatud mõlema koja poolt. Mõlemad koad astuvad kokku ja töötavad ühel ja samal ajal. Kui nad on otsustanud korraldada ühise istungi, juhatavad seda istungit järjekorras kummagi koja esimehed, kuna hääletamine toimub kodade järgi lahus. Meie Stalinlikus Konstitutsioonis on ette nähtud, et kui kodade arvamused lähevad lahku ja nad ei suuda vastu võtta ühist otsust, siis tuleb valida kooskõlastamiskomisjon võrdsetel (pariteetsetel) alustel, s. t. võrd-

sel arvul kummastki kojast. Kui see komisjon ei saavuta kokkulepet või kui ta otsus ei osutu ühele kojale vastuvõetavaks, siis arutavad koad küsimust teiskordselt. Kui ka sel korral ei saavutata ühist otsust, jääb järele vaid üks väljapääs: rahva poole pöördumine. See võib toimuda ainult ühel viisil: mõlema koja laialisaatmisega. Siis uutel valimistel avaldavad valijad hääletamisega oma tahet, teevad kindlaks, kummal koyal oli õigus. NSV Liidu Ülemnõukogu laialisaatmine (Konstitutsiooni paragrahv 47), mida teostab NSVL-i Ülemnõukogu Presiidium, on antud juhtumil küsimuse kõige demokraatlikum lahendus. Selles väljendub esiteks rahva kui ülemkohtuniku osa kodadevahelise vaidluse puhul ja teiseks kodade täielik võrdsus.

NSV Liidus on teatavasti 16 liiduvabariiki, kes iseseisvalt teostavad riigivõimu, omavad oma konstitutsiooni, oma ülemnõukogu, oma seadusandlust. Liiduvabariikide ülemnõukogud juhivad kõiki küsimusi, mis kuuluvad vabariigi võimupiiridesse. Liiduvabariikides aga koosnevad ülemnõukogud ühest kojast, sest kõik autonoomsed vabariigid, autonoomsed oblastid ja rahvusringkonnad on juba esindatud NSV Liidu Rahvuste Nõukogus.

Rahvuste Nõukogu on maailmas ainsaks teiseks kojaks rahvuste esindamise põhimõttel. Kodanlikes riikides on teised, niinimetatud ülemkojad; neid kutsutakse kas senatiks või lordide kojaks jne. Keda nad esindavad? Igal juhul mitte selle maa rahvusi; näiteks Inglismaal kolooniad ja dominioid pole parlamendis esindatud. Teise koja mõtte ja ülesande selgitas avameelselt prantsuse reaktionäär Lefebvre-Pontaly, kes väitis: «Demokraatiat tuleb piirata barjääride ja tammidega. Ja vaadake, teine koda ongi selliseks barjääriks ja tammiks». Kui meenutada, et Prantsuse senat kukutas kangekaelselt läbi enam kui veerandsajandi vältel näiteks alamkoja poolt vastuvõetud seaduse naiste valimisõiguste kohta, inglise lordide koda aga viis kohtulikus korras läbi (tä on ju ülemkohtuks) drakoonilise seaduse ametiühingute vastu, siis saame täieliku selguse, kelle teenistuses on ülemkojad.

NSV Liidu Ülemnõukogu võtab vastu seadusi, mille eesmärgiks on meie kodumaa võimsuse kindlustamine, rahvus-

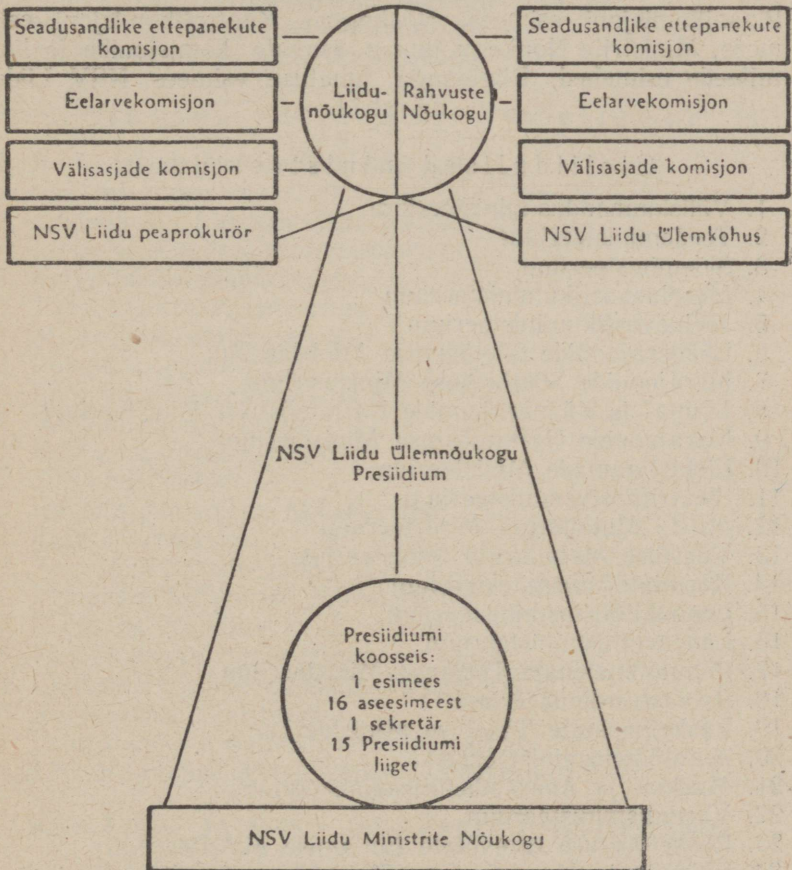
vahelise autoriteedi ja Nõukogude riigi mõju tugevdamine kogu maailma rahvaste huvides.

NSVL-i kõrgemad riigivõimu-organid teevad kõik selleks, et kindlustada rahvaste rahvamajanduse edasist arenemist, kultuuri õitsengut ja heaolu tõusu. Lenini-Stalini partei ja Nõukogude valitsus mobiliseerivad töötajaid nende sõjajärgsete raskuste ületamiseks, mis on tingitud nelja-aastasest raskest sõjast saksa fašistlike rööv vallutajatega.

Valitsus ja rahvas on meil lahutamatud. Nõukogude valitsusel pole teisi huvisid peale rahva huvide, meie sotsialistliku riigi huvide. Just sellepärast NSVL-i Ülemnõukogu istungjärgude otsused, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlused ja valitsuse määrused leiavad rahva täielikku toetust.

«Sputnik Agitator» 1945, nr. 24.

NSV LIIDU ÜLEMNÕUKOGU

NSV LIIDU MINISTRITE NÕUKOGU —

NSVL-i VALITSUS

NSV Liidu Ministrite Nõukogu koosseis:

Ministrite Nõukogu esimees ja asetäitjad, NSV Liidu Riikliku Plaanikomisjoni esimees, Nõukogude Kontrollkomisjoni esimees, Ministrite Nõukogu juures asuvate komisjonide ja komiteede esimehed, Riigipanga juhatuse esimees, NSV Liidu ministrid.

Üleliidulised ministeeriumid.

1. Väliskaubandus-ministeerium
2. Teedeministeerium
3. Sideministeerium
4. Merelaevastikuministeerium
5. Jõelaevastikuministeerium
6. Läänerajoonide Söetööstuse Ministeerium
7. Idarajoonide Söetööstuse Ministeerium
8. Lõuna- ja Läänerajoonide Naftatööstuse Ministeerium
9. Idarajoonide Naftatööstuse Ministeerium
10. Elektri jaamade Ministeerium
11. Elektritööstusministeerium
12. Musta Metallurgia Ministeerium
13. Värvilise Metallurgia Ministeerium
14. Keemiatööstusministeerium
15. Lennukitööstusministeerium
16. Laevaehitusministeerium
17. Põllutöömashinade Tööstuse Ministeerium
18. Relvastusministeerium
19. Raskemashinade Tööstuse Ministeerium
20. Autotööstusministeerium
21. Masina- ja Aparaadiehitusministeerium
22. Varumisministeerium
23. Rasketööstuse Ettevõtete Ehitamise Ministeerium
24. Sõjaväe ja Mereväe Ettevõtete Ehitamise Ministeerium
25. Tselluloosi- ja Paberitööstusministeerium
26. Kummitööstusministeerium
27. Tööpinkide Tööstuse Ministeerium
28. Transpordimashinade Tööstuse Ministeerium

29. Kütte-ettevõtete Tööstuse Ministeerium
30. Ehitus- ja Teedemasinate Tööstuse Ministeerium
31. Geoloogiaministeerium
32. Meditsiinilise Tööstuse Ministeerium
33. Tööjõureservide Ministeerium
34. Sidevahendite Tööstuse Ministeerium
35. Materjalide Reservide Ministeerium
36. Toiduainete Reservide Ministeerium

Liiduvabariiklikud ministeeriumid.

1. Relvastatud Jõudude Ministeerium
2. Välisministeerium
3. Toiduainete Tööstuse Ministeerium
4. Liha- ja Piimatööstusministeerium
5. Kergetööstusministeerium
6. Tekstiiltööstusministeerium
7. Metsatööstusministeerium
8. Põllutööministeerium
9. Loomakasvatuseministeerium
10. Rahandusministeerium
11. Kaubandusministeerium
12. Siseministeerium
13. Riikliku Julgeoleku Ministeerium
14. Kohtuministeerium
15. Tervishoiu ministeerium
16. Tehniliste Kultuuride Ministeerium
17. Kõrgema Hariduse Ministeerium
18. Kinofikatsiooniministeerium
19. Ehitusmaterjalide Tööstuse Ministeerium
20. Riigikontrolliministeerium
21. Idarajoonide Kalatööstuse Ministeerium
22. Läänerajoonide Kalatööstuse Ministeerium

NSV LIIDU JA ENSV RIIGIVALITSEMIS-ORGANID

Riigi tegevust lähemalt vaadeldes leiame, et on vajalik alaline jooksev tegevus, lakkamatu töö mitmesuguste ülesannete lahendamisel. Seda alalist jooksvat tegevust teostatakse täidesaatvate ja korraldavate organite poolt valitseva klassi huvides olemasoleva ühiskondliku ja riikliku korra säilitamiseks ja

kindlustamiseks. «Iga valitsev klass loob riigiaparaadi oma kuju ja näo järgi» (Lenin). Ka sotsialistlikus riigis on täidesaatvad ja korraldavad organid kutsutud teostama valitsevate klasside — tööliste ja talupoegade — huve, riigi elanikkonna määratu suure enamuse huve. Sotsialistliku riigi täidesaatvad ja korraldavad organid teostavad riigi valitsemist selle sõna otseses mõttes.

Suur Oktoobrirevolutsioon purustas pehkinud tsaaririigi valitsemisaparaadi. Kujunes uus sotsialistliku riigi valitsusaparaat, mis teostas proletariaadi diktatuuri, kindlustas sotsialistliku korra, lõi tagasi sise- ja välisvaenlased ning arendas sotsialismi ülesehitamist.

Nõukogude riigi valitsemine erineb põhjalikult kodanliku riigi valitsemisest. Teda iseloomustab kõigepealt see, et Nõukogude riigi valitsemine on suunatud sotsialismi ülesehitamise teostamisele ja uue ühiskonna kindlustamisele. Nõukogude riigi valitsemine taotleb järjekindlalt laiade töötavate hulkade kaasatõmbamist riigivalitsemisele ja väljendab seega masside huvisid. Kõik ametiisikud, kes teostavad Nõukogude riigi valitsemist, on kontrollitavad, aruandekohustuslikud ja vastutavad töötavate rahvahulkade ees.

Edasi iseloomustab Nõukogude riigi valitsemist tema plaanipärasus, mis on täiesti tundmatu kodanlikes riikides. Nõukogude riigi valitsemises lähtutakse Lenini-Stalini rahvuspoliitikast, mille põhialuseks on rahvuste-vaheline üheõiguslikkus ja sõprus, vastandina kodanlikule riigile, kus valitseva rahva kodanlus ekspluateerib halastamatult nõrgemaid rahvaid. Nõukogude riigi valitsemise peaülesandeks on rahvamajanduse ülesehitamine, kodanlikus riigis aga haldamine politsei abil. Nõukogude riigi valitsemine toimub seaduste alusel, kõik valitsemisaktid peavad vastama seadusele. Kogu valitsemine sotsialistlikus riigis on rajatud demokraatliku tsentralismi alusele, mis ühendab kõrgemate organite aktide kohustuslikkuse alamaile organeile kohapealse algatuse ning initsiatiiviga ja tagab kohalikele organeile vajalike vahendite ja meetodite rakendamise ühise eesmärgi saavutamiseks.

NSVL-i Konstitutsiooni § 64 ütleb, et NSV Liidu riigivõimu kõrgemaks täidesaatvaks ja korraldavaks organiks on NSVL-i Ministrite Nõukogu (MN). See moodustatakse NSVL-i Ülemnõukogu poolt, kes on valitud kõige demokraatlikemal alustel;

sellega on ka tema poolt moodustatud MN täiesti demokraatlik organ. MN vastutab Ülemnõukogu ees ja annab temale aru, istungjärkude vaheajal on ta aga vastutav ja aruandekohustuslik Ülemnõukogu Presiidiumi ees. MN on seega täiesti sõltuv Ülemnõukogust, kes võib MN-i püsivuse küsimuse mõlema koja ühisel istungil üles tõsta. Sõltuvusest hoolimata valitseb nende mõlemate organite vahel täielik kooskõla, sest kõigi riigiorganite eesmärk on sama. Üksikute valitsemist teostavate isikute vahetus tähendab ainult distsipliini teostamist distsipliini tõstmise huvides.

MN-i ülesandeks on anda määrusi ja korraldusi maksvate seaduste põhjal ja nende täitmiseks ning kontrollida nende täitmist. Määrustega seatakse üles kohustuslikud reeglid, mis kehtivad kuni nende äramuutmiseni või neis ettenähtud tulemuse saabumiseni. Need on üldaktid ja nad ei või käia vastu seadustele ja seadlustele. Korraldustega reguleeritakse üksikuid konkreetseid juhtumeid. Need on üksikaktid; neid täidetakse ainult üks kord, siis kaob nende objekt.

MN on juhtiv, ühendav ja suunav instants kõigi üleliiduliste ja liiduvabariiklike ministeeriumide ja teiste temale alluvate majanduslike ja kultuuriliste asutiste suhtes. MN võtab tarvitusele abinõusid rahvamajandusplaani ja riigieelarve täitmiseks ning krediidi- ja rahasüsteemi kindlustamiseks. Nende küsimustega tegeleb peamiselt MN-i juures asuv Majandusnõukogu. MN rakendab abinõusid ühiskondliku korra kindlustamiseks, riigi huvide ja kodanike õiguste kaitsmiseks. Edasi teostab ta juhtimist läbikäimises välisriikidega, jagades Ülemnõukogu Presiidiumiga selle ala ülesandeid. Riigi relvasatud jõudude üldine ülesehitamine kuulub samuti MN-i kompetentsi. Ta nimetab ametisse kõrgemad ametiisikud, nagu ministrite asetäitjad, tema juures olevate komiteede ja peavalitsuste esimehed jne. Lõpuks võtab MN osa ka seadusandlusest, algatades vajalikke seadusi ja abistades seega Ülemnõukogu. Kontrolli teostamise mõttes on Liidu MN-il õigus panna seisma liiduvabariikide MN-ide määrusi ja korraldusi neis valitsemise ja majanduse harudes, mis kuuluvad tema kompetentsi.

MN-i juures asub rida komisjone, mille esimehed on MN-i liikmed, nagu Plaanikomisjon, Kunstiasjade Komitee. Ka NSV Liidu Riigipanga Valitsuse esimees on MN-i liige. Edasi asub MN-i juures rida komisjone ja peavalitsusi, mida Konsti-

tutsioon ette ei näe, nagu Kehakultuuri- ja Spordikomitee, Tsiviil lennuväe Peavalitsus, Põhja-merete Peavalitsus jne. Nende esimehed ei ole MN-i liikmed.

Edasi kuuluvad MN-i koosseisu ministrid, kes toimetavad riigi valitsemist harudes, mis käivad nende kompetentsi. Ka nemad väljendavad oma tegevuses rahva taht ja kannavad vastutust kõrgema organi — Ülemnõukogu — ees, aga ka MN-i ees alluvuse põhimõttel. Ministrid valib Ülemnõukogu, istungite vaheajal nimetab neid aga ametisse Ülemnõukogu Presiidium. Minister on ministeeriumi ainuisiklik juhtija ja kannab seega isiklikku vastutust ministeeriumi töö eest. Ministri juures asub ministeeriumi kolleegium, mille juhiks on minister. Kolleegium vaatab läbi küsimused, mis on seotud praktilise juhtimisega, tehtud otsuste täitmisega, ministeeriumi kaadrite komplekteerimisega jne. Kolleegium teeb otsuseid, mis jõustuvad sel tingimusel, kui minister nendega nõustub ja käskkirja näol need avaldab. Ministri mitterõustumise korral võib kolleegium apelleerida MN-ile.

Ministeeriumid liigituvad üleliidulisteks ja liiduvabariiklikeks. Üleliidulised ministeeriumid toimetavad valitsemist neile usaldatud harus kogu NSV Liidu maa-alal kas vahetult või oma asutiste kaudu. Liiduvabariiklikud ministeeriumid teostavad aga valitsemist neile usaldatud harus liiduvabariikide samanimeliste ministeeriumide kaudu, teostades vahetut juhtimist ainult Ülemnõukogu Presiidiumi poolt äratähendatud ettevõtete suhtes.

Ülitähtsa poliitilise sammuna tuleb siinjuures märkida NSVL-i Ülemnõukogu X istungjärgu poolt vastuvõetud seadusi Riigikaitse- ja Välisministeeriumi ümberkujundamise kohta üleliidulisest liiduvabariiklikeks ministeeriumideks.

Ministrid annavad välja vastavate ministeeriumide võimkonna kohta maksvate seaduste kui ka MN-i määruste ja korralduste alusel ja nende täitmiseks käskkirju ja juhendeid. Käskkirjad on operatiivse iseloomuga aktid ja reguleerivad üksikjuhtumeid. Juhendid reguleerivad üldjuhtumeid, seades üles reegleid, mida täidetakse sama ministeeriumi organite kaudu. Ministri aktide üle teostavad järelevalvet MN, NSV Liidu prokurör ja Nõukogude Kontrollkomisjon.

ENSV riigivalitsemis-organid

ENSV riigivalitsemis-organid on rajatud samadele põhimõtetele kui NSVL-i riigivalitsemis-organid. Nemad erinevad samuti põhjalikult kodanliku riigi vastavatest organitest.

ENSV kõrgemaks täidesaatvaks ja korraldavaks organiks on ENSV Ministrite Nõukogu (MN). Ta moodustatakse ENSV Ülemnõukogu poolt, kelle ees ta on vastutav ja aruandekohustuslik; istungjärkude vaheajal on ta aga vastutav ja aruandekohustuslik ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi ees. Ka ENSV MN annab määrusi ja korraldusi; need ei või aga vastu käia NSVL-i ja ENSV seadustele ja seadlustele, samuti ka NSVL MN-i aktidele.

ENSV MN-i võimkonda kuulub ENSV ministeeriumide ja teiste temale alluvate asutiste töö ühtlustamine ja suunamine, üleliiduliste ministeeriumide volinike töö ühtlustamine ja kontrollimine, ENSV rahvamajandusplaani koostamine ja selle teostamise kindlustamine, ENSV eelarve koostamine ja selle täitmise kontrollimine, abinõude rakendamine ühiskondliku korra kindlustamiseks ning riigi ja kodanike õiguste kaitsmiseks, maakondade tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede töö juhtimine ja kontrollimine, vajalike erikomiteede ja valitsuste moodustamine MN-i juures.

ENSV MN võib tühistada ENSV ministrite käskkirju ja juhendeid ning maakondade täitevkomiteede otsuseid ja korraldusi.

ENSV MN-i koosseisu kuuluvad MN-i esimees, esimehe asetäitjad, plaanikomisjoni esimees ja ministrid.

Ministrid juhivad nende võimkonda kuuluvaid riigivalitsemise alasid. Nad annavad välja vastava ministeeriumi võimupiires käskkirju ja juhendeid, mis peavad olema kooskõlas NSVL-i ja ENSV seaduste ja seadlustega, NSVL-i ja ENSV MN-i määruste ja korraldustega ning NSVL-i liiduvabariiklike ministeeriumide käskkirjade ja juhenditega. ENSV ministri käskkirjad ja juhendid antakse välja ülalmainitud aktide täitmiseks; ministrid on kohustatud kontrollima nende täitmist.

ENSV ministeeriumid on kas liiduvabariiklikud või vabariiklikud. Liiduvabariiklikel ministeeriumidel on kahekordne alluvus: nad alluvad nii ENSV MN-ile kui ka samanimelisele

NSVL-i ministeeriumile. ENSV liiduvabariiklik ministeerium juhib temale usaldatud riigivalitsemise alasi ENSV-s, välja arvatud piiratud arv ettevõtteid nimekirja alusel, mille kinnitab NSVL-i Ülemnõukogu Presiidium.

ENSV vabariiklikud ministeeriumid alluvad ainult ENSV MN-ile; nad juhivad neile usaldatud riigivalitsemise alasi ENSV-s.

V. Telling

«Abiks Agitaatorile» nr. 13, 12. V 1946.

KONSTITUTSIOONI KAHEKSAS PEATÜKK

KOHALIKUD RIIGIVÕIMU-ORGANID

Vallanõukogude tähtsusest nõukogude võimu ürituste läbiviimisel maal

A. Aule

Vallanõukogu on sotsialistliku riigiaparaadi osa. Milline suur tähtsus on sotsialistliku riigi mehhanismis riigiaparaadil, s. t. riigiorganite süsteemil, mis teostavad igaüks omal alal riigi funktsioone, sellest on Lenin ja Stalin oma õpetuses palju kõnelnud, juhtides erilist tähelepanu riigiaparaadi parendamisele.

«Aparaadita meie oleksime ammugi hävinenud. Süstemaatilise ja visa võitluseta aparadi parendamiseks meie hävine me enne sotsialismi baasi saavutamist». (Lenin, «Teosed», k. XXVI, lk. 312.)

Nõukogude riigiaparaat erineb põhjalikult kodanlikust riigiaparaadist nii organisatsiooni kui ülesannete poolest.

Kodanlike riikide mehhanism koosneb armeest, sandarmeeriaast, politseist, luurest, vanglatest ja bürokraatlikust aparadist. Kogu kodanliku riigi mehhanism on eraldatud rahvamasist ja organiseeritud selleks, et ohjeldada ning aidata kapitalistidel ekspluateerida töötavaid klasse.

Seevastu aga Nõukogude riigiaparaat koosneb ennekõike töörahva esindajaist ja reast organeist, mis on ellu kutsutud proletariaadi diktatuuri ülesandeid täitma selle igasugustel aladel. Millega erineb nõukogude võim kodanlikust võimust, sellele küsimusele annab sm. Stalin järgmise vastuse: «Selles,

et nõukogude võim on klasside olemasolu tingimustes kõige massilisem ja kõige demokraatlikum riiklik organisatsioon kõigist võimalikest riiklikest organisatsioonidest, sest tema, olles tööliste ja ekspluateeritud talupoegade liidu koostöö areeniks võitluses ekspluataatorite vastu ja toetudes oma töös sellele liidule ja sellele koostööle, on seetõttu rahvastiku enamiku võim vähemiku üle, selle enamiku riik, tema diktatuuri väljendusvorm.» (J. Stalin, «Leninismi küsimusi», eestikeelne väljaanne, lk. 29.)

Et nõukogud on massiline töölisklassi organisatsioon, selle tõenduseks on see, et 1939. a. kohalike nõukogude valimistel NSV Liidus valiti nende saadikuiks 1 404 222 tööliset, talupoega ja teenistujat. Nende valimiste ajal oli valimiskomisjonides 7 miljonit inimest. See on määratu suur rahvamass, kes võtab osa riigi juhtimisest.

Nõukogude riigiaparaat on organiseeritud demokraatliku tsentralismi põhimõttel. Kõigi riigiorganite tegevus on kooskõlastatud kogu riigis. Kõik organid täidavad täpselt keskorganite seadusi, seadlusi, määrusi ja otsuseid ning korraldusi. Kõik riigi aktid on välja antud valitud demokraatlike organite poolt. Neid täidavad mitte ametnikud, nagu see on kodanlikes riikides, vaid kohalikud nõukogud, kes on rahva poolt valitud ja vastutavad oma tegevuses nii kõrgemalseisvate organite kui ka rahva ees, kes neid on valinud. Laiad tööliste ja talupoegade hulgad, samuti haritlased grupeeruvad nõukogude ümber ja võtavad aktiivselt osa riiklike ülesannete täitmisest.

Kohalikud organid võivad riiklike ülesannete täitmise vahendite valikul arvestada kohalikke iseärasusi. Neile on antud laiaulatuslikud initsiatiivi-võimalused. Seepärast võibki nõukogude tsentralismi nimetada demokraatlikuks tsentralismiks. Sotsialistlik riigiaparaat koosneb mitmesugustest asutistest, mis tegelevad tööstuse, põllumajanduse, rahvahariduse, tervishoiu jne. alal. Nende erinevuseks võrreldes kodanlike riikidega on see, et nad on loodud nende funktsioonide teostamiseks, mida kodanlikes riikides täidavad tehaste, kaubandus-ettevõtete, koolide, haiglate jne. eraomanikud, kapitalistid. Need sotsialistliku riigi-aparaadi osad koosnevad kesk- ja kohalikest organeist. Keskorganeiks on ministeeriumid, komiteed, valitsused jne. Kohalikeks organeiks on kohalike nõukogude osakonnad. Näiteks põllumajandust juhivad NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoom-

sete vabariikide põllutöoministeriumid ja kohalike nõukogude maaosakonnad.

Kohalikud organid on kahekordses alluvuses; näiteks maa-konna täitevkomitee maaosakond allub põllutöoministeriumile, samuti täitevkomiteele. Kahekordne alluvus võimaldab ühesuguste kohalike organite tegevuse ühtlustamist ja vastavust üleriiklikule plaanile. Kahekordne alluvus tagab üleriikliku plaani täitmisel kohapealsete iseärasuste arvestamist ja vastavate vahendite valikut. Samuti tagab kahekordne alluvus seda, et kohalikud organid ei osutu rahvamassidest lahtirebituks ega muutu bürokraatlikeks organeiks sellel ettekäändel, et nad on sõltuvad ainult keskusest. Nõukogude aparaati kontrollivad ühiskondlikud organisatsioonid: partei-, kommunistlike noorte, ametiühingu- jt. organisatsioonid. Kahekordse alluvuse printsiip ja massiline ühiskondlik kontroll on mõjuvaks vahendiks võitluses bürokratismi vastu nõukogude aparaadis.

Nõukogude riigi funktsioone täidetakse seadusandlusega, riigi juhtimisega ja võitlusega sotsialistliku seaduslikkuse eest.

Ainukeseks seadusandlikuks organiks Nõukogude riigis on Ülemnõukogu, ühelgi teisel organil ei ole seadustandvat õigust.

«Peab kord lõpu tegema sellele olukorrale, kus mitte üks teatav organ, vaid terve rida organeid seadusi annab. See seisukord on vastuolus seaduste stabiilsuse põhimõttega. Seaduste stabiilsust on meil aga praegu rohkem tarvis kui kunagi varem.» (J. Stalin — Konstitutsiooni projektist, «Leninismi küsimusi», eestikeelne väljaanne, lk. 468.)

Sotsialistlik seaduslikkus on proletariaadi diktatuuri teostamise ja sotsialistliku ehituse meetod, mis nõuab kõigilt Nõukogude riigi organeilt, ametiisikuilt ja kodanikelt Nõukogude seadustest karmi kinnipidamist.

Kuid sotsialistliku seaduslikkuse tingimuseks pole mitte ainult seadustest kinnipidamine. Kinni tuleb pidada ka Ülemnõukogu Presiidiumi seadlustest. Ministrite Nõukogu määrustest, ministeriumide käskkirjadest ja kohalike nõukogude otsustest.

Lähtudes sellest, on kohalike nõukogude eriliseks ülesandeks pidada kinni sotsialistlikust seaduslikkusest, samuti nõuda rangelt oma alluvailt organeilt seaduslikkust. Ei või unustada, et see, kes seadusi rikub teades või teadmata, nõrgendab nõukogude korda. Ei või andestada seaduslikkuse rikkumist ka

neile, kes püüavad pugeada teadmatuse taha. On vaja põhjalikult tunda sotsialistlikke seadusi, selleks on meie riigis loodud kõik võimalused.

Ükski seaduserikkumine kas kodanike või organite poolt ei või silmapaari vahele jääda. ENSV Konstitutsiooni §-s 54 on pandud seaduste täitmise kindlustamine ka kohalikele nõukogudele.

ENSV-s on riigivõimu kohalikeks organeiks maakondade, linnade, valdade ja külade saadikute nõukogud ja nende täitevkomiteed.

Nõukogu ja tema täitevkomitee on kollegiaalne organ, kes töötab kindla plaani kohaselt, peab koosolekuid, kus kuulab aruandeid, kinnitab töökavu, eelarveid jne. ja võtab vastu otsuseid.

Kohalikud nõukogud ja nende täitevkomiteed võtavad vastu otsuseid ja teevad korraldusi nende võimupiiride ulatuses. Nende otsused on üldkohustuslikud ja tavalised.

Täitevkomitee tavalised otsused ja korraldused kehtestuvad kohe pärast vastuvõtmist ja kuuluvad täitmisele nende organite ja isikute poolt, kellele nad on määratud.

Üldkohustuslikud otsused kehtestuvad nendes määratud tähtajast, pärast seda kui nad on avaldatud üldiseks teadmiseks ajalehtedes.

Põhiseadusega on määratud kindel kord kohalike nõukogude ja nende täitevkomiteede otsuste tühistamiseks ja seismapanemiseks. See kord lähtub kahekordse alluvuse printsiibist ja on järgmine:

Nõukogu nimetus, kes võttis vastu otsuse või tegi korralduse	Kellel on õigus otsuseid	
	tühistada	seisma panna
1. Külanõukogu	Valla nõukogu	Valla täitevkomitee
2. Valla nõukogu ja maakondliku alluvusega linna nõukogu	Maakonna nõukogu	Maakonna täitevkomitee
3. Maakonna nõukogu ja vabariikliku alluvusega linna nõukogu	Ülemnõukogu Presidium	Ministrite Nõukogu

Sellest näeme, et nõukogude otsuseid võivad tühistada ainult need nõukogud, kes need otsused on vastu võtnud,

samuti ka kõrgemalseisvad nõukogud. Otsuseid seisma panna võivad kõrgemalseisvate nõukogude täitevkomiteed.

Valla tööraha saadikute nõukogu on Eesti NSV-s kohalike riigivõimuorganite kesklüliks. Tema täidesaatvaks ning korraldavaks organiks on valla tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee.

ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadluse kohaselt koosneb valla täitevkomitee kuni 9 liikmest. Nende hulgas esimees, aseesimees ja sekretär, kes on vabastatud kõigist muist ülesandest, saavad riigi poolt kindlaksmääratud palka ja töötavad alaliselt täitevkomitees. Teised täitevkomitee liikmed ei ole vabastatud oma põhilisist tööülesandest, nad ei saa palka riigi poolt, vaid täidavad neile pandud ülesandeid ühiskondlike ülesannete täitmise korras. Nad ei tööta ka alaliselt täitevkomitees, vaid võtavad osa koosolekuist ning nõupidamisist ja täidavad neile pandud ülesandeid mitmesugustel aladel: juhivad alaliselt tegutsevaid komisjone, kontrollivad ja juhivad vallale alluvaid asutisi, organisatsioone jne. Kõiki neid ülesandeid täidavad need liikmed pärast oma tööaega või nad on vabastatud töölt ainult teatavaks ajaks.

Kõik vallad kuuluvad nelja alljärgnevasse gruppi, olenevalt rahvaarvust: esimene grupp kuni 1500 elanikku, teine — 1500—3000, kolmas — 3000—5000 ja neljas — üle 5000 elaniku.

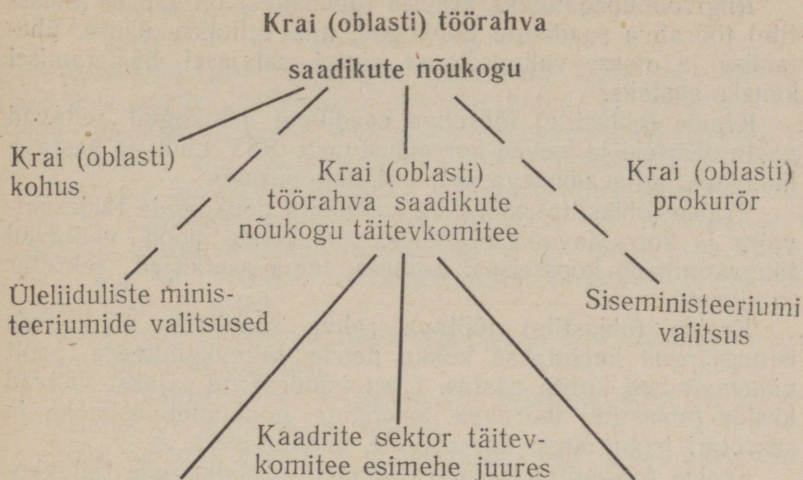
Grupist oleneb valla täitevkomitee töötajate koosseis, mis võimaldab valla täitevkomiteel täita kõiki temale pandud riiklike ülesandeid.

Valla täitevkomitee kõige tähtsamaks ülesandeks on põllumajanduse juhtimine. Selleks on tema juurde organiseeritud maaosakond, mille juhatajaks on üks valla täitevkomitee liikmeid, kes tunneb põllumajandust.

Valla täitevkomitee organiseerib vallale kinnitatud plaani kohaselt põllumajandussaaduste tootmist, juhib loomakasvatust ja tõuaretust, organiseerib uute agrotehniliste ja zootehniliste algatuste, väetiste, põllutööriistade ja -masinate, maaparandamise (melioratiivsete ettevõtete) jm. abinõude rakendamist, laiendab külvipinda, suurendab viljasaagi ja loomakasvatuse produktiivsust, viib ellu nõukogude sotsialistlikku maareformi ja parandab selles esinenud puudusi.

«Eesti Bolševik» 1946, nr. 3.

RIIGIVÕIMUORGANID KRAIDES (OBLASTITES)

osakonnad

- Maa-
- Rahandus-
- Kaubandus-
- Tervishoiu-
- Haridus-
- Kohaliku tööstuse
- Kommunaalmaiaius-
- Sotsiaalkindlustus-
- Teede-
- Üld-
- Kunstide-

osakonnad või valitsused

- Kohtuministeeriumi valitsus
- Ehitusmaterjalide tööstuse valitsus
- Kohaliku kütteainete tööstuse valitsus
- Plaanikomisjon
- Autotranspordivalitsus
- Kergetööstuse-
- Tekstiiltööstuse-
- Toiduainete tööstuse
- Kalatööstuse-
- Liha- ja piimatööstuse-
- Metsatööstuse-
- Teravilja- ja loomakasvatuse-
sovhooside

Skeemi juurde «Riigivõimuorganid kraides (oblastites)»

Riigivõimuorganiteks kraides (oblastites) on kraide (oblastite) tööraha saadikute nõukogud, mis valitakse üldise, üheaolise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel kaheks aastaks.

Kraide (oblastite) tööraha saadikute nõukogud võtavad vastu otsuseid ja teevad korraldusi neile NSV Liidu ja vastava liiduvabariigi seadustega antud õiguste piirides.

Kraide (oblastite) tööraha saadikute nõukogude täidesaatvaiks ja korraldavaiks organeiks on nende poolt valitavad täitevkomiteed koosseisus: esimees, tema asetäitjad, sekretär ja liikmed.

Kraide (oblastite) töötava rahva saadikute nõukogude istungjärgud kutsutakse kokku nende täitevkomiteede poolt vähemalt neli korda aastas. Oma istungjärgu ajaks valivad kraide (oblastite) tööraha saadikute nõukogud esimehe ja sekretäri istungjärgu koosolekute juhatamiseks.

Kraide (oblastite) tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteed on kohustatud vahetult aru andma niihästi krai (oblasti) tööraha saadikute nõukogule kui ka vastava liiduvabariigi ministrite nõukogule.

Kraide (oblastite) tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteedel on õigus tühistada alama astme täitevkomiteede otsuseid ja korraldusi ja panna seisma alama astme nõukogude otsuste ja korralduste täitmist.

Kraide (oblastite) tööraha saadikute nõukogudel on õigus tühistada alama astme tööraha saadikute nõukogude ja nende täitevkomiteede otsuseid ja korraldusi.

Kraide (oblastite) tööraha saadikute nõukogud kujundavad alljärgnevad täitevkomiteede osakonnad: maa-, rahandus-, kaubandus-, tervishoiu-, haridus-, kohaliku tööstuse, kommunaalmajandus-, sotsiaalkindlustus-, teede-, üld- ja kunstide-, kohtuministeriumi valitsuse, ehitusmaterjalide tööstuse valitsuse, kohaliku kütteainete tööstuse valitsuse, plaanikomisjoni ja kaadrite sektori täitevkomitee esimehe juures.

Peale selle vastavalt krai (oblasti) majanduse iseärasustele kraide (oblastite) tööraha saadikute nõukogud vastavate liiduvabariiklike ministeriumide kinnitusel kujundavad järgmised osakonnad või valitsused:

kergetööstuse-, kalatööstuse-,
 tekstiiltööstuse-, liha- ja piimatööstuse-,
 toiduainete tööstuse, metsatööstuse-,
 teravilja- ja loomakasvatussuvhooside.

«Vastavalt krai (oblasti) oludele, NSV Liidu ja VNFSV seaduste alusel, üleliidulised ministeeriumid ja Siseministeerium kujundavad kraide (oblastite) tööraha saadikute nõukogude juures oma valitsused» (VNFSV Konstitutsiooni § 93).

«Kraide (oblastite) tööraha saadikute nõukogude osakonnad ja valitsused alluvad oma tegevuses nii vastava krai (oblasti) tööraha saadikute nõukogule ja tema täitevkomiteele kui ka VNFSV vastavale ministeeriumile» (VNFSV Konstitutsiooni § 94).

Krai (oblasti) territooriumil tegutsevad krai (oblasti) kohus ja krai (oblasti) prokurör.

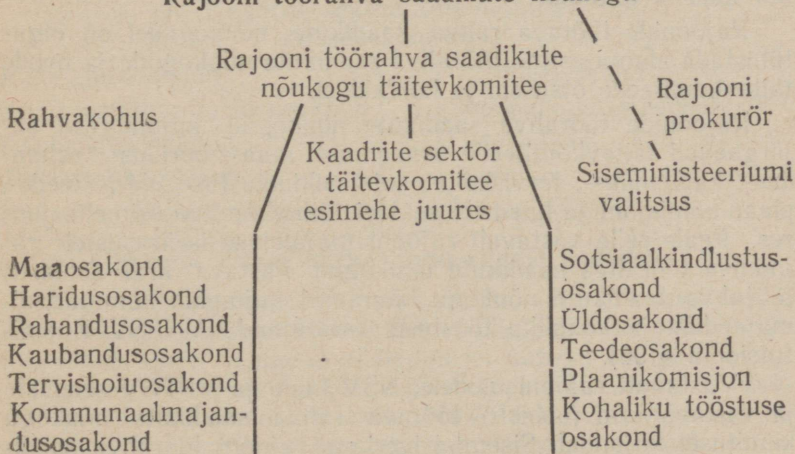
Krai (oblasti) kohus valitakse krai (oblasti) tööraha saadikute nõukogu poolt viieks aastaks.

Krai (oblasti) prokurör nimetatakse NSV Liidu peaprokuröri poolt viieks aastaks.

VNFSV Ülemnõukogu 1939. a. 17. augusti seadlusega on kraide (oblastite) tööraha saadikute nõukogude juures kujundatud autotranspordi-valitsused.

RIIGIVÕIMUORGANID RAJONIDES

Rajooni tööraha saadikute nõukogu

Skeemi juurde «Riigivõimuorganid rajoonides»

Riigivõimuorganiteks rajoonides on rajoonide tööraha saadikute nõukogud, mis valitakse üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel kaheks aastaks.

Rajoonide tööraha saadikute nõukogud võtavad vastu otsuseid ja teevad korraldusi neile NSV Liidu ja vastavate liiduvabariikide seadustega antud õiguste piirides.

Rajoonide tööraha saadikute nõukogude täidesaatvaiks ja korraldavaiks organeiks on nende poolt valitavad täitevkomiteed koosseisus: esimees, tema asetäitjad, sekretär ja liikmed.

Rajoonide tööraha saadikute nõukogude istungjärgud kutsutakse kokku nende täitevkomiteede poolt vähemalt kuus korda aastas. Oma istungjärgu ajaks valivad rajoonide tööraha saadikute nõukogud esimehe ja sekretäri istungjärgu koosolekute juhutamiseks.

Rajoonide tööraha saadikute nõukogu täitevkomiteed on kohustatud aru andma niihästi rajooni tööraha saadikute nõukogule kui ka kõrgema astme tööraha saadikute nõukogu täidesaatvale organile.

Rajoonide tööraha saadikute nõukogu täitevkomiteedel on õigus tühistada alama astme täitevkomiteede otsuseid ja korraldusi ja panna seisma alama astme nõukogude otsuste ja korralduste täitmist.

Rajoonide töötava rahva saadikute nõukogudel on õigus tühistada alama astme tööraha saadikute nõukogude ja nende täitevkomiteede otsuseid ja korraldusi.

Rajoonide tööraha saadikute nõukogud kujundavad alljärgnevad täitevkomiteede osakonnad: maa-, haridus-, rahandus-, kaubandus-, tervishoiu-, sotsiaalkindlustus-, üld-, teede-, plaanikomisjoni ja kaadrite sektori täitevkomitee esimehe juures. Peale selle vastavalt rajooni majanduse iseärasustele rajoonide tööraha saadikute nõukogud vastava krai (oblasti) tööraha saadikute nõukogu kinnituseel kujundab kommunaalmajandus- ja kohaliku tööstuse osakonnad (VNFSV Konstitutsiooni § 96).

«Vastavalt rajooni oludele, NSV Liidu ja VNFSV seaduste ja vastava krai (oblasti) töötava rahva saadikute nõukogu kinnituseel kujundab Siseministerium rajooni tööraha saadi-

kute nõukogude juures oma valitsused» (VNFSV Konstitutsiooni § 97).

«Rajoonide töörahva saadikute nõukogude osakonnad alluvad oma tegevuses nii rajooni töörahva saadikute nõukogule kui ka krai (oblasti) töörahva saadikute nõukogu vastavale osakonnale» (VNFSV Konstitutsiooni § 98).

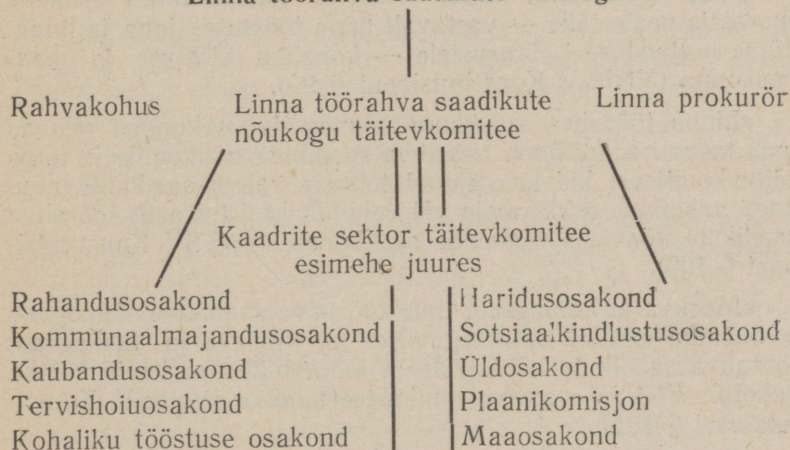
Rajooni territooriumil tegutsevad rahvakohus ja rajooni prokurör.

Rahvakohus valitakse rajooni kodanike poolt üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel kolmeks aastaks.

Rajooni prokurör nimetatakse liiduvabariigi prokuröri poolt NSV Liidu peaprokuröri kinnitusel viieks aastaks.

RIIGIVÕIMUORGANID LINNADES

Linna töörahva saadikute nõukogu

Skeemi juurde «Riigivõimuorganid linnades»

Riigivõimuorganiteks linnades on linnade töörahva saadikute nõukogud, mis valitakse üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel kaheks aastaks.

Linnade töörahva saadikute nõukogud võtavad vastu otsuseid ja teevad korraldusi neile NSV Liidu, liiduvabariigi ja autonoomse vabariigi seadustega antud õiguste piires.

Linnade tööraha saadikute nõukogude täidesaatvaiks ja korraldavaiks organeiks on nende poolt valitavad täitevkomiteed koosseisus: esimees, tema asetäitjad, sekretär ja liikmed.

Linnade tööraha saadikute nõukogude istungjärgud kutatakse kokku nende täitevkomiteede poolt vähemalt kord kuus. Oma istungjärgu ajaks linnade tööraha saadikute nõukogud valivad esimehe ja sekretäri istungjärgu koosolekute juhutamiseks.

Linnade tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteed on kohustatud vahetult aru andma niihästi linna tööraha saadikute nõukogule kui ka kõrgema astme tööraha saadikute nõukogu täidesaatvale organile.

Linnade tööraha saadikute nõukogud kujundavad alljärgnevad täitevkomiteede osakonnad: rahandus-, kommunaalmajandus-, kaubandus-, tervishoiu-, haridus-, sotsiaalkindlustus-, üld-, plaanikomisjoni, kaadrite sektori täitevkomitee esimehe juures ja peale selle — vastavalt linna tööstuse, linna ja linnaäärse majanduse iseärasustele — kohaliku tööstuse ja maaosakonna (VNFSV Konstitutsiooni § 99).

«Linna tööraha saadikute nõukogude osakonnad alluvad oma tegevuses nii linna tööraha saadikute nõukogule ja tema täitevkomiteele kui ka rajooni töötava rahva saadikute nõukogu vastavale osakonnale või vahetult krai (ob'asti) tööraha saadikute nõukogu vastavale osakonnale (VNFSV Konstitutsiooni § 100).

«Moskva ja Leningradi linna tööraha saadikute nõukogude osakonnad alluvad oma tegevuses nii Moskva ja Leningradi tööraha saadikute nõukogule ja tema täitevkomiteele kui ka vahetult VNFSV vastavale ministeeriumile» (VNFSV Konstitutsiooni § 101).

Linna territooriumil tegutsevad rahvakohus ja linna prokurör.

Rahvakohus valitakse linna kodanike poolt üldise, ühetalilise ja otsese valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel kolmeks aastaks.

Linna prokurör nimetatakse liiduvabariigi prokuröri poolt NSV Liidu peaprokuröri kinnitusel viieks aastaks.

TÖÖRAHVA SAADIKUTE KÜLANÕUKOGU VNFSV KONSTITUTSIOONI KOHASELT

VALIJAD

Töörahma saadikute külanõukogu

Külanõukogu täitevkomitee

Külades, kus on vähem kui 1000 elanikku, valitakse 9 saadikut; külades, mille elanike arv on 1000—2500, valitakse iga 100 inimese kohta üks saadik. Kui külas on enam kui 2500 elanikku, on saadikute arv 25.

Skeemi juurde «Töörahma saadikute külanõukogu»

Riigivõimuorganiteks külades (stanitsades, huutorites, aaulides) on töörahma saadikute nõukogud, mis valitakse üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse alusel kaheks aastaks.

Töörahma saadikute külanõukogud võtavad vastu otsuseid ja teevad korraldusi neile NSV Liidu, VNFSV ja autonoomse vabariigi seadustega antud õiguste piirides.

Töörahma saadikute külanõukogude täidesaatvaiks ja korraldavaiks organeiks on nende poolt valitavad täitevkomiteed kosseisus: esimees, tema asetäitjad, sekretär ja liikmed. Töörahma saadikute külanõukogude täidesaatvaiks ja korraldavaiks organeiks väikestes asulates on nende poolt valitavad esimees, tema asetäitja ja sekretär.

Külanõukogu täidesaatev ja korraldav organ teostab kultuurpoliitilise ja majandusliku ülesehitustöö juhtimist oma territooriumil, võttes aluseks töörahma saadikute külanõukogu ja kõrgema astme riigiorganite otsused. Kogu oma tegevusest nad on kohustatud vahetult aru andma niihästi neid valinud töörahma saadikute nõukogule kui ka kõrgema astme töörahma saadikute nõukogule.

Töörahma saadikute külanõukogude istungjärgud kutsutakse kokku nende täidesaatvate organite poolt vähemalt kord kuus. Külanõukogu koosolekuid juhatab külanõukogu esimees.

KOHUS JA PROKURATUUR

A. Jõeäär

I. Kohus tööliste ja talupoegade sotsialistlikus riigis.

Kohus on riigiorgan. Kelle käes on riigis võim, selle käes on ka kohus. Kui riigivõim tekkis, oli kõrgeima riigivõimu kandja ühes isikus nii sõjavägede ülemjuhataja kui ka ülem-preester ning ühtlasi kõigi oma alamate kohtunik.

Feodaalajastul oli mõisahärra iga oma talupoja seadus, kohus ja timukas. Surmanuhtlusega karistati talupoega puude rikkumise, jahipidamise ja kalapüügi eest mõisniku piirides, isegi oma põldude kaitsmise eest mõisniku jahiloomade vastu. Igal mõisahärral oli talupoegade poomise jaoks oma võllas. See mõisahärra võimumärk oli sedavõrd tähtis, et võlla postide ja konksude arv määras ka astme, kui kõrgel mõisnik oma au poolest seisis. Hertzog võis ehitada kuuepostilise võlla, parun neljapostilise ja teised vähemaid.

Kapitalistlikes riikides on nii võim kui kohus rõhuva vähe-muse, ülema kümne tuhande käes. Kohus on siin abinõuks, et rahva suurt enamust — töölisi ja talurahvast — ohjes hoida ning kindlustada kapitalistliku korra püsimist. Võllad on feodaalajastuga võrreldes vaid vahetanud oma peremehi ja asukohti. Kohus kui riigiorgan on igas klassiriigis organiks, kes kaitseb vastavas riigis valitseva klassi huve.

Nõukogude Liidus, tööliste ja talupoegade sotsialistlikus riigis, kuulub kogu võim töötava rahva saadikute nõukogude näol linna ja maa töötavale rahvale. Rahva käes on võim ja rahvas riikliku võimu kandjana teostab ka õigusemõistmist nõukogude kohtute kaudu.

Kuid samuti kui sotsialistlik riik põhjalikult erineb kapitalistlikust riigist, erineb ka sotsialistliku riigi kohus põhjalikult kapitalistliku riigi kohtust. Ja seda mitte ainult välise külje ja koosseisu poolest, vaid ka sisuliselt, oma ülesannete poolest.

Nõukogude kohtu peamiseks ülesandeks sotsialistliku riigi esimeses faasis, kuni kurnajate klasside likvideerimiseni, oli kukutatud klasside allasurumine. Selles oli nõukogude kohtute väline sarnasus kapitalistlike riikide kohtutega, kuid, nagu

ütleb sm. Stalin, «selle põhimõttelise erinevusega, et meie riik surus kurnajate vähemust töötava rahva enamuse huvides, kuna eelnevad riigid surusid kurnatavat enamust kurnajate vähemuse huvides.»

Stalinlik Konstitutsioon osutab nõukogude kohtule ja prokuratuurile erilist tähelepanu. Ta kriipsutab alla kohtu ja prokuratuuri erilist tähtsust juba sellega, et ta pühendab neile eripeatüki (üheksanda), samuti kui kõrgeimaile riigivõimur-ganeile ja riigivalitsemise-organeile.

Stalinlikus Konstitutsioonis kohtute osas püstitatud põhi-aluseid arendab NSV Liidu Ülemnõukogu poolt 16. augustil 1938 vastuvõetud NSV Liidu, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadus.

Stalinliku Konstitutsiooni §-s 102 ettenähtud sotsialistliku õigusemõistmise ülesanded määratakse Kohtukorralduse seaduse §-des 2 ja 3 järgmiselt:

«Õigusemõistmise ülesandeks NSVL-is on kaitsta igasuguste rünnete vastu:

a) NSVL-i Konstitutsiooniga ja liiduvabariikide ning autonoomsete vabariikide konstitutsioonidega seatud NSVL-i ühiskondlikku ja riiklikku korraldust, sotsialistlikku majandussüsteemi ja sotsialistlikku omandit;

b) NSVL-i kodanike poliitilisi, töösaamise, eluaseme ja teisi isiklike ja varalisi õigusi ja huve, mis on tagatud NSVL-i Konstitutsiooniga ja liiduvabariikide ning autonoomsete vabariikide konstitutsioonidega;

c) riiklike asutiste, ettevõtete, kolhooside, kooperatiivsete ja teiste ühiskondlike organisatsioonide õigusi ja seadusega kaitstud huvisid.

Õigusemõistmise ülesandeks NSVL-is on Nõukogude seaduste täpse ja kõrvalekaldumatu täitmise kindlustamine kõigi NSVL-i asutiste, organisatsioonide, ametiisikute ja kodanike poolt. (§ 2.)

Nõukogude kohus, kohaldades kriminaalkaristuse vahendeid, mitte ainult ei karista kurjategijaid, vaid tema eesmärgiks on ka kurjategijate parandamine ja ümberkasvatamine.

Kohus kasvatab kogu oma tegevusega NSVL-i kodanikke kodumaa- ja sotsialismitruuduse vaimus, Nõukogude seaduste täpse ja kõrvalekaldumatu täitmise, sotsialistlikusse omandisse hoolitseva suhtumise, töödistsipliinis, riiklikusse ja ühiskond-

likusse kohusesse ausalt suhtumise ja sotsialistliku kooselu juhiseist lugupidamise vaimus.» (§ 3.)

Kohus avaldab kogu oma tegevusega laialdast kasvatuslikku mõju mitte ainult neisse isikuisse, kelle suhtes ta parandusvahendeid rakendab, vaid ka neisse töötava rahva laiaesse massidesse, kes kohtu tööd jälgides ja sellest osa võttes õpivad tundma sotsialistliku kooselu reegleid.

Kogu sellest tööst võtab vahetult osa ka prokuratuur.

Kohus ja prokuratuur on teineteisega kõige lähedamalt seotud organid, kogu nende tegevus liigub lahutamatu orgaanilises ühenduses. Kuigi nende töömeetodid on erinevad, on nende ülesanded ühised. Seepärast on kohtu ja prokuratuuri küsimused koondatud NSVL-i Konstitutsiooni ühisesse IX peatükki.

Nõukogude prokuratuuri loomine toimus Lenini ja Stalini otsesel juhtimisel. 1922 a. maikuus esitas Lenin oma kirjas seltsimees Stalini nimele ««Kahekordsest» alluvusest ja seaduslikkusest» nõukogude prokuratuuri ülesanded ja osa. Lenin näitas, et «ei saa olla Kaluga ja Kaasani seaduslikkust, vaid peab olema üksainus kogu nõukogude vabariikide seaduslikkus». Sellest ka prokuratuuri ülesanne: «Valvata, et kogu vabariigis kujuneks kindlaks tõeliselt ühesugune arusaamine seaduslikkusest, vaatamata ükskõik millistele kohalikele erinevustele ja hoolimata ükskõik millistest kohalikest mõjutustest.» Ja edasi: «Prokurör vastutab selle eest, et mitte ühegi kohaliku võimu ükski otsus seadusest ei erineks, ja ainult sellest seisukohast lähtudes on prokurör kohustatud iga ebaseadusliku otsuse vastu protestima . . . »¹

Selles oma tegevuses on prokurör lahutamatu seotud kohtuga, sest seaduslikkuse rikkumisse puutuvad asjad, mis on prokuröri poolt algatatud, annab ta kohtu otsustada.

2. Sotsialistliku demokraatia põhimõtted nõukogude kohtu organisatsioonis ja tegevuses.

Nõukogude kohtud, kui tõelised r a h v a kohtud, on konstrueeritud ja tegutsevad järjekindla sotsialistliku demokratismi põhimõtteil. Need põhimõtted on kokkuvõttes järgmised:

¹ Lenin, XXVII k., lk. 298—299.

- 1) kogu elanikkonna osavõtt õigusemõistmisest,
- 2) kohtu valitavus,
- 3) kohtunike sõltumatus ja nende allumine ainult seadusele,
- 4) rahvuslik keel, milles toimub asjaarutamine kohtus,
- 5) kohtu avalikkus ja vahenditus,
- 6) võistlus kohtuprotsessis ja kaebealuse õigus kaitsele.

Kõik need põhimõtted on väljendatud Stalinlikus Konstitutsioonis ja liiduvabariikide konstitutsioonides.

Lenin formuleeris teesi, et «kohus on nimelt kogu kehvikonna kaasatõmbamise organ riigivalitsemisele.»¹ Sama seisukoht on väljendatud ka ÜK(b)P programmis, milles öeldakse järgmist: «Kõige laiemate proletariaadimasside ja kehviktalurahva kaasatõmbamiseks õigusemõistmisele on sisse seatud alaliselt asendatavate ajutiste kohtunike-kaasistujate osavõtt kohtust, massiliste töölisorganisatsioonide, ametiühingute jne. kaasatõmbamine nimestike koostamiseks.» Ja edasi: «ÜK(b)P, kaitsedes kohtu edasist arenemist samal teel, peab püüdma kohtunike kohuste täitmisele tõmmata kogu töötavat elanikkonda.» (§ 11.)²

See põhimõte on konstitutsioonilise põhimõttena fikseeritud Stalinlikus Konstitutsioonis, mille art. 103 määrab: «Asjade arutamist teostatakse kõigis kohtuis rahvakaasistujate osavõtmisel, välja arvatud seaduses eriliselt ettenähtud juhtumid.»

See kord, et iga kohtuasja — nii kriminaal- kui tsiviilasja — arutamine toimub kolleegiumis, mille koosseisu kuuluvad üks alaline kohtunik ja kaks rahvakaasistujat, on kehtiv kõigis kohtutes, rahvakohtust kuni NSV Liidu Ülemkohtuni. Erandid on lubatavad vaid neil erandjuhtudel, kus seaduses on ette nähtud asjade arutamine kolmest kohtunikust koosnevas koosseisus, ilma rahvakaasistujateta. Säärases koosseisus toimub näit. asja arutamine siis, kui kõrgem kohus arutab kaebusi ja proteste, mis on esitatud esimese astme kohtu otsuste peale.

Rahvakaasistujate kohustuslik osavõtt kõigist kohtuist tagab kahe tähtsaima ülesande lahendamist: 1) rahva kaasa-

¹ Lenin, XXII k., lk. 460.

² ÜK(b)P programm ja põhikiri, lk. 39—41.

tõmbamise riigivalitsemisele, tähtsaimate riiklike funktsioonide täitmisele kohtuasjade lahendamisest osavõtmisega ja 2) õigusemõistmisse ehtsa rahvaliku aluse, rahva sotsialistliku õigusetunde, tema veendumuste ja südametunnistuse kandmise. Selline kord tagab nõukogude õigusemõistmise ehtsat sotsialistlikku demokratismi, kohtu sidet rahvaga ja tema autoriteeti rahva silmis.

Samuti kui Stalinlik Konstitutsioon on maailma demokraatlikemaid konstitutsioone, on ka sellele seadusele rajatud nõukogude kohus maailma demokraatlikemaid kohtuid; nad on seda kõige laialisemate rahvahulkade kaasatõmbamise tõttu nii riigi valitsemisele nõukogude kaudu kui ka õigusemõistmise teostamisele kohtutest osavõtmise kaudu.

Nõukogude kohtus moodustavad alalised kohtunikud ja kaasistujad ühise kolleegiumi, ja mõlemad on nõukogude rahva poolt valitavad. Rahvakohtuniku ajutise puudumise korral pannakse kohtuniku kohuste täitmine ühele rahva kaasistujaist. Kohtuasjade arutamisest osavõtvale rahvakaasistujal on kõik kohtuniku õigused. Kõik küsimused, mis tekivad nii asjade läbivaatamisel kui ka otsuste tegemisel, otsustatakse lihthääletenamusega ja esimehe häälel ei ole eesõigust rahvakaasistuja häälega võrreldes.

Konstitutsiooni järgi valitakse rahvakohtunikud kodanike poolt üldise, otsese ja ühetaolise valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel kolmeks aastaks (analoogiliselt Ülemnõukogu saadikutega). Rahvakohtute valimised toimuvad valimisringkondades, mis haaravad kogu teatava rahvakohtu tegevuspiirkonda kuuluvat elanikkonda. Õigus rahvakohtunike kandidaate üles seada on ühiskondlikel, parteilistel ja ametiühingulistel organisatsioonidel ja töötava rahva ühingutel.

NSV Liidu Ülemkohus ja NSV Liidu erikohtud valitakse NSV Liidu Ülemnõukogu poolt viieks aastaks. NSV Liidu Ülemkohtu koosseisu hulka valitakse ka iga liiduvabariigi ülemkohtu esimees. Liiduvabariikide ülemkohtud valitakse liiduvabariikide ülemnõukogude poolt samuti viieks aastaks. Autonoomsete vabariikide ülemkohtud valitakse autonoomsete vabariikide ülemnõukogude poolt viieks aastaks.

Krai- ja oblastikohtud, autonoomsete oblastite kohtud ja ringkonnakohtud valitakse vastavate tööraha saadikute nõukogude poolt viieks aastaks.

Kohtunike ametist vabastamine ja rahvakaasistujate vabastamine nende kohuseist ei ole lubatud muul viisil kui valijate poolt äraikutsumisega või nende kohta tehtud kohtuotsuse alusel, kusjuures kohtunike vastu kriminaaljälitamise algatamine ja kohtu alla andmine toimub liiduvabariikide kohtunike suhtes liiduvabariigi prokuröri määrusega liiduvabariigi ülemnõukogu presiidiumi kinnitusel, NSV Liidu Ülemkohtu ja NSV Liidu erikohtute liikmete suhtes NSV Liidu prokuröri määrusega NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi kinnitusel. Sellega on tagatud kohtunike sõltumatus.

NSV Liidu Konstitutsiooni art. 112 fikseerib kohtunike sõltumatuse põhimõtte: «Kohtunikud on sõltumatud ja alluvad ainult seadusele.»

Nõukogude kohtunikud on sõltumatud, sest nõukogude kohus, alludes ainult seadusele, mis väljendab rahva enda tahet, on konkreetsete kohtuasjade otsustamisel ükskõik millistest mõjutustest sõltumatu: otsuste tegemisel alluvad kohtunikud ainult seaduse nõudeile ja tuginevad oma sisemisele kohtunikuveendumusele, mis neil kohtuasja põhjalikul läbivaatamisel on kujunenud, ja selles mõttes on nõukogude kohus rahva kohus, töötavate masside kohus, tõeliselt sõltumatu kohus.

Nõukogude Liidu töötavale rahvale on nõukogude kohus omaks rahvakohtuks mitte ainult kohtunike koosseisult, vaid ka oma kättesaadavuse tõttu, sest ta on rahvale lähedane ka keele poolest, milles kohtupidamine toimub. NSV Liidu Konstitutsiooni art. 110 kohaselt «kohtupidamine toimub liidu- või autonoomse vabariigi või autonoomse oblasti keeles, kusjuures isikuile, kes seda keelt ei oska, kindlustatakse täielik tutvumine asja materjalidega tõlgi kaudu, samuti ka õigus esineda kohtus oma emakeeles».

Samuti omab suurt tähtsust NSV Liidu Konstitutsiooni art. 111, mis määrab kindlaks kohtuliku asjaarutamise avalikkuse põhimõtte.

Selleks, et rahvas võiks tema poolt valitud kohtute õigusemõistmise toimingut kontrollida, on vajalik õigusemõistmise avalikkus. Sellele vastavalt määrab Konstitutsiooni art. 111. «Asjaarutamine NSV Liidu kõigis kohtuis on avalik, kuivõrd seadus ei ole teinud erandeid...» Seadus lubab erandeid vaid üksikuil juhtudel, kui kohtul tuleb asjaarutamisel puudutada

sõjalise või riikliku saladusega küsimusi, samuti seksuaalroimadesse puutuvais asjus.

Avalik õigusemõistmine kogu ühiskonna silmade all on parim seaduslikkuse tagatis, aitab tõsta kohtu autoriteeti ja kindlustab kohtu tegevuse ühiskondlike, kasvatuslike tulemuste saavutamist. Ilma avaliku õigusemõistmiseta poleks nõukogude kohus võimeline täitma ühte oma tähtsamat ülesannet: olla «distsipliini kasvatamise vahendiks»¹ — ülesanne, mida Lenin nimetas «hiiglasuureks».²

NSVL Konstitutsiooni art. 111 nõuab kaebealusele kaitseõiguse tagamist. Siin on peetud silmas kaitset nii formaalses kui ka materiaalses mõttes. Stalinlik Konstitutsioon tõstis kaitse protsessuaalinstituudi esmakordselt ajaloos konstitutsioonilise printsiibi astmele. Nõukogude riigis kuulub kaebealuse kaitseõigus sotsialistliku demokratiismi põhimõtete süsteemi ja leiab teostamist nõukogude protsessi võistluse põhimõttes, kus mõlematel kohtupoolel, nii hagejal kui kostjal, nii süüdistajal kui kaebealusel, on asja arutamisel võrdsed õigused.

Meie protsess on võistluslik. «Võistlus nõukogude kohtus — see on tolle kohtuliku demokraatia üks põhimõtteid, mis kehastab endas samu jooni ja erisusi, mida kehastab ka kogu nõukogude sotsialistlik demokraatia.» (Võšinski.)

Kaebealusele kaitseõiguse tagamiseks, poolte huvide esindamiseks kohtus ja kogu elanikkonnale juriidilise abi andmiseks eksisteerib 1922. a. organiseeritud advokatuur, kolleegiumitena vabariikides, kraides ja oblastites. Advokaatide kolleegium on ühiskondlik organisatsioon, mis täidab temale pandud riikliku tähtsusega funktsioone: aidata kaasa sotsialistlikule õigusemõistmisele ja kodanike õiguste ning huvide kaitsele.

3. NSV Liidus kehtiv kohtusüsteem.

Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni artiklile 102 «õigusemõistmist NSV Liidus teostavad NSV Liidu Ülemkohus, liiduvabariikide ülemkohtud, kraide ja oblastite kohtud, autonoomsete vabariikide ja autonoomsete oblastite kohtud, ringkonnakohtud, NSV Liidu Ülemnõukogu määramisel loodavad NSV Liidu erikohtud, rahvakohtud».

¹ Lenin, XXII k., lk. 460.

² See'samas, lk. 424.

Uurides kohtusüsteemi struktuuri on vaja teha vahet esimese ja teise astme kohtute vahel. Esimese astme kohtuks on kohus, kes arutab asja ja teeb selle kohta otsuse (näit. rahvakohus, kes arutab asju ainult esimese astme kohtuna); teise astme kohtuks on kohus, kes arutab esimese astme kohtu otsuste peale antud kaebusi ja proteste (Eesti NSV-s — Ülemkohus).

Üks ja sama kohus võib ühel juhul, ühte liiki asjus tegutseda esimese astme kohtuna, teist liiki asjus — teise astme kohtuna. Näit. Eesti NSV Ülemkohus tegutseb teise astme kohtuna, kui ta arutab rahvakohtute otsuste peale esitatud kaebusi ja proteste; sama kohus aga tegutseb ka esimese astme kohtuna, arutades tähtsamaid kriminaal- ja tsiviilasju ja otsustades sisuliselt abielulahutuse-asju.

Kapitalistlikes riikides eksisteerib suurema osa asjade jaoks kolm kohtuastet: 1) esimese astme kohus, kes lahendab asja esmakordselt; 2) apellatsiooni-kohtuaste, kes vaatab asja uuesti läbi sisuliselt, kui mõni pooltest on esitanud apellatsioonikaebuse, ja 3) kassatsiooni-kohtuaste, kes, ilma et ta asja sisuliselt arutaks, kontrollib puhtformaalsest seisukohast seaduse täitmist apellatsiooni-kohtuastme poolt.

Nõukogude kohtukorralduse süsteemis arutatakse kohtuasja ainult kahes kohtuastmes, esimeses ja teises. Kõrgem kohus ei või aga piirduda esimese astme kohtu otsuse puhtformaalse kontrolliga, nagu seda teevad kodanlike maade kassatsiooni-kohtuastmed. Kõrgem kohus peab kontrollima kohtuotsuste seaduslikkust ja õigsust nii vormilt kui sisult. Iga esimese astme kohtu otsuse peale võib edasi kaevata teise astme kohtule, välja arvatud liiduvabariigi ülemkohtu kui esimese astme kohtu otsused, mis on lõplikud ja edasikaebamisele ei kuulu.

Üksikuil juhtumeil, kui on kindlaks tehtud, et asi on kahe normaal-kohtuastme (esimese ja teise) piirides otsustatud ebaõigelt, võib nende kahe kohtuastme otsuste vastu kohtuliku järelevalve korras protestida NSV Liidu kindral-prokurör või vabariigi prokurör, NSV Liidu Ülemkohtu esimees või vabariigi ülemkohtu esimees.

a) R a h v a k o h u s.

Rahvakohus on elanikkonnale lähedaimaks kohtuks. Temale alluvad üldreeglina kõik kriminaal- ja tsiviilasjad, välja ar-

vatud need, mis seaduse erisätetega on arvatud kõrgemate kohtute pädevusse. Rahvakohus on ainult esimese astme kohtuks. Rahvakohtul on sotsialistliku seaduslikkuse teostamisel ja kodaniku õiguste kaitsmisel määratu suur tähtsus.

Rahvakohtuile on pandud ka ülitähtis ülesanne kaitsta Nõukogude kodanike valimisõigusi. Neis asjus on rahvakohtu otsus lõplik.

Kohtukorralduse seadusega on rahvakohtunikule tehtud kohuseks anda oma valijate ees aru oma tööst ja rahvakohtu tööst.

b) Krai (oblasti), ringkonna kohus ja autonoomse oblasti kohus.

Igas kraisis või oblastis, autonoomses oblastis või ringkonnas tegutseb vastava nimetusega kohus. See kohus on tema võimkonda antud eriti tähtsate tsiviil- ja kriminaal-asjade esimese astme kohtuks ja tema piirkonnas asuvate rahvakohtute teise astme kohtuks.

Eesti NSV Konstitutsiooni §-is 77 on ette nähtud maakonakohtud. Kohtukorralduse seadus seda liiki kohtuid ei tunne. Nende asemel organiseeriti 1941. aastal viis ringkonnakohtu (Tallinna, Tartu, Rakvere, Viljandi ja Kuressaare), missugused kohtud tegutsesid eriti tähtsates tsiviil- ja kriminaal-asjades esimese astme kohtuna ja nende piirkonnas asuvate rahvakohtute teise astme kohtuna. 1944. aastal pandi nende ülesanded Eesti NSV Ülemkohtule.

c) Autonoomse vabariigi ülemkohus.

Koosseis ja pädevus on krai (oblasti) kohtu koosseisu ja pädevusega ühesugune. Autonoomsete vabariikide rahvakohtute poolt otsustatud asjades on nad teise astme kohtuiks.

d) Liiduvabariigi ülemkohus.

Iga liiduvabariigi kõrgeimaks kohtuorganiks on ülemkohus. Ta on kõigi liiduvabariigi kohtuorganite kohtutegevuse järelevalveorganiks. Tal on õigus järelevalve korras iga liiduvabariigi kohtu iga otsust ja korraldust muuta. Eriti tähtsais kriminaal- ja tsiviilasjus tegutseb liiduvabariigi ülemkohus esi-

mese astme kohtuna. Sel juhul kuuluvad kohtu koosseisu peale ülemkohtu esimehe või liikme kaks rahvakaasistajat, keda liiduvabariigi ülemnõukogu valib ühesugustel alustel ülemkohtu liikmetega.

Kohtute otsuste ja korralduste peale esitatud kaebusi ning proteste ja järelevalve korras esitatud proteste arutatakse ülemkohtu kolme alalise liikme koosseisus.

e) Erikohtud

Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni artiklile 102 võib NSV Liidu Ülemnõukogu otsusega luua erikohtud. Erikohtute hulka kuuluvad praegu kõigepealt sõjatribunalid, mille teise astme kohtuks on NSV Liidu Ülemkohtu sõjakolleegium. Sõjatribunalid moodustatakse sõjaväeliste koondiste juures (armeede ja merelaevastike, sõjaväeringkondade, sõjarinnete, korpuste ja muude sõjaväeliste koondiste ja sõjaväestatud asutiste juures).

Erikohtute hulka kuuluvad ka raudteetranspordi liinikohtud, mille teise astme kohtuks on NSV Liidu Ülemkohtu raudteekolleegium, ja veetranspordi liinikohtud, mille teise astme kohtuks on NSV Liidu Ülemkohtu veetranspordikolleegium. Liinikohtud organiseeritakse raudteedel ja veeteedel.

g) NSV Liidu Ülemkohus.

NSV Liidu Ülemkohus on vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni artiklile 104 NSV Liidu kõrgeimaks kohtuorganiks. Tema on pandud NSV Liidu ja liiduvabariikide kõigi kohtuorganite kohtuliku tegevuse järelevalve. Ta teostab seda järelevalvet kohtute seaduse jõusse astunud määruste ja otsuste vastu antud NSV Liidu kindral-prokuröri ja NSV Liidu Ülemkohtu esimehe protestide arutamise kaudu, samuti sõjatribunalide ja raudtee- ning veetranspordi liinikohtute otsuste peale antud kaebuste ja protestide arutamise kaudu. Peale selle tegutseb NSV Liidu Ülemkohus esimese astme kohtuna kriminaal- ja tsiviilasjus, millel on üleliiduline tähtsus.

4. Nõukogude prokuratuuri korraldus ja ülesanded.

Selleks, et oleks võimalik kaitsta tõeliselt ühtset üleriigilist seaduslikkust, «vaatamata ükskõik millistele kohalikele erinevustele ja hoolimata ükskõik millistest kohalikest mõjutustest»

(Lenin), peab prokuratuur olema tsentraliseeritud ja kohalikest võimuorganeist täiesti sõltumatu.

Stalinliku Konstitutsiooni kohaselt ongi prokuratuur range't tsentraliseeritud aparaat. NSV Liidu Konstitutsiooni art. 113 paneb prokurörliku järelevalve teostamise mitte prokuratuuri, vaid NSV Liidu kindral-prokuröri peale, kelle NSV Liidu Ülemnõukogu seitsmeks aastaks ametisse nimetab. Seepärast ei näe liiduvabariikide konstitutsioonid ette mingit iseseisvat, NSV Liidu kindral-prokurörist sõltumatut prokurörlikku järelevalvet (v. ENSV Konstitutsiooni art. 86.).

NSV Liidu Konstitutsiooni art. 117 eeskirja järgi alluvad kõik prokuratuuriorganid ainult NSV Liidu kindral-prokuröri-
rile, «sõltumata ükskõik millistest kohalikest organeist.»

Ainult säärasest sõltumatusest tingituna võivad prokuratuuri organid NSV Liidu kindral-prokuröri juhtnõore täpselt täita ja võidelda igasuguste katsete vastu «kohalike erinevuste» ettekäändel seadust rikkuda.

Erinevalt kohtust on prokuratuur konstrueeritud range individuaaljuhtimise põhimõitel. Kui kohtus kõik tõsisemad küsimused otsustatakse kohtunike kolleegiumis häälteenamusega, siis prokuratuuriorganeis otsustatakse kõik küsimused alati prokuröri individuaalkorraldusega, kes seisab asjaomase prokuratuuriorgani eesotsas või kes on õigustatud antud küsimust otsustama.

Liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide prokurörid ja kraide ning oblastite prokurörid nimetab ametisse vahetult NSV Liidu kindral-prokurör (NSV Liidu Konstitutsiooni art. 115). Ringkonna- (Eesti NSV-s maakonna-), linna- ja rajooniprokurörid nimetatakse ametisse liiduvabariikide prokuröride poolt NSV Liidu kindral-prokuröri kinnitamisel viieks aastaks (NSV Liidu Konstitutsiooni art. 116).

NSV Liidu Konstitutsiooni art. 113 paneb NSV Liidu kindral-prokuröri «kõrgema järelevalve seaduste täpse täitmise üle kõigi ministriumide ja neile alluvate asutiste, samuti üksikute ametiisikute ja ka NSV Liidu kodanike poolt».

Prokuratuuri järelevalve avaldub kõigepealt selles, et mitte ükski võimuorgan, mitte ükski riiklik või ühiskondlik organisatsioon ei annaks korraldusi ega viiks läbi toiminguid, mis ei

vasta seadusele. Prokurör on kohustatud protestima iga seadusevastase korralduse või toimingu vastu nii omal algatusel kui ka kodanike kaebuste põhjal, kelle õigusi säärane korraldus või toiming rikub.

Juhul, kui seaduserikkumisel on kriminaalkuriteo ilme, peab prokuratuur, mitte piirdudes protesti esitamisega, seaduserikkujad kriminaalvastutusele võtma. Kuid ka neil juhtudel ei otsusta prokuratuur ise midagi lõplikult. Prokuratuur algatab ja juurdleb kriminaalasja, kuid pärast seda on «prokuröri ainsaks õiguseks ning kohuseks anda asi edasi kohtu otsustada».

Kohtus esineb prokuratuur poole õigustes, toetab riigi nimele süüdistust, kuid ei võta osa küsimuse lõplikust lahendamisest. Asja kohta otsuse teeb kohus. Kuid ka sel korral valvab prokuratuur, et kohtuotsus oleks seadusega kooskõlas. Prokurör on kohustatud iga põhjendamatu ja ebaseadusliku otsuse vastu protestima. See protest vaadatakse läbi kõrgema kohtuastme poolt, kelle määruse vastu võib prokuratuur omakorda protestida.

Prokurör valvab ka selle järele, et kriminaalasjade juurdlus toimuks korra- ja seadusepäraselt. NSV Liidu Konstitutsiooni art. 127 sisaldab eriklausli prokuröri kohusest valvata selle järele, et arreteerimised toimuksid seadusepäraselt. NSV Liidu kodanikku võib arreteerida ainult kohtu määrusel või prokuröri sanktsioonil. Juureldud kriminaalasja võib kohtusse anda ainult prokuröri sanktsioonil. Kui süüdistus kohtulikult uurimisel ei leia kinnitust, peab prokurör sellest loobuma.

NSV Liidus on prokuröril õigus algatada kohtus ka igasuguseid tsiviilasju või vahele astuda juba algatatud asjas kõigil juhtudel, kui seda nõuavad riigi või töötava rahva huvid. Lõppeks on prokuratuur kohustatud valvama kohtuotsuste täitmise järele, kogu karistuse kandmise aja jooksul.

Tohutu tähtsusega on prokuratuuri töö kodanike kaebuste alal. Iga kodanik, kes arvab, et tema õigusi on rikutud, võib pöörduda kaebusega prokuröri poole. Prokurör on kohustatud kaebuse läbi vaatama ja, kui see osutub põhjendatuks, astuma viibimata samme kaebaja õiguste kaitseks. On aga nende õiguste rikkumine kuriteo laadi, siis peab ta süüdlased ka kriminaalvastutusele võtma.

Kõik nõukogude prokuratuuri ülalkirjeldatud funktsioonid on üksteisega lahutamatult seotud. Algatades või juureldes kriminaalasju ning esinedes kohtus süüdistajana, vaadates läbi kaebusi ning esitades proteste mõne võimuorgani seadusevastaste otsuste vastu, on nõukogude prokurör sotsialistliku seaduslikkuse valvuriks, kommunistliku partei ja nõukogude võimu õige ning moonutamata poliitika elluvijaks ja sotsialismi eest võitlejaks.

KONSTITUTSIOONI KÜMNES PEATÜKK

NSV LIIDU KODANIKE ÕIGUSED JA KOHUSTUSED

V. Karpinski

NÕUKOGUDE LIIDU KODANIK

Noortel Nõukogude kodanikel, kes nõukogude võimu ajal on üles kasvanud, on raske kujutella seda ääretut õigusetust, milles elas rahvas tsaristliku korra aegu.

Isegi sõna «kodanik» selle praeguses mõistes oli tsaariaegses Vene riigis tundmatu. Sõna «kodanik» vana, endine tähendus oli «linlane». «Aukodaniku» tiitel anti jõukaimatele kaupmeestele. Poliitilisi õigusi omavaid kodanikke vanas tsaariaegses Vene riigis ei olnudki. Olid ainult Vene tsaari «alamad», kes sõltusid täielikult tsaari ametnike omavolist. Eriti raske oli töötavate masside ja mittevene rahvaste olukord. 1905. aasta revolutsioon, kuigi see sundis tsaari isevalitsust tegema mõningaid järeleandmisi, muutis siiski väga vähe üldist olukorda.

Nõukogude võim lõi kohe oma esimeste dekreetidega kõrge nimetuse: **Vene Nõukogude Vabariigi kodanik.**

NSVL-i moodustamisega loodi liiduvabariigi kodanikele ühine, üleliiduline kodakondsus ja sõnad «Nõukogude kodanik» omandasid veel kõrgema mõiste, tähendades mitte ainult kuuluvust esimesse sotsialistlikku riiki maailmas, vaid ka nõukogude rahvaste vennalikku sõprust. Meenutage, millise uhkusega meie andekaim poet V. V. Majakovski kirjutas:

«Lugege

kadedalt:

kodanik ma

Nõukogude võimsa Liidu.»

Stalinlik Konstitutsioon andis Nõukogude kodanikele sellised õigused ja vabadused, milliseid ei ole ega saagi olla üheski kapitalistlikus riigis.

Sealjuures ei sisalda meie Konstitutsioon mingeid reservatsioone ega temas deklareeritud õiguste kitsendusi, nagu me seda leiame kapitalistlike maade konstitutsioonides. Kuid veel enam: Stalinlik Konstitutsioon oma sätteis kodanike õiguste kohta näitab kohe sealsamas, millega need õigused tegelikus elus tagatakse.

Midagi säärast ei leia teie kapitalistlike riikide konstitutsioonides. Neis on rohkesti mitmesuguseid reservatsioone ja kitsendusi. Sellest aga, kuidas kindlustada lubatud õigusi, ei lausuta kodanlikes konstitutsioonides sõnagi. Kuid õiguste tagamine tegelikus elus, see ongi kõige tähtsam.

Stalinlik Konstitutsioon tagab Nõukogude kodanikele suured õigused. Kuid ühtlasi asetab ta kodanikele ühiskonna ja riigi ees kindlad kohustused. Nõukogude kodanike kohustused vastavad neile õigustele, mida nad omavad. Nõukogude Konstitutsioon, erinevalt kapitalistlike riikide konstitutsioonidest, ei tunne kohustusi ilma õigusteta. Nõukogude kodanike õigused ja kohustused on lahutamatud.

Milles siis seisavad need Nõukogude kodanike õigused? Millega tagatakse tegelikus elus need õigused? Milles seisavad NSV Liidu kodanike kohustused?

NÕUKOGUDE KODANIKE PÕHIÕIGUSED

Õigus tööle

Kas teate, mis see on — töötaolek?

Enamik teist kindlasti ei tea seda. Aga vaat, mida ühel Moskva garnisoni punaarmeeaste koosolekul jutustas sellest töötaolekust endine Luganski lukksepp, vana bolševik, Nõukogude Liidu marssal K. J. Vorosilov:

«Minul tuli kogeda omal nahal, mida tähendab töötaolek. See on midagi hirmsat ja õudset, ja mitte üksi füüsiliselt, vaid ka moraalselt. Kui proletaarlane kaotab oma töö, tekib tal tunne, et keegi teda ei vaja, olgugi et ta on täis jõudu, võimeline tööks. Tema hakkab rühkima kõiksugu tehaseid, vabrikuid, töökodasid pidi, rühib aastaid, ja kui ta poliitiliselt mitteustava

isikuna satub veel politsei kahtlustuse alla, siis muutub ta üldse paariaks, heidikuks,¹ inimeseks, kel pole kuhugi oma pead panna . . .

Nad lonkisid ühest tehasest teise, leides nende tehaste värvais eest hulga ootajaid, samasuguseid töötuid, vaevatuid, näljaseid, kes olid kaotanud kõik lootused neis töö ja teenistuse otsinguis, kaotanud usu endasse, tigestunud.

. . . Töötajad ei tunne ennast paremini kui töötud, nende peade kohal ripub alati . . . tehasest vallandamise oht vähimagi eksituse puhul ja lihtsalt ilma igasuguse süüta: aetakse välja nii, nagu tuju tuleb, võetakse teised: neid teisi on külluses tehase värava taga, kõik nad igatsevad saada tööd, mistahes teenistust.»

Miljoneid töölisi ja talupoegi hulkus Venemaad mööda, otsides tööd. Tsaariaegses Vene riigis ei olnud õigust tööle, nagu ei ole seda praegugi üheski kapitalistlikus riigis.

Kuid see-eest on kodanlikus ühiskonnas olemas õigus võõrale tööjõule. Seda õigust kasutavad kõik rikkad inimesed, sest neile kuuluvad tehased, vabrikud, kaevandused, maad, metsad, ja nemad võivad sundida varandusetuid endi kasuks töötama, võivad elada võõra töövaeva kulul.

Nõukogude võim hävitas nende rikaste logardite õiguse võõrale töövaevale. Nõukogude võim võttis kapitalistidelt ja mõisnikelt tehased, vabrikud, maa, veed, metsad, raudteed ja muutis need riigi omandiks, rahva omandiks. Stalinlik Konstitutsioon kindlustas kõigile Nõukogude kodanikele õiguse tööle. See tähendab, et igale Nõukogude kodanikule on tagatud õigus tööle ja selle töö hulgale ning omadustele vastavale töötasule. Selles seisabki sotsialistlik töötasu põhimõte, mida Stalinlik Konstitutsioon väljendab järgmiste sõnadega:

« . . . igauhelt tema võimete järgi, igauhele tema töö järgi ».

Millega on tegelikult kindlustatud see Nõukogude kodanike õigus tööle?

See õigus on kindlustatud rahvamajanduse sotsialistliku organisatsiooniga. Tootmisvahendid ja varad on meil eraomnikelt võõrandatud ja muudetud ühiskonna omandiks kas riiklikus

¹ Paaria — õigusetu, rõhutu, väljaheidetu; heidik — seltskonnast väljatõugatu.

või kooperatiiv-kolhooslikus majandis. Sellega on hävitatud säärane kord, milles töö saamise võimalus on sõltuv eraomaniku õigusest tootmisvahenditele. Maa, tootmisettevõtted, transport on meil ühiskondlik (aga mitte era-) omand; seega on avatud kõigile kodanikele ligipääs tootmisvahendeile ja varadele, on faktiliselt garanteeritud õigus tööle.

Ekspluateerijate klasse meil ei ole. See aga tähendab seda, et tööga loodud väärtuste see osa, mille varem omastasid kapitalistid, mõisnikud, kulakud, jääb nüüd kõigi töötajate, kogu meie ühiskonna valdusse. Juba üksi sellest on märksa paranenud rahvamasside aineeline olukord meie maal.

Kui aga nõukogude võim kogu meie maa majanduse organiseeris sotsialistlikel alustel, ühiskondliku omandi põhimõttelisel alusel ja ühtse rahvamajandusliku plaani järgi, o'les juhitud ühiskonna rikkuste suurendamise huvidest, siis hakkas rahvamasside aineeline jõukus ja kultuuriline tasapind kiiresti kasvama. See viis pidurdamatult kasvavale nõudmisele kõiksugu tarbekaupadele. Kuipalju ja milliseid tooteid meil ka ei toodetaks, maa nõuab neid ikka rohkem ja rohkem! See aga nõuab pidevat toodangu laiendamist, nõuab uute ettevõtete rajamist, uute söe-, nafta-, maagi-, metsarajoonide ekspluateerimist, nõuab uute tootmisharude loomist, külvipinna laiendamist, koduloomade arvu suurendamist jne. Kõik see kokkuvõetuna loob pidevalt kasvava nõudmise tööjõule ja sellega ühtlasi kindlustab tööd kõigile Nõukogude kodanikele.

Vaat, siin ongi nende põhjuste ahel, mille varal igale Nõukogude kodanikule on kindlustatud täielik võimalus teostada oma õigust tööle.

Silmitsige NSVL-i riiklikku eelarvet. Sellesse eelarvesse on võetud kõiksugu kulusid töörahva kindlustamiseks. Kuid nende kulude hulgas teie ei leia töötute abistamist käsitlevat lõiget. Meil töötuid pole. Nõukogude inimesi ei ähvarda töötuse oht, mis seisab kapitalistlike riikide tööliste ees.

On möödunud vaevalt aasta Teise Maailmasõja lõppemisest, ja juba on Ameerikas miljonid töölised paisatud vabrikuvärvate taha. 1. oktoobril 1945 oli seal USA tööministeeriumi teatel ligi 2 miljonit töötut, kes on vallandatud peamiselt sõjateostustest.

Töötaolek ähvardab miljoneid Ameerika, Inglise ja teiste kapitalistlike maade demobiliseerituid.

Meil on aga hoopis teisiti. Üleminek rahuajale ei tekita meil käitiste sulgemisi. Vabrikud, mis töötasid riigikaitseks, lähevad üle tarbeainete valmistamisele, mis on vajalikud meie rahvamajanduse edasiseks arendamiseks ja elanikkonna vajaduste rahuldamiseks. NSVL-i Ministrite Nõukogu ja Kommunistliku Partei Keskkomitee võtsid vastu otsuse NSV Liidu rahvamajanduse ja raudteetranspordi arendamise viie aasta plaani koostamiseks. See viie aasta plaan näeb ette mitte ainult saksa okupantide poolt hävitatud rahvamajanduse taastamise, vaid ka sõjaseelse majandusliku olukorra ületamise.

See avab piiramatud töövõimalused paljudele miljonitele inimestele. Võitlejad ja komandörid, kes on Punaarmees demobiliseeritud, leiavad sõbralikku vastuvõttu tehastes ja kaevandustes, kolhoosides ja asutistes. NSVL-i Ülemnõukogu poolt 23. juunil 1945 vastuvõetud seadus kindlustab Punaarmees demobiliseerituile laialdased õigused ja soodustused. Seadus kohustab riiklikke organeid ja ettevõtete ning asutiste juhatajaid andma demobiliseerituile tööd mitte hiljem kui ühe kuu kestel pärast nende elukohta saabumist, samuti kohustab neid varustama korteri ja küttega. Neile, kes vaenlase kallaletungi läbi kannatanud rajoonides vajavad abi elamute ehitamiseks või remondiks, antakse tasuta ehitusmetsa ja laenu majatarveteks 5—10 tuhande rubla ulatuses tähtajaga 5—10 aastat. Nii-sugune on nõukogude kodumaa hoolitsus oma kaitsjate eest, oma kodanike eest.

Nõukogude noormeestel ja tüdrukutel tuleb nende astumisel tegelikku ellu kokku põrgata vaid üheainsa raskusega: millist kutset, millist eriala oleks õigem valida, et kodumaale rohkem kasu tuua. Kõik nad on head, kõik nad on huvitavad, ja igal erialal on tööd kas või üleliigagi.

Tööd, seda on niipalju, et Nõukogude riik seltsimees Stalini ettepanekul organiseeris erilises korras noorsoo hulgast kvalifitseeritud kaadrite ettevalmistuse.

2. oktoobril 1940 kehtestas NSVL-i Ülemnõukogu Presiidium seaduse riiklike tööjõureservide loomiseks, s. t. noorsoo hulgast kvalifitseeritud tööjõudude ettevalmistamiseks tööstuse, transpordi, ehitus- ja sideasjanduse jaoks. Selle eesmärgi

teostamiseks on loodud kaheaastase õppekursusega käsitöö- ja raudteekooli ja kuuekuulise õppekursusega vabrikukooli. Peale selle organiseeriti 1943. a. augustis erilised nelja-aastase õppekursusega käsitöökoolid Punaarmee sõdurite ja Isamaasõja partisanide lastele ning nendele vaeslastele, kelle vanemad on hukkunud saksa röövvallutajate käte läbi.

Kõik nende koolide õpilaste ülalpidamise ja ettevalmistamise kulud võttis Nõukogude riik enda kanda. Õpilased saavad riigilt hinnata õpikuid, õppevahendeid, täieliku ülalpidamise — toidu, riided, jalanõud — ja kaugemalt tulnud ühiselamu. Õpetus tööjõureservide koolides on ühendatud loova tööga. Kogu selle asjandusega tegeleb Tööjõureservide Ministeerium.

Stalinlik kaugenägelikkus töölisklassi ridade plaanikindlal täiendamisel selgus eriti Suure Isamaasõja aastatel, kus oli tunda teravat vajadust kvalifitseeritud tööjõu järele.

Viie aasta jooksul andsid tööjõureservide koolid tööstusele ja transpordile 2 250 000 noort kvalifitseeritud töölist, nende hulgas 1 miljoni metallisti, 400 000 ehitustöölist, 200 000 mäetöölist, 150 000 raudteelast jne. Paljudes ettevõtetes moodustavad endised tööjõureservide koolide kasvandikud 30—70 protsenti tööliste üldarvust. Käitistes on paljud endistest õpilastest juba tõusnud meistriteks, ülemateks, peamehaanikuteks, masinistideks jne. Nende aastate kestel on õpilased oma õppetöökodades valmistanud 6 miljonit miini, 26 miljonit mitmesugust relvaosa, 3000 tööpinki, 100 000 vagunit, 5000 traktorit ja kombaini, on taastanud ja ehitanud tuhandeid kilomeetreid raudteeliine, on ehitanud raudtee sõjavägede veoks Stalingradi rindele. Sajad õpilased on autasustatud ordenite ja medalitega ennastsalgava töö eest rindel.

Tööjõureservide ettevalmistamiseks on riik viie aasta kestel kulutanud 11 miljardit rubla. Saksa okupantide poolt kannatada saanud rajoonides on taastatud kõik purustatud koolid.

Uhes kvalifitseeritud tööliste ettevalmistamisega on ülalnimetatud koolid kasvatanud teadlikke Nõukogude kodanikke, kes saavad aru oma suurest vastutusest kodumaa ja töölisklassi ees, nõukogude ühiskonda juhtiva klassi ees.

Kõigest sellest on näha, et õigus tööle on meil tõepoolest kõigile kodanikele kindlustatud.

Õigus puhkusele

Mitte ainult töös, vaid ka puhkuses sõltus endisel ajal tööliste elu peremehe omavolist. Ettevõtete omanikud püüdsid igati tööpäeva pikendada, tööliste puhkepäevi, -tunde ja -minu- teid aga lühendada, et rohkem teenida nende töö varal.

Nõukogude võim kehtestas otsekohe meie maal 8-tunnilise tööpäeva, mille eest töölised olid võidelnud aastakümneid. Paljudes tööstusharudes on kehtestatud veel lühem tööpäev.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni kümnendaks aastapäevaks lühendas nõukogude võim tööliste enamikule tööpäeva 7 tunnini. Tööaeg allmaatöodel, öötööl ja tervist eriti kahjustavatel töodel, vaimsel alal töötajatele kui ka kasvavale noorsoole (16—18 aastani) piirati kuue tunniga päevas. Seejärel seati sisse kuuepäevane töönael, puhkepäevaga igal kuuel päeval.

Siit on näha, kuidas nõukogude võim tööviljakuse kasvuga sammu pidades lühendas tööpäeva, püüdes anda Nõukogude kodanikele võimalikult rohkem aega puhkuseks, tegelemiseks teadustega, kunstiga, meelelahutusteks.

Stalinlik Konstitutsioon kindlustas Nõukogude kodanikele õiguse puhkusele ja sealsamas näitas ka ära, millega see õigus on tegelikult kindlustatud.

See on tagatud sellega, et meie maal on kehtimas kõige lühem tööpäev üle maailma; sellega, et töölistele ja teenistujatele on kehtestatud, peale töövabade päevade, veel iga-aastased puhkused ühes tööpalga säilitamisega selle aja eest; sellega, et töölistele on antud võimalus veeta puhkust kultuursetes tingimustes.

Nõukogude riik ja ametiühingud on loonud üle maa puhkekodusid, sanatooriume, klubisid kinode, raamatukogude, lugemissaalidega, staadione, parke, spordiväljakuid. Suurtes linnades on olemas kultuurihooned. Kolhoosidel on olemas oma puhkekodud, oma klubid, oma pargid. Teatreid, kinosid, muuseumide leiate teie kõigis linnades ja paljudes küladeski. Kõik need asutised on kodanike kasutada kas täiesti ilma maksuta või ainult väikese maksu eest.

Kümned ja kümned miljonid Nõukogude kodanikud on saanud meelelahutust ja kosutust neis puhkekodudes ja sanatoor-

riumes. Näiteks 1940. a. kasutas kahenädalast puhkust puhkekodudes ligi 2 400 000 töolist ja teenistajat. Ühepäevastes puhkekodudes viibis 1 600 000 töolist ja teenistajat.

Iga päevaga muutus meie elu paremaks ja helgemaks, kuni Lääne-Euroopas puhkes sõda. Meie olime sunnitud võtma tarvitusele omad abinõud. Olukord tööpäeva ja puhkuse alal muutus.

Meie maal määravad töölised ise nõukogude võimu kõrgete organite kaudu, oma ametiühingute osavõtul, oma tööpäeva ja puhkeaja pikkuse. Kolhoosnikud otsustavad ise oma kolhoosi liikmete üldkoosolekul kõik need küsimused, mis puutuvad nende töösse ja puhkeajasse. 1940. aastal, ajal, kui üle poole maakera elanikkonnast oli juba haaratud sõjast, tõstis Üleliiduline Ametiühingute Kesknõukogu valitsuse juures üles küsimuse pikendada tööpäeva. Töölised olid aru saanud, et sõjaoht meie maale oli kasvanud hiiglaslikuks ja et meie peame olema valmis igasuguste üllatuste ja ootamatuste vastu. Meil tuli toota võimalikult palju metalli, sütt, naftat, lennukeid, tanke, kahureid, mürske, vedureid, vaguneid, autosid ja igasuguseid muid tööstussaadusi. Selleks oli aga vajalik pikendada tööpäeva kestust ja lühendada puhkeaga. Seda nõudsid tungivalt meie nõukogude kodumaa elulised huvid.

26. juunil 1940 NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium, vastu tulles neile ettepanekuile, avaldas seaduse, millega pikendati tööpäeva töolistel 7-lt 8 tunnini ja teenistujatel 6-lt 8 tunnini. Tervist kahjustavatel töödel säilitati aga kuuetunnine tööpäev. Kuuepäevane töönädal asendati seitsmepäevasega. 6-päevase nädala asemel seati sisse 7-päevane nädal.

Pärast fašistliku Saksamaa röövkallaletungi Nõukogude Liidule NSVL-i Ülemnõukogu Presiidium seadusega 26. juunist 1941 andis tootvate ja kaubanduslike ettevõtete direktoreile õiguse NSVL-i Rahvakomissaride Nõukogu loal kehtestada kohustuslikud ületunnitööd kestusega 1 kuni 3 tundi päevas kõigile töolistele ja teenistujaile ja üksikute kutsealade ja gruppide töötajaile. Nende tööde eest makstakse tasu poolteisekordses suuruses. Sellesama seadusega keelati ära ka korralised ja täiendavad puhkused, kuid säilitati ettenähtud rahaline tasu kasutamata jäänud puhkeaja eest.

Nende määruste õigeaegsus ja vaieldamatu õigus on selge igale nõukogude patrioodile. Ühtlasi on meile kõikidele arusaadav, et siin on tegemist ainult ajutise puhkeaja lühendamisega, mis on põhjendatud vajadusega pingutada kogu rahva jõude fašistliku Saksamaa purustamiseks.

Meie rahva kõigi jõudude mobiliseerimine rinde jaoks, võidu jaoks kandis suurepäraselt vilja. Hitlerlik Saksamaa on purustatud, Punaarmee ja liitlasriikide ühendatud jõudude ees on kapituleerunud imperialistlik Jaapan. Sõja lõppemisega on vabrikutes, tehastes ja kaevandustes taastatud sõjaeelsed töö- ja puhkuse-tingimused tööliste ja teenistujaile.

1945. a. suvehooajal veetis sanatooriumides ja puhkekodudes oma järjekordset puhkust ligi miljon töolist ja teenistajat, nende hulgas üle 250 000 alaealise.

Ametiühingud ja riiklikud organid teevad suurt tööd sanatooriumide ja puhkekodude taastamisel Krimmis ja Kaukaasias, mis purustati saksa okupantide poolt. Avatakse uusi sanatooriume ja puhkekodusid.

Suure ulatuse on võtnud klubitöö. Meie ettevõtetes üle maa on uuesti loodud 10 000 muusikakollektiivi, sealhulgas 830 suurt koori, palju laulu- ja tantsuansambleid.

Esimest korda pärast nelja-aastast vaheaega toimus 12. augustil 1945 Punasel väljakul Moskvast traditsiooniline kehakultuurlaste paraad. Spordiüritustest on 1945. aastal kümned tuhanded sportlased osa võtnud. Nõukogude valitsus andis välja erilise määruse sportliku tegevuse suurendamiseks. Laieneb koolide ja kursuste võrk spordimeistrite ja treenerite ettevalmistamiseks, milleks on antud suured summad.

Niisugust hoolitsust töörahva puhkuse eest ei ole ega võigi olla kapitalistlikes riikides.

Õigus ainelisele kindlustusele

Seltsimees Kalinin rääkis juhtumist, mille tema elas üle tolal, kui ta töötas kapitalisti juures tehases:

«Mina olin kvalifitseeritud tööline, minu teenistus ületas tööliste keskmise taset. Kord tehases tööl olles jäin ma haigeks. Olin haige kaks kuud... Lisage sinna juurde tasu ars-

tile, ravimite hinnad, ja teile selgub, millisesse olukorda mina, too kvalifitseeritud tööline, sattusin. Kaks kuud haigust kur-nasid minu täiesti välja.»

Samasugune, kuid vahest veel kibedamgi saatus ootas en-disel ajal iga töölist kestvama haiguse puhul.

Kui tööline kaotas tehases oma töövõime, siis muidugi tehti temaga otsekohe lõpparve, aga seejärel ulu kas või hundina — kellel on asja invaliidiga!

Kui aga jõudis kätte vanadus, siis heideti tööline, kes 30—40 aasta kestel oli rikastanud oma tööga kapitalisti, väljapigista-tud sidrunina tehase väravate taha, ja teda ootas viletsus, surm kuskil aia ääres või kuskil külas mõne helde sugulase ahju taga.

Ei olnud parem põli ka talurahvamassidel. Enamik talu-poegi vires peost suhu. Vanaduses muutus talupoeg vaid koormaks oma perekonnale. Raukadele öeldi otse suu sisse:

Õgid võorast eluiga. Aeg surra!

Toitja pikema haiguse või mõne muu õnnetuse puhul ma-japidamine lagunes. Nii laostusid miljonid talupojad, sattusid proletaarlaste ridadesse, muutusid kerjusteks.

Kõik see muutus meie maal põhjalikult nõukogude võimu ajal. Stalinlik Konstitutsioon tagas Nõukogude kodanikele õi-guse ainelisele kindlustusele vanas eas, kui ka haiguse ja töö-võime kaotuse puhul.

Millega on see õigus garanteeritud?

Sellega, et Nõukogude riik omal kulul maksab töölistele ja teenistujaile pensione ja annab abirahasid, sellega, et riik või-maldab kodanikele tasuta arstiabi kodus, ambulatooriumes, ravi-lais ja haiglais, sellega, et kodanike kasutusse on antud laialdane sanatooriumide võrk, kusjuures sõidukulud suuremas osas jäävad riikliku kindlustuse ja ametiühingute kanda.

Vanaduspensioni makstakse töölistele ja teenistujaile (meestele kui ka naistele) eluaegselt ja sõltumata nende töö-võimest 50 kuni 60 protsendi ulatuses pensionäri endisest kesk-misest kuupalgast. Pension ei võta pensionärlt õigust tööle. Perekonna toitja surma puhul saavad pensioni tema töövõime-tud ja alaealised perekonnaliikmed.

Töölised ja teenistujad, kes on jäädavalt kaotanud töövõime tootmisõnnetuse või kutsealase haiguse tõttu, saavad pensioni 50—100 prots. keskmisest kuupalgast, aga muil põhjusil töövõime kaotanud — ühe kolmandiku kuni kaks kolmandikku nende töötasu määrast.

Ajutise töövõimekaotuse juhul makstakse töölistele ja teenistujaile abiraha 50 kuni 100 protsendi suuruses töötasust.

Talupojad-kolhoosnikud vanas eas, samuti haiguse ja töövõime kaotuse juhul saavad põllumajandus-artellide põhikirja alusel ainelist kindlustust oma kolhoosilt.

Toome siin mõned arvud, mis iseloomustavad Nõukogude riigi hoolt kodanike eest. 1940. aastal kulus abirahade, pensionide ja muude kulutuste peale kodanike ainelise kindlustamise alal riigieelarve korras 8 779 000 000 rubla. 1944. aastal, hoolimata suurtest kuludest sõja jaoks ja rahvamajanduse taastamiseks sakslaste poolt laastatud piirkondades, kulutati samaks otstarbeks 8 miljardit rubla ja 1945. a. oli ette nähtud 10 110 000 000 rubla.

Erilise soojusega hoolitseb riik Isamaasõja invaliidide ja langenud sõjameeste perekondade eest. Invaliidid ja langenud sõjameeste alaealised perekonnaliikmed saavad riigilt pensioni ja kasutavad veel muidki lisasoodustusi. Perekonnad, kes on kaotanud oma toitjad, ja 1. ja 2. grupi invaliidide talundid on vabastatud põllumajandusmaksu ja kindlustusmaksu kohustusest ning riiklikest müügikohustustest.

Langenud sõjameeste perekondadele jäävad 1946. a. lõpuni kõik soodustused, mis antakse sõjaväelaste perekondadele maksude, müügikohustuste, korterimaksu jne. alal. Riik annab langenud sõjameeste ja invaliidide perekondadele tasuta metsa ehitamiseks ja ehituslaenu 5—10 tuhande rubla suuruses tähtajaga 5—10 aastat.

Nende arvude valgusel kerkib meie silme ette see suur eluline tähtsus, mida omab Nõukogude kodaniku õigus materiaalsele kindlustusele.

Õigus haridusele

Talunaine Ananjeva, kelle tsaari politsei oli arreteerinud revolutsioonilise teo pärast, avaldas oma ülekuulamisprotokol-

lis, et tema unistuseks oli panna oma poeg gümnaasiumi. Tsaar Aleksander III juhtus lugema neid seletusi ja kirjutas sinna järgmise märkuse: «See just hirmus ongi. Ise talumats, aga ronib gümnaasiumi!»

Vanas Vene riigis oli haridus omaette eesõiguseks, jõukate klasside eriliseks õiguseks. Tsaari ministrid keelasid võtta keskkooli töötava lihtrahva lapsi. Töörahas ei tohtinud saada teadlikuks oma raske olukorra põhjustest, sest siis oleks ta hakanud võitlema tsaarivõimu ja kapitalistliku korra vastu.

Ja kust oligi võtta töölisel või töötaval talupojal neid sadu rublasid aastas, mis tuli maksta õiguse eest lasta õpilast õppida keskkoolis või isegi kõrgemas koolis, ja kust võtta neid sadu rublasid selle õpilase ülalpidamiseks?

Tsaariaegses Vene riigis üle kolmveerandi rahvast ei omanud lihtsat kirjaoskustki. Paljude mittevene rahvaste seas piirdus kirjaoskajate arv üksikutega. Enam kui 40-l rahvusel ei olnud oma kirjandust, oma aabitsatki.

Nõukogude võim kohe algusest peale seadis endale ülesandeks hävitada see häbistav tsarismi pärandus, kirjaoskamatus, anda haridust kogu rahvale.

Stalinlik Konstitutsioon kindlustas kõigile kodanikele õiguse haridusele, kaasa arvatud kõrgem haridus.

Alg- ja mittetäielikes keskkooles (seitsmeaastase õppeajaga) on haridus meil tasuta. Keskkoolide (kümneaastase õppeajaga) viimases kolmes klassis, erialastes keskkoolides ja kõrgemates õppeasutistes võtab Nõukogude riik enda kanda valdava osa hariduse kuludest ja ainult väikese osa neist kuludest kannavad kodanikud ise. 1945. a. moodustasid näiteks ühe üliõpilase kulud ülikoolis 5000—6000 rubla, aastane õppe- maks oli aga ainult 400 rubla. Seega kannab riik üheksa kümnendikku kõrgema kooli õpilase kuludest.

Tootmistöö õpetamine on igal pool ilma tasuta. Käsitöö- ja raudteekoolides ja vabrikukoolides pole mitte ainult haridus tasuta, vaid ka õppijate ülalpidamine. Samuti saavad tasuta haridust ja ülalpidamist Suvorovi-nimeliste sõjakoolide ja erialaste käsitöökoolide õpilastest Punaarmee sõdurite ja partisanide lapsed kui ka need lapsed, kelle vanemad on hukkunud saksa fašistlike röövvallutajate käe läbi.

Kui võtta arvesse, et õppemaksust kesk- ja kõrgemates koolides langenud sõjameeste ja Isamaasõja invaliidide lapsed täielikult vabastatakse, siis osutuvad riigi kulutused haridusele veel suuremaks. Peale selle saavad tehnikumide ja kõrgemate koolide õpilased riigilt rahalist toetust, stipendiume. 1945. a. jaotas riik stipendiumeks 2 miljardit rubla.

Õpetus toimub iga rahva emakeeles, mis on väga tähtis hariduse kättesaadavaks tegemisel kõigile rahvastele meie paljurahvuselises riigis.

Nii on Nõukogude Liidus kodanike õigus haridusele kindlustatud ja tegelikult ellu viidud. Vaatame, missuguseid tagajärgi see annab.

1939. a. 17. jaanuaril toimunud üldise loenduse andmeil on kirjaoskamatuid meie maal jäänud 18,8 protsenti (peaasjalikult üle 50 a. vanad inimesed).

1914. a. õppis Venemaa alg- ja keskkoolides 8 miljonit õpilast. 1938/39. a. aga õppis NSV Liidu alg- ja keskkoolides üle 33 miljoni õpilase.

Tsaari-Venemaal 1914. a. oli kõrgemates õppeasutistes 112 000 õpilast. NSVL-i kõrgemates koolides õppis 1939/40. a. 620 000 õpilast, s. o. 134 000 õpilast rohkem kui Lääne-Euroopa 22 riigis ühtekokku.

Üldse õppis 1938/39. a. õppeaastal meie mitmesugustes koolides ja kursustel ligi 48 miljonit inimest. See tähendab, et meie maal õpib iga kolmas inimene. Tsaari-Venemaal tuli aga üks õpilane iga 17 inimese kohta.

Veel üllatavamad on aga saavutused rahvahariduse alal rahvuslikes vabariikides. Kuni Oktoobrirevolutsioonini olid koolid paljudes rahvuslikes vabariikides haruldasteks nähtusteks, õpetamine toimus vene keeles ja neis koolides õppisidki peamiselt vene ametnike ja kohalike rikaste lapsed. Näiteks Uzbekistanis oli tsaari ajal peaaegu kogu rahvas kirjaoskamatu. Koole leidis üksikuid. 1939. a. oli Uzbeki Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis 4500 üldhariduslikku kooli, 110 tehnikumi, 29 kõrgemat õppeasutist. Uzbeki NSV-s on Teaduste Akadeemia 40 teadusliku uurimisinstituudiga ja asutisega.

Isamaasõja rasketes tingimustes jätkas Nõukogude valitsus hoolitsemist rahvahariduse eest, normaalse töö eest kooli-

des, kasvava noorsoo kasvatamise eest, spetsialistide ettevalmistamise eest rahvamajanduse, teaduse ja kunsti alal. 1941. kuni 1945. a. avati meie maal 60 uut kõrgemat kooli. Saksa okupantide ikkest vabastatud piirkondades taastatakse kiiresti mitte ainult alg- ja keskkoolid, vaid ka kõrgemad õppeasutised keeruliste sisseseadetega. Ainult 1944/45. a. on taastatud 200 kõrgemat kooli. 1945. a. sügisel on kõrgematesse õppeasutistesse vastu võetud 177 000 noormeest ja tütarlast, rohkem kui viimasel aastal enne sõda.

Sõja-aastail katkestasid paljud noormehed ja tütarlapsed õpingud koolides ja läksid tööle. Nõukogude riik otsustas neid abistada kooli lõpetamisel ilma tööd katkestamata. Linnades on loodud õhtused üldhariduslikud koolid töölisnoorsoole, küla-
des — koolid maanoortele. Käesoleval õppeaastal õpib neis koolides üle poole miljoni töölisnoore. Õpilased saavad lisatoitu ja eksamite ajal lisapuhkust palga edasimaksimisega. Maal õp-
pis neis koolides möödunud aastal (35 oblastis) 350 000 inimest, 1945. a. — kaks korda rohkem.

Meie maal nagu hümn rahvalalgustusele, teadusele ja kultuurile kõlavad Stalinliku Konstitutsiooni sõnad kodanike õigusest haridusele.

Kõigi kodanike üheõiguslikkus

Tadžiki ja Turkmeenia Nõukogude Vabariigi kolhoosnikute nõupidamisel kõneles seltsimees Stalin:

«Tol vanal ajal, kui meie maal olid veel võimul tsaar, kapitalistid, mõisnikud, seisis valitsuse poliitika selles, et üks rahvas — vene rahvas — oleks valitsev, aga kõik teised rahvad alluvad, rõhutud. See oli tõpralik, metsik hundipoliitika.»

Tsaarivalitsus ässitas venelasi juutide vastu, tatarlasi armeenlaste vastu, armeenlasi tatarlaste vastu jne. Tema moodustas erilisi jõuke — mustsajaliste jõuke — kaubitsejate, kulakute, mõisnike, politseinike killast. Mustsajalised korraldasid metsikuid juutide, üliõpilaste, revolutsionääride peksmisi. Sellise poliitikaga püüdsid vene tsaarid, mõisnikud ja kapitalistid õhutada vaenu meie maa rahvaste vahel, et sel teel seda kergemini võimutseda ja rõhuda kõigi rahvuste töötajaid.

Nõukogude võim, kehtestatud kõigepealt vene rahva poolt, alustas hoopis teistsugust, uut rahvuspoliitikat. Nõukogude

võim hävitas rahvusliku surve. Nõukogude võim kuulutas, et edaspidi ei tohi meie maal olla ei võimutsemaid ega alistatud rahvusi, vaid et kõik rahvad peavad olema vabad ja üheõiguslikud.

Nii õpetavad meid meie suured juhid V. I. Lenin ja J. V. Stalin. Sellist leninlik-stalinlikku rahvuspoliitikat teostavad püsivalt ja järjekindlalt nõukogude võim ja bolševike partei. Tänu sellisele poliitikale on rahvuslik üheõiguslikkus meie maal täielikult ning lõplikult teostatud. Tänu sellisele poliitikale on kasvanud ja tugevnenud vastastikune usaldus Nõukogude Liidu rahvaste vahel ja on saanud teoks nendevaheline vankumatu sõprus.

Stalinlik Konstitutsioon tagas Nõukogude kodanike üheõiguslikkuse, sõltumata nende rahvusest ja rassist, kõigil riigi, majanduse, kultuuri ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel.

Juhtivat osa leninlik-stalinliku rahvuspoliitika teostamisel etendab vene töölisklass. Vene töölised bolševike partei juhtimisel alustasid esimestena võitlust nõukogude võimu eest. Vene töölisklass talurahvamasside toetusel rajas esimesena nõukogude riigi. Vene rahvas aitab teistel meie maa rahvail nõukogude korda rajada ja oma rahvusriiklikke organisatsioone moodustada. Vene rahvas on juhtivaks jõuks meie maa rahvaste hulgas.

Rahvuslikud nõukogude vabariigid, oblastid ja ringkonnad, toetudes suure vene rahva vennalikule abile ja nõukogude võimu üleliidulistele organitele, likvideerivad edukalt oma majanduslikku ja kultuurilist mahajäämust; nad on saavutanud väärika koha Nõukogude Liidu rahvaste peres.

Nõukogude kodanik, kuulugu ta mistahes rahvusse või rassi, kasutab teiste kodanikega võrdseid poliitilisi õigusi. Teda võib võtta mistahes tööle, ta saab töötasu ühistel alustel kõigi teistega, teda võib valida või määrata mistahes riiklikele teenistuskohadele ja ametisse, ta võib astuda mistahes õppeasutisse ja tegelda mistahes teaduslikul või kultuurilisel alal võrdsetel alustel kõigi teiste kodanikega.

Stalinlik Konstitutsioon keelab karmilt kehtestada kas otseselt või isegi kaudselt ükskõik milliseid kodanikuõiguste kitsendusi, mis sõltuvad kodanike päritolust või kuuluvusest mingisse rahvusse või rassi. Stalinlik Konstitutsioon keelab ühtlasi

valjult kehtestada mistahes eesõigusi mõne teatava rahvuse või rassi kodanikele.

Kodanike üheõiguslikkust käsitlevate Konstitutsiooni sätete rikkumist karistab Nõukogude seadus riikliku kuriteona.

Nii on lugu Nõukogude Liidus rahvusliku üheõiguslikkusega. Kuid välismaal meie seda ei näe.

Kapitalistlikes maades pole rahvuslikku üheõiguslikkust või sellest kõneldakse küll seaduses, kuid tegelikus elus seda ei ole.

Seda võib näha paljudes koloniaalmaades: Aafrikas, Indias, Indoneesias. Ülemaailmsel noorsoo konverentsil Londonis novembris 1945 selgus, et paljudel Aafrika rahvastel puudub sõna-, trüki- ja koosolekuvabadus, nad ei tunne valimisõigust. Inglise delegaat Tony James teatas, et Inglismaa surub alla aluvate rahvaste elulised huvid ja et inglise noorsugu ei ole sellega rahul.

Fašistlikul Saksamaal ja tema poolt ajutiselt okupeeritud maades teostasid saksa fašistid kõige metsikumad rahvusliku surve ja rahvaste hävitamise poliitikat. Nemad piinasid surnuks, näljutasid, poosid, lasksid maha, lämmatasid gaasiga, põletasid miljoneid Poola, Ukraina, Valge-Vene, Vene, Jugoslaavia, Tšehhoslovakkia, Prantsuse, Belgia ja teisi kodanikke. Juba ühesainsas «hävituslaagris» Majdanekis, Lublini lähedal, lämmatasid nurjatud hitlerlased gaasiga ja põletasid erilistes hiiglaahjudes poolteist miljonit inimest.

Rahvusliku üheõiguslikkuse poole, mis meie maal on täielikult teostatud, püüavad kõik rahvad, kes võitlevad oma rahvusliku vabastamise eest.

Naiste üheõiguslikkus meestega

Kas teie olete lugenud Maksim Gorki «Väljaajamist»? Toome katkendi sellest jutust:

«Külatänavat mööda, valgeks vööbatud hütikeste vahel, liigub metsiku kisaga veider rongkäik...

Kõige ees sammub hobusekronu... Vankri esilaua külge on nõõridega käsipidi kinni seotud väike, täiesti alasti naine, peaaegu tütarlaps. Tema astub kuidagi veidralt, külg ees; tema pea, täis tihedaid tumepruune sassis juukseid, on püsti ja veidi tahapoole kallutatud, silmad on pärani lahti, vaatavad nürilt kaugusse, vaade on tühi, selles pole midagi inimlikku... Tema

keha on üleni täis siniseid ja veripunaseid vorpe, ümmargusi ja pikergusi, pahem rind on lõhki löödud ja sellest tilgub verd... vististi on seda naist hulk aega pekstud puuhaluga, vastu kõhtu, sest kõht on hirmsasti tursunud ja jubedalt sinine.

Vankris aga seisab püsti valges särgis pikk talumees... Ühes käes hoiab ta ohje, teises nuuti ja virutab sellega metoodiliselt kord hobusele selga ja teine kord väikesele naisele mööda pihta...

Aga vankri ja selle külge seotud naise järel liigub murruna rahvas... ulgudes, vilistades, hurjutades, näägutades...»

M. Gorki on kirjeldanud siin üht tõestisündinud lugu, mida ta ise näinud 15. juulil 1891 Kandõbovka külas Hersoni kubermangus Nikolajevski maakonnas. Nii karistasid vanas Vene riigis mehed naist «abie'urikkumise» eest. Seda nimetatigi «väljaajamiseks». M. Gorki oli ainuke nende inimeste seast, kes oma elu kaalule pannes püüdis vahele segada sellesse metsikusse omakohtusse tolle naise kallal Kandõbovkas.

Vanas Vene riigis ägas kogu rahvas surve all, elas pimeduses ja metsikus, kuid naised olid veel peale selle mehe orjuses. Tsaari seaduste järgi naine oli kohustatud olema igati kuulekas mehele. Kui naine läks mehe juurest ära, võis mees politsei abil teda tagasi tuua. Ilma mehe loata naisel ei olnud õigust asuda palgatööle. Idarahvaste juures oli mees õigustatud oma naist tapma. Naised olid jäetud ilma valimisõigustest, piirati nende õigust haridusele ja isegi varandusele.

Eriti raskes olukorras olid aga naised töötavate klasside hulgast. Tööpalk naistöölistel oli kaks korda vähem kui meestel. Taludes naistel cma iseseisvat teenistust ei olnud. Tütar tegi tööd isale, abielus naine oma mehele. Mingeid seadusi emade ja imikute kaitseks ei olnud. Tuli ette, et naistöölistes sünnitasid vabrikus tööpingi juures, talunaised aga põllul tööl olles.

Otsekohe pärast Oktoobrirevolutsiooni võrrutas nõukogude võim naised täielikult meestega, mida ei ole üheski teises riigis maailmas. Nõukogude võim hakkas kohe algusest peale suunama naist ühiskondlikule, riiklikule tööle. V. I. Lenin õpetas, et ilma naiste kaasabita on võimatu laiendada revolutsiooni, on võimatu üles ehitada sotsialismi.

Stalinlik Konstitutsioon fikseeris naiste võrdsed õigused meestega kõigil riikliku, majandusliku, kultuurilise ja ühiskondlik-politilise elu aladel.

Võrdselt meestega omavad naised õigust valida ja saada valitud kõigisse võimuorganeisse kuni kõrgeimateni. 1937. a. valiti NSV Liidu Ülemnõukogusse 187 naist ja NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 2 naist: N. K. Krupskaja ja K. I. Nikolajeva. Ligi pool miljonit naist on valitud kohalikesse tööraha saadikute nõukogudesse.

Naised omavad meil meestega võrdseid õigusi tööle, puhkusele, haridusele, ainelisele kindlustusele riigi poolt.

Nõukogude vabrikutes ja tehastes, sovhoosides ja kolhoosides meie kohtame naisi ka sellistel töödel, mida varem peeti eranditult meeste omiks, näiteks valajatena, ääsitöölisena, seppadena, karjatalitajatena jne. Me näeme naisi ka sellistel tootmisalastel kohtadel, nagu brigadiir, meister, jaoskonnaülem, insener, tehase direktor või säärastel kohtadel, nagu laevakapten; nõukogude teaduslikes asutistes, kuni NSV Liidu Teaduste Akadeemiani, etendavad naised siinmapaistvat osa.

Kolhoosides on igal naiskolhoosnikul tööraamat, kuhu märgitakse tööpäevade eest saadav tasu. Tänu sellele on iga talunaine-kolhoosnik, abielus naine ja tüdruk, saanud iseseisvaks inimeseks. Nüüd ei või ei mehed ega isa teda käsutada nii nagu varem. Kandõbovo küla naiskolhoosnikud, meenutades rasket minevikku, kirjutasid Aleksei Maksimovitš Gorkile:

«Kui sa näeksid, milliseks meie oleme muutunud! Meil on arvukalt lööktöölisi, nii naisi kui ka tüdrukuid!»

Ning Kandõbovo naiskolhoosnikud nimetasid Gorkile nende kohalike naiste nimesid, kes olid näidanud, et nad on teadlikud Nõukogude kodanikud, sotsialistliku ühiskonna töökad liikmed.

Erandliku hoolitsusega suhtub Nõukogude riik naiste töösse ja tervisesse, hoolitsevalt hoiab ta emasid ja lapsi. Eriti raskeis ja tervisele kahjulikes tööstustes on naiste tööjõu tarvitamine keelatud. Öötöö ja ületunnitöö rinnaga toitvatel emadel ei ole lubatud. Rinnalapse toitmiseks on ema töös määratud erilised vaheajad.

Riiklikes ettevõtetes ja asutistes saavad naised täiendavat puhkust enne sünnitamist ja pärast sünnitamist, saades selle aja eest tööpalka edasi. Naistel on õigus täiendava le kindlustusele lapse toitmiseks ja lapse eest hoolitsemiseks.

Põllumajandusliku artelli põhikirja alusel kolhoosid vabastavad naised töölt üks kuu enne sünnitamist ja üks kuu pärast sünnitamist, makstes selle aja eest poole tema keskmisest päevasest töötasust.

Meie maal on loodud laialdane võrk asutisi emade ja imikute kaitseks, võrk, mida mujal maailmas kuskil maal ei ole. Meil loendati 1939. aastal üle 5 300 eriliste naiste ja laste arstliku nõuandla (tsaariaegses Vene riigis oli neid nõuandlaid ainult 9). Samal aastal oli meil üle 140 000 sünnitusvoodi, nende hulgas 25 000 voodit kolhooside sünnitusmajades (tsaariaegses Vene riigis oli neid voodeid ainult mõni tuhat). Kohtade arv lasteaedades, sõimedes ja laste mängumurudel ulatus meil peaaegu 8 miljonini (vanas Vene riigis aga ainult mõne tuhandeni). 1945. a. andis Nõukogude riik uute lasteaedade ja -sõimede ehituseks 377 miljonit rubla.

Isamaasõja ajal, 1944. aasta 8. juulil, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium laiendas seadusandlikul teel riiklikku abi rasedatele naistele ja vallasemadele. Puhkus raseduse ja sünnituse puhul on pikendatud 77 päevani. Kahekordseks on suurendatud toidunorm rasedatele naistele, arvates nende raseduse kuuen-dast kuust. On laiendatud nende asutiste võrk, kes teenindavad ema ja last. On määratud riiklik abiraha paljulapselistele ja vallasemadele. Emadele, kes on sünnitanud ja üles kasvatanud kümme last, antakse austav nimetus «ema-kangelane». On kehtestatud paljulapselistele emadele autasuks ordenid «Ema-kangelane» ja «Ema au» ja Emamedal.

Nii on meie Nõukogude maal tegelikult kindlustatud naiste üheõiguslikkus. Suurima ennastsalgavuse ja heroismiga kait-sesid naised oma õigusi, oma nõukogude isamaad saksa fašistlike röövvalutajate vastu. Hitlerlastel ei läinud korda muuta vaba nõukogude naist saksa parunite ja mõisnike orjatariks.

Südametunnistuse-vabadus

Vanas Vene riigis oli arvukaid usundeid, alates õigeusust ja lõpetades paganlike usunditega.

Nende seas oli õigeusk «esikohal ja valitsev». Õigeusu kirik kasutas riigi kaitset ja toetust. Õigeusu kultuse teenijad, peale korjanduse usklikelt, said ülalpidamist riigilt. Kõigis riiklikes ja erakoolides õpetati kohustusliku õppeainena «jumalasõna»

(ortodokslikku usuõpetust). Kooli ülemus valvas, et õpilased käiksid jumalateenistustel ja täidaksid usukombeid. Täiskasvanuid, kes usukombeid ei täitnud, ähvardas teenistusest vallandamise oht.

Sünni-, abielu- ja surmatunnistused anti välja kirikuvõimude poolt. Ilma kirikliku talituseeta sõlmitud abielu loeti ebaseaduslikuks. Sellisest abielust lapsed tunnistati «ebaseadusliku't sündinuks» ja nad ei kuulunud seaduse kaitse alla nagu teised lapsed.

Inimesed, kes tunnistasid mõnda teist usku, olid oma õigustes kitsendatud ja kannatasid tihti julma tagakiusamist. Jumalaeitamise jutlustamine oli keelatud ja kriminaalseaduste järgi karistatav.

On selge, et säärases olukorras ei saanud juttugi olla mingist südametunnistuse-vabadusest.

Nõukogude võim oma dekreediga 5. veebruarist 1918 kuulutas välja südametunnistuse-vabaduse ja tühistas igasugused usundiga ühenduses olevad kitsendused. Selles dekreedis on öeldud:

«Iga kodanik võib tunnistada mistahes usku või ei ühtki.»

See ongi südametunnistuse-vabadus. Et kindlustada seda tegelikult, viis nõukogude võim sama dekreediga läbi kiriku lahutamise riigist ja kooli lahutamise kirikust. See tähendab, et kirik ja vaimulikud on jäetud ilma riiklikust toetusest, on keelatud usuõpetus koolis. Sünni-, abielu- ja surmatunnistuste väljaandmine anti kodanliku võimu, nõukogude kätte.

Ühes sellega kindlustas sama dekreet usukommete vaba täitmise. Usukultuste hooned ja esemed anti tasuta kasutamiseks usuühingutele.

See seadus kehtib praegugi. Stalinlik Konstitutsioon kindlustab kodanikele tõelise südametunnistuse-vabaduse ja õiguse vaba't täita usukombeid. Selle õiguse rikkumist kellegi poolt tunnistab Nõukogude seadus kriminaalsüüteks ja karistab seadusega.

Ühes sellega kindlustas ja fikseeris Konstitutsioon ka Nõukogude kodanike õiguse vabalt teha usuvastast propagandat.

Nõukogude võim toetub oma tegevuses teadusele. Ta teeb kõike võimalikku rahvamasside valgustamiseks. Ta aitab rahvast kõigi abinõudega tutvuda teadustega, arusaamatute loodusnähtuste ja inimühiskonna elu nähtuste teaduslike seletus-

tega, maailma ja inimese tekkimisega, seletab usundi osa inimese ajaloos jne. Nõukogude võim kasvatab noorsoost inimesi, kes on vabad kõigist eelarvamustest ja usuvad ainult omaenda ja töötajate kollektiivsesse jõusse, kasvatab teadlikke ehitajaid ja võitlejaid õnneliku elu eest Nõukogude maal.

Kannatlikult ja püsivalt seletades ebausust ja eelarvamuste kahjulikkust, ei ole nõukogude võim seejuures mitte kunagi kiusanud ega kiusagi usklikke sellepärast, et nad usuvad mingisse üleloomulikku jõusse, kes korraldavad inimeste saatust. Nõukogude võim ühendab ja kaitseb kõiki töötajaid, sõltumata nende usulistest või usuvastastest vaadetest.

Saksa fašistid teotasid usklikke, rüvetasid ja purustasid kirikuid. Nõukogude valitsus on hitlerlaste kuriteod NSV Liidu territooriumil paljastanud ja võtab roimarid vastutusele. Nõukogude valitsus määras saksa fašistlike kuritegude uurimise Erakorralise Riikliku Komisjoni koosseisu õigeusu kiriku esindaja.

Nõukogude valitsuse juures on erilised organid usukultuste asjus, kelle peamine ülesanne seisab selles, et valvata, et nõukogude seadused ja määrused, mis puudutavad usuühinguid, õigesti ja õigeaegselt ellu viidaks, ilma nende siseellu segamata.

Nõukogude võimu poliitika südametunnistuse-vabaduse kindlustamisel on saavutanud kõigi meie maa usundite vaimulike ja usklike poolehoidu ning toetuse.

Poliitilised vabadused

Tsaariaegses Vene riigis olid olemas erilised ametnikud (tsensurid), kes valvasid, et trükk ei ilmuks mingeid vabameelseid mõtteid. Tsaari tsensurid leidsid igal pool «vabamõtlust» ja tsaristliku korra kukutamise püüdeid. Nii näiteks tõmbas tsensur Ahmatov kokaraamatust maha lause «panna pirukad vaba õhu kätte», sest see lause, tema arvates, võis viia mõttele revolutsioonist. Tsensur Jelagin kriipsutas maha kirjutisest, et Põhja-Siberis sõidetakse koertega: tema ametkonnal ei olnud sellest mingeid teadmisi. Tsensur kustutas kirikulaulus «jumalaemast» ütluse sellest, et tema «nähtamatult karistab õelaid ja metsikuid valitsejaid». Siin nägi tsensur «vabamõtlust» ja viidet tsaarile.

Need anekdootidena tunduvad näited kõnelevad, millises olukorras oli trükisõna tsaarivõimu aegu. Revolutsionärid olid sunnitud sisse seadma põrandaaluseid trükikodasid, salaja trükkima ja levitama vaba trükisõna, sarnaselt sellega, nagu tegi seda omal ajal seltsimees Stalin Kaukaasias. Bolševike juhtivat ajalehte anti välja välismaal, kust teda salateesid kaudu toodi Venesse ja seal levitati.

Politsei ja tsaari «ohranka» eriagendid valvasid rangelt tööliste, talupoegade ja intelligentide eluviise ja iga ettevaatamatult öeldud sõna eest heideti türmi ja saadeti Siberisse sunnitööle. Koosolekud olid keelatud. Tänav-rongkäigud ja demonstratsioonid aeti laiali ja neid tulistati, nagu see juhtus näiteks nende demonstratsioonidega, mis olid organiseeritud seltsimees Stalini poolt Tbilisis ja Batumis 1901.—1902. a. Osavõtu eest salakoosolekutest või organisatsioonidest ähvardas arest, türmiheitmine, väljasaatmine, hukkamine.

Stalinlik Konstitutsioon kindlustab kõigile kodanikele poliitilised õigused: õiguse sõnavabadusele, trükivabaduse, koosolekute ja miitingute vabaduse, tänav-rongkäikude ja demonstratsioonide vabaduse, vabaduse ühineda kõikvõimalikesse ühiskondlikesse organisatsioonidesse: ametiühinguisse, kooperatiivühendustesse, noorsoo-, spordi-, kaitse-, kultuurilistesse, tehnilistesse ja teaduslikesse seltsidesse ja liitudesse. Aga kõige aktiivsemad ja teadlikumad kodanikud töölisklassist ja teistest töötavatest kihtidest ühinevad Üleliidulisse Kommunistlikku (bolševike) Parteisse.

Millega on kindlustatud meil need poliitilised õigused ja vabadused tegelikus elus? Meie riikliku ja ühiskondliku korraga.

Meie maal on riiklik võim töörahva käes. Nõukogude võim kui tõeline rahvavõim ei ole vähimalgi määral huvitatud mingisugusest töörahva poliitiliste õiguste ja vabaduste kitsendamisest. Hoopis selle vastu, nõukogude võim on otseselt huvitatud sellest, et rahvamasside poliitiline ja ühiskondlik isetegevus areneks nii laialdaseks, kui võimalik, kuni see hõlmaks kõiki kodanikke. Sel eesmärgil nimelt ongi Stalinlikus Konstitutsioonis kuulutatud piiramatud poliitilised õigused ja vabadused.

Töötajad ja nende organisatsioonid võivad takistamatult kasutada trükikodasid ja paberitagavarasid ajalehtede ja raa-

matute trükkimiseks, hooneid ühiskondlikeks koosolekuteks, tänavaid ja väljakuid demonstratsioonideks, võivad kasutada sidevahendeid jne.

Kõige selle tõttu pole meil see vabadus mitte ainult tühi sõna, paljas fraas. See on tegelikkus ise, see on meie elu ise. Peaaegu kõik töölised ja teenistujad on meil ühendatud ametiühinguisse. Peaaegu kõik talupojad on ühendatud kooperatiivkolhooslikesse organisatsioonidesse. Kümned miljonid inimesed on igasuguste vabatahtlike seltside liikmed. Miljoneid liikmeid kuulub kommunistlikku parteisse ja Leninlikku Kommunistlikku Noorsooühingusse. Raamatuid kirjastatakse sadu miljoneid eksemplare aastas 84 keeles. Ajalehti ilmub 66 keeles miljardeis eksemplares aastas.

Meie maa — see on kõige demokraatlikum, kõige vabadustarmastavam maa maailmas. Nõukogude Liidu rahvad ei anna iialgi käest oma õigusi, oma suuri võidusaavutusi.

Nõukogude kodanike valimisõigused

Meie maal moodustuvad kõik riigivõimuorganid külanõukogust kuni NSVL-i Ülemnõukoguni vabade valimiste teel üldise, ühetaolise, otsekoheise valimisõiguse alusel salajasel hääletamisel.

Riigivõimuorganite valimise õigus on kõigil mõlemast soost kodanikel, sõltumata rahvusest või rassist, usutunnistusest, sõltumata sellest, missugust haridust nad omavad, misugusest klassist nad pärit on, milline on nende varanduslik seis, milline tegevus neil minevikus oli, kas nad elavad paigal või vahetavad tihti elukohta.

Õigust olla valitud NSV Liidu Ülemnõukogusse omavad kõik kodanikud, kes on saanud 23-aastaseks.

Kõik kodanikud võtavad võrdseil aluseil osa valimistest, kehelgi pole mingisuguseid erilisi õigusi või eesõigusi. Igal hääletajal on üks hääl.

Valijad valivad saadikuid otsekohe ja vahetult kohtadel mitte ainult küla- ja linnanõukogudesse, mitte ainult rajooni-, ringkonna-, oblasti-, krai nõukogudesse, vaid ka vabariikide ülemnõukogusse ja NSVL-i Ülemnõukogusse.

Salajane hääletamine kindlustab kodanikel täieliku hääleandmise vabaduse nende kandidaatide poolt, keda nad peavad usaldusväärseks.

Hoopis teisiti on lugu kodanike valimisõigustega kapitalistlikes riikides. Kuigi nende riikide konstitutsioonid räägivad üldisest valimisõigusest, koostatakse need konstitutsioonid tavaliselt nii, et suur osa kodanikke jääb kas hoopis ilma valimisõigusest või neid piiratakse tunduvalt. Paljudes riikides pole naistel, s. o. peaaegu pooltel kodanikel, valimisõigusi. Valimisõigusest on ilma jäetud kodanikud, kes kuuluvad teistesse rahvustesse ja rassidesse kui antud riigi valitsev rahvas. Valimisõigusest on ilma jäetud kodanikud, kellel pole maaomandit või varandust kindlaksmääratud rahasumma piires, kel pole oma korterit või alatist elukohta, kel pole haridust nii ja nii mitme klassi ulatuses jne. Ilma valimisõigusest on sõjaväeteenistuses viibivad kodanikud.

Teistele kodanikele, vastupidi, on antud valimistel erilised eesõigused. Näiteks mõnedes maades on tööstuslike ja kaubanduslike ettevõtete omanikel õigus võtta valimistest osa kahe valimisringkonnas: oma elukoha järgi ja oma ettevõtete asukoha järgi.

Kõik sellised abinõud on suunatud tööliste, töörahva, rõhutud rahvaste vastu selleks, et kindlustada valimisorganeis suurem arv kohti kapitalistide ja mõisnike esindajaile, et töörahvast mitte lasta riigivalitsemise juurde.

Peale selle toimuvad valimised kapitalistlikes maades klassivõitluse olukorras, kodanluse valitsuse tingimustes. Kodanikud parteid lasevad käiku kõik vahendid, et vale, pettuse ja hirmutamise teel avaldada survet valijaile, moonutada nende taht.

Meie maal kasutavad kõik kodanikud ilma igasuguse erandita ja kitsendusest ühesuguseid valimisõigusi. Ainsa ja täiesti arusaadava erandi moodustavad nõdrameelsed ja kohtu otsusel määratud tähtjaks valimisõigusest ilmajäetud kodanikud.

Nõukogude valimissüsteem on kõige demokraatlikum maailmas. Valimised toimuvad meil meie ühiskonnas valitseva sõbraliku koostöö ja seemise ühtsuse olukorras. Rahvahulka del on nõukogude sotsialistliku riigi tingimustes kõik võimalused täiesti vabalt valida riigiorganitesse oma parimaid esindajaid.

NÕUKOGUDE KODANIKE PÕHIKOHUSTUSED

Õigustest ja kohustustest

Küsi vanema põlve seltsimeestelt, neilt, kel on tulnud elada ja töötada vanas Vene riigis:

«Kuidas teie suhtusite neisse kohustustesse, mida teile riik peale pani, neisse seadustesse, mida avaldas tsaarivalitsus?»

Ja nemad vastavad teile:

«Meie püüe oli endilt ära veeretada need kohustused, meie igati püüdsime hoiduda kõrvale tsaari seaduste täitmisest.»

Ja see on ka arusaadav. Olid ju vanas Vene riigis peremees- teks mõisnikud ja kapitalistid; nemad rajasid oma korra, mis oli töötajatele kahjulik ja nende poolt vihatud.

Õigused ja kohustused nemad jaotasid säärasel viisil: õigused — kodanusele, kohustused — töötajaile. Võtame näiteks töö. Kellel lasus kohustus töötada? See lasus eranditult varandusetuil klassidel, tööliste ja talupoegade massidel. Kelle päralt aga oli õigus kasutada töövilja, kõiki eluhüvesid? Rikastel, ekspluateerivail klassidel: kapitalistidel, mõisnikel, kulakutel.

Ei tule imestada, et töölisel püüdsid hoiduda kõrvale tsaari võimu poolt antud seaduste täitmisest. Valitses sügav leppimatu vastuolu töörahva huvide ja valitsevate klasside huvide vahel: see, mis oli kasutoov mõisnikele ja kapitalistidele, ei olnud kasulik töötajaile. Tööliste ja talupoegade eesrindlik osa püüdis juba ammust ajast kukutada tsaari ja kapitalistide võimu, panna maksma töörahva võimu.

Nõukogude võimule tulles sai töörahvas maa peremeheks ja pani maksma oma korra.

Meil ei ole õigusi ilma kohustusteta ega kohustusi ilma õigusteta. Vaadeldge tööd. Kes on meil kohustatud töötama? Aga kõik. Stalinlik Konstitutsioon kuulutas töö «iga töövõimelise kodaniku kohuseks ja auasjaks». Ühes sellega andis Konstitutsioon kõigile Nõukogude kodanikele õiguse saada tööprodukte vastavalt tehtud töö hulgale ja omadusele. Seevastu mittetöötava, kuid töövõimelise inimese jätab meie Konstitutsioon produktide saamise õigusest ilma: «kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma».

Kui täievolilised peremehed oma maal kehtestasid NSV Liidu töötajad ise need Nõukogude kodanike õigused ja kohus-

tused. Kõik need kohustused vastavad täielikult töötajate eluliste huvidele. Meil ei ole mingeid vastuolusid töötajate huvide ja riigihuvide vahel. Need huvid langevad täiesti ühte.

Me oleme loonud õiglase ühiskondliku ja riikliku korra. Me tahame seda tugevdada ja edasi arendada. Me oleme valmis kaitsma seda korda, kaitsma oma nõukogude kodumaad kogu oma jõuga. Mida on aga selleks vaja?

Selleks nõutakse ennekõike igalt Nõukogude kodanikult, et tema ausalt täidaks neid kohustusi, mis on üles seatud Stalinlikus Konstitutsioonis, paragrahvides 130—133.

Millised need on?

Täita Konstitutsiooni!

Täita Nõukogude seadusi!

Konstitutsioonis on kirjeldatud meie ühiskondliku ja riikliku korra alused. Igaüks meist teab ja mäletab, et Stalinlik Konstitutsioon kindlustab sellise korra, mille juures on võimatu ühtedel inimestel teisi ekspluateerida ja rõhuda, korra, mille juures kõik võim kogu maal kuulub töörahvale. Konstitutsioon — see on kogu meie ühiskondliku ja riikliku elu põhikiri, põhiseadus. Selle Konstitutsiooni range täitmine kindlustab meie kodumaa õitsengut ja võimsust ja seega ühtlasi ka Nõukogude kodanike isiklikku heaolu.

Seepärast ongi Nõukogude kodaniku esimene käsk: pühalikult täita Nõukogude Liidu Konstitutsiooni kui ka nõukogude vabariikide konstitutsioone.

Stalinlik Konstitutsioon on meie seaduste seadus. Tema alusel töötatakse välja kõik teised seadused. Nõukogude seaduses väljendub töötajate tahe. Neis on kirja pandud see, mida rahva esindajad on tunnistanud õigeks ja vajalikuks ellu viia Nõukogude riigi huvides, kogu ühiskonna, s. o. kõigi töötajate huvides. Nõukogude riigi huvid, ühiskonna ja Nõukogude kodanike huvid on ühtsed. Kes seda ei täida, rikub Nõukogude seadusi, see läheb rahva tahte vastu, see toob kahju Nõukogude riigi, kogu ühiskonna huvidele.

Süüdlased Nõukogude seaduste rikkumises kannavad karistust, sõltuvalt nende süüteo raskusest ja süüdlase süü määrast.

Täpselt, kõhklemata täita seadusi — see on NSV Liidu kodaniku teine käsk.

Pidada töödistsipliini!

Vanasti mõni uustulnuk, kes alles oli sattunud tehasesse tööle, püüdis ikka kõigest jõust töötada. Kuid seltsimehed peagi pidurdasid teda:

«Mis sa rühid! Tahad suurendada peremehe rikkust?»

Ning tõesti, hoolikas töö kapitalistlikus ettevõttes rikastas veel enam peremeest, aga töölisele endale ta mingisugust kasu ei toonud, vaid ainult kahjustas.

Töö organisatsioon kapitalistlikes ettevõtteis püsis peamiselt näljadistsipliini varal: tööline kartis, et halva töö puhul heidab peremes ta värava taha ja temal tuleb nälgida.

See seisukord muutus põhjalikult nõukogude võimu ajal. Majandusettevõtted kuuluvad meil riigile või kolhoosidele ja kooperatiividele. Mida püüdlikumalt töötavad töölised ja kolhoosnikud, seda rikkamaks muutub meie riik, meie ühiskond, mis koosneb ainuüksi töötajatest, seda rikkamaks muutuvad kolhoosid, seda rohkem saavad oma töö eest ja seda paremini varustatakse töölisi ja kolhoosnikuid. Lühidalt öeldes: töötajad ise on muutunud peremeesteks ja töötavad igaüks ainult iseendale. Iga töötaja on huvitatud sellest, et töötada võimalikult enam ja paremini.

Seepärast püsibki meie sotsialistlikes ettevõtteis töö organisatsioon — ja mida edasi, seda enam saab püsima — töötajate vabal, teadlikul distsipliinil.

Ilma säärase vaba, teadliku distsipliinita poleks meie ettevõtteis võimalik töötajate sotsialistlik võistlus toodanguülesannete kiiremaks ja paremaks täitmiseks ja ületamiseks, oleks võimatu stahhaanovlik liikumine. Stahhaanovlased — need on need eesrindlikud töölised ja kolhoosnikud, kes on vallutanud oma toodangutehnika, kes lakkamata mõtlevad ja töötavad selle kallal, kuidas veel kõrgemale tõsta tööviljakust, kuidas veel rohkem anda Nõukogude riigile, Punaarmeele, kogu maale produktsiooni. Stahhaanovlased on leiutanud ja igapäev leiutavad lõpmatul arvul paremaid töötamisviise, tehnilisi täiendusi, mis tõstavad tööviljakust.

Töö tasumine toimub meil igal pool vastavalt töö hulga ja omadustele. Töös erilise eduga väljapaistnud saavad preemiaid, neid autasustatakse aukirjade, märkide, medalite ja ordenitega. Ülimaks autasuks töösaavutuse eest on sotsialist-

liku töö kangelase tiitel. Selle tiitliga autasustatuile antakse Lenini orden ja «Sirbi ja vasara kuldtäht». Sotsialistliku töö kangelase tiitel antakse erandlike teenete eest, mis on aidanud tõsta rahvamajandust, kultuuri, teadust ja nõukogude kodumaa võimsust ja kuulsust.

Tasu sotsialistliku põhimõtte järgi «igaühelt tema võimete järgi, igaühele tema töö järgi» ja eritasud väljapaistva töö eest on tähtsaimaiks kasvatusvahendeiks, mis ergutavad distsiplineeritule, kohusetundlikule tööülesannete täitmisele ja nende ületamisele.

Valdav enamik Nõukogude kodanikke saab aru, et nüüd meie töötame iseendi jaoks, ja suhtuvad seepärast töösse au-
sult, peavad kinni töödistsipliinist, juhitud mitte hirmust, vaid sisetundest. Kuid meil on siiski ka küllalt ajast mahajäänud inimesi, kes pole veel suutnud vabaneda vanadest vaadetest tööle, kui töötajad töötasid nagu sunnitöölised kapitalistide ja mõisnike kasuks. Vanema põlve keskel ja isegi noorte hulgas leidub veel inimesi, kes püüavad tööst kõrvale hiilida, anda ühiskonnale oma tööga nii vähe, kui võimalik, aga võtta ühiskonnalt endile võimalikult rohkem. Selliste inimeste suhtes on vajalikud mitte ainult kasvatusabinõud, vaid ka sundimisvahendid.

Nõukogude riigis teostab sundust tööliste-talupoegade võim ja rakendab seda töötajate endi huvides.

Sealjuures, andes seadusi ja määrusi sundimisvahendite kohta, teevad nõukogude võim ja Kommunistlik Partei samal ajal suurt tööd masside hulgas, seletades neile nende vahendite tarvilikkust ühiskonna, Nõukogude riigi, töötajate endi jaoks.

On olemas kindlaksmääratud karistusvahendid ka töödistsipliini rikkumise eest. Alati korduvate töönormide mittetäitmise juhul võib töolist üle viia teisele, vähemtasuvale tööle. Kui tehtud töö oma väärtuselt pole rahuldav, tasutakse selle eest vastavalt vähem või see jääb koguni tasumatagi.

Iga Nõukogude kodanik ja ennekõike tööle asuvad noored, poisid ja tüdrukud, peavad selgesti mõistma vankumatu töödistsipliini täitmise erilist tähtsust meie sotsialistlikus ühiskonnas.

Vanal ajal töödistsipliini rikkumise puhul mõnes tehases kannatas selle all ainult tehase omanik: tema sai vähem kasu, see oligi kõik. Aga vaatame, mis juhtuks meil nüüd töö- ja

toodanguülesannete mittetäitmise korral vabrikuis, tehaseis või kolhoosides.

Kõik meie majanduslikud ettevõtted kokku moodustavad ühe hiiglasuure majandi, mida juhitakse ühtse rahvamajandusliku plaani järgi. Selles majandis on ette arvestatud, kui palju, millist tootmist, millistel tähtaegadel peab tootma iga üksik ettevõtte, et kogu rahvamajandus tervikuna võiks töötada ladusalt, ilma peatusteta, ja anda maale kõike seda, mis talle vaja. Kujutlege, et näiteks mõned söe- või õlitööstusettevõtted ei ole suutnud täita oma toodangulisi ülesandeid. Mis siis sünnib? Vabrikud ja tehased ei saa nendele vajalikku kütteainet ja see takistab meid täies ulatuses täitmast oma tootmisülesannet sisseseadete, masinate, traktorite, põllumajandusriistade, relvade, sõjaväevarustuse, massikaupade jne. valmistamisel. Kui meie puuvillakasvatuse-kolhoosid ei täida oma plaanis ettenähtud ülesandeid, siis tekstiil- ja kudumisvabrikud ei suuda maale anda tarvilikku hulka riidekangaid, riietusesemeid jne. Kui teravilja- ja loomakasvatuskolhoosid ei anna nendelt plaani järgi nõutavat täistoodangut, siis see raskendab tööliste, Punaarmee jne. varustamist toiduga.

On selge, et töödistsipliini rikkumine kas või üksikutes meie ettevõtetes paratamatult pidurdab meie rahvamajanduse korrastatud tööd, mis on otseseks kahjuks kogu maale, kogu ühiskonnale.

Vankumatult täita töödistsipliini — see on Nõukogude kodaniku kolmas käsk.

Ausalt suhtuda ühiskondlikku kohusesse!

Kirjanik L. Nikulin oma raamatus «Lõuna-Uural» jutustab järgmise loo.

Linnast sõitis rindele raske ešelon, laaditud tankide ja varustusega. Vedurijuht juhtis rongi ülima kiirusega, nii et raudteepotkad ja pooljaamad aina mööda vilksatasid. Järsku hakkasid kriuksuma pidurid ja rong peatus keset steppi.

«Mis teil seal viga on?» küsis veduri poole joosnud vanemseersant Rodionov.

«Tagumine kontrollkork on läbi jooksmas, katel võib lõhkeda,» vastas vedurijuht. «Lähema deponi ehk kuidagi rone nime... Kork alla panna on küll tühi asi, kuid veduri alt on

vaja kustutada tuli. Nii langebki vedur terveks ööpäevaks reast välja. Kuid sellise koosseisuga rong! Iga minut on kallis.»

Vedurijuht astus küttekolde juurde ja avas ukсед. Leek löi vihaseks välja...

Ning järsku, kuidagi imelikult vaadanud abilisele, käskis: «Ava kõik! Anna õhku! Anna läbitõmmet! Nüüd anna sütt! Viska, viska!» käsutas vedurijuht.

Helepunane leek tumenes aegamööda musta söekihi all, levitades mürgiseid gaase. Aga üleval katlas pahises kuni kümne atmosfäärini kokkusurutud aur.

«Ära vahi!» ütles masinist tumedalt. «Juhtub midagi — tassi mind tagasi.»

Ja ta kadus musta lõõmavasse kütteavasse.

Möödusid piinavalt pikad hetked. Rodionov, kes oli kümneid kordi surmale silmi vaadanud, ise vaevalt pääsenud tanki sees põlemisest, tundis, kuidas temal selga mööda abaluude vahel veeresid higipiisad.

Viimaks ometi tuli must küürus siluett kütteavast nähtavale. Masinist peaaegu kukkus Rodionovile käte vahele. Tema nägu oli muutunud teravaks, täitsa mustunud tahmast ja nõest. Ta hingas sügavalt ja ahnelt sisse külma niisket õhku. Siis lausus:

«Valmis... võib... sõita...»

«Masinist!» lausus katkeliisel häälel Rodionov.

Too vaatas vaikides tema otsa.

«Kuule, seltsimees! Kuidas on sinu nimi?»

«Tšernihhov.»

«Missugusest depoost?»

«Troitskist. Aga mis siis?»

«Ei midagi... Olete tubli rahvas teie, uurallased.»

Rodionov kaelustas masinisti ja kargas veduri redelilt maha. Hakkasid krigisema puhvrid. Rong lisas kiirust...

Küsime endilt: mis sundis seltsimees Tšernihhovi sellisele ennatsalgavale teole?

Sellele sundis teda tema teadlikkus oma kõrgeist ühiskondlikest kohustustest. Ta oli teadlik, et säärast kangelastegu nõuavad temalt nõukogude rahva, nõukogude ühiskonna, kogu maa huvid, selle maa, kus peremeheks on töörahvas ise. Tema

tundis oma veresidet kogu ühiskonnaga, kogu oma maaga ja nende pärast ta riskiski oma eluga.

Säärane kõrge teadlikkus ühiskondlikust kohustusest on võimalik ainult meie maal, kus maa peremeheks on rahvas ise.

Nõukogude kodaniku ühiskondlik kohus nõuab kõigepealt nende seaduste ausat täitmist, mis on kehtestatud nõukogude võimu poolt. Seadus väljendab meil seda, mida tunnistasid vajalikuks ja kohustavaks kogu seltskonna huvides tema parimad kogu rahva poolt valitud esindajad. Seaduse nõuded, sööbinud Nõukogude kodaniku teadvusse, muutuvad temale ühiskondliku kohustuse käskudeks, mida tema täidab mitte hirmust karistuse ees, vaid vabatahtlikult, oma teadvuse jõul.

Eesrindlike Nõukogude kodanike arusaamise järgi nõuab ühiskondlik kohustus, et igaüks oleks ihu ja hingega väljas ühiskondliku asja eest, võitleks kõige selle vastu, mis kahjustab sotsialistlikku ühiskonda ja maad. Teadlik Nõukogude kodanik, nähes korratusi oma tehases, oma kolhoosis, ei hakka ootama, kuni need puudused kõrvaldatakse, vaid paneb ise käed külge. Stahhaanovlased, nähes, et mõned töölised ei täida oma norme, püüavad abistada mahajääjaid seltsimehi, anda neile edasi oma kogemusi ja püüavad saavutada tööviljakuse üldist tõusu.

Ühiskondlike kohustuste ennastsalgava täitmise näidete varal on meil tarvis kasvatada nii noorsoo hulgest kui ka täiskasvanud kodanike seast teadlikke teovõimelisi liikmeid nõukogude sotsialistlikule ühiskonnale, liikmeid, kes oleksid valmis andma kogu oma jõu ja, kui vaja, ka oma elu, nõukogude kodumaa hüvanguks.

Austada sotsialistliku ühiselu reegleid!

Kui Konstitutsiooni õpiringis arutati küsimust Nõukogude kodanike kohustustest, ütles üks noor tööline:

«Kõik on selge ja arusaadav. Ainult ühest asjast ma ei saa mitte aru: mis asi on need sotsialistliku ühiskonna reeglid?»

«Mis siis on siin arusaamatut?» vastas teine. «Lugege aga läbi need reeglid, mis ripuvad seinal meie ühiselumajas.»

Kas see on õige? Ei, see ei ole õige. Konstitutsioon ei korralda mitte vabrikute-tehaste ühiselu ega sisalda sanitaarseid ja teisi sääraseid reegleid, mida elanikud on kohustatud täitma.

Konstitutsioon mõistab sotsialistliku ühiselu mõiste all kogu meie maad, tervet meie sotsialistlikku ühiskonda. Konstitutsioonis on jutt neist käitumisreegleist, millest on kohustatud kinni pidama kõik Nõukogude kodanikud omavahelises suhtlemises, ühiskondlikus elus.

Ühiselu reegleid muidugi on olemas igas inimlikus ühiskonnas. Teisiti nende reeglite nimeks on: moraal, kõlblus.

Moraali sisu sõltub antud maa ühiskondlikust korrast. Miline on ühiskondlik kord, selline on ka seltskonna moraal.

Vana Vene riigi ühiskondliku korra aluseks oli tootmisvahendite eraomandus. Eraomandus andis võimaluse ühtedel inimestel ekspuaterida ja rõhuda teisi inimesi. Vana ühiskond — kõneles Lenin — põhjenes sellel, et sina kas riisud teist või teine riisub sind, sina kas töötad teisele või teine sulle. Väikese varandusega inimene, teenistuja, intelligent hoolitses ainult selle eest, et ajada kokku rohkem varandust, teistega temal ei olnud mingit asja. Eraomandus lahutas inimesi, lõi nende vahele usaldamatuse ja vaenulikke suhteid.

On arusaaday, et kodanlik moraal lubas ja õigustas inimese ekspuaterimist inimese poolt ja lubas kõiki neid suhteid inimeste vahel, kõiki neid elulisi reegleid, mis siit järgnesid. Kodanlikke ühiselureegleid väljendavad eredalt sellised endisaja vanasõnad, nagu: «Inimene on inimesele hunt», «Igaüks enda eest, jumal kõikide eest», «Oma särk on ikka ligem» jne.

Sest ajast peale, kui meil sai ühiskondliku korra aluseks ühiskondlik sotsialistlik omandus tootmisvahenditele, rändas see vana moraal kolikambrisse. Ühiskondliku omanduse võit kogu rahvamajanduses hävitas võimaluse ekspuateratsiooniks, ühtede inimeste rõhumiseks teiste poolt. Ühiskondlik omandus ühendas inimesed ühtse töö alusel ühiskondlikes ettevõtetes, lõi nende vahel usalduse, sõpruse, seltsimehelikkuse suhted.

Vaat millisel pinnal on tekkinud meil ja on ikka rohkem juurdumas kõigi meie kodanike teadvusse uus sotsialistlik moraal, otsene vastand kodanliku ühiskonna moraalile. Sotsialistlik moraal mõistab teravalt hukka ekspuateratsiooni, inimese rõhumise inimese poolt ja kõik, mis on sellega seoses. Sotsialistlik moraal mõistab teravalt hukka vähemadki katsed kõrvale hiilida kohusest töötada, katsed elada teiste töövaeva kulul.

Sotsialistlik moraal nõuab kõigilt ühiskonna liikmeilt, et nad alistaksid oma isiklikud huvid ühiskondlikele huvidele, et nad kogu oma eluviisis laseksid end juhtida ennekõike sotsialistliku ühiskonna, Nõukogude riigi huvidest. Meie hindame kõrgelt Nõukogude kodanikes seda valmisolu mistahes ohvriteks ühiskonna hüveks, hindame heroismi, eneseohverdamist meie nõukogude isamaa eest.

Meie mõistame hukka ja põlgame neid vana maailma jäänuseid, kes sulguvad kitsasse isiklike omakasupüüdlike huvide kesta ja hoolitsevad ainult omaenda heaolu eest.

Nõukogude kodanik ei eralda oma isiklikku elu, oma väikesi huve oma isamaa, oma rahva suurte huvide hulgast.

Moskva Energeetikainstituudi üliõpilane Šarovski üliõpilaste koosolekul, kus arutati küsimust nõukogude inimese moraalseist joontest, lausus:

«Mis eesmärk on meie elul? Teenida oma kodumaad, anda kõik oma rahva ühisele asjale — iga oma ajurakk, iga oma veretilkl!»

Nii mõtlevad ja tunnevad miljonid ja miljonid Nõukogude kodanikud. Olgu siin üks näide: Punaarmee ajas sakslasi Moskva alt läände ja oli lähenemas Novaja Mihailovka külale, kus elas pioneer Vanja Andrianov. See nägi sakslasi tassimas tänaval kuulipildujaid ja pani tähele, kuhu asusid kuulipildurid. Kui kaugel lumelagendikul ilmusid nähtavale meie sõdurid, siis ronis Vanja kuulirahe all kähakil üle põllu kuristikuni ja veeres uperkuuti alla.

«Ärge minge sinna,» hoiatas tema sõdureid, «sinna sakslased on pannud kuulipildujad.»

Ja Vanja viis meie sõdurid hurtsikute tagahoovi, kuhu sakslased olid rajanud lõksudki. Vaenlane löödi külast välja. Pärast seda kinnitas kindral ise oma käega Punatähe ordeni Vanjale rinda ja küsis talt:

«Kes õpetas sind sääraselt tegutsema?»

«Ei keegi — mina ise,» vastas poisu.

Vanja oleks võinud muidugi pageda keldrisse ja seal oodata, kuni lõpeb lahing. Kuid tema tegutses teisiti. Ennastsalgav tegu oli Vanjale ette kirjutatud selle uue sotsialistliku moraalliga, millest toitub meie noorsugu oma varajasest noorussest saadik, kooiipingist peale.

Eriti eredalt ja jõuliselt ilmsid need nõukogude inimese kõrged moraalsed omadused sõja päevil fašistliku Saksamaa vastu. Punaarmee tuli võitjaks mitte ainult tänu oma sõjalis-
sele üleolekule sõjakunstis, relvastuses, varustuses, vaid ka tänu Nõukogude sõdurite võrdlematule moraalsele üleolekule saksa fašistlikest bandiitidest.

Sotsialistlik moraal väljendub meie ühiselu uutest reeglites, säärestes nagu: «Üks kõikide eest, kõik ühe eest», «Iimene on inimesele sõber» jms. Sotsialistlik moraal nõuab üksteise vennalikku abistamist, vennalikku suhtumist kõigi rahvaste ja rasside töötajasse, kellest koosneb nõukogude rahvaste pere, nõuab seltsimehelikku suhtumist naistesse kui üheõiguslikesse ühiskonnaliikmesse, nõuab hoolitsemist laste ja vanade eest, inimväärtuse, aususe, õigluse austamist jne.

Sotsialistliku ühiselu reeglid on nii-öelda seks kirjutamata põhiseaduseks neile uutele ilusatele suhetele inimese vahel, mis on tekkinud sotsialistlikus ühiskonnas. Neid reegleid ei ole nõukogude võimu seadustes ja määrustes. Kuid nemad otse järgnevad meie maa põhiseadusest, Stalinlikust Konstitutsioonist. Nemad on olemas iga Nõukogude kodaniku teadvuses ja südames, kes ausalt töötab, kellele on kallid meie sotsialistliku ühiskonna huvid, kes armastab oma nõukogude kodumaad.

Hoida ja kindlustada ühiskondlikku, sotsialistlikku omandit!

Vanas Vene riigis kapitalistid, mõisnikud, kulakud, kodanlikud kirjanikud kiitsid laia suuga igati eraomandit. Nemad püüdsid sisendada töölistesse ja talupoegadesse, et eraomand — see olewat igaühe heaolu alus. Tehke aga tööd oma palehigis — nii käis see kiidulaul —, olge säästlikud, koguge — ja teie saavutate endile ja oma lastele jõuka, õnneliku elu.

Kuid see oli töötavate masside petmine.

Küsige vanult töölistelt, mida tähendas neile eraomand. Nemad ütlevad teile, et mingit omandit peale töökäte ja viletsa koduse koli neil kunagi ei olnudki, see kiidetud eraomand tähendas neile nende töövaeva takistamatut riisumist kapitalistide poolt.

Pärige vanadelt talupoegadelt, ja nemad meenutavad, kuidas talumehi löödi, peksti, anti kohtu alla, näljutati türmides

mõisniku maal karjatamise eest, metsaraiumise, küttimise ja isegi marjakorjamise eest mõisniku metsast. Nemad meenu-tavad, kuidas talupoegadelt riisuti varandus, kuidas aeti õuest ära viimnegi talleke võlgade eest mõisnikule, kulakule, kuidas talumees laastati puupaljaks.

Aga millise õigusega? Eraomanduse seaduse alusel.

Vaat millist nägu näitas tööliste ja talupoja poole pöördu-des too «püha ja puutumatu» eraomand. Puutumatu oli ju ainult suurnike omand. Just kui ketikoerad hoidsid politseini-kud, urjadnikud, pristavid, kohtunikud toda kapitalistide, mõisnike, kulakute omandit. Eraomandi kaitse tegelikult tähend-as nende rikkuste kaitsmist, tähendas kaitsta nende «õigust», riisuda vaeseid.

Mõisnike ja kapitalistide jõud ja võim olid rajatud era-omandile. Kogu kapitalistliku korra aluseks, tema riisumise ja vägivallaga töötavate masside kallal, oli paljukiidetud era-omandus tootmisvahenditele.

Kõik see on põhjalikult muutunud sest ajast saadik, kui meil murti kodanluse võim ja kogu rahvamajanduses pandi maks-ma ühiskondlik, sotsialistlik omandus tootmisriistadele ja -va-henditele. Ühiskondlik omandus kujuneski selleks aluseks, mil-lele meie rajasime uue, sotsialistliku korra ja saavutasime tõeli-selt kõigile töötajatele õnneliku, kindlustatud elu.

Iga töötaja on ihust ja hingest huvitatud sellest, et hoida, kindlustada, suurendada riiklikku, kolhooslikku, kooperatiivset sotsialistlikku omandit kui nõukogude korra püha ja puutu-matut alust, kui meie kodumaa rikkuse ja võimsuse allikat, kui kõigi töötajate kindlustatud ja kultuurse elu allikat. Meie Konstitutsioon on kuulutanud rahyavaenlasteks need isikud, kes püüavad omastada ühiskondlikku sotsialistlikku omandit. Nõukogude seadus on määranud ühiskondliku sotsialistliku omandi riisumise eest raske karistuse.

Sotsialistliku omandi kaitsmine igasuguste kallalekippu-miste vastu on iga Nõukogude kodaniku otsene kohustus. Võib tuua kuipalju tahes näiteid, kus Nõukogude kodanikud on seal-juures osutanud tõelist kangelaslikkust. Kolhoosis «Udarnik» Pirjatimi rajoonis Harkovi oblastis tungisid riisujad öösel seemnevilja aida valvuri kolhoosnik Vassili Vinnitšenko kal-lale. Bandiite tõrjudes sai tema kaheksa noahaava, kuid suutis siiski tulistada ja tõsta kisa. Veri voolamas haavust, jäi Vin-

nitšenko siiski oma postile edasi, kuni kolhoosnikud kokku jooksid. Kolhoosi seeme oli päästetud.

Kuid hoolitsus ühiskondliku omandi eest ei piirdu ainult selle kaitsmisega omastajate ja kahjurite vastu.

Hoida ja kindlustada ühiskondlikku, sotsialistlikku omandit — tähendab energiliselt võidelda laostumise, pillamise, lohakuse, hooletu ja kuritegeliku suhtumise vastu ühiskondlikku omandisse.

Hoida ja kindlustada ühiskondlikku, sotsialistlikku omandit — tähendab juhtida riiklikku ja kooperatiiv-kolhooslikku majandit majanduslikult, heaperemehelikult, pidada ranget arvestust ja kontrolli ühiskondliku varanduse kasutamise ja tarbeainete jaotamise üle, pidada täpset rahalist arvestust, hoida rahva raha.

Hoida ja kindlustada ühiskondlikku, sotsialistlikku omandit — see tähendab pidevalt kõrgendada tootlikkust, alandada väljalastava toodangu omahinda, tõsta selle väärtust, laiendada ja tugevdada meie sotsialistlikku majandust.

Jutustame ühe lookese sellest, kuidas vanad bolševikud õpetavad hoidma rahva vara. Kord Sergei Mironovitš Kirov oli tehast üle vaatamas ja märkas, et põrandal tööpinkide juures vedeleb maas hulk mutreid. Ta pöördus ühe töölise poole:

«Ole hea, ütle, mis sa teeksid, kui näeksid põrandal maas üht 20-kopikalist!»

«Noh, muidugi mõista, tõstaksin selle üles.»

«Aga mispärast sul siin põrandal vedeleb ja rikneb mutreid? Kas need riigile raha ei maksa?»

Vaadake nüüd tähelepanelikult endi ümber, kuidas teie selt-simehed käivad ümber masinaga, tööpingiga, instrumendiga, valmistoodanguga, kuidas nad kulutavad toorainet, materjale, varuosi, põletusainet ja määrdeõli, kuidas nad koristavad ja hoiavad viljasaaki teie kolhoosis, kuidas on seal sisse seatud arvestus, kontroll, — ja teie leiate sadu juhtumeid ja sadu viise, kuidas hoida ja kindlustada ühiskondlikku omandit.

Meenutage alati ja igal pool, et ühiskondlik, sotsialistlik omand on kogu meie korra alus.

Nõukogude kodanike aukohus

Väljendades meie maa miljonite töötajate siiraid rahupüüdeid, on nõukogude võim alati olnud rahu ja rahvastevahelise sõpruse tuliseks ning kindlaks pooldajaks.

Oma maa ajaloost teame, et Nõukogude valitsus kohe järgmisel päeval pärast oma tekkimist pöördus kõigi sõdivate riikide ja rahvaste poole ettepanekuga kohe alustada läbirääkimisi õiglase demokraatliku rahu sõlmimiseks, ilma võõraste maade ja rahvaste vallutamisetä. Rahudekreet võeti vastu ülevenemaalise nõukogude kongressi poolt 26. oktoobril (8. novembril) 1917 pärast Lenini aruannet.

Kuid ajaloost teame ka, et noorel nõukogude vabariigil tuli pidada rasket võitlust sisemise kontrrevolutsiooni ja välismaiste röövvallutajate vastu. V. I. Lenin ütles siis:

«Et kaitsta tööliste ja talupoegade võimu röövlite eest, s. o. mõisnike ja kapitalistide eest, selleks on meile vaja võimsat Punaarmeed.»

Säärane Punaarmee loodigi. Tema organiseerijaiks ja juhtideks olid V. I. Lenin ja J. V. Stalin. Nende lähimaiks abilis- teks Punaarmee organiseerimise ja juhtimise alal olid M. V. Frunze ja K. J. Vorošilov.

Punaarmee sündis ja karastus võitlusväljadel, kodusõja lahingute tules. 1918.—1920. a. päästis Punaarmee nõukogude rahva üksmeelsel toetusel Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidud raskes võitluses tööliste-talupoegade vaenlaste — valgekaartlaste ja välismaiste röövvallutajate — vastu.

Pärast 1918.—1920. a. sõda jätkas Nõukogude valitsus kindlalt rahu ja välisriikidega sidemete kindlustamise poliitikat ja tal läks aegamööda korda luua diplomaatilised suhted suurema osa riikidega, sealhulgas ka kõigi suurriikidega. Kuid Nõukogude valitsus ei unustanud hetkekski, et uute kallaletungide oht Nõukogude Liidule kapitalistlike maade poolt on jäänud püsima. Seepärast kandsid Nõukogude valitsus ja kommunistlik partei seltsimees Staliniga eesotsas väsimatult hoolt Nõukogude Liidu relvastatud jõudude tugevdamise ja täiustamise eest. Suurtööstuse arenemisega ja talurahva siirdumisega kolhoosidesse loodi võimas alus Punaarmee tehnilisele ümberrelvastusele. Kogu rahvas võttis kommunistliku partei juhtimisel osa Nõukogude Liidu relvastatud jõudude ülesehitu-

sest. Partei hoidis lakkamatult rahvast võitlusvalmis vastu-
löögi andmiseks igale kallaletungile väljastpoolt.

1941.—1945. a. päästis Punaarmee teist korda Oktoobri-
revolutsiooni suured võidud, Nõukogude Liidu vabaduse ja sõltu-
matuse ennenägematus kangelaslikus võitluses fašistliku
Saksamaa ja tema kaaslaste vastu. Saksamaa ja tema liit-
laste relvastatud jõud purustati kõigepealt, ja peamiselt Puna-
armee poolt. Saksamaa pealinna võttis Punaarmee tormijook-
suga ja sundis fašistliku Saksamaa relvad maha panema. Pu-
naarmee vabastas meie kodumaa alatisest saksa kallaletungi
ohust läänes.

Pärast seda sundis Punaarmee oma otsustavate ja osavate
operatsioonidega Kaug-Idas viimse sõdiva röövvallutusliku
riigi, fašistliku Saksamaa peamise liitlase — Jaapani — relvad
maha panema. Sellega aitas Punaarmee kaasa Teise Maail-
masõja kiiremale lõpuleviimisele, demokraatlike riikide täieli-
kule võidule. Punaarmee vabastas kodumaa alatisest jaapani
kallaletungi ohust idas.

Punaarmee ei vabastanud mitte üksnes oma maa vööra-
maistest röövvallutajaist, ta täitis auga kõrge, õilsa ülesande:
vabastada Lääne-Euroopa rahvad, Ida- ja Kesk-Aasia rahvad
orjastajaist, ta päästis tsivilisatsiooni ja inimkonna kultuuri-
varad hävingust.

Punaarmee erineb põhjalikult kõigi teiste riikide armeedest.

Esimene ning põhiline Punaarmee iseärasus seisab selles,
et ta on vabastatud tööliste ja talupoegade armee, Oktoobri-
revolutsiooni armee, et ta on tööliste ja talupoegade võimu
kindlustamise teenistuses. Punaarmee kaitseb kõiki nõukogude
rahvaste saavutusi. Ta kaitseb nõukogude võimu vaenlaste
vastu, meie maad, meie vabrikuid ja tehaseid, meie kolhoose
ja sovhoose, meie koole ja ülikoole, meie kultuuriaardeid,
meie vabadust ja sõltumatust, meie nõukogude sotsialistlikku
kodumaad.

Seepärast armastabki meie rahvas nii sügavalt oma kallist
Punaarmeed, on nii uhke temale, hoolitseb nii innukalt tema
eest. Meil moodustavad armee ja rahvas ühise terviku, ühise
pere. Ja selles on meie Punaarmee jõu allikas.

Teine Punaarmee iseärasus seisab selles, et ta on meie
maa kõigi rahvaste vabaduse ja sõltumatuse kaitse armee,
meie maa rahvaste vendluse armee. Punaarmees teenivad võit-

lejad ja komandörid kõigi meie maa rahvaste ja rahvuste hulgast. Kõikidele nendele on Punaarmee nagu oma perekond.

Seepärast leiab Punaarmee üksmeelset palavat poolehoidu kõigi meie suurel maal elavate rahvaste poolt. Ja selles on meie Punaarmee jõu allikas.

Kolmas Punaarmee iseärasus seisab selles, et ta on kasvatatud austuse vaimus teiste rahvaste vastu, et ta kaitseb iga rahva õigusi vabadusele ja sõltumatusele, et ta on kogu maailma rahvaste vahelise rahu ja sõpruse armee.

Seepärast pooldavad ja toetavadki kõik maailma rahvad Punaarmeed.

Meie Konstitutsioon nimetab sõjaväeteenistust Tööliste-Talupoegade Punaarmees iga Nõukogude kodaniku aukohustuseks. Ja tõepoolest, mis võib olla austavam kui kohustus kaitsta, relv käes, meie suurt nõukogude kodumaad, esimest tööliste ja talupoegade sotsialistlikku riiki maailmas kogu maailma töörahva lootusi ja kantsi nende võitluses oma vabaduse eest!

Enne sõjaväelist õppust Punaarmees teostatakse sõjaväeteenistuse-eelset õppust õppeasutistes. Isamaasõja algul pandi kehtima üldine sunduslik sõjaväeline õppus asutiste ja ettevõtete juures kõigile võitlusvõimelistele meessoost Nõukogude kodanikele 16 kuni 50 aasta vanuseni.

Punaarmee juhtkond koostatakse samast keskkonnast, kust on pärit reameeste koosseiski: tööliste, talupoegade ja intelligentsi hulgast. Punaarmees ei ole ega võigi olla klassivaenu, nagu see on kapitalistlike maade armeede ohvitseride ja sõdurite vahel. Punaarmee komandörid ja võitlejad moodustavad ühise võitluspere, kes on ühte liidetud mitte ainult kõrge sõjalise distsipliiniga, vaid ka sügava seesmise kõlbelis-poliitilise ühtsusega — vaadete, püüdluste, eesmärkide ühtsusega, piiritu truudusega nõukogude kodumaale.

Punaarmee on kasvatatud marksismi-leninismi kõrgete ideede vaimus. Ta on omandanud ja suurendanud vene rahva parimaid võitlustraditsioone, maailma suurima revolutsiooni — Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni — võitlejate tulise entusiasmiga võrratu eneseohverdamise, vahvuse ja kangelaslikkuse traditsioone. Punaarmee jõud ja võitmatuse seisavad selles, et

teda juhib bolševike partei, et riigi relvastatud jõudude eesotsas seisab kõigi aegade ja kõigi rahvaste geniaalseim juht ning suurim väepealik seltsimees Stalin, kes on loonud eesrindliku sõjateaduse. Stalinliku kooli kasvandikud, Punaarmee komandörid on näidanud endid andekate väejuhtidena. Seltsimees Stalini õpetuse alusel on meie Punaarmee võitlustes vaenlaste vastu omandanud oma suurepärased võitlusmeetodid, oma võrratu kunsti purustada vaenlast.

Nõukogude noormehed õpivad usinasti sõjaväelist õppust ja võtavad uhkustundega vastu nende kätte antava relva, et oma verd ja isegi oma elu säästmata kaitsta nõukogude kodumaad.

NSV Liidu iga kodaniku püha kohus

Oma raadiokõnes rahvale 3. juulil 1941 avas seltsimees Stalin meie ees selle sügava mõtte, mis on väljendatud NSV Liidu Konstitutsioonis järgmiste sõnadega:

«Isamaa kaitsmine on NSV Liidu iga kodaniku püha kohus.»

Seltsimees Stalin selgitas, et algavat sõda ei saa pidada tavaliseks sõjaks kahe armee vahel. See on Suur Isamaasõda, üldrahvalik sõda välismaiste röövvallutajate vastu, kes ähvardavad tuua hukatust Nõukogude Liidule ja orjastada kõik nõukogude rahvad.

Samal ajal avas seltsimees Stalin meie ees kogu võitlusprogrammi nõukogude kodumaa kaitseks:

kaitsta iga jalatäit Nõukogude maad, võidelda viimse vereatilgani meie linnade ja külade eest;

kindlustada Punaarmee ridade intensiivset täiendamist;

viivitamata allutada kogu meie töö Punaarmee kindlustamise ülesandele; tõhustada kõigi meie ettevõtete, eriti relvi ja sõjavarustust tootvate ettevõtete tööd;

kindlustada Punaarmee varustamist kõige vajalikuga;

korraldada laiaulatuslikku abiandmist haavatuile; organiseerida kätiste, elektrijaamade, telefoni- ja telegraafi-sideme kaitset;

korraldada kohalikku õhukaitset;

organiseerida halastamatut võitlust salakuulajate, diversantide, vaenlase parašütistide, Nõukogude tagala desorgani-

seerijate, kuulujuttude levitajate, desertööride vastu;

Punaarmee väeosade pealesunnitud taganemisel vedada ära kõik vedurid ja vagunid, ära ajada kõik kariloomad; vaenlasele ei tule jätta mitte kilogrammigi leiba, mitte liitritki kütteenet, vaid kõik väärtuslik, mida ei saa ära viia, hävitada;

vaenlase poolt ajutiselt okupeeritud rajoonides luua partisanisalgad, õhutada partisanisõda saksa fašistlike rööv vallutajate vastu, jälitada ja hävitada neid igal sammul.

Süvenege sellesse seltsimees Stalini tegevusprogrammi, ja te näete, et tõesti iga Nõukogude kodanik võis temas leida ja leidis oma koha, oma ülesande kodumaa kaitsmisel. Meie suur juht seltsimees Stalin innustas ja organiseeris kogu nõukogude rahva otsustavale kangelaslikule võitlusele tugeva ja salakavala vastasega ja see võitlus lõppes hitlerliku Saksamaa täieliku purustamisega.

Miks vastas siis nõukogude rahvas nii palavalt ja üksmeelselt oma juhi üleskutsele? Miks võitles ta nii ennastsalgavalt, hoolimata raskeist ohvreist?

Mitu korda varemgi on vene rahvas koos teiste meie maa rahvastega ennastsalgavalt võidelnud välismaiste rööv vallutajate vastu ja on neid võitnud. Kuid sestsaadik, kui meie maal algas nõukogude võim, on meie kodumaa kaitsmine omandanud rahvahulkadele hoopis erilise mõtte, erilise tähtsuse.

1918.—1920. a. kaitsesid rahvahulgad vaenlase vastu esmakoordselt meie ajaloos mitte ainult oma kodumaad, vaid ka endile kalliks saanud võimu, mille nad äsja ise olid loonud. Nad kaitsesid vaenlase vastu oma higi ja verrega niisutatud maad, mille nad äsja olid ära võtnud mõisnikelt, oma vabrikuid ja tehaseid, mis nad äsja olid ära võtnud kurnajailt. Nad sõdisid oma tõelise nõukogude isamaa eest, mille nad äsja olid loonud, kus nad olid saanud täielikeks peremeesteks.

Seepärast suutiski meie maa, kes neil aastail oli nõrk, kurnatud, halvasti varustatud, toime tulla kõigi tugevate ja rohkearvuliste vaenlastega. Lenin ütles siis, et keegi ei suuda iialgi võita sellist rahvast, kes oma enamuses tunneb ja mõistab, et ta kaitseb oma, nõukogude võimu, et ta võitleb ürituse eest, mis kindlustab temale ja tema lastele võimaluse kasutada oma töövilja, kõiki kultuurihüvesid.

Nüüd, enam kui kakskümmend aastat hiljem, tuli nõukogude rahval uuesti kangelaslikult kaitsta oma võimu, oma nõukogude isamaad võõraste röövallutajate vastu. Sel korral sõdis nõukogude rahvas, kes juba oli maitsnud vabaduse ja uue, nõukogude sotsialistliku korra hüvesid, sel korral ta võitles täiesti ühinenult mitte ainult võimaluse eest kasutada kogu oma töövilja, vaid juba olemasolevate, tema enda poolt loodud vaba töö suurte hüvede eest.

Seepärast ei lähe iialgi kellelgi korda võita sellist rahvast! Nõukogude patriotism on hoopis isesugune jõud, millega võrdset pole teistes maades.

Igal nõukogude inimesel — venelasel, valge-venelasel, eestlasel, turkmeenil, baškiiril ja kõigil teistel — on oma kodumaa, kus ta on sündinud ja üles kasvanud. Selle kodumaaga on loomulikult kõigepealt seotud tema mõtted ja tunded. Ta armastab palavalt oma kodumaad, tema kuulsat minevikku. Ja see tundmus on seda tugevam sellepärast, et nüüd ei segune sellega meelegibedust ega valu ülekohtu pärast, mis kapitalistid ja mõisnikud vanal Venemaal rahvale tegid. See tundmus on tugevam ja rõõmustavam sellepärast, et nüüd lisandub sellele uhkus oma rahva vaba, kultuurse ja õnneliku elu üle.

Säärane on nõukogude kodanike, nõukogude sõdurite armastus oma maa vastu, oma rahva vastu, ja see on üks nõukogude patriotismi põhilisi iseärasusi, tema suur jõud.

Ent kui igal nõukogude rahval on oma kodumaa, siis kõigil neil on ühine suur nõukogude isamaa, kes ühendab kõik Nõukogude maad üheks vägevaks riigiks, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liiduks. Temas kehastub nõukogude rahvaste vennalik sõprus. Isamaasõda kindlustas veel rohkem seda sõprust.

Kaukaasia rahvastel oli muistseil aegadel selline komme: sõjamehed valasid tilga oma verd üldisse karikasse ja, joonud seda verd, sidusid endid üksteisega igaveseks vendluse, au ja kuulsusega. Selliseks verevendluseks on muutunud ka nõukogude rahvaste liit, kes üheskoos au ja kuulsusega kaitsesid oma vabadust ja sõltumatust.

Nõukogude kodanike, nõukogude sõdurite piiritu ustavus oma ühisele isamaale, kes kindlustas kõigile rahvastele vaba, õnneliku elu, on nõukogude patriotismi teine põhiline iseärasus, tema suur jõud.

Iga maa igal inimesel on sidemed ühiskonnaga, milles ta elab. Kuid nõukogude inimeste ühiskondlikud sidemed on tugevamad kui ühelgi teisel maal.

Nõukogude ühiskonnas ei ole vaenulikke klasse. Nõukogude töölistel, talupoegadel ja intelligentsil on ühised huvid ja püüded, mõtted ja tundmused. See kõlbelis-poliitiline ühtsus, see nõukogude inimese lahutamatu vennalik side kogu ühiskonnaga, kogu rahvaga on üks põhilisi nõukogude patriotismi iseärasusi, tema suur jõud.

Isamaasõja ülevad, õilsad eesmärgid vaimustasid Punaarmee võitlejaid ja kõiki Nõukogude kodanikke kangelastegudele, ennastalgavale tööle. Võitluse ülevad, õilsad eesmärgid, kogu nõukogude rahva, kogu Punaarmee kindel usk oma teo õigsusse on samuti nõukogude patriotismi põhiliseks iseärasuseks, tema suureks jõuks.

Nõukogude inimestele on võõras rahvusliku ja rassilise vihkamise tunne, mis alandab inimese väärtust. Kuid nõukogude inimesed vihkavad kogu hingest nõukogude kodumaa vaenlasi, vihkavad neid mitte nende rahvuse pärast, vaid sellepärast, et nad tungivad kallale meie maa'e, sellepärast, et nad on igasuguse vabaduse ja kultuuri kägistajad. See meie kodanike püha viha nõukogude kodumaa vaenlaste vastu on samuti nõukogude patriotismi põhiline iseärasus, tema suur jõud.

Nõukogude patriotismis ühinevad palav armastus oma kodumaa vastu, piiritu ustavus oma nõukogude isamaale, kogu nõukogude ühiskonna, kõigi nõukogude rahvaste kõlbelis-poliitilise ühtsuse tunne, vankumatu usk oma töö õigsusse, püha viha nõukogude kodumaa vaenlaste vastu, demokraatia ja vabaduse vaenlaste vastu.

Nõukogude patriotism kümnekõrdistab meie rahva jõudu võitluses vaenlastega, võidab kõik raskused, purustab kõik tõkked. Palav, elustav nõukogude patriotism on nii nõukogude inimeste töökangelastegude allikaks tagalas kui ka meie sõdurite sõjaliste kangelastegude allikaks rindel.

Nõukogude rahva juhtiv ja suunav jõud

Oleme endile kätte võitnud suured õigused ja vabadused, oleme kehtima pannud ja kindlustanud oma ühiskondliku ja riikliku korra bolševistliku, kommunistliku partei juhtimisel.

Nõukogude kodumaa sõltumatust sõjas võõraste röövullutajate vastu oleme kaitsnud bolševistliku partei juhtimisel. Kogu rasket, keerulist tööd Nõukogude riigi edasise kindlustamise alal, sotsialistliku korra arendamise alal sooritame meie Lenini-Stalini partei juhtimisel.

Nõukogude Liidu töölisklassil, töörahval on palju mitmesuguseid organisatsioone. Need on nõukogud, kes ühendavad kõiki Nõukogude kodanikke, vahet tegemata rahvuse ja rassi, usundi, hariduse, elukutse, parteilise kuuluvuse järgi. Need on ametiühingud, kes ühendavad peaaegu kõiki meie maa töölisi ja teenistujaid. Need on kooperatiivsed ja kolhooslikud organisatsioonid, kes haaravad peaaegu kõiki talupoegi ja kodukäsitöölisi. See on kommunistlik noorsooühing, kes ühendab linna ja maa kogu eesrindlikku noorsugu ja liidab selle parteiga. Need on kõiksugu teaduslikud, riigikaitse-, spordi- ja teised ühiskondlikud organisatsioonid, kuhu kuulub kümneid miljoneid liikmeid.

Igaüks neist organisatsioonidest töötab omal alal, elab oma isetegevuslikku elu. Kõik nad teenivad töörahva huve. Ja partei on selleks töölisklassi, töötavate hulkade juhtivaks organisatsiooniks, kes kindlustab kõigi parteitute organisatsioonide hästikorraldatud tööd ühes üldsuunas, teostab kõigi nende organisatsioonide ühist juhtimist.

Kuidas ja miks meie partei suutis saada oma kätte juhtiva osa töörahva teiste organisatsioonide seas?

Partei on töölisklassi eesrindlik, teadlik väesalk. Ta koosneb töölisklassi, talupoegade ja intelligenti eesrindlikest inimestest. Need inimesed elavad ja töötavad töörahvahulkade keskel, nad on lähedalt seotud parteitute organisatsioonidega ja seisavad suuremalt jaolt nende eesotsas. Oma kogemustelt, oma mõjult töörahva keskel on bolševike partei ainuke organisatsioon, kes on suuteline välja töötama ühise tegevusjoone kõigile organisatsioonidele, kes on suuteline koondama oma kätte töörahva kogu võitluse ja töö juhtimise.

Partei ei asenda mingil tingimusel parteituid organisatsioone. Parteiorganisatsioonid ei käsunda parteituid organisatsioone, vaid annavad neile abi nende töös. Kommunistid, kes on parteitute organisatsioonide liikmeks, saavutavad kui eesrindlikud ja mõjukad inimesed veenmise abil seda, et need or-

ganisatsioonid lähevad partei järel, võtavad vabatahtlikult vastu tema juhtimise.

Võtame tööraha saadikute nõukogud, ülemnõukogud. Rahvas valib neisse oma parimaid inimesi. Juhtivaile kohtadele nõukogudes esitab partei oma kandidaate. Ja kui riigiorganite juhtideks osutuvad partei poolt esitatud kandidaadid, siis seda sellepärast, et nemad on kõige rohkem järeleproovitud ja rahvale ustavad inimesed.

Partei jõud on selles, et ta seisab eesrindliku revolutsioonilise teooria, marksismi-leninismi alusel. See õpetus aitab parteil aru saada ümbritsevast olukorrast, mõista toimuvate sündmuste seesmist sidet, ära tunda, kuidas ja kuhu arenevad sündmused, kuidas ja kuhu nad peavad arenema tulevikus. See õpetus annab parteile võimaluse ette näha sündmuste käiku ja järelikult annab talle ka võimaluse juhtida sündmuste käiku nii, nagu see on vajalik rahvahulkade huvides, Nõukogude riigi huvides.

Partei jõud seisab tema organiseerituses. Lenin kirjutas, et saja jõud võib ületada tuhande jõu, kui see sada on organiseeritud. Tänu oma ridade organiseeritusele on bolševike partei suutnud vastu pidada kõige rängemaile katsumustele, mis talle on osaks saanud võitluses rahvavaenlastega, ja toime tulla rahvahulkade, Nõukogude riigi juhtimise raskeimate ülesannetega nii rahu kui sõja ajal.

Partei jõud seisab tema ühtsuses ja distsipliinis, mis tugineb tema liikmete vaadete ühtsusele. Bolševistlik partei nõuab kõigilt oma liikmeilt rangeimat distsipliini, kõigi partei määruste tingimusteta, täpset ja kiiret täitmist. Bolševistlik parteidistsipliin tugineb vabatahtlikule alistumisele oma parteile, piiramatu ustavusele oma partei ülesannetele.

Bolševistliku partei jõud ja võitmatkus on tema lahutamatuse sidemes rahvahulkadega. Lenin ja Stalin õpetavad, et partei, kes on kaotanud või nõrgestanudki oma sidemed rahvahulkadega, kaotab paratamatult rahvahulkade usalduse ja toetuse, hukub paratamatult. Partei ei unusta iialgi neid oma suurte juhtide sõnu. Bolševistlik partei ümbritseb end miljonite aktiivsete parteitute abilistega. Partei mitte üksnes ei õpeta masse, vaid ise õpib rahvahulkadelt, rikastab juhtide töökogemusi rahvahulkade kogemustega. Partei nõuab, et iga tema liige oleks eeskujuks oma töös käitises, oma töö tehnika valda-

mises, oma kvalifikatsiooni tõstmises, oma teadmiste tõstmises, töö ja riikliku distsipliini pidamises, kogu oma käitumises.

Kommunistliku partei juhtiv osa Nõukogude Liidus on rõhutatud ja kinnitatud NSVL-i Konstitutsioonis. Seal on öeldud, et partei on «tööraha eelvägi tema võitluses sotsialistliku korra kindlustamise ja arendamise eest».

Konstitutsioonis on kirjutatud, et partei kujutab endast «tööraha kõigi ühiskondlike kui riiklike organisatsioonide juhtivat tuuma».

Seltsimees Stalin nimetas kommunistlikku parteid nõukogude rahva juhtivaks ja suunavaks, vaimustavaks ja organiseerivaks jõuks nii rahuliku ülesehituse kui sõja aastail.

Nõukogude rahvas suhtub Lenini-Stalini parteisse täie usaldusega ja hindab teda kui oma armastatud parteid.

KONSTITUTSIOONI ÜHETEISTKÜMNES PEATÜKK

NÕUKOGUDE RIIGI VALIMISSÜSTEEM ON KÕIGE DEMOKRAATLIKUM VALIMISSÜSTEEM MAAILMAS

Nõukogude VIII erakorralise kongressi poolt 5. det. 1936. aastal vastuvõetud Stalinlik Konstitutsioon pani esmakordselt ajaloos kehtima tõeliselt üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse salajasel hääletamisel. Stalinliku Konstitutsiooni poolt kehtima pandud valimissüsteem kindlustab kõige vabamad ja demokraatlikumad valimised nõukogudesse.

«Nõukogude kord on demokraatismi maksimum tööliste ja talupoegadele», ütles Lenin. Stalinlik Konstitutsioon on saavutatud kapitalistliku korra likvideerimise ja sotsialismi võidu tagajärjel meie maal.

Miks meie valimised on üldised?

Sellepärast, et kõigil meie kodanikel peale nende, kellelt valimisõigus kohtu poolt on ära võetud, on õigus valida ja valitud olla.

Miks meie valimised saavad olema ühetaolised?

Sellepärast, et ei erinevus varanduslikus seisus (mis osaliselt on veel olemas), ei rassiline ega rahvuslik kuuluvus anna mingeid eesõigusi ega ole valimistel kitsenduseks. Naised kasutavad aktiivset ja passiivset valimisõigust võrdselt mees-tega. Meie valimised on tõeliselt ühetaolised.

Mispärast salajased?

Sellepärast, et nõukogude kord annab Nõukogude Liidu kodanikele täieliku vabaduse hääletada nende poolt, keda nad tahavad valida, kellele nad usaldavad oma huvide kindlustamise.

Mispärast otsesed?

Sellepärast, et otsesed valimised kohtadel kõigisse esindus- asutistesse kuni kõrgemate organiteni kindlustavad kõige paremini meie suure maa töörahva huvisid.

Miljonid töörahva hulgad tõmmatakse meil kaasa alaliselt ja otseselt osa võtma riigi valitsemisest.

Nõukogude rahvas, tõeline maa peremees, valib oma esin- dajaid-rahvasaadikuid kõigisse kõrgemaisse ja kohalikesse riigivõimuorganeisse.

«Juba rahvasaadikute hulk üksi, kes elavad üle kogu Nõu- kogude Liidu — Moskvast kuni kõige viimsema külakolkani, näitab, et nõukogude võim oma saadikute kaudu võib teosta- da ja teostabki tõepoolest suuri üritusi, sest see aktiiv ha- rab, õigust öelda, kogu meie maa elanikkonna», ütleb sm. Kalinin.

Ainult Nõukogude Liidus valitsevad töölisklass, talurahvas ja intelligents nõukogude kaudu riiki. Selles seisab nõuko- gude demokratiismi põhimõtteline erinevus kodanlikust demo- kratismist.

Kapitalistlikes maades, kus on olemas vastandlikud klas- sid, rõhutud ja rõhujad, on «demokraatia» lõppude lõpuks de- mokraatia ainult vägevatele, rikkale vähemusele. Kodanlik de- mokraatia väljendab ainult vormilist, mitte aga tegelikku ühe- õiguslikkust kodanike vahel. Kodanlus räägib poliitilistest õi- gustest, mida ta andvat rahvale oma põhiseadustes, tegelikult aga tühistab ta need kõiksugu klauslitega, tsensuslike kitsen- dustega. Ei ole ainustki ka kõige demokraatlikumat kodanlikku riiki, kus poleks klausleid ja väljapääsuteid antud lubaduste tühistamiseks.

Marx rõhutas oma kuulsas töös «18. brumaire ja Louis Bo- naparte», et kodanluse «konstitutsiooni iga paragrahv sisal- dab eneses omaenda vastandlikkust... vabadust — üldfraasi- des, vabaduse tühistamist klausleis».

Mitte üksi kapitalistlik riik, isegi kõige demokraatlikum, ei teosta tegelikult üldist, ühetaolist, otsest valimisõigust sala- jasel hääletamisel. Kapitalistlikes maades kõrvaldatakse töö- rahva suured hulgad aktiivsest poliitilisest elust.

Nõukogude Konstitutsiooni artikkel 135 annab üldise valimisõiguse kõigile NSVL-i kodanikele, kes on saanud 18-aastaseks, sõltumata rassilisest ning rahvuslikust kuuluvusest, sotsiaalsest päritolust ja varanduslikust seisust.

Paljudes kapitalistlikes maades on valimisõigus piiratud sellega, et naistel ei ole üldse valimisõigust ja nad ei või olla riigiameteis. Mõnedes Ameerika osariikides tuleb maksta valimisõiguse saamiseks teatavat maksu, «valimismaksu». Valimisõiguse kaotavad kõik need, kes saavad riigilt abiraha. Säärane olukord on ka mõnedes teistes kodanlikes riikides, näit. Soomes, Taanis.

Valimistest osavõtmise õiguse saamiseks on paljudes kapitalistlikes riikides nõutav, et kodanik elaks pidevalt ühes paigas: Inglismaal — 3 kuud, Prantsusmaal — 6 kuud, Ungaris — 2 aastat, Jaapanis — 3 aastat. Inglismaal on sisse seatud korteritsensus.

Sääraste tsensustega kõrvaldab kodanlus valimistelt riigivõimuorganeisse määratu suuri tööraha hulki, kes tööpuuduse, töö ajutise iseloomu ja teiste põhjuste tõttu on sunnitud tihti elukohta vahetama.

Nõukogude Liidus on igal kodanikul õigus valimistest osa võtta, isegi kui ta sõidaks teise kohta alles valimispäeval.

Valijate arvu vähendamiseks tööraha hulgas on reas kapitalistlikes riikides kehtima pandud hariduslik tsensus: mõnedes Ameerika osariikides nõutakse valijalt valimisõiguse saamiseks inglise keele lugemise ja kirjutamise oskust. Selle tsensusega kõrvaldatakse valimistelt riigivõimuorganeisse miljonid töötajad: väljarändajad, vähemusrahvused, pärisrahvad.

Paljude kapitalistlike maade valimissüsteem kõrvaldab valimistest osavõtmiselt noorsoo kui tööraha kõige aktiivsema ja revolutsioonilisema osa. Ameerika Ühendriikides, Inglismaal, Prantsusmaal, Belgias algab valimisõiguse kasutamine alles 23. eluaastast, Jaapanis ja Hollandis — 25. eluaastast.

Valimisõigust kodanlikes maades pole ka sõjaväes teenivail kodanikel. Seda tehakse selleks, et muuta sõdurite massi sõnakuulelikuks, mehaaniliseks tööriistaks kurnajate-klasside käes.

NSV Liidu Konstitutsiooni artiklis 138 öeldakse, et Nõukogude Liidus sõdurid ja komandörid võtavad osa valimistest

võrdselt kogu nõukogude rahvaga. Valimismäärustik näeb ette valimispunktide loomist sõjaväeosadesse ja üksustesse.

NSV Liidu Konstitutsiooni artikkel 136 paneb kehtima üheaolised valimised kõigile kodanikele, s. o. igal kodanikul on ainult üks hääl. Kõik kodanikud võtavad valimistest osa võrdsetel alustel. Kapitalistlikes maades, näiteks Inglismaal, Belgias, omavad jõukamate klasside esindajad 2—3 häält: üks hääl elukoha järgi, teised — neile kuuluvate kinnisvarade asukohta järgi.

Nõukogude riigi Konstitutsiooni artikkel 139 paneb maksimaalsed valimised kõigisse tööraha saadikute nõukogudesse, alates küla- ja vallanõukogust kuni NSV Liidu Ülemnõukoguni, kinnitades sellega otsust sidet valijate ja saadikute vahel.

Paljudes kodanlikes riikides kehtivad mitmeastmelised valimised. Selline kord on kehtima pandud selleks, et läbi sõeluda revolutsioonilisi kihte, et takistada töötajail avaldada oma tahet.

Ameerika Ühendriikides valitakse president kaheastmelise valimisega. Valimistel tsaari duumasse olid kõik valijad 1907. aasta 3. juuni seaduse kohaselt jaotatud 4 kuuriasse. Töölise jaoks oli kehtima pandud kolmeastmeline valimissüsteem. Algul valisid töölised volinikud, need valisid valijamehed ja alles valijamehed võtsid osa duuma saadikute valimisest. Talupoegade jaoks olid kehtima pandud neljaastmelised valimised. Stalinlik Konstitutsioon kindlustab NSV Liidu kodanikele täieliku võrdsuse. NSV Liidu Ülemnõukogu valimiste määrustik loob kõik tingimused selle võrdsuse tegelikuks teostamiseks.

NSV Liidu Ülemnõukogu valimiste määrustik näeb ette kaht liiki valimisringkondi, vastavalt sellele, et NSVL-i Ülemnõukogu koosneb kahest osast — Liidunõukogust ja Rahvuste Nõukogust: valimisringkond valimisteks Liidunõukogusse ja valimisringkond valimisteks Rahvuste Nõukogusse.

Liidunõukogus on esindatud NSV Liidu kõigi töötajate üldhuvid, sõltumata nende rahvusest. Rahvuste Nõukogu esindab erilisi huvisid, mis on seotud Nõukogude Liidu kodanike rahvuslike iseärasustega.

NSV Liidu valimisseadus on koostatud Stalinliku Konstitutsiooni alusel; ta moodustab Liidunõukogu valimisringkonnad sel põhimõttel, et iga ringkonna kohta tuleks 300 tuhat

elanikku ja iga ringkond valib ühe saadiku. Rahvuste Nõukogu valimisringkond on rajatud teisele alusele. See annab võimaluse isegi kõige väiksemaarvulistel rahvastel ja rahvustel saata oma esindajaid Ülemnõukogusse, Rahvuste Nõukogusse.

Iga liiduvabariik saadab Rahvuste Nõukogusse 25 saadikut ja omab niisama palju valimisringkondi;

iga autonoomne vabariik valib	11 saadikut,
iga autonoomne oblast valib	5 saadikut,
iga rahvusringkond valib	1 saadiku,

sõltumata elanikkonna arvust.

Määratu suur Vene Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik oma enam kui 100-miljonilise elanikkonnaga saadab Rahvuste Nõukogusse niisama palju saadikuid kui väike Armeenina, kel on 1 300 000 elanikku, või Eesti.

Kodanlikes maades on kehtiv omapärane «valimisgeograafia», näiteks Prantsusmaal valivad kõik ringkonnad ühe saadiku, kuigi elanikkond neis kõigub 12 tuhandest alates aristokraatlikes rajoonides kuni 100 tuhandeni suurtes tööstusrajoonides.

Sellise «valimisgeograafia» tagajärjel kärbitakse suuresti tööraha, suurte tööstuslinnade tööliste õigusi, vastukaaluks jõukaile klassidele.

Ainult Nõukogude Liidus Stalinlik Konstitutsioon, vastandina kõigile «demokraatlikele» kodanlikele konstitutsioonidele, kindlustab töörahvale tõeliselt kõik poliitilised õigused. Nõukogude Liidus hoolitseb valitsus tööraha hulkade poliitilise aktiivsuse tõstmise eest, nende kaasatõmbamise eest riigivalitsemisele.

«Abiks Agitaatorile» nr. 29, 30. XI 1945.

NÕUKOGUDE PARLAMENDI SAADIK

J. Vares

Nõukogude demokraatlik esindussüsteem on nõukogude rahva jagamatu võimutäiuse väljenduseks. See asjaolu paneb erilise vastutuse Nõukogude parlamendi saadikule, töötava rahva esindajaile. Mida me siis nõuame oma saadikuilt? Missugused peavad olema Nõukogude kõrgeima võimu saadikud?

Kõigepealt nõukogude võim ei tunne ega saagi tunda sel-

liseid esindajaid, kes vehklevad parlamentides ja vahetavad hiilgavaid kõnesid, tasandades teed kapitali ja tema ametnike aparaadi võimuvalitsusele.

Nõukogude võim toetub ainult töötavale rahvale endale ja annab töötajate saadikuile autoriteetse esinduse, kelle poolt antud seadusi täidetakse ja ellu viiakse ning kelle ülesandeks on võitlus nõukogude võimu kindlustamise ja edasiviimise eest.

Nõukogude parlamendis ei saa olla tüütuseni kaubitsevate erakondade ja nende esindajate mahhinatsioon, nagu seda võime konstateerida kodanlike maade parlamentides.

Ülemnõukogu saadik Nõukogude riigis pole mitte mingi elukutseline poliitiline «seaduseandja», vaid aktiivne ja teadlik kodanik, kes on tegev sotsialistlikus ülesehitustöös.

Nõukogude parlamendi saadikud on rahvast lahutamatud, nad on tema teenrid. Nad on inimesed, kellel on töötava rahva täielik usaldus, kelle kohta on maksivad Stalini sõnad: «Saadik peab teadma, et ta on rahva esindaja Ülemnõukogus, ja ta peab käituma nii, et ta täidab talle rahva poolt antud käsku. Valijad, rahvas peab nõudma oma saadikuilt, et nad püsiksid oma ülesannete kõrgusel, et nad ei laskuks oma töös poliitiliste väikekodanlaste tasemele, et nad püsiksid leninlikku tüüpi poliitikategelaste vahipostidel, et nad oleksid niisama selged ja kindlad tegelased, nagu oli Lenin; et nad oleksid niisama julged lahingus ja halastamatud rahvavaenlastele, nagu oli Lenin; et nad oleksid vabad igasugusest paanikast, igast paanika varjustki, kui asi läheb keerukamaks ja silmapiirile kerkib mingi hädaoht; . . . et nad oleksid niisama targad ja kaalukad, . . . niisama õiglased ja ausad, nagu oli Lenin; et nad samuti armastaksid oma rahvast, nagu teda armastas Lenin.»

Säärased kõrged nõuded on püstitatud Nõukogude parlamendi saadiku omaduste suhtes. Nõukogude saadik on võitleja sotsialismi eest, ta on nõukogude patrioot, nagu me seda võisime näha Suure Isamaasõja käigus, millest võitlejaina võtsid osa ka paljud saadikud. Nõukogude saadikud on auga õigustanud oma valijate usalduse kõikjal, kus nad ka ei oleks töötanud sõjaeelseil aastail, sõja heroilisel ajajärgul ja pärast suurima võidu saavutamist väärika rahu olukorras ja suures taastamis- ning ülesehitustöös.

Rahva äravalitute igapäevases suures riiklikus töös on in-

nustajaiks Lenini ja Stalini kujud, Lenini ja Stalini õpetused, armastus oma rahva vastu ja ustavus temale.

Kapitalistlikes riikides pole parlamentide või riigi teiste kõrgemate organite liikmed rahvaga ja oma valijatega kuigi palju seotud, nad ei kanna vastutust valijate ees ehk, nagu seda juuriidiliselt öeldakse, nad «ei ole seotud mandaadiga», milline asjaolu võimaldab saadikul rahva tahet täiesti ignoreerida. Tõsi, seni kuni kestavad valimised, püüavad saadikud valijaile meeldida, lipitsevad nende ees, vannuvad silmakirjalikult truudust rahvale ning annavad ohtralt kõiksugu lubadusi. Aga niipea kui valimised on möödas, muutuvad vastastikused suhted põhjalikult.

Meil aga, Nõukogude Liidus, vastastikused suhted valijate ja saadiku vahel ei lõpe valimistega, nad aina süvenevad, sest Nõukogude valijad kontrollivad oma saadikuid, et nad kogu oma tegevusega NSV Liidu Ülemnõukogus esindaksid valijate tõelist tahet.

Nõukogude parlamendi saadik ei tohi hetkekski eemalduda oma valijaist, ta peab neile aru andma oma tööst NSVL-i Ülemnõukogus ja, kui ta ei vasta neile nõudeile, mis sm. Stalin oma kõnes 11. dets. 1937 üles seadis, siis on valijail õigus saadik ära kutsuda, et teda asendada teisega, kes oleks suuteline teostama rahva tahet.

Selleks rahva tahte teostamiseks on Ülemnõukogu saadikul laialdased õigused. Ta võtab osa seaduste ettevalmistamisest Ülemnõukogu komisjonides, seaduse arutamisest ja kinnitamisest Ülemnõukogu vastavas kojas jne.

Tal on õigus esitada arupärimisi valitsusele või rahvako-missarile ühes või teises küsimuses ning saada hiljemalt kolme päeva jooksul suuline või kirjalik vastus.

Ta on puutumatu ja teda ei või võtta kohtulikule vastutu-sele ega vahistada ilma NSVL-i Ülemnõukogu nõusolekuta, NSVL-i Ülemnõukogu istungjärgkude vaheajal aga ilma NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi nõusolekuta.

NSV Liidu Ülemnõukogu saadikule on kindlustatud kõik sobivad tingimused saadikute kohustuste väärrikaks täitmiseks valijate ees ja seetõttu saab Ülemnõukogu saadik võimaluse pidada tihedat kontakti oma valijatega, sõita välja valijate poolt ülestõstetud küsimuste lahendamiseks kohapeal, pidada kirjavahetust valijatega, tellida vajalikku kirjandust jne.

Nõukogude parlamendi saadik kui kommunistide ja parteitute bloki usaldusmees võib kõigiti täita oma valijate taht.

Hoopis vastupidine on saadiku osa kapitalistlike maade parlamentides. Neis teeb kodanlus saadiku vormiliselt vastutavaks mitte oma otseste valijate ees, vaid ebamäärase «natsiooni», terve «rahva» ees. Säärane olukord vabastab aga saadiku tegelikult valijate kontrolli alt. Kodanlikud saadikud paljudes maades (ka kodanlikus Eestis kodanluse võimu ajal) hängivad oma klikile tulukaid kohti, lubavad autasusid, litsentse kauplemiseks monopoolsete kaupadega, et aga kindlustada endile nende toetust, sageli osasaamist nende tuludest juba avansina saadikukandidaadiks olemise ajal.

USA-s nimetatakse niisugust süsteemi «lobby» (mis tõlkes tähendab «eeskoda» või «kuluaarid», kus saadikud ja kandidaadid tegelevad igasuguste «hüvede» väljamüügiga valijate häälte vastu).

Vormiliselt nimetatakse ka seda moodust «vajaduseks» olla rahvaga seoses, tegelikult on aga säärane «seos» läbi immutatud korrupsiooniga. Börs ja pankurid tegutsevad siin omades huvides.

Korrupsioon on kapitalistliku poliitika tähtis osa ja tegur, ta on väga iseloomulik kodanlikule demokraatiale.

Meenutagem kodanluse võimupäevi Eestis, kus korrupsioon lokkas algusest peale. Mitte asjata ei nimetatud sellal Eestit «Puhkooniaks» (mitte Estoniaks!), kus firma «Puhk ja Pojad» ja teised ärid olid mõõduandvad tegurid riigi elus, ja seda just «rahvasaadikute» (näiteks K. Asti ja paljude teiste) kaasabil. Siin üks must käsi pesi teist ning saadud raha ei haisenud.

On öeldud kodanlike maade kohta, et seal «valitsevad mitte need, kes valivad ja hääletavad, vaid need, kelle käes on võim» (Stalin, «Artiklid ja kõned Ukrainast»). Valija kodanlikus riigis muutus lihtsalt «hääletajaks olevuseks».

Hoolimata kodanliku Eesti põhiseaduses mainitud rahva võimust, otsesest ja ühetaolisest valimisõigusest, oli valitsev kodanlik klass selleks küllalt agar, et kõiksugu trikkide abil kindlustada nn. «rahvaesindustes» kodanliku klassi võimu töötava rahva üle, s. o. vähemuse (kliki) võimu enamuse üle.

Kõiksugu valimiste piiramiste ja takistuste ning kitsenduste kaasabil õnnestus eesti kodanlusel orjastada laialdasi kihte ja ekspluateerida neid küllalt pika aja kestel (üle 20 a.).

Nõukogude kord rajaneb aga rahva enamuse tahtele ja nende huvide kaitsele. Ta vabastab inimese ekspluateerimisest teise inimese poolt. Just sellepärast väljendavad NSVL-i Ülemnõukogu valimised nõukogude demokraatia osavõttu riigi elust, võimaldades laiadele töötavatele hulkadele lülituda riigi juhtimise töösse ühtsete üldiste huvide eest võitlemisel, mida ei võimalda kodanlik demokraatia ja lääneeuroopalik parlametarism.

Üsna tabavalt rõhutab sm. M. I. Kalinin: «Kodanlik demokraatia, kapitalistlike maade demokraatia on kapitalismi võimu viigileheks.»

Kodanliku demokraatia pea-tõukejõuks ja hoorattaks on raha, kapital. Mitte põhjendamatult ei laulnud rahvas kodanlikus Eestis pilkesõnu: «Raha paneb rattad käima, kas sa seda ei teal!»

Kodanlikus demokraatias eemaldavad kapitalistid tuhandete võtetega, kavalusega, petmisega, võltsimisega ja vägivallaga massid valitsemisest osavõtmisest, sest seda nõuavad kodanluse klassihuvid, mille kaitseks tegutsebki kodanlik riik.

Seevastu on Nõukogude riik töötavate masside riik. Tema viib massid riigivalitsemisele, ta tugineb neile.

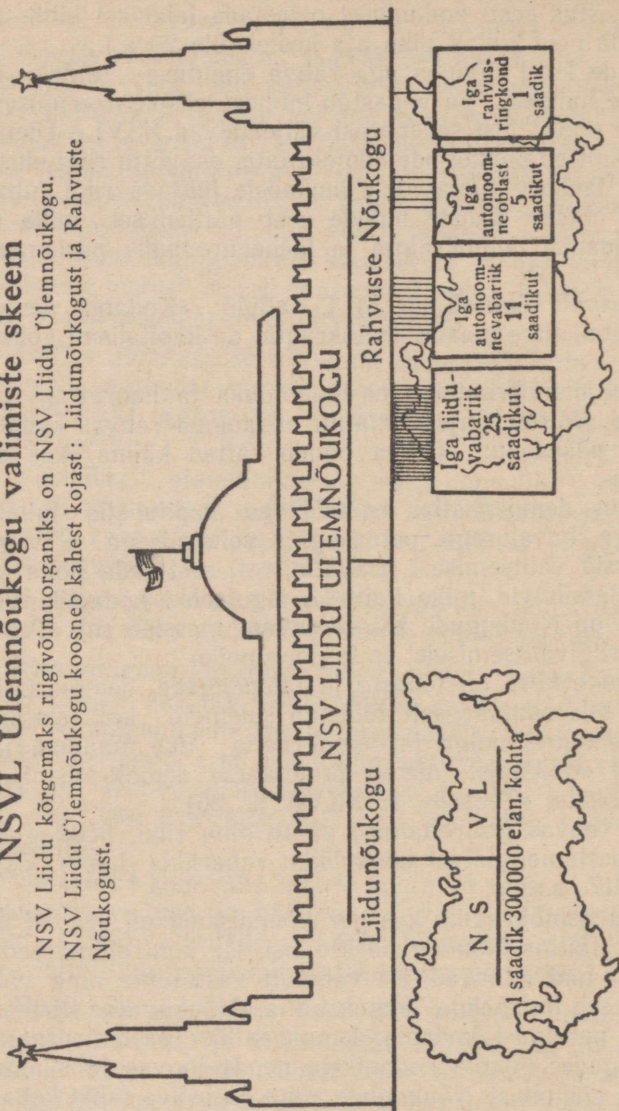
«Nõukogude kord on tööliste ja talupoegade demokraatia maksimum, mis samaaegselt tähistab sidemete katkestamist kodanliku demokratismiga ja demokraatia uue maailmaajaloolise tüübi «tekkimist, nimelt proletaarse demokratismi... tekkimist» (Lenin, «Teosed», k. XXVII, lk. 26).

«Töötav rahvas (kui enamik) vajab oma riiki, nõukogude riiki, mitte parlamentaarset kodanlikku vabariiki» (Lenin, «Aparilliteesid 1917. a.»).

Tööraha demokraatia, kus parlamendisaadikud peavad ise töötama, ise täitma Nõukogude seadusi, ise kontrollima seda, mis tulemusi nad annavad, ise vahetult vastutama oma valijate ees, — see on tõeline demokraatia. Nõukogude süsteem omab kõiki paremusi kodanlik-demokraatliku parlamentaarse riigi ees, tagades kõigile kodanikele nende loovas töös algatuse avaraid võimalusi. Nõukogude võim on rahva tahet kehas-tav võim, sest demokraatia tähendab rahva valitsust, tema

NSVL Ülemnõukogu valimiste skeem

NSV Liidu kõrgemaks riigivõimuorganiks on NSV Liidu Ülemnõukogu.
NSV Liidu Ülemnõukogu koosneb kahest kojast: Liidunõukogust ja Rahvuste Nõukogust.

NSV Liidu Ülemnõukogu mõlemad koad -- Liidunõukogu ja Rahvuste Nõukogu -- on üheõiguslikud. Seadusandlik algatus kuulub võrdset määral Liidunõukogule ja Rahvuste Nõukogule Seadus loetakse kinnitatuks, kui ta on vastu võetud NSV Liidu Ülemnõukogu mõlema koja poolt kummagi liithääletamusega.

tahte elluviimist, demokraatia tähendab vähemiku alistumist enamikule.

«Meile, tööliste laiade kihtide esindajaile, on vaja, et rahvas mitte ainult ei hääletaks, vaid ka valitseks» (Stalin; Ukraina kohta 28. I 1918).

Kodanlik demokraatia püüab küll luua «enamiku tahte» näivust, ent see on tõelise tahte võltsimine, sest kodanlikus riigis on laiad massid vaid riigi valitsemise objektiks, mitte mingil määral aga selle subjektiks. Nad ei valitse, vaid on valitsetavad, rõhutavad.

Nõukogude Liidus aga tunneb igaüks enese olevat ehitaja, riigi juhtija ja sotsialismi looja, iga kodanik on riikliku elu organiseerija.

«Eesti Bolševik» 1946, nr. 2.

STALINLIKU KONSTITUTSIOONI SUUR JÕUD

Stalinliku Konstitutsiooni jõud ja võimsus seisab kõigepealt selles, et ta on ühiskonna põhiseaduseks, milles on teostatud ja ellu viidud sotsialismi põhimõtted. Temas on leidnud järjekindla ning igakülgse kehastuse inimkonna kõige progressiivsemad ideed rahvahulkade õnnelikust ja rõõmsast elust, see aga on omakorda saanud võimalikuks ainult tänu neile põhilistele ning olulistele muudatustele majandusliku korra alal NSV Liidus, mis on toimunud seoses sotsialismi võiduga meie maal. Võimas sotsialistlik tööstus, mille maht on seitse korda suurem tsaari-Venemaa tööstuse mahust, oli uue konstitutsiooni vastuvõtmise hetkeks täielikult välja surunud eraettevõtjad kõigilt tööstuse aladelt. Stalinliku Konstitutsiooni vastuvõtmise hetkeks, s. o. 1936. aasta lõpuks, moodustas sotsialistliku majanduse erikaal rahva tuludes 99,1%, kogu tööstuse üldtoodangus 99,8%, põllumajanduse üldtoodangus 97,7%. Seega oli kapitalism tõrjutud kogu meie tööstuse sfäärist ja sotsialistlik vorm saanud ainuvalitsevaks. Kunagi killustatud väiketalumajapidamine oli muutunud mehhaniseerimise baasil kõrgesti organiseeritud kolhoosi- ja sovhoosi-põllumajanduseks. Kaubakäive oli Nõukogude Liidus põhiliselt koondatud riigi ja koöperatsiooni kätte.

Seega oli kurnamiskord täielikult likvideeritud, sotsialistlik omand tema mõlemal kujul — riiklikul ja kooperatiivsel — aga kujunenud majanduse lahutamatuks valitsevaks süsteemiks, saanud aluseks uuele, sotsialistlikule ühiskonnale.

Nii oli pandud alusmüür muutusele ka meie ühiskonna klassistruktuuris. Kurnamiskorra likvideerimine tähendas ka kurnajate klassi, nagu kapitalistide, kulakute, kaupmeeste ning spekulantide, likvideerimist kaubakäibes. Selle tagajärjel puuduvad Nõukogude Liidus kurnajate klassid täielikult, puuduvad ka kokkupõrked antagonistlike klassihuvide vahel. Kurnamiskorra puudumine ei võinud jätta mõju avaldamata järelejäänud klasside — tööliklassi, talupoegade ja intelligentsi — klassiiseloole. Tööliklass lakkas olemast kurnatav klass ja kujunes absoluutselt uueks klassiks, nagu seda ajalugu veel enne pole tundnud. Kunagi kapitalisti poolt rõhutatud ja orjastatud proletariaadist kujunes nõukogude tööline oma maa peremeheks, kõigi tootmisriistade ja -vahendite peremeheks. Muutunud on ka Nõukogude Liidu talurahvas. Vabanenud mõisnike nuudi alt ja kulaklikust orjatööst, asunud kollektiivse töö teele kolhoosides, kujutavad nõukogude talupojad endist uut tüüpi talurahvast. Muutused tööliklassi ja talurahva klassiolemuses puudutasid ka nõukogude intelligentsi. Nõukogude intelligents ulatub kõigi oma juurtega rahvatihemikku, ta on tuhandete niitidega seotud rahvaga, teenib teda ihu ja hingega.

Muutused nõukogude ühiskonna klassistruktuuris on veel rohkem kindlustanud nõukogude ühiskonna moraalselt ning poliitiliselt ühtsust, on veel rohkem tugevdanud tööliste, talupoegade ja intelligentsi liitu. Kui selle liidu tugevus ning kindlus tunneks vajadust liigse tõenduse järele, siis paremat tõendust kui katsumus tule ja mõõgaga, kuhu meie rahva viis hitlerlik fašism, poleks kustki leida. Kuid lõppenud Isamaasõda demonstreeris kogu maailmale nõukogude ühiskonna kõigi klasside ja sotsiaalarühmituste sellist enneolematut huvide ühtsust, mida pole ega saa olla ühelgi kapitalistlikul maal, ühegi kodanliku režiimi juures.

Meie nõukogude ühiskonna sotsialistlik omandus ja uus klassistruktuur on parimaks aluseks meie partei tõeliselt bolševistlikule rahvuspoliitikale. Lenin ja Stalin on korduvalt tähendanud meie parteile, et Nõukogude maa tõeliselt sotsialistlik

ümberkujundamine pole võimalik ilma rahvusküsimuse täieliku ning konsekventse lahendamiseta. Kogu maailmale on teada, kuidas tänu meie partei otsustavale ning järjekindlale kursile rahvuspoliitika alal asutati ja kujundati välja paljurahyuseline Nõukogude riik, mille kindluse üle võib kadedust tunda igas maailma osas. Meie maal on rahvusküsimus lakanud olemast «neetud küsimuseks», muutudes võimsaks jõuks, mis kitib ühte kogu meie ühiskonda.

Need Oktoobrirevo'utsiooni suuremad vallutused, mis nõukogude rahvas on saavutanud Lenini-Stalini partei juhtimisel, on leidnud oma seadusandliku väljenduse uues Stalinlikus Konstitutsioonis, võitnud sotsialismi konstitutsioonis. «Uue Konstitutsiooni projekt kujutab endast niisiis läbikäidud tee kokkuvõtet, juba saavutatud võitude kokkuvõtet. Ta on järelikult selle registreerimine ja seadusandlik fikseerimine, mis on juba tegelikult saavutatud ja kätte võidetud.» (J. Stalin, «NSV Liidu Konstitutsiooni projektist», RK «Pedagoogiline Kirjandus» 1945, lk. 13.) Seega on ainult sotsialismi suured saavutused lubanud asuda kogu valimissüsteemi edasisele demokraatiseerimisele, üldise, ühetaolise ja otsese valimisõiguse maksmanemisele sa'ajasel hääletamisel.

Stalinlik Konstitutsioon on kõige demokraatlikum konstitutsioon maailmas, ta väljendab nõukogude korra täielikku ning lõpuni arendatud demokraatismi.

Stalinliku Konstitutsiooni demokraatlikum väljendub kõigepealt selles, et nõukogud on kõige massilisemad riiklikud organid, mis tõmbavad riigi valitsemisele kaasa töötajate parimate esindajate lai kihte. Tööraha saadikute nõukogud — need on NSVL-i poliitiline alus. Sedaviisi on töötav rahvas nõukogude kaudu seotud riigi valitsemisega, võtab faktiliselt riigi valitsemisest osa, sest peale saadikute tõmmatakse mitmesuguste riiklike küsimuste lahendamisele kaasa veel miljonid töötajad. Lenin on korduvalt märkinud nõukogude riigisüsteemi tõelist demokraatismi: «Proletaarne demokraatia on miljon korda demokraatlikum igasugusest kodanlikust demokraatiast; nõukogude võim on miljon korda demokraatlikum kõige demokraatlikumast kodanlikust vabariigist.» (Lenin, «Teosed», k. XXIII, lk. 350.) Seega seovad nõukogud üheks lahutamatuks tervikuks riigi huvid ja Nõukogude kodanike huvid.

Teiseks avaldub Stalinliku Konstitutsiooni demokratism selles, et ta mitte ainult ei anna meie kodumaa kodanikele õigusi, vaid ka kindlustab aineliselt nende õiguste teostamist, milles peitubki meie Konstitutsiooni sügav ning põhimõtteiline erinevus kapitalistliku maailma konstitutsioonidest. Kõik Konstitutsioonis fikseeritud kodanike õigused: õigus tööle, õigus puhkusele, vanaduskindlustusele ja teised sotsiaalõigused, õigus haridusele — kõik need ja teised õigused kindlustab meile sotsialistlik majandus, nõukogude kord. «Uue Konstitutsiooni projekti iseärasus seisab selles, et see ei piirdu kodanike formaalsete õiguste fikseerimisega, vaid kannab raskuse keskpunkti nende õiguste teostamise abinõude küsimusele. See ei kuuluta lihtsalt kodanike õiguste võrdsust, vaid ka kindlustab seda kurnamiskorra likvideerimise fakti seadusandliku fikseerimisega, kodanike igasugusest kurnamisest vabastamise fakti fikseerimisega. See ei deklareeri mitte lihtsalt õigust tööle, vaid ka kindlustab seda nõukogude ühiskonnas kriiside puudumise fakti seadusandliku fikseerimisega, töötaoleku kaotamise fakti fikseerimisega. See ei deklareeri mitte lihtsalt demokraatlikke vabadusi, vaid ka kindlustab neid seadusandlikus korras teatavate materiaalsete vahenditega. See pärast on arusaadav, et uue Konstitutsiooni projekti demokratism ei ole «harilik» ja «üldtunnustatud» demokratism üldse, vaid sotsialistlik demokratism.» (J. Stalin, «NSV Liidu Konstitutsiooni projektist», RK «Pedagoogiline Kirjandus» 1945, lk. 17.)

Seega garanteeritakse kõiki Nõukogude kodanike õigusi reaalselt kogu Nõukogude riigiaparaadi tegevusega, kõigi sotsialistliku ühiskonna majanduslike tingimustega. Nõukogude kodanike õiguste elluviimine ja kaitsmine on Nõukogude riigi alaliseks ning tähtsaimaks hooleks.

Stalinliku Konstitutsiooni demokratismi selgeimaks tõendusks on NSV Liidu kodanike kõige täielikum üheõigusikkus kõigil majandusliku, riikliku, kultuuri- ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel. Seltsimees Stalin ütleb uue Konstitutsiooni projekti kohta: «Mitte varanduslik seisund, mitte rahvuslik päritolu, mitte sugupool, mitte teenistuslik seisund, vaid iga kodaniku isiklikud võimed ja isiklik töö määravad tema seisukoha ühiskonnas.» (J. Stalin, op. cit., lk. 16.) Eriti suur tähtsus on kõigi kodanike täielikul üheõiguslikkusel, sõltumata nende rahvusest

ja rassist. Igasugust kaudset või otsest õiguste kitsendamist või kaudsete ja otsete eesõiguste kehtimapanekut sõltuvalt kodanike rassilisest või rahvuslikust kuuluvusest, samuti igasugust rahvusliku või rassilise eranditegemise, vihkamise või põlguse jutlustamist teiste rahvaste ja rahvuste vastu karistatakse Nõukogude seadusega. See Konstitutsiooni juhtlause on olnud ja on mobiliseerivaks teguriks kõigi NSVL-i rahvaste liitmisel ühtseks vennalikuks rahvaste pereks. Suures Isamaasõjas oli Nõukogude Liidu ordenite ning medalitega autasustatud seas 1 552 025 venelast, 312 925 ukrainlast, 93 066 valgevenelast, 45 000 juuti, 41 324 tatarlast, 22 622 kazahhi, 16 251 armeenlast, 15 775 uzbekki jne. jne. (1944. a. 1. mai andmeil). Meie maa taastamise perioodil on kõigi kodanike üheõiguslikkus seaduse ees ja sellest üheõiguslikkusest tekkinud sügav nõukogude patriotism parimateks tagatisteks kodumaa ülesehitamisel.

Seega on Stalinliku Konstitutsiooni demokraatism demokraatismi uue, kõrgema vormi väljenduseks, vormiks, mille on tekitanud meie maa majanduslikud ja ühiskondlikud elutingimused.

Kuid oleks väärmõelda, et Stalinliku Konstitutsiooni demokraatism, mis peegeldab Nõukogude Liidus toimunud põhilisi muutusi, näeks ette vaid kodanike õigusi. Konstitutsioonis on ette nähtud ka kodanike kohustused, mille täitmiseta ka kõige demokraatlikumad õigused on võimelised muutuma mitte milleski. Iga kodanik on kohustatud Konstitutsioonist kinni pidama, täitma seadusi, pidama töödistsipliini, ausasti suhtuma ühiskondlikesse kohustustesse, austama sotsialistliku ühiselu reegleid. Nõukogude Liidu kodanik on kohustatud hoidma ja tugevdama ühiskondlikku omandit, mis on sotsialistliku majanduse aluseks.

Eriti tähtis ja vajalik on Nõukogude kodanike kõigist õigustest ja kohustustest kinnipidamine noortes nõukogude vabariikides, iseäranis Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis. Eesti rahval pole kunagi kogu oma ajaloo kestel olnud sellist täielikku ning terviklikku demokraatiat, nagu seda talle kindlustab Stalinlik Konstitutsioon. Mitte ükski Eesti kodanlik konstitutsioon pole kunagi läinud kaugemale mitmesuguste õiguste deklareerimisest, pole kinnitanud neid deklaratsioone mingite reaalsete teguritega. Kõik kodanlikud valimisseadused,

hääletamisprotseduur, kõik see oli põhiliselt suunatud töötava rahva huvide vastu (kõrge tsensus, «paiknemine», kautsjonid jne.).

Stalinliku Konstitutsiooni päeval oleme kohustatud meenutama meie rahvale, et otsustavaks jõuks, mis viis lõpule fašismi purustamise ja juhib kogu taastamisprotsessi, meie maa ajuks ja südameks on bolševike partei. Bolševike partei organiseeris ja innustas üldrahvalikku võitlust saksa fašistlike anastajate vastu. Nagu sõjapäevil on partei ka praegu seliks organiseerivaks, suunavaks ja kittivaks jõuks, mis aitas Nõukogude Liidu rahvail üle saada kõigist sõjaaja raskustest ja saavutada lõpliku võidu vaenlase üle. Seepärast ongi meie parteile ja tema suurtele juhtidele Leninile ja Stalinile saanud osaks rahvahulkade piiritu armastus, ustavus ning usaldus. «NSV Liidus on pinda ainult ühel parteil,» ütles seltsimees Stalin, «kommunistlikul parteil. NSV Liidus võib olla ainult üks partei, kommunistide partei, kes kaitseb töölise ja talupoegade huvisid julgesti ja lõpuni. Ja ta ei kaitse nende klasside huvisid halvasti, selles võib vaevalt mingisugust kahtlust olla.» (J. Stalin, «NSVL Konstitutsiooni projektist», lk. 24—25.)

Kogu oma loomise ja elluviimise võlgneb uus konstitutsioon seltsimees Stalinile. Mitte asjata pole nõukogude rahvas Nõukogude Liidu uue konstitutsiooni ristunud Stalinlikuks Konstitutsiooniks. Seltsimees Stalin temale kui geniaalsele juhile omase kaugnägelikkusega arvas õigesti ette ja mõistis meie ühiskonna arenemise käiku. Kõik need muutused, mis olid valminud nõukogude ühiskonnas 1936. aastaks, nõudsid endile uue seadusandliku vormi andmist, mis põhjeks laiemal demokraatlikel põhimõtetel. Kuid uut konstitutsiooni ellu viies peab seltsimees Stalin väsimatult silmas, et uus, demokraatlik konstitutsioon omakorda muutuks võimsaks teguriks nõukogude ühiskonna arenemisel. Tugevdada nõukogude demokraatiat, kõrvalekaldumatult viia ellu suuri põhimõtteid, mis on rajatud meie ajal kõige suuremas dokumendis — Stalinlikus Konstitutsioonis —, selles seisab kõigi parteiorganisatsioonide ülesanne, kogu nõukogude rahva ülesanne.

«Eesti Bolševik» 1945, nr. 22.

EESTI NSV KONSTITUTSIOON.

A. Jõeäär

Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik on üks Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu kuuluvaist kuueteistkümnest liiduvabariigist.

NSV Liidu Konstitutsiooni art. 16 alusel on igal liiduvabariigil oma konstitutsioon, mis arvestab vabariigi omapärasusi, kuid on koostatud vastavalt NSV Liidu Konstitutsioonile.

Stalinlik Konstitutsioon ja sellele rajatud Eesti NSV Konstitutsioon kindlustavad Eesti NSV töötavale rahvale — tööliste, talupoegadele ja töötavale intelligentsile — säärased poliitilised ja majanduslikud õigused, mida Eesti rahvas kunagi oma ajaloo kestel pole omanud ja mida ei oma praegu kogu viiel kuuendikul maakeral kodanlikes riikides ükski kodanik.

Samuti on Eesti NSV-l, kui suveräänsele liiduvabariigile kindlustatud tõeline riiklik iseseisvus ning sõltumatus sellises ulatuses, kui Eesti seda varem kunagi pole omanud. Kuid ta on saavutanud veel rohkem kui riikliku sõltumatuse ning iseseisvuse. Ta on saavutanud täieliku võrdsuse suurimate NSV Liitu kuuluvate liiduvabariikidega. Neist on suurim Vene Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik oma üle 100 miljoni ulatuva elanikkonnaga, mille koosseisu kuulub omakorda terve rida autonoomseid vabariike ja oblastiid, millest mitmed nii oma pindala kui ka elanike arvu poolest on suuremad nii mõnestki Lääne-Euroopa kodanlikust vabariigist. Järgmine, nii oma pindala suuruse kui ka elanikkonna arvu poolest, on umbes 40-miljonilise elanikkonnaga Ukraina NS Vabariik, millele järgnevad Valge-Vene NSV kümne miljoniga, Uzbeki ja Kazahhi vabariik, kumbki üle kuue miljoni elanikuga, ja teised väiksemad. Kõik kuusteistkümmed liiduvabariiki, nii suured kui väikesed, omavad ühesuguseid õigusi. Nad on võrdselt suveräänsed.

Stalinlik Konstitutsioon, andes oma artiklis 13 Nõukogude Liidu definitsiooni, kriipsutab eriti alla, et NSV Liit on liitriik, moodustatud vabatahtliku ühinemise alusel üheõiguslikest nõukogude sotsialistlikest vabariikidest.

Kodanlikes liitriikides ei näe meie kumbagi, ei vabatahtlikkust liitumisel ega üheõiguslikkust. Jälgegi ei ole seal järele

jäänud liitu astunud riikide suveräänsusest, ei ole seal kõnet liidust väljaastumise õigusest (näit. Ameerika Ühendriigid). Eesti NSV, kuigi ta on üks väiksemaid maailmas ja väikseim Nõukogude Liidus, omab suuremaid õigusi kui ükski väike-rahvas kodanlikes liitriikides kogu maailmas.

Stalinliku Konstitutsiooni art. 17 kindlustab vabatahtlikkust sellega, et iga'e liiduvabariigile säilitatakse vaba väljaastumise õigus NSV Liidust. Oma aruandes VIII üleliidulisel nõukogude kongressil 25. nov. 1936 NSV Liidu konstitutsiooni projekti arutamisel vaidles sm. Stalin kategooriliselt vastu esitatud parandusettepanekule, et projektist välja jätta art. 17, mis kõneleb liiduvabariikide õigusest NSV Liidust välja astuda. Sm. Stalin ütles selle ettepaneku kohta: «Ma arvan, et see ettepanek ei ole õige ja seepärast kongress ei peaks seda vastu võtma. NSVL on üheõiguslike liiduvabariikide vabatahtlik liit. Konstitutsioonist välja jätta paragrahv NSV Liidust vaba väljaastumise õiguse kohta tähendab rikkuda selle liidu vabatahtlikku iseloomu. Kas me võime selle sammu astuda? Ma arvan, et me ei või ega tohi seda sammu astuda. Öeldakse, et NSV Liidus pole ühtki vabariiki, kes tahaks NSV Liidu koosseisust välja astuda, et seepärast 17. paragrahvil ei ole praktilist tähtsust. Et meil ei ole ühtki vabariiki, kes tahaks NSV Liidu koosseisust välja astuda, see on muidugi tõsi. Kuid sellest ei järgne sugugi mitte, et meie ei pea konstitutsioonis liiduvabariikide NSV Liidust vabalt väljaastumise õigust fikseerima. NSV Liidus pole ka niisugust liiduvabariiki, kes teist liiduvabariiki tahaks rõhuda. Kuid sellest ei järgne sugugi mitte, et NSV Liidu konstitutsioonist tuleks välja jätta paragrahv, mis kõneleb liiduvabariikide õiguste võrdsusest.» Kongress ühines sm. Stalini seisukohaga ja parandus lükati tagasi.

Niipalju vabatahtlikkuse põhimõttest, mis on ka üks üheõiguslikkuse tunnustest. Nüüd lühidalt liiduvabariikide õiguslikust võrdsusest ja faktilisest võrdsusest.

Õiguslik võrdsus oli aluseks NSV Liidule. Kõik NSV Liitu kuuluvad liiduvabariigid on üheõiguslikud, sõltumata nende territooriumi suurusest ja elanike arvust. Kõik nad kasutavad võrdsel määral Liidu hüvesid ja kõik nad loobuvad võrdsel määral Liidu kasuks mõningaist õigusist enda ja Liidu kui

terviku huvides. Igal liiduvabariigil on oma konstitutsioon, oma seadusandlik asutis — Ülemnõukogu, oma valitsus jne.

Samuti võtavad NSV Liidu valitsemisest osa kõik liiduvabariigid, nii suured kui väikesed, ühesuguste õigustega. Rahvuste Nõukogus on igal liiduvabariigil, sealhulgas ka Eesti NSV-l ühesugune arv esindajaid. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumis on igal liiduvabariigil esimehe asetäitja. Rahvuste Nõukogu kaudu ja oma saadikute kaudu Liidunõukogus võtavad kõik liiduvabariigid osa NSV Liidu valitsuse kujundamisest, NSV Liidu Ülemkohtu valimistest, mille koosseisu kuuluvad iga liiduvabariigi esindajad, sealhulgas ka Eesti NSV Ülemkohtu esimees, võtavad osa NSV Liidu prokuröri määramisest jne.

Õiguslik võrdsus on NSV Liidu rahvastele ja rahvustele garanteeritud kõigil ühiskondlik-poliitilistel elualadel, vastandina kapitalistlikule maailmale, mis jaguneb teravalt rõhutatud rahvusteks ja rõhujateks rahvusteks, kelle vahel on praegu käimas äge võitlus.

Kuid, nagu märkis sm. Stalin juba partei XII kongressil, «meie proklameerisime õiguslikku võrdsust ja meie teostame seda; kuid õiguslikust võrdsusest, mis omab iseendast suurimat tähtsust nõukogude vabariikide arenemise ajaloos, on veel kaugel faktiline võrdsus».

Mis on faktiline võrdsus, tegelik võrdsus? See on mitte ainult poliitiline, vaid ka majanduslik ja kultuuriline võrdsus. Rahvuslik üheõiguslikkus, liiduvabariikide üheõiguslikkus ei oleks täielik, kui partei ja nõukogude võim ei püüaks anda poliitilisele võrdsusele kindlat majanduslikku ja kultuurilist baasi, tõsta majanduslikult mahajäänud liiduvabariike ühesugusele tasemele nendega, mis on majanduslikult kõrgemale arenemisastmele jõudnud, kus industrialiseerimine on teostatud suuremal määral jne.

Asetame küsimuse Eesti NSV majandusliku võrdsuse kohta näiteks Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigiga. Kuidas võib loodusvarade poolest vaene, territooriumi ja rahvaarvu poolest väike, praegu pealegi fašistliku okupatsiooni tagajärjel laastatud ning väljakurnatud maa muutuda majanduslikult võrdseks riigiga, mis omab tohutuid loodusvarade tagavarasid, mida muudavad reaalselt väärtusteks kümned miljonid töötajad?

Ei ole vaja meenutada, et Eestil puuduvad kulla-, hõbeda- ja vasekaevandused. Ta peab sisse vedama ka malmi, terast ja rauda. Temal ei ole omal maal puuvillaistandusi, soolalademeid, petrooleumiallikaid. Kõike hädavajalikku — rauda, soola, petrooleumi, puuvilla ja palju, palju muud — peab ta väljast, teistest liiduvabariikidest sisse vedama, rääkimata igasugustest masinatest, tööriistadest, tööstuskaupadest ja ka toiduning maitseainetest. Ei ole saladus, et sõja tagajärjel on Eesti NSV põllumajanduse toodang sedavõrd langenud, et linnade toitmiseks on NSV Liidu teistest vabariikidest pidevalt toiduaineid sisse veetud.

Kapitalistliku süsteemi juures oleks Eesti sääraustes oludes lõplikult hääbunud. Majanduslikust võrdsusest poleks võinud muidugi juttugi olla.

Ainult sotsialistliku ühiskonna korra juures, ainult kuuludes Nõukogude Liidu rahvaste sõbralikku perre, on Eesti rahval võimalik jõuda majandusliku võrdsuseni teiste rahvastega. Stalinliku Konstitutsiooni järgi kuuluvad kogu Nõukogude Liidu maa, maapõuevarad, kogu raud, teras, hõbe ja kuld, veed, metsad, tehased, vabrikud, kaevandused, raudtee-, vee- ja õhutransport, pangad, kommunaalettevõtted jne. kogu nõukogude rahvale, sealhulgas ka Eesti NSV rahvale.

NSV Liidu majanduslikku elu suunatakse riikliku rahvamajanduse plaaniga ühiskondliku rikkuse suurendamise, kogu NSV Liidu töötava rahva, sealhulgas ka Eesti NSV töötava rahva ainelise ja kultuurilise taseme järjekindla tõusu huvides.

NSV Liit kannab kõiki määratud kulusid NSV Liidu sõltumatus kindlustamise ja tema kaitsevõime tugevdamise huvides ja annab sealjuures tõhusat abi neile liiduvabariikidele, kes seda vajavad, rahvamajanduse taastamiseks, tööstuse ja põllumajanduse arendamiseks.

Seadus NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise viie aasta plaanist 1946—1950 on selgeimaks tõenduseks, kuidas Eesti NSV-le teiste liiduvabariikide vennalikul kaasabil ja toetusel võimaldatakse ennenägematut majanduslikku arenemist, võimaldatakse muutuda üheainsa viisaastaku jooksul industriaalmaaks, mis on kõige kindlamaks abinõuks majandusliku võrdsuse saavutamisel.

Miljardid mahutatakse Eesti NSV tööstusse. Need miljardid tulevad teistelt, majanduslikult tugevamatelt liiduvabariikidelt

ja antakse selleks, et Eesti NSV, Nõukogude Vabariikide Liidu üheõiguslik liige, teiste liiduvabariikidega ka majanduslikult võrdseks muutuks ning saavutaks peale õigusliku võrdsuse ka faktilise võrdsuse.

Nõukogude paljurahvuseline riik, kuhu ka Eesti rahval õnn on kuuluda, on osutunud eluvõimeliseks riigiks. Kõige selgema tõenduse selleks andis tuleproov, mille see läbi tegi möödunud Teises Maailmasõjas.

Oma ajaloolises valimiseelses kõnes 9. veebruaril s. a. selgitas sm. Stalin, kuidas tuleb lähemalt mõista Nõukogude Liidu poolt Teises Maailmasõjas saavutatud võitu.

Uhena kolmest — nõukogude ühiskondliku korra ja Punaarmee võidu kõrval — mainis sm. Stalin nõukogude riikliku korra võitu.

Ta ütles selle kohta: «Meie võit tähendab, teiseks, et võitis meie nõukogude riiklik kord, et meie paljurahvuseline Nõukogude riik on vastu pidanud kõigile sõjakatsumustele ja on tõestanud oma eluvõimet.

Teatavasti on välismaa ajakirjanduse väljapaistvad tegelased korduvalt kõnelnud säärases vaimus, et Nõukogude paljurahvuseline riik on «kunstlik ja eluvõõras ehitus», et mingisuguste komplikatsioonide korral on Nõukogude Liidu lagunemine möödapääsematu, et Nõukogude Liitu ootab Austria-Ungari saatus.

Nüüd me võime öelda, et sõda on ümber lükanud need välismaa ajakirjanduse viited, millel puudus igasugune alus. Sõda näitas, et nõukogude paljurahvuseline riiklik kord on katse eduga läbi teinud, on sõja ajal veelgi tugevnenud ja on osutunud täiesti eluvõimeliseks riiklikuks korraks. Need härrad ei saanud aru, et analoogia Austria-Ungariga on paikapidamatu, sest meie paljurahvuseline riik ei ole kasvanud välja kodanlikul alusel, mis stimuleerib rahvusliku umbusu ja rahvusliku vaenu tundeid, vaid nõukogude alusel, mis vastupidi kultiveerib sõpruse ja vennaliku koostöö tundeid meie riigi rahvaste vahel.

Muide, pärast sõja õppetunde ei julge need härrad enam tulla välja nõukogude riikliku korra eluvõime eitamisega. Nüüd ei ole enam juttugi nõukogude riikliku korra eluvõimest, sest selles eluvõimes ei ole kahtlust.

Nüüd on jutt sellest, et nõukogude riiklik kord on osutunud paljurahvuselise riigi eeskujuks, et nõukogude riiklik kord kujutab endast säärast riikliku organiseerimise süsteemi, kus rahvusküsimus ja rahvuste koostöö probleem on lahendatud paremini kui mistahes teises paljurahvuselises riigis.»

Maailmas on riike vaid kümneid, rahvaid aga sadasid ja tuhandeid. Enamik suurriike on paljurahvuselised. Igas paljurahvuselises riigis tekib paratamatult rahvusküsimuse ja rahvuste koostöö probleem. Ühtedes on see lahendatud paremini, teistes halvemini.

Et need probleemid nõukogude riikliku korra juures kõige otstarbekohasemalt ja paremini lahendatud on kui ükskõik missuguses teises paljurahvuselises riigis, seda tõendas Teine Maailmasõda. Sedasama tõendavad praegu üle kogu maailma asumaades ja koloniaalriikides puhkenud võitlused. Seal nõuavad rahvad endile õiglasemat riiklikku korda kui see, mida neile pakuvad kodanlikud paljurahvuselised riigid. Seni antakse neile rahvastele vana kodanliku kombe järgi vabaduse asemel tina ja puistatakse vahelduseks lennukeilt pomme kaela. Samal ajal on paljurahvuselises Nõukogude Liidus kõik rahvused innukalt võistlemas vaid ülesehitustöös.

Marksismi rajajad Marx ja Engels, lähtudes ajaloolise materialismi teaduslikust alusest, lähtudes ühiskonna arenemise seaduspärasustest, mida nad õigesti ette nägid, püstitasid juba ammu enne Esimest Maailmasõda nõudmised rahvaste vabaduse kohta, mida marksismi elluviijad Lenin ja Stalin teostasid Nõukogude riigis. Juba 1869. aastal kirjutas Marx Inglismaa ja Iirimaa küsimuse puhul, et «rahvas, kes orjastab teisi rahvaid, taob sellega iseendale ahelaid», nagu seda tegi kunagi vana Rooma.

Rahvaste enesemääramise-õigus on Lenini-Stalini rahvuspoliitika põhiprintsiip ja see on täiel määral ellu viidud Nõukogude paljurahvuselises riigis ning kindlustatud Stalinliku Konstitutsiooniga. Suurte ja väikeste rahvaste tegelikku üheõiguslikkust ei näe meie praegu maailmas kusagil mujal, kui nõukogude riikliku korra juures.

Hiljutistel NSV Liidu Ülemnõukogu valimistel valis väikseim liiduvabariikidest, Eesti, Rahvuste Nõukokku samuti 25 saadikut nagu suurima liiduvabariigi rahvas, 100-miljoniline

vene rahvas. Rahvas oskas seda suurt õigust hinnata. Ka teised nõukogude rahvad suudavad hinnata suuri õigusi, mida nad tänu noukogude riiklikule korrale kasutavad, vabanenuina tsaari-Venemaa rahvaste vanglast.

Selles seisiski üks Hitleri valearvestusi, kui ta reetlikult Nõukogude Liidule kallale tungis, et ta lootis rahvuste lahtilõõmist Nõukogude Liidust. Ta lootis, et kui kogu Euroopa moodsaima tehnikaga broneeritud rusikas ajaloos ennenägemata jõuga raksatab Nõukogude Liidu paljurahvuselise riigi hoonesse, see siis puruneb rahvuslikeks killukesteks, mida on kerge ükshaaval puruks tallata. Sellele oli rajatud väkkiire võidu lootus.

Kuid rusika külge jäi vaid veidi kõntsa üksikute reeturite näol. Nõukogude rahvad liitusid tugevamini kui enne ja andsid ühendatud jõul fašistlikele anastajaile ränki hoope, kuni fašistliku metsalise hävitamiseni tema enda koopas, Berliinis.

Ka Eesti rahva parimad pojad võtsid sellest võitlusest väärrikalt osa. Sellest kõneleb Eesti Tallinna Kaardiväe Laskurkorpuse võitlustee. Nad võitlesid võidurikka Punaarmee ridades koos kõigi teiste Nõukogude Liidu rahvastega, võitlesid nii nõukogude ühiskondliku korra kui ka nõukogude paljurahvuselise riikliku korra eest, mis kindlustavad kõigile rahvastele suurima majandusliku ja kultuurilise õitsengu võimalused.

Nõukogude paljurahvuseline riiklik kord on eluvõimeline riiklik kord, sest ta on moodne, progressiivne, teaduslikule ajaloolisele ettenägemisele rajatud. Selles suunas areneb elu kogu maailmas. See kord on eeskujuks kogu maailma vabadustarmastavatele rahvastele.

Missugune oli Eesti rahva olukord enne, kui ta astus võrdsema võrdsete seas võimsasse Nõukogude Liitu? Selleks lühike tagasivaade ajalukku.

Eesti töötava rahva ajalugu on lakkamatute võitluste ajalugu. Elu on võitlus. Saavutatud edu on vaid vastandite võitluse tulemus. Eesti töötava rahva võitluste ajaloos on olnud tumedaid aegu, on olnud aastaid, aastakümneid ja koguni aastasadu, kus ei paistnud pilkases pimeduses ühtki valgusekiirt. Kuid võitlejate südameis ei kustunud kunagi kirglik võidutahe. Usk lõpliku võidu saavutamisesse kinnitas kangelaste jõudu. Kui langesid isad, pärandasid nad poegadele oma paremad püüded, andsid edasi kustumatu viha vaenlaste vastu.

Eesti rahva suurimad vaenlased, tema vihaseimad vaenlased, tema surmavaenlased on kogu ajaloo kestel olnud germaanlased, sakslased.

Sakslased on nii üksinda omal jõul kui ka koos taanlaste ning rootslastega seadnud oma sihiks eestlase kui rahvuse hävitamise ja nende maade vallutamise.

Läti Henriku kroonika toob kohutavaid kirjeldusi tapmistest ja röövimistest, mis sakslased oma viiekümne sõjakäigu kestel XIII sajandi algul Eestis toime panid. «Eesti nuttis oma lapsi ega suutnud end lohutada. . . eriti selle määratu hulga tapetute pärast, keda oli arvatult palju.»

Et Eesti rahvas täielikult ei hävinud juba XIII sajandil, selle eest võlgname tänu vaid oma idanaabrile, vene rahvale. Kui aastal 1242 Novgorodi vürst Aleksander Nevski Peipsi järvel saksa «penirüütleid», nagu Marx neid nimetab («Marxi ja Engelsi arhiiv V», lk. 344), ei oleks puruks löönud ja nende «tungi itta» sajanditeks peatanud Peipsi-Narva liinile, mis oleks siis saanud Balti mere rannikust ja siin elunevast eesti rahvast? See oleks juba XIII sajandil muutunud Saksamaa tagalaks, samasuguseks kui Pommeri, kust pomorjaanid, ja Ida-Preisimaa, kust leedu suguharud — preislased ja teised — jäljetult hävitati.

Samasugused purustavad hoobid sakslastele järgnesid ka edaspidi. 18. veebruaril 1268 said sakslased Rakvere all Aleksander Nevski pojalt Dimitrilt lüüa niisama rängalt kui tema isalt Peipsi järvel. Pihkva ja Novgorod moodustasid kahe sajandi jooksul tugeva kaitsevalli sakslaste ittatungi vastu ja käisid neid sagedasti Baltikumis segamas, kuni Moskva ühendas kõik vene vürstiriigid võitluseks sakslastest röövlite vastu.

15. juulil 1410. a. andsid ühendatud slaavlaste jõud Grünvaldi juures saksa ordurüütlitele kuulsa Tannenbergi sauna, mis muutus nende hävinguks. Lõplikult hävis ordu 1561. aastal Joann IV löökide all. Eesti rahvas oli päästetud hukkumisest, kuigi ta ei saavutanud iseseisvust ega pääsenud mõisnike orjusest. Tal tuli Poola, Taani ja Rootsi valitsemise all ning lõpuks tsaari-Venemaa rahvaste vanglas virelda kuni Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsioonini.

16. (3.) novembril 1917 kuulutas Nõukogude valitsus välja sm. Stalini poolt koostatud, Lenini ja Stalini poolt allakirjutatud «Venemaa rahvaste õiguste deklaratsiooni», millega tun-

nustati rahvaste täieliku riikliku iseseisvuseni ulatuvat enesemääramise-õigust. Nõukogude võimu rahvuspoliitika põhimõtted formuleeriti selles deklaratsioonis järgmiselt:

- 1) Venemaa rahvaste võrdsus ja suveräänsus,
- 2) Venemaa rahvaste kuni eraldumiseni ja iseseisva riigi moodustamiseni ulatuv vaba enesemääramiseõigus,
- 3) kõigi ja igasuguste rahvuslike ja rahvuslik-usuliste eesõiguste ning kitsenduste kaotamine,
- 4) Venemaa territooriumil asuvatele vähemusrahvustele ja etnograafilistele rühmadele vaba arenemise võimaldamine.

Sellega oli ka Eesti rahvale antud võimalus pärast sajan-
deid kestnud orjust lõpuks vabalt ja suveräänselt otsustada
oma saatuse üle. Koos vene tööliste ja talupoegadega olid
võidelnud tsaarivalitsuse, mõisnike ja kapitalistide võimu vastu
ka eesti tööliised ja talupojad. 1917. aasta 26. oktoobril
(8. novembril) läks Tallinnas ja mõni päev hiljem kogu Eestis
võim nõukogude kätte. Nõukogude võim tegi Eestis lõpu mõis-
nike ja kapitalistide võimule. Mõisad ja maad kuulutati rahva
omaks. 1. veebruaril 1918 avaldati ajalehtedes esimene Eesti
tõõrahva kommuuni põhiseaduse eelnõu.

Kuid jälle kord takistasid sakslased eesti rahval vabalt oma
saatust määrata: 1918. a. veebruaris okupeerisid Saksa väed
Eesti. Von Tiedeböhl kirjutas Tartu saksa lehes: «Jumalale
tänu, nüüd on lõpp enesemääramise loril; nüüd ei maksa
enam rumala rahva oma tahtmine, vaid võitjate sund. Ka
pime peaks nägema, et ühel iseseisval Eestil sellel maakeral
pinda ei tohi olla». Jälle kord uskusid «penirüütlite» järeltuli-
jad, et täituvad nende soovid eesti rahva hävitamise ja Balti-
maade koloniseerimise kohta, mille eeltöödeks Preisi maapäev
1918. a. suvel oli heldelt määranud pool miljonit marka. Liivi-
maa rüütelkonna sekretär von Tobien väljendas juba 12. juulil
1918 avameelselt balti sakslaste lootusi, kui ta ütles: «Meie,
liivimaalaste soov oleks, et saksa mehed tuleksid ja seda tööd
jätkata aitaksid ja õnnelikult lõpule viiksid, mis nende esiisad
seitsmesaja aasta eest on alanud: et esimene saksa asumaa,
saksa rahvuse püha Rooma riigi idaprovints «Ostmark» ja
jumalaemale pühendatud Liivimaa, see vana Maarjamaa
(Marienland), tugevaks Saksa riigi osaks saaksid.»

Parunid said võimutseda ning hävitada eesti töötavat rahvast vaid pool aastat. 1918. a. novembris toimus Saksamaal revolutsioon ja ka Eestis astus töölisklass võitlusse saksa okupantide vastu. Neil ei jäänud muud üle kui lahkuda ja üle anda võim oma truudele liitlastele okupatsiooni ajast, kubjastele ja kiltritele, eesti kodanlusele. See ei suutnud üksinda, omal jõul eesti töölistest ja revolutsioonilisest talurahvast võitu saada ja pöördus abisaamiseks Lääne-Euroopa imperialistide poole.

Sellest võitluse ajajärgust on pärit esimene dokument Eesti Nõukogude Vabariigi sõltumatuse tunnustamise kohta. 28. novembril 1918 Narvas moodustatud Eesti Nõukogude Vabariigi valitsuse järelepärimise peale avaldas VNFSV Rahvakomisaride Nõukogu selle esimehe Lenini allkirjaga dekreedid, millega Vene Nõukogude Vabariigi valitsus tunnustab Eesti Nõukogude Vabariigi sõltumatust ja kohustab kõiki Vene Nõukogude Vabariigi sõja- ja tsiviilvõime osutama Eesti nõukogude valitsusele ja tema vägedele igakülgset kaasabi võitluses Eesti vabastamise eest kodanluse ikkest.

Kodanlusel läks korda kõigi kontrrevolutsiooniliste jõudude — vene valgekaartlaste, balti parunite võsudest moodustatud väeüksuste, taanlastest ja soomlastest vabatahtlike ja Inglise sõjalaevastiku — abil verises kodusõjas maha suruda Eesti tõelise suveräänsuse eest võitlevad jõud ning haarata oma võimu alla kogu Eesti territoorium.

Kodanluse võimul olles muutus Eesti imperialistlike suurriikide poolasumaaks. Kodanlikud valitsused olid nende suurriikide sõnakuulelikeks tööriistadeks. Kodanliku Eesti esimene, Inglise orientatsiooni aegne «konstitutsioon» oli võimul oleva kodanluse konstitutsioon, mille kohta maksab Engelsi ütlus: «Konstitutsioon on klassivõitluse tulemus, ta kehtestatakse võitja klassi poolt». (Engelsi kiri J. Blochile 21. sept. 1890.). See oli «fiktiivne konstitutsioon, sest tema sisu ja tegelik olukord olid vastuolus». (Lenin, XIV k., lk. 18.)

Juba selle konstitutsiooni esimene paragrahv: «Eesti on iseseisev, rippumatu vabariik, kus riigivõim on rahva käes» — on suurimas vastuolus tegeliku olukorraga. Kodanlik Eesti oli iseseisev ainult paberil. Tegelikult sõltus ta imperialistlikest suurriikidest, nii poliitiliselt kui majanduslikult, mitte vähem, kui näit. praegu Kreeka sõltub Inglismaast.

Riigivõim oli kodanluse käes, kes moodustas rahvast vaid mõne protsendi suuruse osa. Deklareeritud kodanike põhiõigusi ei saanud kodanikud juba selletõttu kasutada, et 1918. kuni 1940. aastani permanentselt kestis sõjaseisukord.

Viimane, pärast Pätsi ja Laidoneri riigipööret kehtima pandud «konstitutsioon» oli ilmselt poolfašistlik, saksa fašistlikust riigipöördest mõjustatud. Kuid tõenäoliselt kooskõlastati see mitte ainult fašistliku Saksamaa saadikuga, vaid ka Inglismaa omaga, sest polnud kuulda, et viimase poolt oleks protesti esitatud, nagu see hiljuti Poolas aset leidis. Kõigi tundemärkide järgi otsustades toimus Eesti libisemine fašistliku Saksamaa sõiduvette ka inglise tagurliku kodanluse vaikival nõusolekul. Eesti anti hitler'aste platsdarmiks, selleks et neil kergem oleks siit tungida Nõukogude Liidu kallale.

Vaatleme lühidalt, missugused olid kodanluse 22 aastase võimul olemise tagajärjed Eesti rahva laiadele hulkadele, rahvale, kelle käes konstitutsiooni kõlavate sõnade järgi pidi olema riigivõim.

1917. a. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni tagajärjel purunesid Eestis viimsed feodaalkorra jäänused. Mõisad tükeldati taludeks. Kuid mitte alati ei sattunud need talud õige peremehe kätte. Mitmesuguste eesõigustatud valgekaartlaste kaudu muutusid asundustalud sahkerdamise objektideks. Mõisatöölised ja maatamehed, kes maareformi läbiviimisel maast ilma olid jätetud, võisid maalapikese kätte saada vaid pärast keerulisi käike ning ränkade eesõigusesummade tasumist eesõigustatud maaga sahkerdajatele. Rõhuv enamik asunikest-uusmaasaajaist vires, vaatamata rängale tööle ja perekonnaliikmete ning laste väljakurnamisele. Nad kandsid oma turjal mõisnikele tasumaksmise mitmesajamiljonilist koormat.

Palju parem ei olnud ka suurema osa vanatalude, keskmike seisukord. Neidki koormasid võlad, mille protsentide tasumine kurnas talude jõudu ega lasknud pöörata küllalt tähelepanu toodangu tõstmisele.

Toodangu realiseerimisel välisturgudel olenesid põllumeeste tulud kõikuvatest konjunktuuridest ja kõigist kapitalistliku korruga kaasaskäivatest pahedest. Tööstuskapital ja kaubanduskapital koorisid põllumehi üksteise võidu. Kuid ka pangakapital võttis oma osa. Tuhanded talud läksid aasta jooksul

oksjonihäämri alla pangavõlgade protsentide katteks. 1939. aastal tõusis oksjonile määratud talude arv üle 3000.

Kõige selle tagajärjel sattus põllumajanduslik osa kodanliku Eesti rahvamajandusest olukorda, mis takistas üldist rahvamajanduse arenemist. Põllumajanduslike varade väärtus moodustas kodanliku statistika järgi 57,1% kogu Eesti produktiivvarade väärtusest. Toodangu neto-väärtus põllumajanduses ulatus vaid 16 protsendini produktiivvarade väärtusest, tööstuse 50% kõrval. Põllutöölise majanduslik ning sotsiaalne seisund oli märksa halvem tööstustöölise omast, kuigi ka need oma reaalpalka poolest seisid ühel viimastest kohtadest maailmas.

Mis puutus perekonna soetamisesse ja laste kasvatamisesse, siis oli kodanlikus Eestis põllutöölise olukord selles suhtes päris lootusetu. Rahvaloenduse andmeil suutsid 66 615 iseseisvat sissetulekut omavat põllutöölist ja teenijat ülal pidada kodumajapidamises tegevaid ja ilma palgata töötavaid perekonnaliikmeid vaid 4571, s. o. iga 14—15 töölise kohta ühe ainsa, lapsi ja vanadusest tööjõuetuid aga vaid 18 581, s. o. umbes iga nelja aktiivse töötaja kohta ühe.

Kõige selle tagajärjel kogu kodanluse üle 20 aasta kestnud valitsemise tagajärjel maa tühjenes inimestest ja rahvaarv kahanes pidevalt mitte ainult maal, vaid ka linnades. Rahvamajanduslik üldtoodang oli nii madal, et see lähenes elatusmiinimumile. Et aga haikalad tööstuses ja kaubanduses, nii saksa kui inglise ja eesti kapitalistid, ja «hallparunid» põllumajanduses said endile toodangust lõviosa, siis pidid töötavad rahvahulgad endid välja kurnama, elades oludes, mis olid allpool elatusmiinimumi.

Tööstuste puhaskasu toimetati suuremalt osalt välismaale, seda ei rakendatud Eesti rahvamajanduse ülesehitamiseks. Suurem osa suurtööstusest oli väliskapitali käes. Mis oli selle tagajärg? «Eesti Statistika» 1937. a. jaanuari numbris toodud andmeil selgus juba siis, et Eesti oli püstitanud ülemaailmse rekordi rahvaarvu vähenemises. Nimelt oli iive negatiivne 4,3 promill, s. o. iga tuhande elaniku kohta ületas surnute arv sündinute arvu 4,3 isiku võrra. Ametliku kokkuvõtte järgi, kui asi samas suunas oleks edasi arenenud, siis 60 aasta pärast tolele aegsest 1 126 000 elanikust oleks järele

jäänud vaid 861 000. Säärane oli selle Eesti kodanluse ametliku rahvusluse poliitika lõpptulemus.

Neid, kes nõudsid rahva laialiste hulkade elujärje parandamist, kes nõudsid eesti rahva töötavale enamusele elamistingimusi, mis oleksid võimaldanud nende majandusliku ja kultuurilise õitsengu ja selle tagajärjel ka rahvaarvu tõstmise, neid tembeldati patenteeritud isamaalaste ja rahvuslaste poolt riigivaenlasteks. Et kodanlikus Eestis töötava rahva enamusel nii vähe «õnne ja rõõmu» oli isamaast, selles oli süüdi see käputäis võimulolijaid, kes oma taskute täitmiseks tagasi ei põrganud kogu rahva väljasuretamise poliitikast. Eestis valitses tööpuudus, tööliste lapsed surid viletsate korteriolude tõttu juba esimesil eluaastail. Rinnalaste suremus tuhande kohta esimesel eluaastal oli Eestis 100, Hollandis ja Šveitsis 51, Norras ja Rootsis 54. Sotsiaalse viletsuse pehmendamiseks ei leitud niigi palju summasid, kui seda leiti teistes samalaadilistes kodanlikes riikides. «Õnne ja rõõmu» oli Eestis rohkesti vaid üksikuil rahameestel, kelle hoiusummad välismaa pankades aina kasvasid. Et iga kümnes laps eesti rahva sündinuist suri esimesel eluaastal, see neid ei huvitanud. Niisugune oli rahva «õnn ja rõõm» oma isamaast.

Kolmeteistkümnenda sajandi esimesest poolest kuni 1920. aastani tõusis Eesti rahvaarv kõigi sõdade, katkude, pärisorjuse ja majanduslike raskuste peale vaatamata siiski viiekordseks. Kui rahvaarv «rahvuslaste» ja «tuliste isamaalaste» valitsedes hakkas järjekindlalt vähenema rahva väljasuremise suunas, siis on see selgeimaks tõenduseks, et võimul olnud kodanlike natsionalistide valitsus 20 aasta jooksul juba suutis mõjuda Eesti rahvasse isegi hävitavamalt kui kõige raskemad pärisorjuse-aastad.

Mis aitasid siin kodanliku konstitutsiooni kõlavad fraasid: «Majanduselu korraldamine Eestis peab vastama õigluse põhimõttele, mille sihiks on inimeseväärilise ülalpidamise kindlustamine sellekohaste seaduste läbi, mis käivad harimiseks maa saamise, eluaseme, töösaamise jne. kohta.» Neid ei mõeldud kunagi täita. Need olid paigutatud põhiseadusse vaid selleks, et rahvast pimestada ja ilusate sõnade uinutava meloodia saatel seda põhjalikumalt kurnata.

Mis aitasid sõnad «Riigivõim on rahva käes», kui võimul olevad kodanluse juhid olid sama rahva, kelle käes pidi olema riigivõim, määranud füüsilisele hävinemisele, Eesti riigi — hukkumisele.

Ajaloolised 1940. a. juuni, juuli ja augusti päevad olid need, kus eesti rahva rõhuv enamus astus sammud, mis päästsid Eesti riigi hukkumisest.

Omaenda saatuse määramises aga oli 1940. a. 21. juuni eesti rahvale otsustandva tähtsusega päev, päev, kus ühe otsustava hoobiga raiuti katki see kaval sõlm, mille saksa fašistid oma reeturlike plaanide võrgus olid sõlminud selleks, et hävitada eesti rahvas, kasutada teda enne oma maailmavallutamise-plaanide täideviimise tööriistana.

Eestis 1940. a. võimul olev, saksa fašistide lõa otsas taltsa pätsuna veetav valitsus oli kord juba langetanud ajaloo kaalu eesti rahva tulevase hävingu suunas. See sündis 1940-ndale aastale eelnenud, samuti suurtest ajaloolistest sündmustest tulvil 1939. aastal.

Moskvas peeti läbirääkimisi Inglismaa, Prantsusmaa ja Nõukogude Liidu vahel vastastikuse abistamise pakti sõlmimise üle. Oleks see pakt teoks saanud, ei oleks Hitleril jätkunud julgust 1939. aastal alustada Teist Maailmasõda, mille üheks eesmärgiks oli ka Baltimaade vallutamine ning Baltikumi rahvaste hävitamine, nagu see nüüd Nürnbergi ja Riia protsessil ümberlökkamatute dokumentide ja tõendustega on kinnitatud. Kõik sõjakoleddused oleksid jäänud üle elamata, varandused ja inimesed oleksid säilitatud. Hävingu asemel oleks saavutatud pidev majanduslik õitseng ka Eestis.

Kes takistas selle pakti teokssaamist? Ennekõike muidugi Saksamaa. Kuid ta ei saanud seda teisiti, kui pidi kasutama muuseas ka Eesti abi, mida võimul olevad kodanlikud kihid K. Pätsiga eesotsas suure heameelega õhutasid. Kuidas seda tehti? Üheks NSVL-i poolt ülesseatud pakti sõlmimise eeltingimuseks oli, et Inglismaa ja Prantsusmaa garanteeriks peale Poola, Rumeenia, Türgi, Kreeka ja Belgia ka Eesti, Läti ja Soome territooriumi igasuguste kallaletungide vastu. Inglismaa ja Prantsusmaa tegid vähemalt näo, nagu oleksid nad nõus seda tegema. Asja ajasid nurja selleaegsed Eesti, Läti ja Soome valitsused, kes teatasid, et «kuna nad tahavad jääda rangelt erapooletuks, siis

nad ei soovi saada garantiisid läbirääkimiste tagajärjel, mida peetakse Inglismaa, Prantsusmaa ja Venemaa vahel.

Kuidas see «range erapooletus» välja nägi, see selgus Soome suhtes väga ilmekalt 22. juunil 1941, kus ta koos Saksa-maaga Nõukogude Liidule reetlikult kallale tungis, jämedalt rikkudes sõlmitud lepinguid. Ammu enne seda aga laskis ta Saksa sõjaväed Soomes maale tulla.

Täpselt samasuguseks kui Soome oma oleks kujunenud ka Eesti «erapooletus». Koos Soome vägedega oleksid ka kodanliku Eesti väed 1941. a. juunis lülitatud saksa fašistlike vägede Leningradile pealetungi ahelikku. Seepärast ei soovinud Päts, Laidoner ja kompanii Inglismaa, NSVL-i ja Prantsusmaa garantiisid kodanlikule Eestile. Vaevalt võib uskuda, et nad nii rumalad olid ega teadnud, mis eesti rahvast selle tagajärjel ootab. Et Eestil tuleb kõigepealt verest tühjaks joosta väerindel ja et Saksamaa võidu korral eesti rahva järelejäänud riismedki oleks hävitatud, seda teadsid nad kui kogunud poliitikategelased kahtlemata, kui nad sõlmisid vastavaid kokkuleppeid oma kodumaa reetmiseks.

Töötava rahva võimuletulek Eestis aasta hiljem, 1940. aasta juunis, tõmbas neist kodanlaste rahva reetmise ja eesti rahva rõhuva enamuse hävitamise plaanidest jäädavalt kriipsu läbi. Hitleril ja Himmleril ei jäänud muud üle kui kutsuda Prantsuse rindelt tulevane «Baltimaade» peatimukas politseikindral Jeckeln ja asuda ettevalmistustööde tegemiseks, nimekirjade koostamiseks, keda esimeses järjekorras maha tappa nende vägede ja gestapolaste Eestisse saabudes. Nimekirju nad koostasidki kogu aasta, selles neid keegi takistada ei saanud. Andmeid andsid neile selleks kohalikud rahvareeturid. Kuid mis neil nurja läks, oli see, et neil ei osutunud võimalikuks Narva jõe ja Peipsi järve liinilt asuda pealetungile Leningradile, vaid tuli takerduda Eestis kuni augusti lõpuni 1941. Kahtlemata mõjutas see oma jagu Teise Maailmasõja käiku ja soodustas Nõukogude Liidu rahvaste ja teiste vabadustarmastavate rahvaste võitu, rääkimata sellest, et Eesti rahvas andis Eesti Tallinna Kaardiväe Laskurkorpuse näol väeüksuse, kes alates lahinguist Velikije Luki all kuni sõja lõpuni hävitas 24 994 vaenlase ohvitseri ja sõdurit ja lõi rivist välja üle 55 000 ohvitseri ja sõduri, ühtlasi kahjustas tugevasti vaenlase relvastust.

Eesti Laskurkorpuse sõdurid ja ohvitserid, oma rahva parimad pojad, said osa võtta kodumaa vabastamisest fašistlikest orjastajaist. Eesti Laskurkorpusele on kõrgema ülemjuhataja sm. Stalini poolt seitsmel korral avaldatud tänu. Korpuse väeosi on autasustatud Punalipu, Suvorovi 2. järgu, Kutuzovi 3. järgu, Aleksander Nevski ja Punatähe ordenitega. Üle 20 000 reavõitleja, seersandi, ohvitseri ja kindrali on autasustatud Nõukogude Liidu ordenite ja medalitega.

See kõik oli võimalik vaid selletõttu, et eesti töötav rahvas õigel ajal kukutas Saksa fašistide käsilaste valitsuse. Vastasel korral oleksid kõik need eesti rahva paremad pojad kas maha tapetud koos 60 000 teistega, keda fašistlikud okupandid mõrvasid, või vägivaldselt surmanuhtluse ähvardusel sunnitud sõdima koos sakslastega, nagu see sündis Soomes ja nagu see sündis ka Eestis nendega, kellel korda ei läinud siit lahkuda. Nii või teisiti oleks suurem hulk neist hukkunud. Samuti oleks hävitatud need kümned tuhanded patrioodid eestlaste hulgast, kes nüüd säilisid Nõukogude tagalas ning tagasi tulles asusid ülesehitavale tööle.

Selle tegi võimalikuks 1940. a. juunipööre. Tänu 21. juunile, tõelisele pööripäevale eesti rahva elus, võisid järgneda teisedki ajaloolised päevad: 1940. a. juulipäevad, kus Eesti sai nõukogude sotsialistlikuks vabariigiks, ja 6. august, kus Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Ülemnõukogu võttis Eesti vastu maailma progressiivseima riigi, Nõukogude Liidu täieõiguslikuks ja üheväärseks liikmeks kuuteistkümnenda liiduvabariigina. Eesti rahva jõud sajakordistus selle tagajärjel. Aastatuhandeid teiste tallata olnud eesti rahvas sai lõpuks tõeliselt vabaks, Eesti riik saavutas lõpuks täieliku ning tõelise suveräänsuse. Ta muutus imperialistlike suurriikide poolasumaast tõeliselt iseseisvaks riigiks ja Nõukogude Liidu tohutute varanduste ning väärtuste kaasomanikuks.

25. augustil 1940. võttis Eesti NSV Ülemnõukogu vastu Eesti NSV Konstitutsiooni. Vaatlesime eespool lühidalt, mida annab see Konstitutsioon Eesti riigile ja rahvale nii poliitiliselt kui majanduslikult. Üksikasjalisem käsitus vajaks mitmekõitelisi teoseid.

Vaja vaid meenutada väikerahvaste saatust kummaski maailmasõjas. Elame imperialismiajastul, kus imperialistlikud suurriigid neelavad riike ja rahvaid, kelle elanike arv ületab mitmekordselt Eesti oma. Seepärast on selge, et ühemiljonilisel väikerahval on väga raske oma riiklikku iseseisvust ja suveräänsust üksinda, omaenda jõul kaitsta.

Kodanlik Eesti ohverdas umbes ühe kolmandiku oma riigi eelarvest sõjaministeeriumile. Sellest sai ennast elatada ainult Pagari tänava staap, peeti ülal ja varustati üks diviis ja kahekümne aasta jooksul suudeti ümbervahetuse teel soetada paar veealust paati ja osta paarkümmend vananenud lennukit — surnukirstu, nagu lendurid neid nimetasid.

Et oma riiklikku iseseisvust tõeliselt kindlustada, selleks oli eesti rahval vaja leida tugev liitlane. Selliseks loomulikuks liitlaseks, tugevaks naabriks, kellega piirid kokku puutuvad ja kes oli suuteline kaitset pakkuma, osutus võimas Nõukogude Liit, kelle elanikkond 1939. aasta alguseks ulatus 170 miljonini.

Onnelikul kombel vastas Eesti kõigile kolmele nõudele, mis olid vajalikud selleks, et Nõukogude Liitu kõige suuremate õigustega, mis üldse mõeldavad, nimelt liiduvabariigi õigustega, vastu võetud saada. Need sm. Stalini poolt selgitatud nõuded on järgmised:

1) Liiduvabariigi piirid peavad kokku puutuma mõne välisriigi piiridega. See on vajalik selleks, et NSV Liidu Konstitutsiooniga (§ 17) igale liiduvabariigile kindlustatud õigus igal ajal Liidust välja astuda ei jääks vaid paberlikuks, vaid et seda oleks võimalik teostada. Tatari Autonoomne Nõukogude Sotsialistlik Vabariik näit. ületab nii oma elanike arvu, maa-ala kui ka majandusliku taseme poolest Eesti mitmekordselt, kuid, et ta on ümbritsetud NSV Liidu territooriumist, ei ole tal faktiliselt võimalik Liidust välja astuda, ja seepärast kasutab ta autonoomse vabariigi õigusi.

2) Rahvas, kelle nime liiduvabariik kannab, peab moodustama selle vabariigi elanikkonna enamuse, ja

3) elanikkonna arv peab ulatuma vähemalt ühe miljonini.

Et Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik kõigile neile nõudele vastas, võeti ta vastu NSV Liidu liikmeks üheõigusliku

liiduvabariigina. Missugused soodustused see annab nii Eesti NSV-le kui ka meie töötavale rahvale, sellest oli eespool antud lühike kokkuvõte.

Võrdleme lühidalt, üldjoontes Eesti NSV Konstitutsiooni kodanliku Eesti põhiseadusega.

Kui sisuliselt võrrelda Eesti NSV Konstitutsiooni kodanliku Eesti põhiseadusega, siis oleks see sotsialistliku demokraatia võrdlemine kodanliku demokraatiaga. Ei saa olla vähemutki kahtlust, et selt seisukohalt Eesti NSV Konstitutsioon, mis sisuliselt annab võimu rahva laialiste hulkade kätte, vabastab töötajad kurnamisest, paneb kehtima täieliku üheõiguslikkuse kõigil majandusliku, riikliku, kultuurilise ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel, on tuhande võrra demokraatlikum kodanliku Eesti põhiseadusest, mis võimaldas kümnel tuhandel valitseda miljonilise enamuse üle, seda enamust kurnata.

Kuid konstitutsioone võib võrrelda mitte ainult sisulisest küljest, vaid ka vormilisest, juriidilisest küljest. Sellelt seisukohalt võtame võrdluse alla mõned tähtsamad välised tunnused:

- 1) kodanike hääleõiguse,
- 2) parlamendi õigused,
- 3) presidendi-instituudi ja
- 4) kodanike põhiõigused.

Hääleõigus. Kodanlikus Eestis 22. a. vanusest alates, seega vanuslik tsensus sisse seatud. Ilma jäetud hääleõigusest mitmed kodanike liigid, sealhulgas hoolekandelist abi saajad ja ajateenijad sõjaväes. Eesti NSV Konstitutsiooni järgi on hääleõiguslikud kõik täisealised kodanikud 18. a. vanusest alates, välja arvatud nõdrameelsed ja need, kellelt kohtuotsusega on valimisõigus ära võetud. Passiivne valimisõigus algab 21 a.

Kodanlikus Eestis oli sisse seatud paiksuse tsensus. Nõuti vähemalt üheaastast elunemist valimisringkonnas. Eesti NSV Konstitutsioon ei tunne mingisuguseid tsensuslikke kitsendusi.

Parlamendi õigused. Kodanlikus Eestis kahekojaline parlament: Riiginõukogu ja Riigivolikogu. Riiginõukogu liikmetest ei saanud rahvas otseselt ühtki liiget valida. Sinna kuulusid ameti poolest 6 kõrgemat võimukandjat ja vaimulikku, 10 presidendi poolt nimetatud liiget, 16 fašistliku Itaalia eeskujul loodud kutsekodade liiget ja 8 omavalitsuste poolt. Vanuse

staaž 40 a. Riigivolikogu ei saanud ühtki seadust vastu võtta ilma selle kinnitamata Riiginõukogu poolt. Kuid ka siis, kui seadus mõlema koja poolt oli vastu võetud, võis president selle jätta välja kuulutamata ning uueks otsustamiseks tagasi anda. Ühes sellega võis president ka mõlemad kojad laiali saata ja vaheajal seadusi anda dekreetidena. Valitsuse või tema üksiku liikme nimetas ametisse ja vabastas ametist president eri-õigusel.

Eesti NSV-s valib rahvas kõrgeima riigivõimuorgani Ülemnõukogu, kes on ainus seadusandlik organ riigis ja moodustab ENSV valitsuse, Ministrite Nõukogu. Ülemnõukogu ei või keegi laiali saata. Küll aga võib rahvas igal ajal saadiku ära kutsuda. Kodanlikus Eestis säärast õigust rahval ei olnud, saadikud ei olnud seotud mandaatidega.

Kodanlikus Eestis kaotas rahvas Riigivolikogu liikme valimise õiguse, kui valimisringkonnas üles seati üksainus kandidaat. Siis loeti kandidaat valituks ilma valimisteta, kuigi kas või 99% valijaist tema vastu olid. Viimase kodanliku Eesti Riigivolikogu koosseisust oli umbes 75% sattunud sinna ilma rahva poolt valimata, ainult selletõttu, et võimul olev klikk takistas neile vastaskandidaadi ülesseadmist. Eesti NSV Konstitutsioon ja valimisseadus sellist kitsendust ei tunne. Kandidaadid seatakse üles avalikel rahvakoosolekuil. Kuid ka siis, kui on üles seatud üksainus kandidaat, peab rahvas salajasel hääletamisel otsustama, kas ta on selle kandidaadi poolt või vastu. Mingit kautsjoni sissemaksmist kandidaadi esitamisel ei nõuta (kodanlikus Eestis 250 krooni).

Presidendi erakorralistest õigustest oli juba eespool räägitud. Eesti NSV Konstitutsioon säärast instituuti üldse ei tunne.

Lõpuks mõni võrdlus kodanike tähtsamaist põhiõigustest:

Nõukogude Eestis on kodanikel õigus tööle, s. o. õigus olla kindlustatud tööga; kodanliku Eesti põhiseaduses öeldakse: iga kodaniku õigus ja kohus on ise soetada endale tööd. Nõukogude Eestis kindlustab Konstitutsioon õiguse puhkusele; kodanliku Eesti põhiseadus vaikib sellest õigusest ja ähvardab vaid tööpõlgajaid võtta sundhooldamisele. Nõukogude Eesti kodanikel on õigus ainelisele kindlustusele vanaduses, kui ka haiguse ja töövõime kaotamise puhul; kodanliku Eesti põhiseadus lausub: «Abivajaja eest hoolitsemine lasub eeskätt tema perekonna liikmel. Vabatahtlikku hoolekannet

soodustatakse.» Kodanlik Eesti nägi ette vaid kohustusliku alghariduse. Nõukogude Eesti kodanikel on kindlustatud õigus haridusele, kõrgem kaasa arvatud.

Kõigil kodanikuvabadustel, mis on kindlustatud Eesti NSV Konstitutsiooniga, oli kodanliku Eesti põhiseaduses saba taga, mis vabaduse ära sõi. Vabaduse kitsendusi oli väga palju. Tule-tame meelde kas või seda, et kodanlikus Eestis kogu aeg, 1918. a. kuni 1940. a., kestis sõjaseadus, mis tühistas kõik kodanike vabadused.

Nii oli, kokkuvõttes, kodanliku Eesti põhiseadus nii sisuliselt kui ka vormiliselt ebademokraatlik ja ei kannata mingit võrdlust välja Eesti NSV Konstitutsiooniga, mis nii vormilt kui sisult on demokraatlikumaid maailmas.

Mida oleks veel vaja öelda Eesti NSV Konstitutsiooni kohta sisuliselt? Kõik, mida selle kohta oleks vaja öelda, on juba ette toodud NSV Liidu Konstitutsiooni vastavate peatük-kide kohta käivates osades. Lühidalt ja kokkuvõtlikult iseloo-mustab Eesti NSV Konstitutsiooni sisu ja tähendust juba peal-kiri: nõukogude ja sotsialistlik. Vaid kaks sõna. Kuid need kaks sõna määravad riigi nii poliitilise kui ka majandusliku aluse.

Eesti on NOUKOGUDE VABARIIK. Nõukogud moodus-tavad Eesti NSV poliitilise aluse. Kogu võim riigis kuulub linna ja maa töötavale rahvale, tema poolt valitavate töörahva saadikute nõukogude näol. Mis on nõukogud?

Nõukogud on kõige demokraatlikum valitav organisatsi-oon, mis koosneb eesrindlikemaist, kõige teadlikumaist töö-rahva esindajaist. Nõukogude kaudu tõmmatakse kogu rahvas kaasa oma sotsialistliku riigi juhtimisele. Töörahva saadikute nõukogud tuginevad tööliste ja talupoegade ja töötava rahva intelligentsi, rahva rõhuva enamuse vankumatule liidule.

Käputäis kapitaliste ja suurmaaomanikke, vaevalt mõni protsent kogu rahvast, vähemus, kes valitse suure enamuse üle kas varjatud või varjamata diktatuuri abil, on võimu juu-rest eemaldatud. Võim on antud suure enamuse kätte, kes sun-nib kurnajate klassi loobuma oma eelistatud olukorrast. Mitte vähemus ei valitse enam enamuse üle, vaid rõhuv enamus teostab oma tahet proletariaadi diktatuuri kehtimapaneku taga-järjel.

Eesti on SOTSIALISTLIK VABARIIK. ENSV majanduslikuks aluseks on sotsialistlik majandussüsteem ja tootmisvahendite sotsialistlik omandus. See on kindlustatud suurtööstusettevõtete, pankade ja transpordi natsionaliseerimise tagajärjel, mille eesmärgiks on täielikult kaotada inimese ekspluateerimine inimese poolt ja üles ehitada sotsialistlik ühiskond.

Maa ning maapõuevarad, veed, metsad, suured tehased ja vabrikud, kaevandused, raudtee-, vee- ja õhutransport, kommunaallettevõtted ja suuremad majad linnades ja tööstuskeskustes on kogu rahva vara, mitte enam üksikute eraomand.

Talumajandite all olev maa kinnistatakse neile tasuta ja põliseks. Kõik talundite võlad on kustutatud. Maarent on kaotatud. Samuti kui töölisi ei saa sotsialistlikus ühiskonnas ka töötavat talupoega kapitalist enam mingil moel kurnata, ei pangakapitali protsendiorjuse näol ega kaubanduskapitali kõrge profiidi poliitika näol.

Töö on iga töövõimelise kodaniku aukohus põhimõttel: «Kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma». Vanaduse, haiguse ja töövõimetuse puhul hoolitseb riik kodanike eest.

Eesti NSV-s teostatakse sotsialismi põhimõtet «Igaühelt ta võimete järgi, iga ühele ta töö järgi». Mida rohkem keegi ühiskonnale annab, seda suurem on ka tema tasu.

Need on kokkuvõttes üldised põhimõtted, millele on rajatud Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Konstitutsioon.

Vaatleme veel lühidalt, missugune on ENSV riiklik korraldus. Kui suveräänsel riigil on tal oma kõrgemad riigivõimuorganid: kõigi kodanike poolt valitav seadusandlik asutis — Ülemnõukogu; tal on oma riigivalitsemise-organid: valitsus (Ministrite Nõukogu) ja ministeeriumid; tal on oma kohalikud riigivõimuorganid: töörahva saadikute nõukogud linnades, maakondades, valdades ja külades.

Vastastikuse abistamise teostamiseks majanduslikul ja poliitilisel, samuti riigikaitse alal, on Eesti NSV vabatahtlikult liitunud üheõiguslike Vene, Ukraina, Valge-Vene, Läti, Leedu ja teiste nõukogude sotsialistlike vabariikidega maailma võimsaimaks suurriigiks, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liiduks. Eesti rahvas, kes aastasadasid oli ilma igasuguste õigusteta, on sellega omandanud oma ajaloos ennenägematud

õigused. Ta võib kaasa valitseda hiiglaslikku maailmariiki, Nõukogude Liitu, võrdõiguslikuna suure, üle 100 miljoni ulatuva vene rahvaga ja teiste suurte nõukogude rahvastega. Sealjuures on Eesti NSV-l omad vabariiklikud sõjaväekoondised ja tal on õigus astuda vahetuisesse suhetesse välisriikidega, sõlmida nendega kokkuleppeid.

Eesti NSV kodanikul on kõik Nõukogude Liidu kodaniku õigused. Võimsaima maailmas suurriigi, Nõukogude Liidu kodanikuna on ta üheväärne Ameerika Ühendriikide, Inglismaa, Prantsusmaa kui ka teiste maailma võimsaimate riikide kodanikega.

Kuid Eesti NSV kodanik omab rohkem kui kogu maailma kodanlike riikide kodanikud. Ta on saavutanud õigused, mille eest alles võitleb töötav rahvas viies kuuendikus maailmas. Tal on õigus tööle. See õigus on kindlustatud rahvamajanduse sotsialistliku organisatsiooniga. Kunagi ei ole tal karta tööpuudust ega oma majandusliku olukorra halvenemist. Mida rohkem ta suudab toota, seda paremaks muutub tema majanduslik olukord, seda rutem läheneb aeg, kus saaduste üliküluse tõttu igale kodanikule kindlustatakse kõik, mida ta iganes vajab.

Eesti NSV kodanikud on saavutanud täieliku üheõiguslikkuse, sõltumata soost, rahvusest ja rassist, kõigil majandusliku, riikliku, kultuurilise ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel. Naisel on mehega võrdsed õigused, ja mitte ainult paberil, vaid tegelikus elus.

Mis on kodanike kohused Konstitutsiooni järgi? Nad on kohustatud Konstitutsioonist kinni pidama, seadusi täitma, töödistsipliini pidama, ausalt suhtuma ühiskondlikesse kohustesse ja austama sotsialistliku ühiselu reegleid. Iga kodanik on kohustatud hoidma ja tugevdama ühiskondlikku, sotsialistlikku omandit kui nõukogude korra püha ja puutumatut alust, kui kodumaa rikkuse ja võimsuse allikat, kui kogu töötava rahva jõuka ja kultuurse elu allikat.

Isikud, kes ühiskondlikku, sotsialistlikku omandit ohustavad, on rahvavaenlased.

Isamaakaitse on iga ENSV kodaniku püha kohus. Kodumaa reetmist, vandemurdmist, üleminekut vaenlase poole, riigi sõjalise võimsuse kahjustamist, salakuulamist karistatakse seaduse täie valjusega kui kõige raskemat kuritegu.

Oma vaenlaste vastu on Eesti töötav rahvas alati valvel ja karistab neid karmilt. Sellega kaitseb ja kindlustab ta Konstitutsiooniga maksmapandud rahva suuri õigusi, tema helget tulevikku.

Lõpuks, missugused on erinevused, tingitud Eesti NSV omapärasustest, mida on arvestatud Eesti NSV Konstitutsiooni vastuvõtmisel?

Ühiskondliku korralduse poliitilises aluses ei ole mingisuguseid erinevusi, küll on aga mõningaid erinevusi majanduslikus aluses.

NSV Liidu majandusliku aluse moodustavad sotsialistlik majandussüsteem ja tootmisriistade ning -vahendite sotsialistlik omandus.

Sotsialistlikul omandusel on meil kaks vormi: 1) riikliku omandi vorm (kogu rahva vara); 2) kooperatiivse — kolhoosliku (Eesti NSV-s ainult kooperatiivse, nii nagu see on väljendatud Konstitutsiooni §-s 5) omandi vorm. Sellele vastavalt on NSV Liidus kaht liiki sotsialistlikke tootmisettevõtteid: 1) riiklikud ettevõtted; 2) kooperatiiv-kolhooslikud ettevõtted, mis on tekkinud väike-tootjate (talupoegade, käsitöölise) vabatahtlikel alustel ühinemise teel.

Siinjuures peab tähendama, et Eesti NSV Konstitutsiooni §-s 5 kolhoosliku omandi vormi mainimatajätmine kuidagi viisi ei tee takistusi talundipidajail vabatahtlikult kolhoosidesse ühinemiseks, kui nad peavad seda kasulikumaks üksikmajapidamisviisist. Kuid Konstitutsioon ei ole tuleviku programm, vaid konstateerib olemasolevaid tõiku. Et ENSV Konstitutsiooni vastuvõtmise ajal meil kolhoose ei olnud, polnud põhjust neid põhiseaduses mainida.

Maa, maapõuevarad, veed, metsad, tehased, vabrikud, kaevandused, murrud, raudtee-, vee- ja õhutransport, pangad, sidevahendid, soyhoosid, masina-traktorijaamad jms., samuti kommunaalettevõtted ja elamute põhifond linnades ja tööstuskohtades on riigi omand, s. o. kogu rahva vara.

Eesti NSV-s on riigi omandiks tunnistatud vaid suured tehased ja vabrikud, kuna väiksemad ettevõtted ühes nende omanikele kuuluvate tootmisriistadega on jäetud võõrandamata (ENSV Konstitutsiooni § 4 ja 6) ja ENSV-s on sotsialistliku majandussüsteemi kõrval seadusega määratud piiri-

des lubatud väikesed tööstuslikud ja kaubanduslikud eraettevõtted (ENSV Konstitutsiooni § 8).

Ühiskondlikud ettevõtted kolhoosides (seal, kus need on olemas) ja kooperatiivsetes organisatsioonides koos nende elusa ja eluta inventariga, nende ühiskondlikud ehitised ja toodetavad saadused moodustavad kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide ühiskondliku, sotsialistliku omandi (Eesti NSV Konstitutsiooni § 7 ei maini ülaltoodud põhjustel kolhoose).

Kolhooside käes olev maa kinnistatakse neile tasuta ja tähtajata kasutamiseks, s. o. igaveseks. Kuna Eesti NSV-s Konstitutsiooni vastuvõtmise ajal kolhoosid puudusid ja deklaratsiooniga maa kuulutamisest kogu rahva omaks oli kindlaks määratud, et töötavate talupoegade valduses olev maa, samuti maa, mida riik annab vähese maaga ja maata talupoegadele, kinnistatakse neile põliseks pidamiseks, siis ENSV Konstitutsiooni § 8 lubab seadusega määratud piirides üksiktalupoegade eramajandeid ja § 9 kinnitab, et seadusega määratud piirides talundite all olev maa kinnistatakse neile tasuta põliseks pidamiseks. Järelikult on Eesti NSV-s maakasutamise suhtes üksiktalupojad omandanud suured õigused.

Kuna NSV Liidu Konstitutsiooni § 7 ja 9 kindlustavad igale kolhoositalule peale põhisissetuleku ühiskondlikust kollektiivsest majapidamisest isiklikuks kasutamiseks talundi juures oleva väikese maatüki ja isiklikuks omandiks abimajapidamise talundi juures oleval maatükil, elumaja, tootliku karja, kodulinnud ja põllumajandusliku väikeinventari — vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirjale — ja lubavad sotsialistliku majandussüsteemi kõrval, mis on NSV Liidus valitsevaks majandusvormiks, üksiktalupoegade ja käsitöölise väikest, isiklikule tööle rajatud ning võõra tööjõu eksploateerimise ta eramajapidamist, siis Eesti NSV Konstitutsiooni §-st 7 on kolhooside ja kolhoositalude nimetus ning kogu viimane lõige välja jäetud. Samuti on välja jäetud kitsendus üksiktalupoegade ja käsitöölise eramajandis võõra töö eksploateerimise keelu kohta, mis leidub NSV Liidu Konstitutsiooni §-s 9. Järelikult on ülemineku-ajajärgul, kuni ENSV Konstitutsioon kehtib praegusel kujul, seadusega

määratud piirides tööstuslikes ja kaubanduslikes eraettevõt-
teis, samuti üksiktalupoegade ja käsitöölise eramajandis
lubatud kasutada palgalist tööjõudu.

EESTI NSV KÕRGEMAD RIIGIVÕIMUORGANID

Kooskõlas NSV Liidu Konstitutsioonis liiduvabariikide kõr-
gemate riigivõimuorganite kohta ettenähtud alustega on Eesti
NSV Konstitutsiooni põhjal Eesti Nõukogude Sotsialistliku
Vabariigi kõrgemaks riigivõimuorganiks
Eesti NSV Ülemnõukogu, mis valitakse Eesti NSV
kodanike poolt valimisringkondade järgi neljaks aastaks järg-
miselt: üks saadik iga 10 000 elaniku kohta.

Eesti NSV Ülemnõukogu teostab kõiki õigusi, mis Eesti
NSV Konstitutsiooni järgi on antud Eesti Nõukogude Sotsia-
listlikule Vabariigile, kuivõrd need sama Konstitutsiooni alusel
ei kuulu ENSV Ülemnõukogule aruandvate organite — Ülem-
nõukogu Presiidiumi, Ministrite Nõukogu — ja NSVL-i minis-
teriumide võimkonda.

Eesti NSV Ülemnõukogu on ainus Eesti NSV seadusandlik
organ. Ühelgi teisel Eesti NSV organil seda õigust ei ole. Eesti
NSV Ülemnõukogu istungjärgud kutsutakse kokku kaks korda
aastas. Erakorralised istungjärgud kutsutakse kokku Eesti
NSV Ülemnõukogu Presiidiumi poolt tema äranägemisel või
ühe kolmandiku Ülemnõukogu koosseisu nõudmisel.

Eesti NSV Ülemnõukogu valib Eesti NSV Ülemnõukogu
Presiidiumi järgmises koosseisus: Eesti NSV Ülemnõukogu
Presiidiumi esimees, tema kaks asetäitjat, Presiidiumi sekretär
ja viis Presiidiumi liiget.

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi volitused on täpselt
määratud Eesti NSV Konstitutsioonis. Tähtsaimad neist on:
seadluste andmine, Eesti NSV seaduste tõlgitsemine, rahva-
hääletuse toimetamine, Eesti NSV Ministrite Nõukogu mää-
ruste ja korralduste, samuti maakondade töörahva saadikute
nõukogude otsuste ja korralduste tühistamine, kui need ei
vasta seadusele, Eesti NSV aunimetuste andmine, armuand-
mise teostamine kodanikele, kes on süüdi mõistetud Eesti NSV
kohtute poolt (Eesti NSV territooriumil tegutsevate NSV Liidu
erikohtute poolt süüdimõistetutele teostab armuandmist NSV

Liidu Ülemnõukogu Presiidium), nimetab ja kutsub ära Eesti NSV diplomaatilisi esindajaid välisriikides ja võtab vastu Eesti NSV-sse akrediteeritud diplomaatiliste esindajate voli- ja ära-
kutsumise-kirju.

EESTI NSV RIIGIVALITSEMISE-ORGANID

Eesti NSV kõrgemaks täidesaatvaks ja korraldavaks riigivõimuorganiks on Eesti NSV Ministrite Nõukogu, Eesti NSV valitsus, mis moodustatakse Eesti NSV Ülemnõukogu poolt, kelle ees see valitsus on vastutav ja annab temale aru, istungjärkude vaheajal aga on ta vastutav Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi ees, kellele ta annab aru.

Eesti NSV Ministrite Nõukogul on üldjoontes samad ülesanded Eesti NSV suhtes, kui seda on NSV Liidu Ministrite Nõukogul kogu NSV Liidu suhtes. Ta annab määrusi ja korraldusi, mis on kohustuslikud kogu Eesti NSV territooriumil, NSV Liidu ja Eesti NSV seaduste, samuti NSV Liidu Ministrite Nõukogu määruste ja korralduste alusel ja nende täitmiseks, ning kontrollib nende täitmist. Ta koostab Eesti NSV rahvamajandusliku plaani, Eesti NSV riigieelarve ja kohalike eelarvete kokkuvõtted, esitab need Eesti NSV Ülemnõukogule kinnitamiseks ning võtab tarvitusele abinõud nende täitmiseks. Ta ühtlustab ja suunab Eesti NSV ministriumide ja teiste temale alluvate asutiste tööd, ühtlustab ja kontrollib üleliiduliste ministriumide volinike tööd, juhib ja kontrollib maakondade tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteede tööd, võtab tarvitusele abinõusid ühiskondliku korra kindlustamiseks, riigi huvide ja kodanike õiguste kaitseks, juhib Eesti NSV sõjaväeliste koondiste organiseerimist, teostab juhtimist Eesti NSV läbikäimise alal välisriikidega.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu koosseisu kuuluvad Ministrite Nõukogu esimees, tema asetäitjad, Eesti NSV Riikliku Plaanikomisjoni esimees, Eesti NSV ministrid ja üleliiduliste ministriumide volinikud.

Eesti NSV ministriumid on kas liiduvabariiklikud või vabariiklikud. Liiduvabariiklikud alluvad nii Eesti NSV Ministrite Nõukogule kui ka vastavatele NSV Liidu liiduvabariiklikele ministriumidele. Vabariiklikud ministriumid juhivad neile usaldatud riigivalitsemise alasid, alludes vahetult Eesti

NSV Ministrite Nõukogule. Ministeeriume juhivad ministrid, kes annavad vastava ministeeriumi võimupiires käskkirju ja juhendeid ning kontrollivad nende täitmist.

Eesti NSV liiduvabariiklike ministeeriumide hulka kuuluvad allpool loetletud Eesti NSV ministeeriumid, kelle peamised ülesanded lühidalt kokkuvõttes on järgmised:

1. Relvastatud Jõudude — korraldab riigikaitset, organiseerib vabariigi väekoondisi;
2. Välis- — korraldab suhtlemist välisriikidega;
3. Sise- — hoolitseb avaliku julgeoleku ja kodanike huvide kaitse eest, koostab protokolle ja toimetab juurdlusi, kriminaalasjus TT Miilitsa organite kaudu, valvab korra järele, võitleb kuritegevuse vastu, kaitseb riiklikku, ühiskondlikku ja kodanike vara; temale alluvad vanglad, töölaagrid ja alaealiste parandusasutised;
4. Riikliku Julgeoleku — hoolitseb riikliku julgeoleku eest, toimetab juurdlusi riiklike kuritegude kohta;
5. Kohtu- — organiseerib Eesti NSV kohtuid, notariaati ja advokatuuri, valvab kohtuorganite töö järele, juhib notariaalorganite ja advokatuuri tegevust.
6. Riigikontrolli- — teostab kõige valjemat kontrolli riiklike, kooperatiivsete ja muude ühiskondlike organisatsioonide, asutiste ja ettevõtete käsutuses olevate riigi rahasummade ja materiaalsete väärtuste arvestamise ja kulutamise üle ning kontrollib NSV Liidu ja Eesti NSV valitsuse otsuste täitmist;
7. Rahandus- — juhib Eesti NSV rahandust, muu seas ka maksude arvutamist ja sissenõudmist, võimaldab seadustega kooskõlas soodustusi, tähtaja pikendamisi ja ajatamisi maksude ning muude maksete alal;
8. Kaubandus- — juhib ENSV kaubandust;
9. Põllutöö- — korraldab põllumajandust, teostab maa-reformi, otsustab oma organite kaudu kõik maakasutamise ühenduses olevad vaidlused (kohtutele need ei allu);
10. Tervishoiu- — organiseerib ravi ENSV elanikkonnale: sünnitusabi, laste terviskaitset, juhib sanitaar-epidemioloogilise võrgu tegevust, riikliku sanitaar-inspeksiooni tegevust, valitseb vahetult alluvaid tervishoiuasu-

- tisi, kuurorte ja sanatooriume, valmistab ette meditsiinilisi kaadreid, levitab elanikkonnas teadmisi tervishoiu alal;
11. Kergetööstus-¹;
 12. Toiduainete Tööstuse — juhib toiduainete tööstust (sinna hulka on arvatud ka maitseained, tubakas, õlu, vein, viin);
 13. Kalatööstus- — arendab ja suunab kalandust, haldab kalanduslikke veekogusid; korraldab kalastajatelt kalade kokkuostu teostamist, juhib kalatöötlemist, teostab kalakauba kontrolli; organiseerib kalasadamate, -laevade, -paatide jne. ehitamist ja remonti;
 14. Metsatööstus- — juhib metsatööstus-ettevõtteid;
 15. Tehniliste Kultuuride — arendab tehniliste kultuuride kasvatamist.
 16. Loomakasvatuse- — juhib loomakasvatuse arendamist ja loomakasvatuse sovhoose.
 17. Kinematograafia — juhib kinoasjandust; Eesti NSV vabariiklike ministeeriumide hulka kuuluvad:
 1. Haridus- — juhib alg- ja keskkoolide ning kutsehariduslike õppeasutiste tegevust ja õppetööd, kuivõrd need ei ole antud mõne teise ministeeriumi juhtimisele, korraldab üldise kutseoskuse ja kutsehariduse arendamist, valmistab ette õppejõude ja muid haridusala töötajaid, juhib ja korraldab laste eelkooliealist kasvatust lasteaedade ja mängumurude ning pedagoogilise propaganda kaudu, korraldab ja juhib laste kasvatamist lastekodudes ning laste patroneerimist, suunab ja juhib ühiskondlik-poliitilist kasvatust ja rahvahariduse tööd, juhib teadusliku uurimistöö edasiarendamist;
 2. Põlevkivi- ja Keemiatööstuse — juhib temale alluvaid käitisi põlevkivi- ja keemiatööstuse alal;
 3. Sotsiaalkindlustus- — juhib sotsiaalset kindlustamist kodanikele vanaduse, invaliidsuse ja perekonnatoitja kaotuse puhul, organiseerib pimedate, kurtummade ja teiste invaliidide teenindamiseks ühiskondlikke ja koo-

¹ Praegu tegelikult ei funktsioneer. Ulesandeid täidab Kohaliku Tööstuse Ministeerium oma kergetööstuse peavalitsuse kaudu.

peratiivseid keskorganisatsioone ja juhib nende tegevust, juhib invaliidide tööle rakendamist, juhib arstlike tööekspertiisikomisjonide tegevust, organiseerib ministriumile vahetult alluvaid invaliidide ja invaliidsete laste kodusid ning juhib nende tegevust;

4. Kommunaalmajanduse- — juhib elamu-, kommunaal- ja ehitusala ning välise heakorra edendamist linnades ja muudes asulates, uute linnade ehitamist ja olevate ümberehitamist, samuti elamufondi ja kommunaalteenotete majandamist;
5. Kohaliku Tööstuse — juhib temale alluvaid käitisi;
6. Ehituse- ja Ehitusmaterjalide Tööstuse — juhib elamuja tsiviilehitustegevust ning ehitusmaterjalide tööstust.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuvad järgmised valitsused, komiteed, peavalitsused ja muud keskasutised.

1. Riiklik Plaanikomisjon;
2. Kunstide Valitsus;
3. Kultuurhariduslike Asutiste Komitee;
4. Riiklik Arbitraaž;
5. Arhitektuuri Valitsus;
6. Autotranspordi Peavalitsus;
7. Kehakultuuri- ja Spordikomitee;
8. Riiklik Kirjastuskeskus;
9. Töenduslike Kooperatiivide Peavalitsus;
10. Põllumajandusliku Ühistevuse Peavalitsus;
11. Tselluloosi- ja Paberitööstuse Valitsus;
12. Tehniline Inspektor ja mitmed teised keskasutised.

Peale selle tegutsevad Eesti NSV-s järgmised üleliidulised keskasutised või nende volinikud:

1. NSVL-i Varumise Ministriumini volinik;
2. Eesti Raudtee Valitsus;
3. Eesti Riiklik Merelaevandus;
4. Peipsi Laevanduse Valitsus (Riiklik Sõelaevandus);
5. NSVL-i Sideministriumini voliniku valitsus Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures (Sidevalitsus);
6. NSVL-i Siseministriumini Eesti NSV Maanteede Valitsus;
7. Kirjanduse ja Kirjastusajade Peavalitsus;
8. Tööjõureservide Peavalitsuse vabariiklik Tööjõureservide Valitsus Eesti NSV-s;

9. Riiklik Kaubanduse Inspektsioon;
10. Riikliku Kindlustuse Valitsus (Gosstrah);
11. NSVL-i Ministrite Nõukogu juures asuva Usuasjade Nõukogu volinik Eesti NSV-s;
12. Riiklik Materjalide Reservide Valitsus;
13. NSVL-i Ministrite Nõukogu juures asuva Naftavarustuse Peavalitsuse Eesti vabariiklik kontor (valitsus);
14. Rahvamajanduse Metsamaterjaliga ja Puudega Varustamise Peavalitsuse (Glavsnables) Eesti Vabariiklik kontor;
15. Filmide Paljudamise ja Laenutamise Peavalitsuse (Glavkinoprokat) Eesti vabariiklik kontor;
16. Mõõtude ja Mõõduriistade Komitee voliniku valitsus Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures;
17. Eesti Energia.

Peale nimetatute mitmed üleliidulise alluvusega ehitus- ning tööstusettevõtete esindused.

EESTI NSV KOHALIKUD RIIGIVÕIMUORGANID

Riigivõimuorganeiks maakondades, linnades, valdades, alevites ja küldes on tööraha saadikute nõukogud, mis valitakse vastava maakonna, linna, valla, alevi või küla tööraha poolt kaheks aastaks.

Maakondade, linnade, valdade, alevite ja küldes tööraha saadikute nõukogude täidesaatvaiks ja korraldavaiks organeiks on nende poolt valitud täitevkomiteed, mis koosnevad esimehest, tema asetäitjatest, sekretärist ja liikmetest. Väikeses valdades, linnades, alevites ja küldes on tööraha saadikute nõukogude täidesaatvaks ja korraldavaks organiks nende poolt valitud esimees, tema asetäitja ja sekretär.

Maakondade tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteedel on plaanikomisjon ja järgmised osakonnad: maa-, rahandus-, kaubandus-, tervishoiu-, haridus-, kohaliku tööstuse, kommunaalmajandus-, töö-, teede- ja üldosakond. Üleliidulised ministriumid ja Siseministrium moodustavad maakondade tööraha saadikute nõukogude juures oma talitused, vastavalt maakonna oludele.

Linnade tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteedel on plaanikomisjon ja osakonnad: rahandus-, kommunaalmajan-

dus-, kaubandus-, tervishoiu-, töö-, haridus-, sotsiaalkindlustus ja üld- ja peale selle, vastavalt linna tööstuse, linna- ja äärlinnamajanduse omapärale, kohaliku tööstuse ja maaosakond.

Tallinna, Tartu, Narva, Pärnu ja Paldiski linna ja kõigi maakondade täitevkomiteede osakonnad alluvad oma tegevuses nii vastava linna või maakonna nõukogule ja tema täitevkomiteele kui ka vahetult Eesti NSV vastavale ministeeriumile. Teiste linnade täitevkomiteede osakonnad alluvad nii vastava linna nõukogule ja tema täitevkomiteele kui ka maakonna tööraha saadikute nõukogu vastavale osakonnale. Külänõukogu allub vahetult valla tööraha saadikute nõukogule.

Nõukogude täitevkomiteed teostavad kultuurilis-poliitilise ja majandusliku ülesehitustöö juhtimist oma territooriumil vastavate tööraha saadikute nõukogude ja kõrgema astme riigiorganite otsuste alusel. Nad on kohustatud aru andma nõukogule, kes nad on valinud, kui ka kõrgema astme nõukogu täidesaatvale organile.

Kohalikel riigivõimuorganitel lasuvad suured ja vastutusrikkad ülesanded. Nad määravad kindlaks kohaliku eelarve, juhivad neile alluvate valitsemisorganite tegevust, kindlustavad riigikorra kaitset, aitavad kaasa maa kaitsevõime tugevdamisele ning kindlustavad seaduste täitmist ja kodanike õiguste kaitset. Nad viivad ellu kõrgemate riigivõimuorganite ja riigivalitsemise-organite seadused ja määrused. Nad on alalises vahetus ühenduses kogu elanikkonnaga, on nõukogude võimu algrakukesed kohtadel ja omavad esmajärgulist tähtsust. Kohapealsete nõukogude ühinemine üldiseks riiklikuks organisatsiooniks — see ongi nõukogude võim.

SOOVITAVAT KIRJANDUST.

1. J. Stalin, «Nõukogude Liidu suurest Isamaasõjast». RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1945.
2. J. Stalin, «Leninismi küsimusi». RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1945.
3. Üleliidulise kommunistliku (bolševike) partei ajaloo lühikursus.
4. «Suur nõukogude riik» (B. Folini samanimelise teose aineil). RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1945.
5. M. Kornejev, «Nõukogude demokraatia on kõrgemat tüüpi demokraatia». RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1946.

6. I. Taigin, «NSV Liit on rahvaste vabaduse ja rahvaste-vahelise rahu kants». RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1946.
7. J. Stalin, «NSV Liidu Konstitutsiooni projektist». Aruanne erakorralisel VIII üleliidulise nõukogude kongressil 25. novembril 1936.
8. J. Stalin, «Kõne Moskva linna Stalini valimisringkonna valijate valimiseelsel koosolekul Suures Teatris 11. detsembril 1937». RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1945.
9. J. Stalin, «Kõne Moskva linna Stalini valimisringkonna valijate valimiseelsel koosolekul 9. veebruaril 1946.» RK «Poliitiline Kirjandus», Tallinn, 1946.

Vastutav toimetaja A. Vaarandi.

Ladumisele antud 8. X 1946. Trükkimisele antud 21. XII 1946. Trükiarv 3500. Paber 56×79, 1/16. Trükipoognaid 13,25. Trükitähti trükipoognas 40 320 Arvutu-poognaid 13,4. MB 07389. Tellimise nr. 2094. Trükikoda „Tartu Kommunist“, Tartu, Ülikooli 21-23.

На эстонском языке.

A. Вааранди. В помощь учителю конституции.

Rbl. 7.—

A
16298

.. 327 1766

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00327176 6